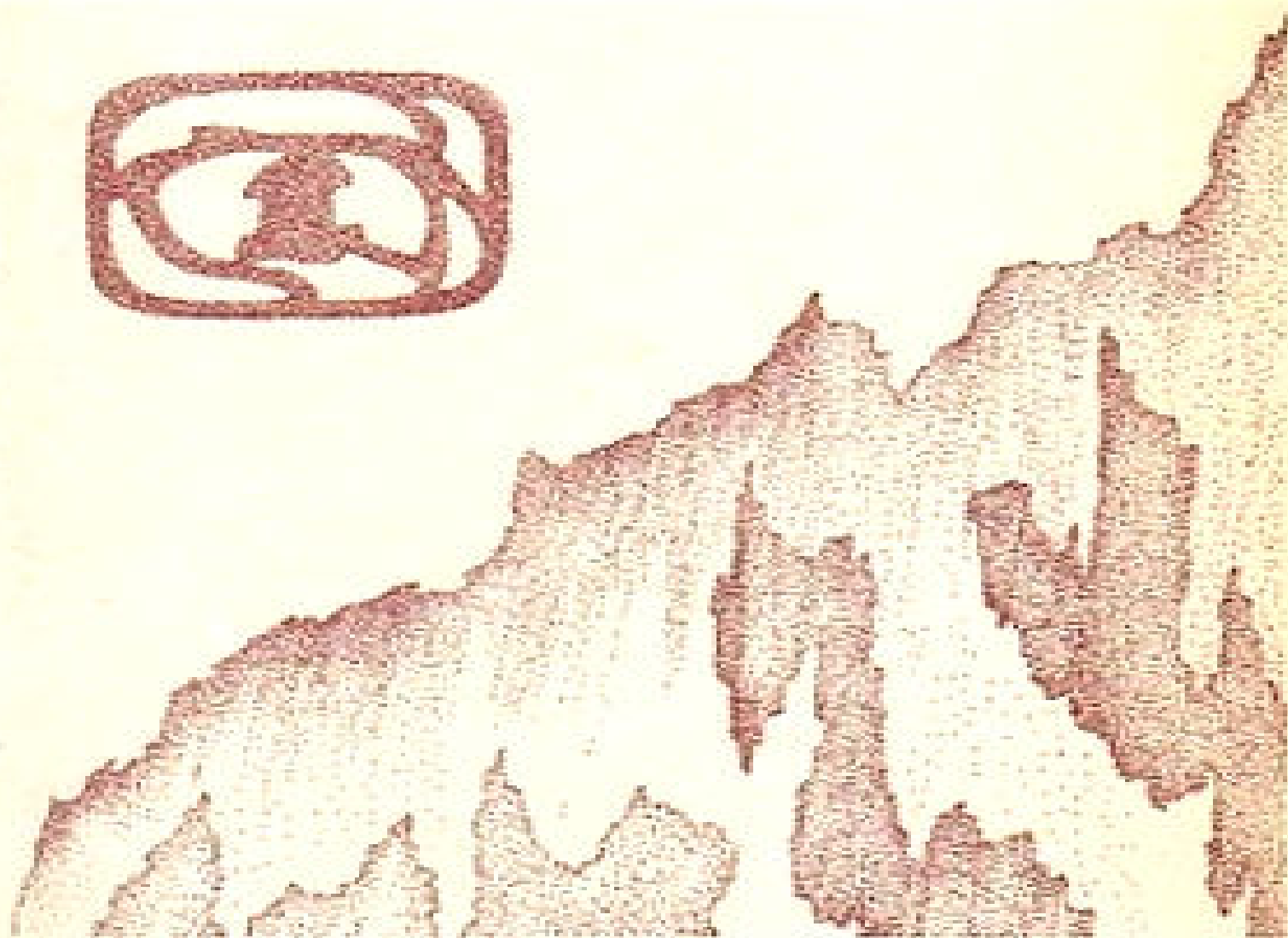
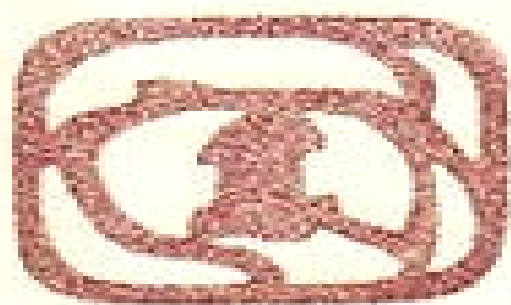

FUKADZAVA HICSI RÓ

ZARÁNDOKÉNEK

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

EURÓPA • ZSEBKÖNYVEK

FUKADZAVA HICSI RÓ

ZARÁNDOKÉNEK

elbeszélések

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1982

EURÓPA • ZSEBKÖNYVEK

Harmadik, bővített kiadás

Fordította
HANI KJOKO
SZ. HOLTI MÁRIA
SZENCZEI LÁSZLÓ

A kötetet Hani Kjoko válogatása alapján Kalmár Éva állította össze

HU ISSN 0324-272

Tartalom

[Zarándokének](#) (NARAJAMA-BUSI KÓ)

(Szenczei László)

[Zsákfickók](#) (MICU NO ECSÚDO – NANKINKODZÓ)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Zummuk Észak-Japánban](#) (TÓHOKU NO DZSIMMUTACSI)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Hömpölygő Fuefuki](#) (FUEFUKIGAVA)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Tokió hercegei](#) (TÓK NO PURINSZUTACSI)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Árnyjáték](#) (KAGERÚ HAJASI)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Nyári álmom története](#) (FÚRJÚ JUMEMONOGATARI)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[A sominok hős cselekedetei](#) (SOMIN RECUDEN)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Az Isteni Lampion-beli testvérek](#) (O-TÓMJÓ KJÓDAI)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Az Aki-vidék felhőénekei](#) (AKI NO JAGUMO UTA)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

[Kósui bölcsődal](#) (KÓSU KAMARI UTA)

(Hani Kjoko – Sz. Holti Mária)

ZARÁNDOKÉNEK

– *Tanulmány a Narajama dalokról* –

Hegy hegy hátán. Bármerre tekint is az ember, mindenütt csak hegy. A hegyes-völgyes Sinsu tartomány közepén, a Mukó-murának, „szemközti falu”-nak nevezett falu szélén áll O-Rin, Rin anyó háza. A ház előtt nagy kivágott kejadi¹ tönkje terpeszkedik. Mivel sima a felszíne, mint a deszka, a gyerekek meg a járókelők rá-ráülnek: nagy kincs számba megy. Emiatt Rin anyó házát a falusiak „A tönk”-nek hívják. Rin anyó mint menyecske került ide, jó ötven évvel ezelőtt.

Nemcsak ennek a falunak, hanem Rin anyó szülőfalujának is „szemközti falu” a neve, minthogy a falvaknak nincs külön nevük. Bár „szemközti falu”-nak nevezik, mégis az embernek egy egész hegységen kell átkelnie, hogy oda juthasson. Rin anyó az idén töltötte be hatvankilencedik évét, de férje már több mint húsz esztendeje halott. Egyetlen fiának, Tappeinek a felesége tavaly, gesztenyegyűjtésre menet, belezuhant a szakadékba, s halálát lelte. Tappeinek második feleséget kell keríteni, s ez több gondot okoz Rin anyónak, mint a négy árva gondozása. Sem a faluban, sem a szemköztiben nem akadt arra való özvegy.

Rin anyó két hírre várt, s aznap meghallotta mindkettőt. Az egyik egy ünnepi dal, valaki a hátsó hegységbe menet énekelte, miközben elhaladt:

*Ha eljön harmadszor Narajama ünnepe,
Kivirágzik mind a sok elhullott gesztenye.*

A falu Bon-táncának² dala ez. Az idén még nem énekelték, s ez nyugtalanította Rin anyót. A dal értelme: három év múltával az ember három évet öregszik, márpedig a faluban a hetvenévesek

elzarándokolnak a Narajamára³, a dal tehát emlékezteti az öregeket, hogy közeleg ez az idő.

Rin anyó fülelt az elhaló énekszóra. Lopva a mellette álló Tappei arcára pillantott: Tappei is hallgatózott, állát nekihegyezve, mintha az elhangzott énekszót kergetné. De a vénasszony látta, hogy fény csillog a szemén, s azt gondolta: Tappei elkíséri Rin anyót a narajamai zarándoklatra. Tekintetéből kétségtelenül kiolvadni, hogy ő is arra gondol. „Derék fickó a fiam!” Összeszorult a szíve.

A másik hír, amelyre Rin anyó várt: hírhozó érkezett, s tudtára adta, hogy a szemközti faluban özvegységre jutott egy asszony. Negyvenöt éves, olyan korú, mint Tappei. Állítólag csak három napja temette el a férjét. Ha a kora megfelelő, az ügy tulajdonképpen el is intéződött. A hírhozó csak azért jött, hogy bejelentse: egy asszonynak meghalt a férje, s mihelyt megegyezett Rin anyóval az asszony eljövételének idejében, már ment is vissza. Tappei éppen akkor nem volt otthon, a hegységben akadt dolga. Mégsem mondható, hogy Rin anyó egyedül határozott: a dolog voltaképp magától dőlt el, pusztán azzal, hogy meghallgatta a hírhozót. Csak elő kell adni Tappeinek az ügyet, mihelyt hazatért, s menni fog, mint a karikacsapás. Nincs itt család, aki sokat teketóriázzék a házassággal. Ha a felek tetszenek egymásnak, szabadon meghányják-vetik egymás közt a dolgot, s utána nincs semmiféle külön szertartás, menyegzőféle: az illető nő átköltözik új otthonába, és minden rendben van.

Rin anyó hosszan nézett a távozó után. A hírhozó azt mondta, az özveggy küldte, de Rin anyó gyanította, hogy a feleségnek ajánlott asszony közeli rokona lehetett. A férj halála óta csak három nap telvén el, a sietség, amivel tüstént nyélbe akarták ütni a dolgot, elárulta, hogy az özveggy jövőbeli elhelyezkedése szerfölött aggasztja a rokonságot.

Minthogy jövőre Rin anyó betölti hetvenedik évét, azt a kort, amikor narajamai zarándoklatra menendő, sokat tűnődött magában, mi lesz, ha addig nem kerül menyje. De lám, itt a váratlan szerencse egy asszony képében, akinek éppen megvan hozzá a kora. Rin anyó

úgy megkönnyebbült, mintha nagy teher esett volna le a válláról. A puszta kilátás, hogy a szemközti faluból asszony jön a házhoz, megoldotta a kérdés legnehezebb részét, az már nem is számít, hogy menyét is kap benne. Unoka volt három fiú, a legidősebb, Keszakicsi, tizenhat éves, és egy kislány, aki még be nem töltötte a harmadik évét.

Amikor Tappei este a hegységből jövet letelepedett a fatönkre, Rin anyó a ház belsejéből odakiáltotta neki az újságot.. Tappei háttal ült, s úgy érezte, mintha leloccsantották volna:

– Hé! Asszony jó a szemközti faluból, csak tegnapelőttrül özvegy, de ha elmúlik negyvenkilenc nap, aszmondják, jó.

Rin anyót úgy dagasztotta a büszkeség, mintha ki tudja, milyen hőstettét adná hírül.

– Igazán?... A szemköztibül?... höhöhö... Hány éves?

Rin anyó mellette termett:

– Tamának hívják, éppeg negyvenöt, mint te.

Tappei fölnevetett:

– Höhöhöhö! Mostanság a dolog már nem nagyon furkál!

Zavart lett volna valamelyest? Öröme nem volt azonos a Rin anyóéval. Nem forgat-e egyebet a fejében? Rin anyó vénasszonyi szimatával ezt a kérdést is feltette magában, de azért álmában sem lehetett volna boldogabb.

A Narajamán egy isten tanyázott. Akik megjárták a Narajamát, mind látták az istent. Ezért nem is akadt senki, aki kételkedett volna benne. Minthogy közhit szerint az isten létezett, ünnepét akkora gonddal ülték meg, mint soha mást. Végül ünnep dolgában az lett a szokás, hogy Narajamán kívül mást nem is ültek. A tetejében ezt az ünnepet tüstént a Bon követvén, a Bon-tánc dala végül is egybeolvadt a Narajama-ünnep dalával.

Ezen az ünnepen a szokott kora őszi gyümölcsökön: a vadgesztenyén, a vadszőlőn, a sii és kaja bogyón, a frissen termett gombán kívül főtt rizst is esznek, lévén a rizs valamennyi közt a legbecsesebb; italul doburokut⁴ készítenek, és egész éjszaka

lakomáznak. A rizst „Őnagysága, a fehér hagi”-nak⁵ nevezik. E szegény faluban is termesztik, de keveset aratnak belőle. E hegyes vidéken kevés a sík föld, úgyhogy a mindennapi a bőven termő kölesből kerül ki. A rizs olyasmi, amit csak Narajama ünnepén vagy súlyos, nagyon súlyos betegség esetén fogyasztanak.

A Bon-tánc dala így szól:

*Hej, az én apám milyen falánk, pazar,
Három napig beteg, s máris rizset akar.*

Ez a dal a fényűzéstől óv. Az értelme: ha apánknak a legkisebb baja van, mindjárt rizst eszik, ezért gúnyolják, mint holmi kicsapongó, féleszű fickót. A dalt közmondásképp sok más esetre is alkalmazzák; ha egy gyerek tunya, szülei meg testvérei énekelve pirítanak rá:

*Hej, ez a mi öcsénk, milyen falánk, pazar,
Három napig beteg, s máris rizset akar.*

Az a dal, amelynek a szövege: „Kivirágzik a sok elhullott gesztenye”, voltaképp az egyetlen Narajama-dal, de a falusiak ugyanerre a dallamra több tréfás változatot költöttek, úgyhogy van belőle mindenféle.

Rin anyó háza a falu szélén állván, előtte haladnak el mindazok, akik a hátsó hegységbe mennek. Még egy hónap, és itt a Narajama-ünnep. Ha felcsendül egy dal, szájról szájra járva, eljut Rin anyó fülébe is.

*A sóházi Tori szerencsés egy anyó,
Mihelyt a hegyre ért, szépen lehullt a hó.*

A faluban a „hegyre menni” kifejezésnek két teljesen különböző értelme van. A kiejtés, a hangsúly mindkét esetben egyforma, de mindenki tudja, melyik értelemről van szó. Ha dologról: tűzifaszedésről vagy szénégetésről, az valódi hegyre menés, de a másik értelme a narajamai zarándoklat. A hagyomány szerint szerencsés, akit fönt a Narajamán elér a havazás. A Sóházban nincs

senki, akit Tori anyónak hívnának, de ki tudja, hány nemzedékkal annak előtte valóban élhetett ott ilyen nevű asszony, aki legendás alak lett, olyasfajta, akinek szerencséje van pusztán azért, mert amikor felért a Narajamára, megindult a havazás. S e faluban a szerencse nem ritka. Ha beáll a tél, olykor a faluban is havazik, s a hegyek csúcsa hófehér; de ez a Tori nevű asszony azért volt különösképp szerencsés, mert a hó éppen akkor esett le, amikor felért a Narajamára. Ha hóesésben megy az ember, az balszerencse, de Tori anyó eseténél jobb el se képzelhető. Ám a dalnak ezenkívül más értelme is van: értésünkre adja, hogy az ember nem megy nyáron a Narajamára, mindenképpen télidőben kell oda menni. Éppen ezért, akik narajamai zarándokútra készülnek, olyan napot választanak, amikor havazásra áll az idő. Ha felgyülemlik a hó, a hegység nem járható. Narajama, az isten lakása távoli hegy, hét völgyön és három tavon kell az embernek átkelnie, hogy oda juthasson. Ha útközben nem havazik, s odafönt sem indul meg a havazás, az ember nem mondhatja, hogy szerencsés. A dal tehát egyúttal határidőt is szab, elég rövidet: közvetlen havazás előtt vágj neki.

Rin anyó belsőleg már rég felkészült a narajamai zarándoklatra. A búcsúlakomára szakét⁶ kell készíteni, aztán ott az ülőgyékény, amely odafent a hegyen kell – s ez a gyékény is három éve kész. Az elintézendők közt volt az is, hogy második feleséget kell keríteni Tappeinek. Nos, mind a lakomai szaké, mind a gyékény, mind a menyé dolga rendben van. De van még egy elintéznivaló.

Rin anyó körülnézett, nem látja-e valaki, s kapta a tűzkövet. Kitértette a száját, és a tűzkövel néhányszor rásújtott elülső fogaira, fel-le, fel-le, kát, kát. Remélte, hogy végül is kitörnek, ha épek is. Komiszul fáj, egészen az agyáig nyilallott, dön, dön, de azzal vigasztalta magát, ha állhatatos, a végén csak kihull néhány foga. A foghíjasság gondolata akkora örömmel töltötte el, hogy még az ütés is valami jóleső érzésbe zsibbadt.

Rin anyó fogsora vén korára is ép maradt. Fiatalsága óta mindig a foga volt a büszkesége. Olyan jó, hogy a száraz kukoricát is szétrágja vele. Hiába vénült meg, egy se hullott ki, s végül már szégyenkezett miattuk. Tappei, a fia, már jó néhány fogát elhullatta,

míg Rin anyó fogazata teljesen ép, s azt hihetné valaki, az evésben verhetetlen, nincs, amit fel ne tudna falni. Az ilyesmit pedig egy élelemben szűkölködő falu szégyelli.

Ha a falubeliek találkoztak Rin anyóval, azt mondták: – Ilyen foggal az ember nem marad éhen! Ha fenyőtoboz vagy éppen szellető borsó volna, abbul se maradna!

A szellető borsó egy kőkemény borsóféle, olyan kemény, hogy a szél is kiszorul az emberből, amíg megrágja. Rin anyó előtt emlegetni a szellető borsót, Rin anyó előtt, aki még soha, senki fia előtt nem szellentett: merő csúfolódás. Rin anyó ezt jól tudta, sokaktól hallott ő már ilyen beszédet. Megvénülni, mi több, elérni abba a korba, amikor narajamai zarándoklatra menendő az ember, s megérni, hogy ép fogai miatt ennyire csúffá tegyék... „De végül is ez elkerülhetetlen...” – gondolta magában.

Keszakicsi, a fiúunokája is gúnyolta, mondván:

– Asziszem, nagyanyónak harminchárom foga van.

Az unokája beszélt így. Rin anyó hiába számolgatta alul-felül a fogait, ujjáival egyenként kitapogatta mindet, csak huszonnyolcat talált.

– Ne beszélj bolondot, csak huszonnyóc! – felelte Rin anyó.

– De csak mer’ huszonnyócig tud számolni! Több van ott bizonyosan! – S kellemetlen megjegyzésekkel illette. Makacsul híresztelte, hogy nagyanyjának harminchárom foga van. Tavaly is a Bon-tánc dalát ezzel a szöveggel énekelte:

*Nagyanyám a viskó sarkában babrál,
Gyűjtött harminchárom ördögfogat.*

Persze mindenki hempergett nevében. Ezt a dalt Keszakicsi a falu legtrágárabb dalából szerezte: *Anyánk a viskó sarkában valamit babrál, kefében titkos helyről harminchárom szőrszál.* Az anyákat becsmélő dal ez. Keszakicsi ördögfog-változatban énekelte, s nagy tetszést aratott vele.

Amikor Rin anyó férjhez ment, nem volt nála szebb asszony a faluban, s férje halála után sem került a falu szájára, mint a többi özvegy. Sohase gondolta volna, hogy egyszer éppen a fogai miatt érje ilyen gyalázat. Mindenesetre, mire eljön a narajamai zarándoklat ideje, bármi áron csorbának kell lennie, gondolta magában. Azt akarja, hogy amikor útra készen felül a Tappei hátára függesztett deszkára, szép, foghíjas vénasszony legyen. Ezért ütögette lopva tűzkövel a fogsorát.

Rin anyóék mellett van egy ház, amelyet „Garas-ház”-nak hívnak. A faluban nincs értéke a pénznek, egyetlen család sincs, amelynek pénze volna, de a „Garas-ház” lakói egyszer Ecsigóban jártak, s onnan egy Tempo-korabeli⁷ garast hoztak. Azóta rajta ragadt a házon a „garas” név. A garas-házi öregapó, Mata, az idén töltötte be hetvenedik évét. Azonkívül, hogy Rin anyó szomszédja, már csak hasonló kora miatt is rég atyafinak számít. De míg Rin anyót már évek óta foglalkoztatja a narajamai zarándoklat, a garas-háziak, lévén a legfukarabbak a faluban, túlságosan költségesnek találták a lakomai készületet, s ezért nem is gondoskodtak semmiről.

A Garas-ház mellett van egy ház, amelyet a „Megszenesedett fenyő”-nek hívnak. A ház mögött nagy, kiszáradt fenyő áll meredten, mint egy szikla. Valamikor régen belesújtott a villám, s azóta „Megszenesedett fenyő” a neve.

A „Megszenesedett fenyő” mellett áll az „Esőmondó-ház”. A falutól délkeletre a Tacumi-jamának, azaz „Délkeleti hegy”-nek nevezett csúcs emelkedik. Mondják, valahányszor ennek a háznak a lakói a „Délkeleti hegy”-re mennek, bizonyosan esni fog. Állítólag egyszer a család két tagja egy kétfejű kígyót talált a Tacumi-jamán, és megölte. Azóta ha valaki közülük a Tacumi-jamára megy, mindig esik.

Még odább áll a Kajanoki-ház, amelyet szájára vett a dal. A falunak összesen huszónhét háza van.

*Nézd a Kajanoki-házi Gin-jant, a ringyót,
Fia s unokája után karján egérfi ringott.*

Akkortájt, amikor Rin anyó férjhez ment, még élt egy Gin nevű vénasszony. Gin-jan ostoba némből volt, akire a dal mint ringyóra emlékezik. Az egérfióka az unoka gyereke, a dédunoka; célzás, hogy valaki annyi gyereket hoz a világra, mint az egér. E faluban, hol nagyon szűkös a táplálék, nevetséges, ha valaki megéri a dédunokáját, hiszen annak a jele, hogy három nemzedéken át korán érett vagy sok anyaságot látott nők váltották egymást. Gin-jan megszülte gyermekeit, felnevelte unokáit, dédunokáját is karján hordozta, tehát csak gyalázat illeti, mint olyan nőt, aki csupa paráz-nának adott életet. A ringyó a magát tartóztatni nem tudó szemérmetlen asszony.

Aznap Tappei az Esőmondó-ház előtt haladt el, s véletlenül meghallotta, hogy a házigazda odabent az ördögfog-dalt énekli:

*Rin anyó a viskó sarkában babrál,
Gyűjtött harminchárom ördögfogat.*

„A csirkefogója” – gondolta Tappei. Először hallotta ezt a változatot. Keszakicsi hozta divatba tavaly, de az idő tájt még nem jutott el sem Rin anyó, sem Tappei fülébe.

Tappei se szó, se beszéd, belépett az Esőmondó-házba. Mivel a házigazda a tornácon ült, Tappei melléje kuporodott a döngölt padlóra:

– Hé! Akarsz eljönni hozzánk? Akarod-e megszámolni, hány foga van a nyanyánknak?

Tappei volt, a mindig csöndes Tappei, s ahogy ott ült, száját összeszorítva, pokoli félelmesnek látszott; az Esőmondó-ház gazdája megszeppent:

– Ejnye, ejnye, igazán nem akartam... Csak a te Keszakicsidet utánoztam... Engem bántana, hogy effélét énekeljen...

Így tudta meg Tappei azt is, hogy az éneket Keszakicsi terjesztette. Szó nélkül kifordult az Esőmondó-házból, felkapott az útszélről egy husángot, s mindenütt kereste Keszakicsit:

– Hová lettél, te hitvány?

Keszakicsi ezalatt a „Tószéli-ház” mellett nagyban énekelte négy-öt más gyerekkel:

*A hegy ünnepe egyetlen ünnepünk,
Gyürkőzzünk hát neki, s csak rizset együnk.*

Tappei felkiáltott, s megrázta a husángot:

– Kesza! A nyanyó fogai ördögfogak? Ó, te, te!... Hát azért ajnározott, azért nevelt fel? Ó, te, te!...

Tappei ugrott egyet, s hozzávágta a husángot. Keszakicsi idejében megfordult, úgyhogy a husáng melléje, egy kőre vágódott. Tappei akkora erővel hajította el, hogy a keze egészen belezsibbadt az erőfeszítésbe.

Keszakicsi elfutott, de nem messzire, s hidegvérűen nézte.

– Ostoba! Nem kapsz zabálni! – vetette oda neki Tappei haragosan.

A faluban az efféle mondások, hogy „nem kapsz zabálni”, vagy „ne zabálj”, nagyon használatosak. Van egy büntetés, amely megtiltja a vétkesnek, hogy egyék, de ezenkívül az ilyen kifejezéseket szitokként is használják.

Eljött a vacsoraidő. Amikor már mind körülülték az asztalt, Keszakicsi is belépett, s a többi mellé telepedett. Egy pillantást vetett Tappeire, de arcán színét sem látta az iménti felindulásnak. Arckifejezése inkább lehangoltságot árult el.

Tappei ugyanis viszolygott attól, hogy Rin anyó előtt szóba hozza az ördögfog-dal dolgát. Ha már van ilyen ének, legalább Rin anyó ne tudjon róla. Magában szívből kívánta, bárcsak Keszakicsi is hallgatna.

Az viszont ekképp morfondírozott: „Ennyire feldühödött az ördögfog-dal miatt? Mitől gurulhatott ennyire dühbe? Hát annyira nem tetszik néki? Megállj, ha legközelebb lesz valami, megint eléneklem, nem is egyszer!”

Megjött a bátorsága. A pusztá gondolat erőt öntött belé. Apja hamarosan másodszor nősül, s Keszakicsi erősen ellenezte ezt a

tervet. Időközben ki-ki vett az ételből, s nekiláttak az evésnek. Az „étel” lében úszó, máléból és veteményből gyúrt gombóc, inkább szürcsölik, mint eszik.

Rin anyónak egészen másutt járt az esze.

– Könnyen megeshetik, hogy hónap eljő mamátok a szemközi falubul – mondta fiúunokáinak, mintha valami örömhírt adna tudtukra.

Tappei így szólt:

– Még nem telt le a hónap, de ha hamarabb jő, nagyanyónak is könnyebb lesz a főzés, asziszem.

Most együtt örült Rin anyóval.

– Várjatok csak! – mondta Keszakicsi, kezét fölemelve, olyan arccal, mintha belé akarná fojtani Tappeibe a szót, s Rin anyó felé fordult.

– Minek ide mama a szemközi faluból? – kiabálta, majd kihívó hangon így szólt Tappeihez: – Én házasodom meg, nincs szükséged váltó üstre. – Majd Rin anyóhoz: – Ha neked terhedre van a főzés, majd főz a feleségem. Akkor aztán hallgass!

Rin anyó elképedten bámult rá, s a kezében levő két evőpálcikát az arcába dobta:

– Ostoba! Nem kapsz zabálni! – mormolta a foga közt. A második fiúunoka, aki hamarosan betölti a tizenharmadik évét, megszólalt, olyanképpen, mintha Rin anyót pártolná:

– Persze, mert Keszakicsi elveszi a tószéli Macut.

Azért tette ezt a leleplezést mindenki előtt, hogy zavarba ejtse Keszakicsit, akiről tudta: jóban van a tószéli Macuval. Keszakicsi csattanós pofont mért le neki:

– Hülye! Befogod a pofád? – mondta dühösen, s vadul nézett rá.

Tappei is el volt képedve, de szóhoz se tudott jutni. Eddig sohase jutott eszébe, hogy Keszakicsi is megnősülhet. A falubeliek későn nősülnek, soha senki huszadik éve előtt. A tetejébe Keszakicsi merész ellenszegülése egészen lesújtotta.

Másnap volt az ünnep. A gyerekek jól megtömték a hasukat „Őnagysága, a fehér hagi”-val, s utána kimentek a térre, ahol az ünnepeket tartották.

Déltájban Rin anyó észrevette, hogy a ház előtti tönkön egy asszony ül, és a túlsó oldal felé néz. Megtömött útizsákja előtte hevert, úgy tetszett, mintha várna valakire.

Rin anyó mindjárt arra gondolt, vajon ez az asszony nem a menyee, akinek a szemközti faluból kell jönnie. „De ha így volna, valami jelét kéne adja, hogy be akar jönni a házba” – tűnődött magában Rin anyó, aki még mindig nem tudta bizonyosan, hányadán áll. Az asszony látogató is lehetett, aki az ünnepre jött valamelyik családhoz, s itt éppen csak megpihent. De ha a tömött útizsákját nézte az ember, mégse lehetett pusztán látogató. Rin anyót izgatta a dolog, végül is nem bírta magával, s kilépett a házból.

– Honnét való? Tán bizony az ünnepre jött?

Az asszony meghitt hangon válaszolta:

– Vajon nem ez Tappei háza?

„Semmi kétség, a menyem” – gondolta Rin anyó.

– A szemközti faluból jött? Nem maga-é Tama?

– Én vagyok. Mi is ünnepelünk, de ha már úgyis idejövök, jobb, ha az ünnepre érkezem, mondta mindenki. Így hát eljöttem.

Rin anyó a ruhája ujjánál fogva bevonta Tamát a házba.

– Biza jól tette! Gyerünk, jöjjön be!

Rin anyó, mintha a hetedik mennyországba került volna, ide-oda futkosott, megterítette az asztalt, feltálalta az ünnepi ebéd fogásait:

– Gyerünk, egyék! Addig megyek, és megkeresem Tappeit.

Tama nekilátott az evésnek, s közben így beszélt:

– Nagyanó jó, hát eredj, eredj, minél előbb, mondta mindenki...

Rin anyó boldogan nézte Tamát, akinek szemlátomást ízlett a főztje.

– Aki itt volt a múltkor, a fivérem. A nagyanó nagyon jó, mondta. Ezért én is minél előbb itt leszek, gondoltam magamban.

Rin anyó szorosan Tamához lépett. „Nagyon becsületes meny – mondta magában. – S a szavai se merő szép szavak.”

– Hamarább is jöhetett volna. Azt hittem, már tennap itt lesz.

Még közelebb jött, de hirtelen eszébe jutott, hogy közletről ép, erős fogai szembetűnhetnek. Kezével eltakarta a száját, s behúzta az állkapcsát.

Véletlenül észrevette, hogy Tama a hátát ütögeti.

Valami, amit ehetett, a torkán akadt. Rin anyó mögéje lépett, s elkezdte dögönyözni. Közben megjegyezte:

– Én úgy vagyok, hogy mingyárt újév után megyek a hegyre.

Míg ezt mondta, abbahagyta a dögönyözést. Tama egy pillanatig hallgatott, majd így szólt:

– Ah, a fivérem is mondta, de azt is, hogy nem kell véle sietni!

– Ugyan! Ha az ember előbb megy, Őnagysága, a hegy istene, megjutalmazza.

S már indult is kifelé:

– Megyek, megkeresem Tappeit, addig csak egyék.

Rin anyó kiment a hátsó ajtón a kamarába. Afölötti örömeben, hogy jónak nevezték, összeszedte minden erejét és bátorságát, még soha ekkora erőre és bátorságra nem volt szüksége életében. Behunyta szemét, és a kőmozsár törőjével irgalmatlanul nekiesett a metszőfogainak, dön!

A szája annyira elérzéktenedett, mintha nem is lett volna. Aztán melegség öntötte el, s valami édeskés íz gerjedt benne. Úgy rémlett, hogy tömérdek fog pottyog a szájába. Kezével visszatartotta az állkapcsából csörgő vért, kiment a csermelyhez, s kiöblítette a száját. Két törött fog pottyant ki belőle.

Arcát a csermelybe merítve, addig itta és köpte a vizet, míg a vérzés elállt. Belül a szája alig sajgott valamit, nem is törődött vele. Elfogta a vágy, hogy fitogtassa Tama előtt, milyen foghíjas, ezért visszatért a házba. Tama még egyre evett. Rin anyó eléje ült.

– Csak lassan! Lakjék jól. Mindjárt megyek, megkeresem Tappeit.
– Majd hozzátette: – Itt az ideje, hogy a hegyre menjek.
Tönkrementek a fogaim...

Előretolta az állát, s felső fogsorával becsípte alsó ajkát, mintha csak felső fogait akarná mutatni. Így most már minden a legnagyobb rendben van, gondolta magában. Örömeben legszívesebben ugrándozott volna.

Kiment a házból, és az ünnep színhelye felé sietett.

Amikor tüntetően kitátott szájjal odaérkezett, a gyülekezet Keszakicsivel az élén éppen az ördögfog-dalt énekelte. A vérzés, amely egy időre elállt, most ismét megindult. Rin anyó nem figyelt az énekre. Hogy Tappeit kereste, a legjobb ürügy volt csorbasága fitogtatására. Másra nem is gondolt, s így az ének elkerülte a figyelmét.

Amikor az ünnepre összegyűlt felnőttek és gyermekek megpillantották Rin anyó száját – Ah! – nagyot kiáltottak, és szétfutottak. Rin anyó látta mindnyájuk arcán az álmélkodást, s dehogyis csukta volna be a száját. Mi több, nemcsak az alsó ajkát csípte be felső fogsorával, az állát is előretolta, mintha mondaná: „Itt van hát, nézzétek!”, s mert a vér is csorgott belőle, valóban elrémítő kifejezése volt. Egyébként nem is sejtette, miért futamodnak meg láttára. Azt mondta magában, hogy Tappeit keresve, megmutathatja a fogait a falubelieknek. Magabiztosan lépkedett, hiszen most már fennhordhatja a fejét.

– Hé! hé! hé! – kellett magát, s bájos nevetést tartogatott számukra. Nos, Rin anyó csorbává tette magát, de épp ellenkezőjét érte el annak, amit várt. Az ünnep után is afféle mesebeli figura maradt. „A tönkbeli vén boszorka” – mondták a háta megett.

*

Mihelyt elmúlt a Narajama-ünnep, a szél szárnyán tánkra perdültek a fák levelei. Ha hideg volt, egészen télies napok következtek. Bár most már feleség is volt a házban, Tappei továbbra is töprengő maradt.

Egy hónap se telt el azóta, hogy Tama megérkezett, s a család újabb asszonnyal szaporodott. Egy nap a tószéli Macu leült a tönkre, s ebédkor Rin anyónak és övéinek az asztalához telepedett. A mód, ahogy evett, valósággal árasztotta az elégedettséget; mintha mondaná: ez a földi paradicsom! Keszakicsi oldalán ült, és csöndben evett. Vacsorakor is egymás mellé ültek; Macu Keszakicsi orcáját csipkedte evőpálcikájával, enyelegtek egymással. A dolog sem Rin anyóban, sem a Tappei házaspárban nem keltett különösebb ellenkezést. Rin anyó alig akarta elhinni, hogy Keszakicsi ennyire érett férfi, s nem bírta elfojtani magában némi zavart. Éjszakára Macu a Keszakicsi dunyhája alá bújt. Rin anyónak már délebbéledkor feltűnt, hogy Macu hasa a rendesnél domborúbb. A dolog legalább öt hónapos: újévre várható? De ha későbbi, könnyen megeshetik, hogy még az idén! Rin anyó némán emésztette magát: ha Macu megszüli ezt a gyereket, Rin anyó meglátja az egérfiat.

Másnap reggel Macu kiült a tönkre. Csak ebédidőre jött be a házba, s mikor megevett, megint kiült a tönkre. Alkonyattájban Tama ráparancsolt:

– Macu, gyűjts be a kemencébe!

De Macu oly ügyetlenül gyűjtött be, hogy a ház hirtelen megtelt füsttel. Akkora volt a füst, hogy a legkisebb gyerek sírva fakadt. Tama meg Rin anyó kiszaladt a házból a tönkhöz, s még Macu, a tűzgyújtó is, szemdörzsölve jött ki.

Tama azt mondta:

– Ha Macu tüzet sem tud gyújtani, legalább gondozza a kislányt – s hátára tette a legkisebb gyereket.

A füstcsípte-szemű gyermek bögött, mire Macu durván hintáztatni kezdte a vállán, s rázendített:

Hat gyökér⁸, hat gyökér, ó, hat gyökér.

Rin anyó és Tama elképedten bámult rá. Ezt a dalt ugyanis csak különleges alkalmakkor énekelték, így, ha narajamai zarándoklatra kísértek valakit, vagy ha gyereket pesztráltak. Ha pesztrálásakor

énekelték a „Hat gyöker”-et, azt süketringatásnak vagy ördögringatásnak nevezték.

*Hat gyökér, hat gyökér, ó, hat gyökér,
Pesztrálni könnyű, s be nehéz,
Háton sikít, vállon nehéz,
Hat gyökér, hat gyökér, ó, hat gyökér.*

Valahányszor kiejti a pesztra: *hat gyökér*, a vállát himbálja, s ezzel a durva ringatással csitítja a bőgő gyereket. Csakhogy ez ringatásnak nagyon durva, inkább verés. Süketringatásban részesülnek a narajamai zarándoklatkor azok a kiforratlan vagy rossz okok⁹ bélyegét viselő személyek is, akik kiáltoznak vagy vonakodnak; a dalt a kísérőjük énekli. Persze ezt Macu nem tudta, csak a „Hat gyöker”-et énekelte, holott a dal végén kétszer meg kell ismételni refrénnépp: „Tisztuljon meg a hat gyökér.”

A Macu hátán levő gyerek mindjobban bőgött. Tama nem bírta tovább, odafutott, lekapta a hátáról, de a gyerek csak egyre visított. „Csak nem...? kérdezte magában Tama. A gyerekekkel a karján Rin anyóhoz ment, levetkőztették a kicsit, s megnézték a fenekét. Négy csípés kék foltja virított rajta. Rin anyó és Tama elképedten összenézett:

Amióta Macu hozzájuk költözött, Keszakicsi csöndesebb lett, nem pimaszkodott többé Rin anyóval. De aznap egészen mást művelt. Ebédkor ugyanis megkérdezte:

- Nyanyó, mikor mész a hegyre?
- Újévkor.

De mert többször is firtatta, Rin anyó végül is keserűen elmosolyodott.

Keszakicsi hadarva így szólt:

- Minél hamarább, annál jobb, minél hamarább...

Tama:

- Minél később, annál jobb, minél később...

Keszakicsi beszéd módját utánozta, s oldalát fogta nevében. Valóban nagyon mulatságos volt, mert mindjárt Keszakicsi után szólt, és ugyanúgy hadart, úgyhogy a végén már Rin anyó is vele nevetett.

A család két asszonnyal szaporodván, a dolgos Rin anyó azt se tudta, mitévő legyen a semmittevéstől; hiányzott a munka, s egészen mélabús lett belé. Voltak pillanatok, amikor Macu is jó volt valamire; s voltak üres óráiban pillanatok, amikor Rin anyó unatkozott. De mindig ott lebegett előtte a cél: a narajamai zarándoklat.

Egyszer hajnalban, heves szél dúlta nap és éjszaka után, hirtelen különös kiáltás harsant fel:

– Tisztos bírságot Narajama Őnagyságának!

Erre a kiáltásra felzendült az egész falu. Meghallván a kiáltást, Rin anyó sebtében kibújt a dunyha alól, s majd keresztülbukdácsolt a küszöbön. Bár öreg volt, felkapott egy botot. Oldalról Tama is előjött, hátán a jól-rosszul felzsinegelt gyerek. Egy szempillantás alatt ő is botot ragadott.

– Hol? – kiáltott Rin anyó.

Tama, mintha egy árva szóra se volna ideje, sápadtan, válaszadatlanul nekiiramodott. Most már talpon volt az egész, ház, és szaladt utána.

A tolvaj az Esőmondó-ház gazdája volt. Belopódzott a szomszéd házba, a Megszenesedett fenyőbe, hogy megdézsmálja a borsószsákokat, de a fenyőbeliek jól eldöngették.

A faluban csak a leghitványabb ember vetemedik élelmiszerlopásra. Büntetése a lehető legsúlyosabb büntetés, amelyet úgy neveznek: „Tisztos bírságot Narajama Őnagyságának.” Abban áll, hogy a bűnös házából erőszakkal elveszik az ételmezt, és szétosztják a többiek között. Akik nem készülnek fel kellőképp a cécora, és nem szaladnak, nem kapnak részt. Minthogy a tolvaj ellenállhat, verekedésre is számítani kell, s ezért ki-ki botot ragad. A nagy rohanás miatt senki sem ér rá, hogy sarut húzzon. Aki mégis sarut húz, szintén verést kap. Eszeveszett küzdelem ez még az üldözők közt is.

Az Esőmondó-ház gazdájának úgy ellátták a baját, hogy moccani sem tudott. A Megszenesedett fenyőben fogták el, de az emberek a vállukon hurcolták oda az ünnep színhelyére. A család többi tagját kényszerítették, hogy melléje üljenek, és úgy maradjanak. Minden, amit tehettek, annyi volt, hogy hangosan nyöszörögtek, s azt se tudták, mihez kezdjenek. Időközben a falusiak végrehajtották a „házkutatót”. Markos férfiak feldúlták az Esőmondó-ház belsejét, s az élelmiszerféléket kidobálták a ház elé. Az emberek kerekre táglult szemmel bámulták, mi minden elő nem kerül. Egyre hullt a tornácról a krumpli, s végül már egész garmadává nőtt. Elképzелhetetlen, hogy az Esőmondó-ház ennyit természetett volna. Hogy krumpli teremjen, ahhoz vetőkrumplit kell vermелni. Lévén a vetőkrumpli ehető, nincs ház, ahol a tél végére sok maradna belőle. Azonkívéül a falusiak mind tudják, ki mennyi krumplit természetett, az Esőmondó-ház feltehetően tizedrészét sem ennek. Nagyon valószínű, hogy ez a nagy garmada krumpli a falubelieké, s a tolvajok azalatt szedhették ki, míg ők a mezőn dolgoztak.

Az Esőmondó-ház két nemzedék óta immár másodszor fizetett tisztas bíróságot Narajama Ónagyságának. Azt beszélnek, az előző nemzedék úgy húzott át egy telet, hogy vad gyökereket kapart ki a földből, de alkalmasint volt valahol dugott élelmük is a hegységben, különben hogy telelhetek volna át épségben, mondták akkortájt.

– Az Esőmondó-ház tolvaj népség, ha nem irtjuk ki az utolsóig a család minden csirkefogóját, még aludni sem alhatunk nyugodtan – suttogták az emberek.

Rin anyóéknál mindenki elmerült gondolataiba. Tappei elnyújtózva hevert, arcát tenyerébe temette. „Mi is hogy ússzuk meg a telet?” – kérdezgette magában.

Rin anyó Tappei mellett ült. Bizonyos, hogy nehéz télnek néznek elébe. A tél más években is gyötrelmes időszak, de az idén a család megsaporodásán kívéül a gyermekek is megnőttek. Az idén nehezebben kecmeregnek ki belőle, mint más években, töprengett Rin anyó. S a tetejébe Macu szörnyű nagy evő. Rin anyó meg is mondta róla a véleményét:

– Nem azért jött ő, hogy Keszakicsi felesége legyen. Ha látom, hogyan zabál, az a gyanúm, hogy a családjá elkergette.

Macu is ott volt. Előreugró nagy hasával békára hasonlított. De arcán most feszült kifejezés ült.

Tama, mintha eszébe jutott volna valami, átment a kamarába, s kőmozsárral a karján tért vissza. Ott mindjárt hozzálátott a borsótöréshez. A borsó ropogva sárga lisztté vált, s hamarosan túlcsondult a mozsár szélén. A látványra Keszakicsi rázendített:

*Frissítsd fel a borsót, hogyha teheted,
Apa vak, nem látja, nyugton eheted.*

„Frissítsd fel” azt jelenti: áztasd be hideg vízbe. A dal értelme: ha az ember sütvé vagy nyersen borsót eszik, ropog a foga alatt, s ebből a vak szülők megtudják, hogy valaki eszik. Ezért fogyasztás előtt a borsót be kell áztatni, hogy megpuhuljon, s akkor egyedül, titokban is lehet enni. „A vak szülő”-n nem kell okvetlenül vakot érteni; inkább csak azt, hogy a fiatalok, akiknek nagyobb az éhük, kihasználják az öregek gyöngébb látását, hogy tudtuk nélkül, titokban is egyenek.

E pillanatban belépett a Garas-házi fiú, és így szólt:

– Hallatlan! Nézzétek, csupa új krumplici!

Nyilvánvaló, hogy kiszedték.

– Az ördögbe is, azért takarítottam be olyan keveset, mert kiszedték! Én nem részt kapok, a magamét kapom vissza. Sőt: amit tőlem elszedtek, több, mint amit kaptam! Ha ezért nem fizetünk meg, az Esőmondó-ház csirkefogói éjszakánként ismét eljönnek lopni, annyi bizonyos! Ha most mindjárt nem csinálunk valamit, az ember le se hunyhatja többé a szemét. Ha írmagostul azonnal ki nem irtjuk őket...

Tappei:

– Hogy irthatnánk ki őket, mikor tizenketten vannak...

A Garas-házi fiú:

– Minden házban áll a munka, az embereknek csak ez jár az eszükben!

Amikor a Garas-házi fiú elkeseredetten kilépett az ajtón, odakünt felkárogtak a hollók, kaa, kaa...

– No nézd csak! – mondta Rin anyó. – Alig szól az ember efféléről, máris kárognak a hollók!

A Garas-házi fiú hátrafordult:

– Könnyen megeshetik, hogy estére emberhalál lesz!

S már ment is el.

Mindenki hallgatott. A falubeliek, úgy látszik, gyilkos kedvükben vannak, nem lehetetlen, hogy naplemente után az Esőmondó-ház lakói sorra eltünedeznek. Erre a gondolatra némi szorongást éreztek. Még a kőmozsár is, amelyet Tama forgatott, különös módon hallatta őrlő hangját...

Tappei, aki elnyújtózva hevert a földön, hirtelen így szólt:

– Nagyanyó, ugye jövőre felmész a hegyre?

Rin anyó megkönnyebbülten sóhajtott. Tappei végre hajlik a dologra. Megnyugvást érzett.

Tüstént válaszolt:

– Nagyanyám a szemközti faluból felment. Anyósom is ebből a házból. Én is felmegyek, ha rajtam a sor!

Tama kezében elnémult a kőmozsár.

– Ugyan minek! Ha megszületik az egérfiók, bedobom egy szakadékba a hátsó hegységben, s nagyanyót nem fogják kiénekelni, mint a Kajanoki-házbelit! Minek hát emésztődni!

Minden szem egyszerre Macu nagy hasára szegeződött.

Tama kőmozsára újra megszólalt. Olyan volt a hangja, mint egy távoli zivataré. Mindnyájan elhallgattak, mire Keszakicsi erős hangon rázendített. Hátul a ruhája feltörve, az ujjá felgyűrve vállig, a lába keresztben.

*Apóka, eredj, nézd mennyi a csupasz ág,
Menni kell, tedd fel már hátadra a deszkát.*

Keszakicsi hanglejtése az utóbbi időben mind ügyesebb. Rin anyónak is tetszett. De a dal, amelyet énekelt, nagyon zagyva. Régóta éneklik, mindjobban összezavarják. „Ez nagyon szomorú” – gondolta Rin anyó:

– Kesza! Ilyen ének nincs! Az igazi: „A hegység tűzben áll, mennyi a csupasz ág” – oktatta a fiút.

– Hm! De... a Garas-házi apó így énekelte.

– Ostoba vagy! Hajdan tűz volt a hegységben, s akkor mindenki felment, azt mondják. Ugye, Tappei, erről szól az ének?

Tappeire pillantott.

Tappei hanyatt feküdt, a homlokán szemére vetett kendő.

Rin anyó gyöngéd pillantást vetett Tappeire. Hirtelen elfogta iránta a szájalom. Áttelelni nehéz, s elkísérni valakit a narajamai zárán-dokútra szintén nehéz. Az imént Tappei megkérdezte: „Ugye, jövőre felmész a hegyre?” Azóta egyfolytában ezzel foglalkozhatott. Ha erre gondolt, Rin anyót elfogta a szájalom.

Tappei mellé bújt. Gyöngéden fölemelte a kendőt. Úgy rémlett, hogy Tappei szeme csillog. Rin anyó visszahőkölt, s elhúzódott.

„Csillog a szeme. Talán csak nem könnyes? Ha ilyen málészívű, nem sokra megyünk!” – gondolta magában.

„Hadd nézzem meg jól, amíg nyitva van.”

Hosszú oldalpillantást vetett Tappei szemére.

A mozsár hangja elnémult. Tama kirohant, hogy a szemközti patakban megmossa az arcát. Az imént már egyszer abbahagyta a borsótörést, hogy mosakodni menjen.

„Csak nem sír ez is? Ilyen kevés bátorsággal ugyan mire megyünk... Tappei is jobban összeszedhetné magát. Csupa málé emberrel nem sokra megyek!”

Keszakicsi újra rázendített:

*A hegység tűzben áll, mennyi a csupasz ág,
Menni kell, tedd fel már hátadra a deszkát.*

A szövege ezúttal kifogástalan, a hanglejtése pedig valóban nagyon jó. Az a rész, hogy „mennyi a csupasz ág”, egészen úgy hangzik, mint egy zsoltár, a hanglejtése meg olyan tökéletes, hogy az ember majd sírva fakad, akárcsak a Naniva-dal hallatára.

Amikor Keszakicsi „tedd fel már hátadra a deszkát”-tal befejezte az éneket, Rin anyó felkiáltott:

– Ó, nagyszerű!

*

Harmadnap, késő éjszaka léptek csörtettek el Rin anyóék háza mellett, a hegység felé, alighanem egész csapat. Másnap a falubeliek megtudták, hogy az Esőmondó-ház valamennyi lakója eltűnt a helységéből.

– Ezután nem esik több szó az Esőmondó-házról – volt a falu egyhangú véleménye, s valóban, többé soha senki nem is említette.

*

Eljött a tizenkettedik hónap s vele a kemény tél. A holdnaptár szerint a hónap közepe táján beáll a fagy. S eljött az az idő is, amikor a gyermekek ugrándoztak és kiáltoztak:

– A hóbambák táncra perdültek!

Rin anyó erre büszkén így szólt:

– Ha felérek a hegyre, alighanem havazni fog!

A hóbamba egy kis fehér bogár. Azt mondják, hogy ezek a kis fehér bogarak hóhullás előtt táncra perdülnek.

Macu már olyan hasas, hogy nem lehet messze az ideje. A mozgása meg a lélegzetvétele is mind erről tanúskodik.

Néhány nappal újév előtt Rin anyó reggel megleste, mikor kel fel Tappei, s kihívta a házból. Fülére tapasztotta a száját, s odasúgta neki:

– Ma estére meghívom azokat, akik már voltak a hegyen. Eredj, értesítsd őket.

Rin anyó elhatározta, hogy másnap zarándokol el Narajamára. Meg akarta hát hívni estére azokat, akik már jártak a hegyen, hogy

felszolgálja tiszteletükre az ünnepi szakét.

Hallván, hogy másnap akar indulni, Tappei nagy zavarba jött. Abban a tudatban élt, hogy anyja csak újév után indul útnak.

– Asziszem, még korai. Ráérsz, ha itt az újév.

Rin anyó:

– Léha beszéd! Még ha korai is egy kicsit... Inkább legyen korai, jobb az. Meg kell lennie, mielőtt az egérfiók megszületik...

Tappei nem nagyon lelkesedett a dologért, nem is válaszolt rá.

Rin anyó:

– Eriggy gyorsan, és értesíts mindenkit. Mind a hegyre készül, és nem lesz otthon.

Tappei nem mozdult, de Rin anyónak megvolt a módja, hogy engedelmességre szorítsa. Félvállról odavetette neki:

– Megértetted? Ha nem értesíted őket, holnap egyedül megyek a hegyre!

Aznap este a meghívottak egybegyűltek Rin anyónál. A zarándoklat előtti éjszakán felszolgálják az ünnepi szakét, s a vendégek csakis olyanok, akik már jártak a hegyen. A felkínált szakét iddogálva megadják a szükséges utasításokat: megmagyaráznak ezt-azt, azonkívül letéteik a fogadalmat. Mindezt szigorú előírás szabályozza, mindenki ad sorban egy-egy utasítást. Hét férfi és egy nő gyűlt össze. A nő tavaly kísért el valakit, de ez ritka. Az olyan családokban, ahol nincs senki arra való, kívülről kérnek segítséget, de aki vállalkozik rá, az többnyire férfi. Aki a nyolc vendég közül elsőként járt a hegyen, az „az öreg zarándok”, őt illeti meg elsőnek a szó.

A főnök szerepét játssza, s vezeti a szertartást.

A szaké-ivásban is őt illeti az elsőbbség, s minden abban a sorrendben történik, amelyben megjárták a hegyet. Az a vendég, aki ezen az estén „az öreg zarándok” szerepét játszotta, az Indulatos Teru apó volt. Nem indulatos ő valójában, nagyon is békés, ötven év körüli férfi – de ki tudja, hány nemzedékkel annak előtte akadt a

családjában egy indulatos ember, s rajtuk ragadt ez a név. Nem is csúfnév immár, hanem családi név.

Bár Rin anyó és Tappei volt a házigazda, mégis a főhelyen ültek, s vendégeik előttük sorakoztak a szoba hátsó végében. Rin anyó és Tappei előtt egy nagy korsó állt, s benne az a csaknem egy tónyi¹⁰ „Őnagysága, a fehér hagi” bora, amelyet Rin anyó erre az estére erjesztett.

Teru apó először is szertartásosan Rin anyó és Tappei felé fordult, aztán főhajtással köszöntötte őket. Utána a többi vendég is egyszerre főt hajtott.

Teru apó így szólt Tappeihez:

– A zarándoklat nehéz. Vállalkozásod köszönetet érdemel.

Ezután Rin anyónak és Tappeinek egyetlen szó nélkül a helyükön kellett maradniuk.

Teru apó, befejezván a beszédet, fogta a korsót, a szájához emelte, s hosszan kortyolva annyit húzott belőle, amennyit csak bírt. Átnyújtotta a következőnek, az is annyit ivott, amennyit bírt, s továbbadta a soron levőnek. Végül a korsó megint visszakerült Teru apóhoz.

Teru apó Rin anyóhoz fordult, olyan hangon, mintha könyvből olvasná:

– Reméljük, hogy a zarándoklat törvényeit hiba nélkül betartjátok. Az egyik ez: a hegyre menet nem szóltok.

Mihelyt kimondta, a korsót ismét ajkához emelte, hosszan kortyolt belőle, s továbbadta a következőnek.

Rin anyó és Tappei előre tudták, vendégeik milyen utasításokkal látják el őket ezen az estén. Mindezeket már hallották a köznapi beszédben, de a szokás megkövetelte, hogy ünnepélyes formában is meghallgassák, már csak azért is, mert ez amolyan vendégek előtt tett fogadalomnak számított. Ezért hát a legnagyobb figyelemmel hallgatták.

A korsó másodszor is körbejárt, s ekkor az elé tették, aki Teru apó után következett. Ez ugyanolyan hangon, mint Teru apó, így szólt:

– Reméljük, hogy a zarándoklat törvényeit hiba nélkül betartjátok. Az egyik ez: úgy távozzatok hazulról, hogy senki se lásson.

Mihelyt befejezte, a korsót a szájához emelte, s hosszan kortyolt belőle. A korsó ismét körbejárt, s most a harmadik elé került.

Ez a maga során ugyanolyan hangon, mint az imént Teru apó:

– Reméljük, hogy a zarándoklat törvényeit hiba nélkül betartjátok. Az egyik ez: a hegyről jövet semmi szín alatt se tekints vissza.

Mihelyt befejezte, a korsót a szájához emelte, és hosszan kortyolt belőle. A korsó újfent körbejárt, s ezúttal a negyedik vendég elé került.

A harmadikkal a fogadalmi szertartás voltaképp befejeződött, ellenben a negyedik elmondta, hogy a Narajamára menet milyen utat kell követniök.

– Az útról ennyit: megkerülitek a hátsó hegy lábát, majd elhaladtok a következő hegy hiiragi¹¹ borította lábánál, s ezt a hegyet is megkerülitek. Megmásszátok a harmadik hegy oldalát, s túl rajta három tavat találtok. Megkerülitek a tavakat, s a kőlépcsőkön felhátok a negyedik hegyre. A tetejére érve, a völgy túlsó oldalán meglátjátok Narajama Őnagyságát. Továbbmenve a völgy jobboldalt, a következő hegy baloldalt marad. Hogy a völgyet megkerülhessétek, két és fél mérföldet kell megtennetek. Itt az út hétszer kanyarodik. Ezt a helyet hívják a „Hét völgy”-nek. Hét völgyön áthaladva, az út egyenest a Narajamára visz. Bár van út rajta, még sincs. Tölgyek közt hág az ember mind magasabbra és magasabbra, s ott vár benneteket az isten.

Mihelyt a negyedik is befejezte beszédét, a korsó ismét körbejárt, s a szertartásnak vége volt. Az utasítások elhangzása után senki sem szólhat többé. Az utasítást adó négy vendégen kívül mást nem illet a szó. Utána ismét körbejárt a korsó, s egyetlen szó nélkül megitták az egész szakét. Mindenki annyit ivott, amennyit bírt, aztán szinte suttyomban kivonult. Csak Teru apó maradt, neki utoljára kell elhagynia a házat. Amikor már mindenki elment, Teru apó is felállt helyéről, intett Tappeinek, s kihívta a ház elé. Halk hangon így szólt:

– Nézd, ha kellemetlen, nem kell egészen a hegyig menned. Az se baj, ha a Hét völgytől visszatérsz.

Félénken körüljártatta tekintetét a sötétben, pedig nem volt sehol egy lélek.

„Micsoda bolond dolog” – gondolta Tappei.

Rin anyó szívvel-lélekkel akarja csinálni, így ezzel a buta tanáccsal nem sokra mehet. Nem is törődött vele.

Teru apó tüstént így folytatta:

– Ez is útbaigazítás, de nem való senki fülének. Ezért csak neked mondom.

Szólt, s már ment is.

Mihelyt kiürült a ház, Rin anyó, és Tappei lefeküdt. Rin anyó nem is gondolt alvásra, hiszen holnap éjjel indul a hegyre.

*

Későre járt az idő, úgy hajnali három óra lehetett. Rin anyó nyöszörgést hallott odakünt. Férfihang volt. Egyre közelebből hallatszott, végül már egészen a ház előtt. De ekkor, mintha el akarná nyomni a nyöszörgést, felcsendült a süketringatás éneke:

*Hat gyökér, hat gyökér, ó, hat gyökér,
Vélnéd, kísérni könnyű, ó, de nem,
Hátadon a teher merő gyötrelm,
Tisztuljon meg a hat gyökér, hat gyökér.*

Rin anyó fölemelte fektében a fejét, és kifülett. A nyöszörgő hangban felismerte a Garas-házi Mata apó hangját.

„Az ostoba” – gondolta magában.

Kis időre rá úgy rémlett, mintha léptek közelednének.

Aztán mintha körömmel kaparnák Rin anyó házának ajtaját.

„Mi lehet ez?”

Felállt, s kiment a tornácra. Kinyitotta azt az ajtószárnyat, amerről a kapirgálás hallatszott. Odakünt sütött a hold. A küszöb előtt Mata apó kuporgott, s arcát tenyerébe temetve, egész testében remegett.

E pillanatban valaki nagy sebbel-lobbal eléje toppant. A Mata apó fia volt. Szalmakötelet szorongatott a markában, s zordonul nézte Mata apót.

Rin anyó beszólt:

– Tappei, Tappei!

Tappei tüstént kijött, úgy látszik, ő sem alhatott. A Garas-házi fiú kezében megpillantotta a szalmakötelet.

– Mi van? – kérdezte.

– Elrágta a kötelet, és megszökött.

Ellenségesen méregette Mata apót.

„Az ostoba!” – gondolta Tappei, de a Garas-házi fiú durvasága megdöbbsentette.

„Az ostoba!” – gondolta Rin anyó is, s elhúltan nézte Mata apót.

Egy régi dal azt mondja:

A süketringatás alatt

Kötél és kapcsolat¹² szakadt.

Bár a dal ismeri ezt az esetet, hogy valakit kötélszakadtáig ringassanak, elrágni a kötelet mégis olyasmi, ami a dalon is messze túlmegy, gondolta Rin anyó. Korholó hangon így szólt Mata apóhoz:

– Mata apó, hogy juthattál süketringatásig? Erre nincs mentség! Ha még ezen a világon megszakad kapcsolatod Őnagysága, a hegy istenével meg a saját fiaddal, ugyan mi vár reád?

Rin anyó a legjobb indulattal tanította arra, amit helyesnek vélt.

– Erre az éjszakára hagyd abba! – mondta Tappei a fiúnak.

Hátára vette Mata apót, s a Garas-házig vitte.

*

Másnap éjjel Rin anyó kérlelhetetlen elszántsága erőt öntött a húzódozó Tappeibe is, s elindultak a narajamai zarándoklatra. Este Rin anyó még megmosta a fehér hagi Őnagyságát, amelyet a család majd reggel elfogyaszt, és sokat magyarázott Tamának a gombákról

meg a pisztrángokról. Mihelyt meggyőződött, hogy mindenki alszik, nesztelenül kinyitotta a hátsó tornáczra nyíló ajtó egyik szárnyát, s felült a Tappei hátára erősített deszkára. Széltelen éjszaka volt, de szokatlanul hideg; az eget felhők borították, nem sütött a hold, s így Tappei vakon vágott neki a sötét ösvénynek. Távozásuk után Tama kibújt a dunyhája alól, kinyitotta az ajtót, és kisurrant. Egyik tenyerével a tönkre támaszkodott, s a homályt fürkészsze, hosszan követte őket tekintetével.

Tappei megkerülte a hátsó hegy alját, s eljutott a második hegy hiiragi borította lábához. Az ágak sűrűje ernyőként borult föléjük. Alatta a sötétben oly nyugtalanító a járás, mintha idegen házba lépne az ember. Eddig ismerte Tappei az utat, de ezután olyan utat kellett követnie, amelyre a hagyomány értelmében csak narajamai zarándok léphetett. Nem is járt soha senki a hiiragi alatt, vagy jobbra, vagy balra tért ki. Most azonban Tappei egyenesen neki-vágott. A második, majd a harmadik hegy lábát is megkerülte, s rábukkant a tavakra. Halványan derengett az ég, s mire körüljárta a tavakat, már világosodott. Megtalálta a három kőfokot, s utána meredek kaptató következett. Megmászta a negyedik hegyet is. Elég magas volt, s a csúcsa felé meredélyes.

Főnt a tetőn Tappei körülnézett. Szemközt, mintha várna rájuk, állt a Narajama. A hegyet, ahová Tappei feljutott, völgy választotta el a Narajamától, olyan szakadék, mély völgy, hogy az ember azt hitte, egyenest a pokol fenekére nyílik. Aki a Narajamára igyekszik, kissé leereszkedik a csúcsról, s a gerincen futó ösvényt követi. Jobbra a szakadék, balra egy kúpszerű hegy lejtője. Mivel a négy hegy övezte völgy mély, mint a pokol, Tappei óvatosan, de szilárd léptekkel rótt az ösvényt. Arra tanították, hogy a völgy megkerülése két és fél mérföld járás. Ahogy mind közelebb kerültek a Narajamához, már nemcsak lépteire ügyelt. Mihelyt megpillantotta Narajamát, az ott lakó isten szolgája lett, s úgy rémlett neki, mintha az isten parancsára lépkedne. Ilyképpen eljutott a Hét völgynek nevezett helyre. Felpillantott: szemközt a Narajama úgy tetszett, mintha ülne. Úgy magyarázták, hogy a Hét völgyön túl van út meg nincs is, s ő mind magasabbra, magasabbra hágott. Csupa tölgy mindenütt.

Helyben vagyunk, gondolta Tappei, s eltökélte, hogy ezután hallgat. Rin anyó, mióta eljöttek hazulról, egyetlen szót se szólt. Tappei útközben megpróbálta szóra bírni, de Rin anyó nem válaszolt. Hiába hágtak mind feljebb és feljebb, mindenütt csak tölgy, csak tölgy. Végül egy helyütt úgy rémlett Tappeinek, hogy ez már a csúcs. Elhaladt egy jókora szikla előtt, s ekkor a szikla lábánál észrevett valakit. Tappei összerezzen, s önkéntelenül is hátrahőkölt. A sziklának támaszkodva egy halott férfi kuporgott. Két ökölbe szorított keze mintha szorosán össze volna kulcsolva. Tappei földbe gyökerezett lábbal állt ott, s moccanni sem bírt. A hátán ülő Rin anyó kinyújtotta kezét, s ösztökélte, hogy menjen tovább. Tappei újra elindult. De lám, ismét egy szikla, s lábánál kifehéredett csontok. A két lábcsont megvolt, de a koponya legurulhatott a törzsről, mert oldalvást hevert. A karok is messze vetődtek a törzstől és egymástól. Csak a bordák maradtak a sziklának tapadva, abban a helyzetben, ahogy az előbbi holttestnél. Az egész annyira szét volt szórva, mintha valaki tréfából csinálta volna. Rin anyó megint kinyújtotta kezét, mintha sürgetné: előre, csak előre! Ahol szikla volt, ott biztosan hulla is. Távolabb egy fa lábánál újabb holttestre bukkant. Nem lehetett régi tetem, szinte még élőnek látszott. Tappei újra összerezzen, s megtorpant. A hulla ugyanis megmozdult. Jól szemügyre vette az arcát: nem, nincs kétség, halott. S közben a hulla ismét megmozdult. Tappei úgy érezte, kővé mered a lába. A hulla a melle táján mozgott. Egy holló volt benne. Tappei a sötét színű ruha miatt nem vette eddig észre. Hevesen dobbantott, de a holló rá se hederített. Csak amikor egészen közel ment, terjesztette ki nyugodtan a szárnyát, s röppent fel nagy lomhán. Volt ebben a lomhaságban valami gyűlöletes. Elmenőben Tappei véletlenül megfordult, s akkor látta, hogy a hulla mellében egy második holló is van. „Nem is egy, hanem kettő?” – kérdezte magában, amikor a második alól megint egy újabb dugta ki a fejét. A hulla lába kinyújtóztatva, mint a pihenő emberé, de a hasát kifalták a hollók, s fészket raktak benne, gondolta Tappei. A gondolatra, hogy még több is lehet bent, valami gyűlölettel elegyes borzalom fogta el. Úgy tetszett, ez a hely a csúcs, de azért az út tovább emelkedett. Ahogy feljebb hágott, mind több és több lett a holló. Valahányszor egyetlen lépett, a hollók is lomhán megindultak, s

úgy rémlett, mintha mozogna körülötte a föld. Járásuktól zörgött az avar, akárcsak a settenkedő emberek lépte alatt.

„Be tele hollóval a hegy!”

Sokaságuk megrémítette. Valahogy nem is mentek előtte madárszámba. Olyan a nézésük, mint a fekete macskáé, s hanyag mozgásuk szinte émelyítő. S mind több és több volt az elterült hulla is. Kissé odább kopár tisztásra bukkant, merő szikla az egész. Itt annyi volt a fehér csont, hogy mint hó, körös-körül mindent ellepett. Tappei csak ment előre, szemét a földre szegezve, vigyázva, hogy ne lépjen csontokra, de a szeme végül is megkáprázott, s kis híja, hogy megbotolván el nem esett. „E fehér csontok közt bizonyosan vannak, akiket ismertem életükben” – gondolta. Ekkor a földön megpillantott egy fakupát. Ámulatában dermedten megállt.

„Ez már valami!”

Csodálat fogta el. Akadt ember, aki idejövet edényt is hozott magával. Hogy az előttük itt járó zarándokok közt akadtak ennyire előrelátók, szomorúvá tette, hiszen neki nem jutott ilyesmi eszébe. Egy sziklán a hollók eszelősen forgatták a szemüket. Tappei felkapott egy követ, s durr!, közéjük hajította. Fent s körös-körül a hollók villámgyorsan felröppentek.

„Ekkora megfutamodás után csak nem térnek vissza, hogy élő embert csipkedjenek!”

Ez a gondolat valamelyest megnyugtatta. Az út még mindig szelíden emelkedett. Néhány lépés után talált egy sziklát, amelynek a lábánál nem volt hulla. Amikor ideértek, Rin anyó ráütött Tappei vállára, s a lábával verdesett. Jeladás, hogy Tappei segítse le a hátán levő deszkáról, amelyen ült. Tappei lesegítette. A deszkáról leszállván, Rin anyó a dereka köré tekert gyékényt a szikla alá terítette, aztán az övén viselt kis tarisznyát Tappei deszkájára akarta erősíteni. Tappei tágra meresztette szemét, s a tarisznyát sértődötten a gyékényre tette. Rin anyó kivett a tarisznyából egy rizsgombócot, a gyékényre helyezte, s ismét megpróbálta, hogy a tarisznyát Tappei deszkájára akassza. Tappei erőszakosan magához ragadta a tarisznyát, s visszatette a gyékényre.

Rin anyó most ráállt a gyékényre, s kiegyenesedett. Két kezét elálló könyökkel összekulcsolta és a mellére szorította, s szemét merőn a földre szegezte. A szája csukva, az alakja mozdulatlan. A derekán öv helyett szalmakötél. Tappei nézte a mereven álló Rin anyó arcát. Úgy rémlett neki, hogy nem is a hazulról ismert arc. Kiültek rajta a halál vonásai.

Rin anyó a fia keze után nyúlt, s megragadta. Visszafordította Tappeit abba az irányba, amerről jöttek. Tappei egész teste úgy tüzelt, mintha forró fürdőbe lépett volna, s vastag izzadságcseppek peregtek róla. Fejéből pára szállt fel.

Rin anyó keményen szorította Tappei kezét, aztán hátra taszította.

Tappei elindult. Megtartotta a hegy törvényét, amely tiltotta, hogy hátratekintsen.

*

Alig tett tíz lépést, az ég felé emelte a deszkát, amelyen már nem ült Rin anyó, s megrázta. Szeméből forró könny csorgott. Mint az ittas, bukdácsol lefelé. Alig jutott le valamelyest, megbotlott egy hullában, s keresztülbukott rajta. Feltápáskodás közben megnézte a hulla arcát, s észrevette, hogy vékony nyakán kötélt tekerőzik. Tappei erre a látványra lehajtotta a fejét. „Nekem sohase lenne ennyi bátorságom” – mormolta magában, s folytatta útját lefelé. Már majdnem megtette a Narajamáról levezető út felét, amikor valami fehérség villant meg előtte. Megállt, s merőn figyelt. A tölgyek közt fehér pihék szálldostak. Havazott.

– Ah! – kiáltott fel Tappei, s mohón nézte a havat. A pelyhek kóvályogtak, s mind sűrűbben hulltak. Beteljesedett hát Rin anyó büszke jóslata:

– Ha felérek a hegyre, alighanem havazni fog!

Tappei habozás nélkül megfordult, s újra nekivágott a csúcsnak. Fogadalma, hogy hibátlanul megtartja a hegy törvényét, egyszerre füstbe ment. Hírül akarta vinni Rin anyónak, hogy havazik, azaz voltaképp beszélni akart neki róla: „Havazik! Valóban havazik!” Csak ennyit akart mondani. Mint a majom, mászta meg a tiltott hegy ösvényét.

Amikor feljutott a sziklához, amely előtt Rin anyó ült, a hó már egészen beborította a földet fehér leplevel. Tappei egy szikla mögé bújt, s onnan figyelte Rin anyó állhatatosságát. Nem elég, hogy visszatéréssel megsértette a zarándoklat harmadik törvényét, most a hallgatást előíró első törvény megsértését forgatta fejében. Annyi, mintha valami gonosztetre vetemednék. De lám, Rin anyó azt mondta: „Alighanem havazni fog” – s valóban megindult a havazás. Csak ennyit akart mondani, semmi többet.

Óvatosan kidugta fejét a szikla mögül. Rin anyó ott ült előtte. Fejét hátulról gyékénnyel védte a hótól, de elől a haját, a mellét, a térdét már vastagon belepte a hó, olyan volt, mint egy ezüstróka. Szemét merőn egy pontra szegezte, s a Buddha-imádás zsoltárát énekelte. Tappei erős hangon megszólította:

– Mama... Havazik!

Rin anyó szelíden kidugta a kezét, s intett fiának: fordulj vissza!

– Mama, fázni fogsz!

Rin anyó a fejét rázogatta. Ekkor Tappeinek feltűnt, hogy sehol egyetlen holló. Meglehet, hogy a havazásra szálltak a falvakba, „vagy visszatértek fészkeikbe” – mondta magában. Milyen jó, hogy havazik! Ha betemeti az embert a hó, nem fázik annyira, nem bántják annyira a hideg hegyi szelek. Így aztán mama végül is csöndesen elszenderedik.

– Mama, havazik, szerencséd van!

Majd az ének szavával folytatta:

...Mihelyt a hegyre ért, szépen lehullt a hó...

Rin anyó helyeslően bólintott, de kinyújtott kezét hevesen rázta arrafelé, amerről Tappei hangját hallotta, mintha mondaná: vissza, eredj vissza!

– Mama, nézd, hogy havazik! – kiáltott fel újra Tappei.

Aztán mint a megugrott nyúl, rohant lefelé a hegyről. A gondolatra, hogy valaki talán megtudja törvényszegését, hanyatt-homlok bukdácsolt lefelé. Amikor a Hét völgy fölött elterülő helyre érkezett, ahol

rendszerint élő lélek sincs, megpillantotta a Garas-házi fiút; a hóesésben éppen azon fáradozott, hogy a hátára erősített deszkát lerakja. A deszkán Mata apó ült, szalmakötéssel úgy odakötözve, mint egy gonosztevő.

– A csirkefogó!

Tappei megtorpant, a szó szinte önként szalad ki a száján.

A Garas-házi fiú ugyanis abban mesterkedett, hogy Mata apót letaszítsa a Hét völgy tetejéről a négy hegy övezte, feneketlen, pokoli mélységbe. S ez Tappei szeme láttára történt.

Hirtelen eszébe jutott, hogy a múlt éjjel Teru apó azt mondta: „Ha kellemetlen, nem kell egészen a hegyig menned. Az se baj, ha a Hét völgytől visszatérsz.”

„Hát erről volt szó!”

Csak most értette meg. Tegnap este Mata apó elszökött, de most tetőtől talpig gúzsba volt kötve. Úgy hullt a földre, mintha nem is élő ember volna, hanem egy zsák krumpli. Fia a szakadék felé taszigálta. Ám Mata apó az ujjával, amelyek a gúzsban is szertettek némi mozgási szabadságra kétségbeesetten elkapta a fia gallérját, s belekapaszkodott. Míg a fiú azzal bajlódott, hogy lefejtse a szorító ujjakat, Mata apó a másik keze ujjával a vállába csim-paszkodott. A vénember lába mind ijesztőbben csüngött a szakadék fölött. Arról a helyről nézve, ahol Tappei volt, az apa meg a fiú néma küzdelme játéknak is beillett volna. Egyszer aztán a fiú felemelte a lábát, s úgy hasba rúgta Mata apót, hogy belezuhant a szakadékba. Mata apó hátrafelé esett, fejjel lefelé, mint a labda, kétszer is megfordult a levegőben, majd legurulva a meredek lejtőn, eltűnt a mélyben. Míg Tappei megpróbált a völgy fenekére látni, a mélységből, mint fekete füstgomolyag, megszámlálhatatlan sok holló szállt fel keringve, olyan zajjal, mintha gőzszlop törne fel fortyogva.

„A hollók!”

Tappeit szédülés környékezte, úgy rémlett, mintha a teste összezsugorodnék. Kaa, kaa, keringtek éktelen káromással a hollók, s mind magasabbra szállva köröket írtak le Tappei feje fölött.

Fészkük lent lehetett a völgyben, s a havazásra odalent gyülekeztek. Mata apó közjük zuhanhatott, gondolta Tappei.

A hollók egy darabig még céltalanul összevissza röpködtek, aztán lassacskán ismét leereszkedtek a völgy fenekére.

„A hollók zsákmánya!”

Elképzelhetetlen sokaságuk megborzongatta Tappeit. De mire földet ért, már halott volt, gondolta magában. A fiúra pillantott. Lám, a hollók láttára a fiú is borzadozhatott, mert nagy hirtelen visszacsatolta hátára az üres deszkát, s nyakába szedte a lábát.

„Ha valaki ilyet csinál, nem csoda, ha az ünnepi szakét is sajnálja” – gondolta Tappei.

S hosszan nézett a fiú után, aki loholó farkasként, görnyedt háttal menekült.

A hó mind sűrűbben, mind nagyobb pelyhekben hullott. Mire Tappei visszaérkezett a faluba, a nap már lenyugodott, és sötét este lett.

„Ha hazakerülök, a kislány bizonyosan búsulni fog, hogy nincs Rin anyó” – gondolta magában.

Ha megkérdi: „Nagyanyó mikor jön haza?”, ugyan mit felel neki? Nagy zavarban volt. Hazaérkezve, megállt az ajtó előtt, és hallgatózott.

A kisebbik fiú a leányka szórakoztatására éppen ezt a dalt énekelte:

*Fenn maradt a hegyen a vénasszony,
Csakhogy mint a rák, vissza ne csússzon.*

A gyerekek a távollétében Rin anyóról beszélgettek. Nyilván tudják, azért éneklük folyvást a rák dalát, mondogatta magában Tappei.

*S hogy visszamászott, hej, nem engedték a házba,
Ó, nem madár a rák, hogy ríjon éjszakára.*

A dal értelme: Egy vénasszony, akit kivittek a hegyre, csúszva-mászva hazajött. A házbéliek felkiáltottak: „Csúszik-mászik, ez egy rák!” Eltorlaszolták az ajtót, és nem engedték be. A házban egy kisgyermek azt hitte, hogy valóban egy rák jött oda csúszva. A vénasszony egész éjszaka az ajtajuk előtt sírdogált. Hallva a sírást, a kisgyermek azt mondta: „Sír a rák.” A házbéliek, gondolván, hogy a gyerek úgyse értené meg a magyarázatot, azt felelték neki: „Dehogyan rák. A rák nem sír éjszaka. Ez egy síró madár.” Így aztán megtévesztették. A rák dala ezt a történetet énekli meg.

Tappei még egyre az ajtó előtt állt, és a rák-dalt hallgatta. Mivel a gyerekek csak ezt a dalt éneklék, nyilván tudják, hogy Rin anyó sohase tér többé vissza, gondolta Tappei, s ez könnyített a lelkén. Levette a hátára csatolt deszkát s leverte magáról a havat, amely útközben megülte. Éppen amikor be akart nyitni, a konyhából kilépett Macu. Nagy hasa körül az a keskeny, csíkos öv, amelyet tegnap még Rin anyó viselt. Bent a konyhóban, amelynek ajtaját Macu kijövet nyitva hagyta, Keszakicsi ült hanyagul, keresztbe rakott lábbal, s vállán háziruhaként az a vattás ruha, amelyet Rin anyó tegnap este olyan gondosan összehajtogatott. Előtte korsó állt. Úgy látszik, megitta az előző éjszaka maradékát, s lerészegült. Tekintete révedező, a feje lehajtva, s ámult elragadtatással ismételte:

– Be szerencsés, éppen havazik... Nyanyó be szerencsés...
éppen havazik.

Tappei még egyre a küszöbön állt, s Tama árnyképét kereste odabent, de hiába. Nagyot sóhajtott. Ha ott, a szikla tövében, hólepetten, Rin anyó még élt, alighanem a vattás ruha énekén tűnődött:

*Bárhogy vacog is, a vattás ruha
Nem fődhet be, ha vár a hegy ura.*

Süketringatás

Musical score for 'Süketringatás' in 2/4 time. The piece consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is characterized by rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes, with some rests. The piece concludes with a double bar line.

Zsák fickók éneke

Musical score for 'Zsák fickók éneke' in 3/4 time. The piece consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests. The piece concludes with a double bar line.

(Fukadzava Hicsiró szerzeménye)

Narajama-dal

The musical score for "Narajama-dal" is written in treble clef with a 2/4 time signature. It consists of six staves of music. The first staff begins with a quarter rest followed by a quarter note, then a series of eighth notes. The second staff continues with eighth notes and quarter notes. The third staff features a triplet of eighth notes marked with a '3' above them. The fourth staff includes a half note and a quarter note with a quarter rest. The fifth staff contains eighth notes and quarter notes. The sixth staff concludes with eighth notes and a quarter note ending with a double bar line.

ZSÁKFICKÓK

(A Három Etűd c. elbeszélés-gyakorlatok 2. darabja)

„Hajóval innen a szigeti kikötőből a netomari dokkokig két nap az út. Mintha nem is ugyanazok a hullámok mosnák végig a partokat... Hideo és a többiek hajója még a fele utat sem tehette meg, hiszen csak reggel indultak. És én elkéstem, már mindennek vége. Mire Maszadzsi unokámmal ide értünk, Hideóék már elmentek. Pedig még tegnap is mondtam Tamekicsi fiamnak, hogy Hideót semmi áron ne küldje Netomariba. Hányszor megmondtam! Azt énekelték, hogy »Hullám ringat bennünket – Kity-koty, surr-surr, hó!«, aztán elhajóztak. Tegnap még Hideo hozta az ebédemet, mint rendesen, de reggel már a béna lábú Maszadzsi jött. Szegény Hideo, tegnapelőtt még elkergette a fekete kutyát. Mert a fekete kutya megint megugatta a kis Maszadzsit. Maszadzsit mindig megugatta, ahányszor csak elbicegni látta. A múltkor már agyon akartam csapni a dögöt, de eliszkolt. Egyszer a szigeti gyerekek felmérgezték a kutyát, és Maszadzsit röhögték, amint sántikálva próbált menekülni. És Hideo segített Maszadzsinak. Elkergette a kutyát. Hányszor mondtam, hogy Hideót ne küldjék Netomariba! Ma reggel mégis azt énekelték Hideóék, hogy »hullám ringat bennünket«, és elmentek. Tomo műve volt. Tomo beállított tegnapelőtt, én éppen a szomszéd kamrában voltam, és hallottam, hogy Tamekicsivel tárgyal. Éreztem, hogy csakis Hideóról lehet szó, Netomariba akarják küldeni. De hát szólhattam én? Még az a senkiházi Tomo is olyan félvállról beszél velem! És végül is, gondolhattam, hogy Tamekicsi ilyen hitvány? A minap Tomival veszekedtek, az asszonnyal. Persze a Maszadzsi fiú... Az asszony jobban szerette volna, ha Hideót nem küldik el az öccse miatt. A fiam meg csak azt hajtogatta, hogy kár etetni azt az egy lábút. Mintha nem is az apja lett volna! Hát micsoda beszéd ez? Kirohantam, az ölembe kaptam a kis Maszadzsit, odaálltam vele Tamekicsi elé, és azt mondtam, inkább ő maga tegyen vele, amit

akar. Én vén vagyok már, rám nem hallgat senki. Mit is mondhattam Tamekicsinek, hiszen akárhogy van is, egy apa a saját gyerekét... Hideo törődött csak az öccsével. A szigetről mindenért Netomariba kellett menni, s ha beállt a tél, csak ott kapott az ember faszenet és rizst. Télen minden épkézláb szigetlakó Netomariba menekül dolgozni. Tamekicsiék is. Csak a csecsszopók és a magamfajta vének maradnak a szigeten. Hiába mondtam számtalanszor, tegyen vele, amit akar, a válasz az volt, hogy ő már régen elintézte volna, ha nem akadékoskodom. De most, amikor már ekkora...? Persze, én nem engedtem. Egyedül csak Hideo törődött vele, de ma reggel ő is elment Netomariba. Hányszor megmondtam, hogy ne küldjék Hideót Netomariba! Ma reggel mégis azt énekeltek a fickók Hideóval együtt, hogy a »zsákfickók az erős fiúk«, és elmentek. Netomariba mentek. Volt is csődület ma reggel a kikötőben! Asszonyok és neveletlen kölykök szállták meg, mint a sáskák, a hajót, amelyik Netomariból jött Hideóékért. A lábam reszketett. A pajtába futottam, és tehetetlenségemben a szalmába fúrtam a fejem. A gyerekeket az idén is zsákba rakták. Hogy ne is lássák az anyjukat, hogy könnyebben tudjanak elmenni. A zsákot egy ügyes mozdulattal kiemelik az asszonyok kezéből, s már dugják is értük a pénzt. Egy szempillantás, és már nincs is gyerek. Zsákban dobják őket a hajóra. Netomariig a hajó meg sem áll, és a zsákfickók aztán halászhajókra kerülnek. Ott is halnak meg. Hideo is odament.. És én nem szaladtam utána, a fejem a szalmába fúrtam. Aztán láttam Tamekicsit a szaké és a finom falatok mellett. A hajó hozta Netomariból. Ordítottam, hogy a gaz kutyája eladta Hideót, lerúgtam a pálinkásüveget. Tamekicsi erre csak annyit mondott, hogy minek adom az ártatlant, hiszen nem volt titok a Hideo dolga. Mintha valami közöm lett volna az egészhez! A hajón tele voltak a zsákok, és a hajó tele volt zsákokkal. Sírás és kiabálás, hogy »engedjete ki!!«. Tomo persze ott sürgölődött, próbálta énekeltetni a gyerekeket, hogy ne sírjanak. Először ő énekl el, aztán a gyerekekkel énekelte azt a dalt, hogy:

*Hullám ringat bennünket –
Kity-koty, surr-surr, hó!*

*Mivelünk ring a hajó,
Ez a fahajó!
Mi vagyunk a zsákfickók,
Az erős fiúk,
Izmosak és erősek,
Hej-haj, heje-haj!
Kity-koty, surr-surr, hó!*

A fejek a zsákokban a dal ütemére mozognak. Hideóék is így csinálhatták, mert minden évben így történik. És én a szalmába dugtam a fejem! Az asszonyok a hajó oldalánál lapultak, onnan lestek a kölykök felé. Mit is mondhattak? Maszadzsival a kikötőbe szaladtam. Elkéstem. Maszadzsi még csecsszopó volt, amikor kiderült, hogy az egyik lába béna. Tamekicsi magánkívül őrjöngött, hogy a hibás lábút se eladni, se munkába fogni nem lehet. Kár is felnevelni. Tomónak is ez volt a véleménye akkor. Tamekicsi a szikláról akarta a tengerbe dobni. Akkor is az ölembe kaptam, és amikor a fiam felé nyújtottam, a poronty az arcomba csípett. Éreztem, hogy ezután már nekem kell vigyáznom Maszadzsira. Akkor nem tettem, de most meg kell tennem. Ugyanazok a hullámok mossák végig a partokat, amelyek most Hideóék hajóját nyaldossák. Felvettem Maszadzsit, és megindultam vele a vízbe. Nehezen lehetett csak beljebb jutni. Már térdig ért, amikor Maszadzsi aggódni kezdett. Félt, hogy Hideóékhoz megyünk. Aztán mind beljebb és beljebb gázoltunk, már derékig ért a víz. Maszadzsi vissza akart téríteni. Azt mondtam neki, hogy én is vele megyek. Aztán keresztbe font két karommal megfojtottam Maszadzsit. Maszadzsi hátraszegte a fejét, kezével az arcomat ölelte. Feje mindinkább aláhanyatlott, pillantása rám szegeződött. A fej a vízbe zuhant, és ahogy szorítottam a nyakát, süllyedni kezdtünk. Egyre mélyebbre. És megfulladtunk Maszadzsival.”

ZUMMUK ÉSZAK-JAPÁNBAN

A falu napkelet felé eső részén állítottak valamikor régen kegyhelyet Mjódzsinnak. Mjódzsín istenről nevezték el aztán azt a kis fás-bokros erdőcskét is, amely a kegyhely körül terül el. A falusiak óvakodtak az erdőbe járástól, de még jobban attól, hogy az erdei fákról akár egy gallyacskát is hazavigyenek. Tudták, hogy az sok gonosz és kifürkészhetetlen betegség okozója lehet. Egyetlen hosszú útból állott a falu, a házak az út két szélén üldögéltek. Az út a másik végén is ligetbe torkollott, a liget közepén álló Okos-Buddha szobornál ért véget.

Míg Mjódzsint haragvó, indulatos istennek tartották, akivel türelmesen kell bánni, addig Okos-Buddhát bölcsnek, akihez csak imádkozni kell, és az ember bízvást megtalálhatja az Okos-gyermek nevezetű gombát. Az Okos-gyermek terjeszti a bölcsességet, azonkívül minden nyavalya legnagyobb ellensége, még a halált is késleltetheti, akár kerek három esztendővel is. Igaz, hogy eddig még senkinek sem sikerült annyit imádkoznia, hogy legalább a színet láthatta volna. Az egyetlen, akiről gyanították, hogy láthatta valaha, az a vénséges vén anyó volt, a Kendzsiéké. Vén zsugorinak tartották, aki maga biztosan jól belakmározott az Okos-gyermek gombából, azt is tudja, hol a forrása, csak éppen nem árulja el senkinek. A gyanakvás akkor kezdett elülni, amikor Kendzsi elsőszülött fia meghalt, aztán meghalt a menyé és két lányunokája. Ha valakinek ekkora a balszerencséje, az nem ismerheti az Okos-gyermek gombát – mondogatták az emberek.

Riszukéék a falu tehetősebbjei közé tartoztak: kilenc holdon gazdálkodtak, amiből öt hold rizs volt. Ez a kilenc hold csupa diribdarab földecskéből állott, szanaszét, a patak mentén, a domb oldalán is egy-két hold.

Dzsinszaku Riszukéék szomszédja, a Dzsinszaku fiú egyidős Riszukével. Nekik már csak öt hold földjük volt, ötparcellás-földtúróknak is nevezték ezért őket, akik még rizst sem tudnak

termelni. Igaz, foga volt arrafelé a rizsnek, rizst csak egyetlen család termelt a faluban.

Dzsinszakuék valaha a tizenhárom holdjukkal a falu leggazdagabb családjának számítottak, s ha a nagyszülők nem teszik meg azt, amit aztán azóta is nevet mindenki, hogy szétosztják a földeket, ma is azok lennének. Az történt ugyanis, hogy Dzsinszaku nagyapja összemelegedett a menyével, együtt megszöktek, és a tizenhárom holdból ötöt szépen le is szakítottak maguknak. A család aztán nem tehetett mást, mint hogy amikor az öreg szokatlan módon elsajátított öt holdjának valamelyikén mutatkozott, szidta, csepülte az öreget, még le is tolvajozta. Ha meg a fiatalasszonyt látták, amint a patakban mosott, hát siettek is ganajos vödörrel, hogy legalább a vizet bepiszkítsák előtte... Az öreg ugyan nem vette fel a család mocskolódásait, de nem mulasztotta el minden kínálkozó alkalommal hangoztatni, hogy családjá még örülhet, amiért nyolc táblát meghagyott nekik. A falusiak úgy vélekedtek, hogy nem kell sokáig aggódni, és elnézni ezt a furcsaságot, hiszen ha az öreg meghal, a föld úgyszólván visszazáll a családra. Igaz, a pocskondiázással csak nem hagytak alább. Nagy lett aztán a riadalom, amikor az öreg felesége, illetve menyé, kezdett gömbölyödni; zaklatták is állandóan az öreget: semmiképpen ne engedje megszülni azt a gyereket. Az öreg a sarkára állt. Előbbi felesége még most is szívesen visszavette volna, feltéve, ha a gyereket előbb elföldelik. De az öreg nyakas volt, és tudta jól, hogy minden asszony legfőbb dolga gyereket szülni a világra, mégpedig fiút, mert a családnak különben nincs folytatása. Micsoda csemege volt ez a falunak!

Az asszony fiat szült, fiat, aki Dzsinszaku apja is lett. Új folyást vett ettől kezdve a pocskondiázás, mondván, hogy fiú vagy nem fiú, az ellopott öt holdon tovább már nem osztozkodhatnak. És a lárma azóta sem ült el, hiszen még manapság is, ha elmegy valaki az öt hold valamelyike mellett, nem mulasztja el kijelenteni, hogy azokat a földeket *lopták*.

Riszuke és Dzsinszaku szerencsétlen flótások voltak, akik nem is számítottak embernek. Jakkók, ha úgy tetszik, zummuk. A jakkók vagy zummuk a falu másod- vagy többedszülött fiúgyermekéi, akik,

ellentétben az elsőszülött fiúgyermekkel, soha nem vehetnek maguknak asszonyt. A falu százhatvan hold földjének már réges-régen megvolt a gazdája, huszonkét család birtokolta. Ha új család jött létre, az valahogy olyan volt, mint amikor egy abrakos tarisznyából két ló eszik. Hát ez a jakkó, ez a második, vagyis nem kívánt ló, az élősködő, a cseléd.

Volt idő, amikor a jakkók is házasodhattak. Persze, az elsőszülöttnak akkor is megvolt az a kiváltságos helyzete, hogy az ő házában zsúfolódott össze a család. Ezek a házak aztán olyan népesek voltak, hogy még a falon is gyerekek lógtak.

Akkortájt történt az a nagy zenebona a Mjódzsin-ligetben, amit azóta is lépten-nyomon felemlengetnek. Egy éjszaka vad szélzúgásban mintha asszonysírást hallottak volna, s mire megvirradt, a Mjódzsin-liget istenszobrostul, mindenestül a mostani helyére került. A liget-költözést hatalmas éhínség követte, a földeken még fűszál sem termett. Hát akkor hozták ezt a törvényt, miszerint csak az elsőszülött fiú vehet asszonyt magának, elkerülendő, hogy Mjódzsin isten megharagudjon, zenebonával újabb módját találja a büntetésnek. Amikor valamelyik családban megszületik az első fiú, mindenki körésereglik, hogy ünnepelje az utódot. A jakkó nem számíthat semmiféle ünneplésre, a jakkó mit sem érdemel. A lány talán valamivel többet ér a jakkónál, hiszen még mindig felesége lehet valamelyik elsőszülött atyának. Ha férjhez menni nem tud, akkor is hasznot hoz a házhoz, mert messzi vidékre eladható. A lány így mindenképpen hasznos jószág.

Amikor egy jakkónak a bátyja apjuk örökébe lép, a jakkó tartozik bátyját azontúl atyjának tekinteni, aszerint is beszélni vele. De micsoda szerencsétlenség, ha sokáig várat magára az elsőszülött fiú! Ha a családfő meghal, annak örökébe a következő fiú lép. Nem valami kellemes aztán a családnak azt a százszor lenézett és megvetett jakkót, akit még a cselédnél is sanyarúbb sorban tartottak addig, apjaurának szólítani.

A jakkók öltözködésekben is különböztek családjuktól; rongyosan, szakadt gúnyában jártak, már messziről észrevehették, ha egy is felbukkant közülük. Ez a külső azért is fontos, hogy az emberek tudják,

miképpen tiszteljük a szembejövőt. Igaz, a testvérek hasonlítottak egymáshoz, még az atya is hasonlított a jakkókhoz, de mégis kellett tudni különbséget tenni. Ezért aztán nemigen törődhetek arcuk-fejük szőrzetével, s meg is kapták a zummu nevet. A falubeliek Dzsimmu császár¹³ nevéből kölcsönözhatték maguknak a zummut, mivel egykori képekről ítélve úgy vélték, hogy vajmi keveset vághatták a haját, borotválhatták az arcát...

Riszuke még a jakkók között is a legszerencsétlenebb volt. Megvetették, mert bűzhödt leheletét senki sem bírta. Ennek volt is alapja, mert akinek csak beszéde esett vele, ájulás környékezte. Ha valaki mégsem kerülhette el, hát oldalvást beszélt vele, vagy éppen tenyerét tartotta az orra elé, és nem állhatta meg, hogy úton-útfélen rothadt gyomrúnak ne nevezze.

Amikor a Háromszögletes Ház atyja, Hiszakicsi meghalt, nagy változások álltak be a falu jakkóinak életében. Hiszakicsi meghagyta végrendeletében, hogy a jakkóknak engedjék meg az a bizonyos előjog, ami egyébként csak az elsőszülött fiakat illeti. Az öreg már kora tavasz óta betegeskedett, nyárra fel nem kelt; a gyomra mindent visszaadott, és csontvázsovánnyá aszott. Éppen az őszi ünnepek derekán halt meg. Végakarátát az ünnepek első napján hagyta meg feleségének, O-Einek:

– Tudnod kell – kezdte –, hogy a mi házunkat, a Háromszögletes Házat, súlyos átok nyomja. Emlékezhetsz, hogy a fenyő helyén hajdan a kincseskamra állt, az, amelyik ezt a szörnyű átkot hozta rám... a hosszú haldoklás átkát. Azt is tudod, hogy akkor leöltem a nőtény kutyát, mert megtudtam, hogy a jakkók fajtalanokdnak vele. Arról jöttem rá, hogy éjszaka mindig vonított. Előtte... Sajnáltam őket, hogyne sajnáltam volna, de inkább egy kutyát ölök meg! Aztán nemsokára arra is rájöttem, hogy a kutyaól éppen a kincseskamra helyén állt, ott pedig a húgom találkozgatott azzal a jakkóval... Apánk megtudta a dolgot, és egy szép nap rajta is kapta őket. Hiába esdekelt, könyörgött a szegény jakkó, agyon is ütötte ott nyomban. Akkoriban még titkolták előttem, hogy miért kellett lebontani a kincseskamrát. És én mit sem sejtve, éppen ideépítettem a kutyaólat. Igaz, az ólban csak folytatódtak a dolgok, hiszen a jakkó

lelke mindig itt kísértett körülöttünk. Aztán atyánk sem tudott szépen meghalni, és látod, én sem... Nekem kell megszabadítani házunkat ettől az átoktól. Ha meghaltam, O-Ei, ne feledd el ezt a beszélgetést. Kívánságom, hogy éjszakánként bocsásd a jakkókat egyenként magadhoz, sorban mindegyiket, hogy legalább úgy haljanak meg, mint akinek volt nászéjszakája... Ez a legkevesebb, amit a jakkók kiengesztelésére tehetünk, és apánk is nyugodtan fekket a sírjában. Talán megmenthetem a családot ettől a rettenetes átoktól. Ne feledd, O-Ei, szavaimat!

Hiszakicsi aztán még élt egy-két hónapot, s úgy halt meg, hogy kívánságát ismételte. És O-Ei ígéretet is tett, hogy Hiszakicsi kívánságát végrendeletnek fogja tekinteni. O-Ei karjai között szállt el a lelke; az asszony törülgette a haldokló homlokát, és fogadkozott. Mikor Hiszakicsi lelke elszállt, O-Ei még egyre ígéretét zokogta, hogy férje a túlvilágon is biztos lehessen benne.

Özvegysége hetedik napján el is ment a falu végén élő Bunpeiért. Bunpei zummu volt, már hatvanegyedik évét taposta. Az öreg széltében-hosszában híresztelte is, hogy a Háromszögletes Ház gazdájának, a halott Hiszakicsinek leghatározottabb kívánságára megtartja nászéjszakáját. A zummuk örömmámorban úsztak, sokak szerint úgy örültek, mintha az ellenség fejét vették volna...

Riszukéhez is eljutott a hír, a szomszéd Dzsinszaku vitte hírül az eseményt. Szíve a torkában vert, elfulladt. – Értem, értem – bólingatott Dzsinszakunak. Egyidősek voltak, egyszerre töltötték be harmincötödik évüket. Riszuke nem bírta magával örömeiben, el is vonszolta Dzsinszakit Bunpeihez. Az öreg zummut a mezőn találták.

A Bunpei-földek a hegyoldalon úgy következtek egymásra, mint a lépcső fokai. Nagy csődület közepette akadtak a zummura, ő maga egy tábla szélén üldögélt, lábát lelógatta. Riszuke türelmetlenül tört közibük, és talán már századszorra meséltette volna Bunpeivel ugyanazt a históriát, ha Cune nem ordít rá olyan gorombán. Elhallgatott. Éppen az előző napon kapott hajba a legénnyel. A földjükön egy újszülött hullájára bukkant. Sokáig törte a fejét, hogy ki művelhette a dolgot, aztán két névnél állapodott meg. Cunére és

Keidzsire gondolt, az ő családjukban látott akkoriban nagy hasakat. Igaz, gyanúja elsősorban Cunére vonatkozott, mégis előbb Keidzsiékhez ment. Keidzsiéknél az öregasszony, O-Kane, azzal fogadta, hogy ők nem hagyják szabadon heverni a halottjukat, ők a temetőben ássák el.

– Mikor temettétek el? – kérdezte Riszuke.

– Van annak már tíz napja is! Én magam vittem ki a temetőbe, saját kezemmel ástam el – hadarta O-Kane.

Riszuke érezte, hogy nem hazudik az öregasszony, igazat mond. Aztán beállított Cunékhoz:

– A rizsesünkre dobtátok a porontyotok, takarítsátok el onnan – köszöntött be Riszuke.

Az atya dühöngött, hogy Cune miért nem a temetőben ásta el a porontyot. Még Cune sógornője is felháborodott ezen. Azzal fejezték be, hogy ha a fiú hazamegy, mindjárt kiküldik, vigye el Riszukék földjéről a csecsemőt.

Cune estére maga ment el Riszukékhoz, és ordítani kezdett: örülhetnének, hogy az ő földjükre dobta a csecsemőt. És ahol a családban rothadó gyomrú van, ott gyorsabban mállik szét a halott...

– Hát mi ilyen trágyát nem kérünk! – kiabálta Riszuke.

– És azt is tudjuk – folytatta hogy ez a gyerek a te öcséd volt!

– Minek ártod magad a más dolgába? – nyelvelt vissza Cune. – Különben is nem az én gyerekem!

– Megérdemeltétek, hogy lány helyett jakkótojást költöttetek! – vágott vissza Riszuke.

– No és? A ti földetekre mindig ráfér a trágya!...

Hát így esett köztük az előző napi szóváltás. Riszuke még jól emlékezett minden mondatra, azért a kötekedő Cunének nem is válaszolt, inkább Bunpei elbeszélését hallgatta volna. Bunpei éppen jóízűt nevetett, és kötekedve kezdte újra a nótát:

– Leesett az állatok, he? – nézett körül kajánul. – De talán nemcsak az állatok, hanem... – és jobb arcához nyúlt. – Ez is –

csípte meg bal arcát –, és úgy leesik, hogy a hegyeken szeditek össze – és ökleit rázta a hegyek felé.

Riszuke megijedt Cune gyűlölködő pillantásától. Este saját szemével látta, amint O-Ei Síró zummuért ment, Bunpei következő szomszédjáért. A házukból mindent jól lehetett látni, hiszen aki csak nyugati irányból szelte át a falut, ki nem kerülhette Riszukéék házát.

Riszuke vacca az utcai részen, a Harumacu nevű ló istállója mellett volt, amit csak egy vékony deszkafal választott el az istállótól, a családfő döngölt földű szobáitól pedig egy kis földes kamra. Aznap a szokottnál is korábban etette Harumacut, volt hát ideje az utcára leselkedni. Mert az ajtó nyílásán és a ritkás ágú fenyőn keresztül éppen oda látott. Már öreg este volt, amikor meglátta O-Eit. Keleti irányból jött. Szíve a torkában vert. Néhány szempillantás múlva ismét látta az asszonyt, amint nagy papucscsoszogással száguld vissza kelet felé. Nemsokára Síró zummut látta, aki a nyomában ügetett el keletre.

– Értem, értem... – mormogta Riszuke, miközben nagyokat bólogatott. Azt értette, hogy azoknak a sora, akik elrepülnek esténként, nyugatról keleti irányba tart. Már akkor rájött erre, amikor először észrevette, hogy a vándorlás nyugatról kezdődött, a legtávolabbi háznál, a Bunpeiéknél.

Számolgatni kezdett, és kiszámította, hogy ő éppen kilencediknek repül majd. Kilencediknek, mert ha sorba veszi a Bunpeiék és a köztük levő házak jakkóit, mindenképpen nyolcat vehet számításba, hiszen a harmadik háznál kettő van, akkor az összesen nyolc, így ő lesz a kilencedik.

Két éjszaka telt már a vándorlás kezdete óta, két éjszaka, hogy O-Eit látja elsuhogni. Most is éppen nyugat felé repült. Szíve olyan vadul dobogott, hogy tűszúrásokat érzett a torkában. De O-Ei nem időzhetett sokat nyugaton, mert nemsokára ismét hallotta papucsai csoszogását. Aztán észrevette a harmadik zummut, a Komakicsit.

– Értem, értem – ingatta fejét –, hát persze hogy csak Komakicsi következhet, hiszen ő idősebb is... – Jól számolt, mégis ő következik

majd kilencediknek. Hiába figyelt egész éjszaka megfeszített éberséggel, Komakicsit nem látta visszarepülni.

– Mi lesz, ha nem is térhetnek vissza? – aggódott. Szíve vert, és torkát tűk járták át meg át.

Elérkezett a negyedik este, amikor Szadát látta, a negyedik zummut, a harmadik ház fiatalabb zummuját, kelet felé repülni. Hiába leselkedett egész éjszaka, őt sem látta visszatérni. Alig várta a reggelt, hogy megkeresse Szadát, és számon kérje tőle az éjszaka történeteket. Szadát a földeken találta meg:

– Szada – szólította meg Riszuke ugye az éjszaka te voltál a soron?

De Szada nem válaszolt, úgy tett, mintha maga is elképedt volna a felfedezésén.

– Értem, értem – bólingatott Riszuke, mintha valóban értett volna valamit. Tudta, hogy semmit nem ért.

– Ezerig kell számolni – buggyant ki a szó Szadából.

– Értem, értem – suttogta Riszuke. – Szóval ezerig kell számolni, amíg az ember O-Ei után indulhat? Miért nem mehet mindjárt vele? De miért nem árulod el, Szada, hogyan kerültél haza?

Szada adós maradt a válasszal, ám mégiscsak mondott valamit Riszukének, akinek ennyi is elég volt, hogy azt higgye, mindent ért.

Megint látta O-Eit a fenyő ágain keresztül, amint nyugat felé baktat, és kis idő múlva látta keletre rohanni. Papucs csattogott. Elcsodálkozott, hogy az asszony haja összebogósodott a nagy sietésben, kimonója felcsúszott, és jócskán engedte láttatni a lábát. Útján porfelhő kísérte. A por bántotta Riszuke szemét, mert közben szél kerekedett, és a nyitott ajtón be-becsapta a port. Riszuke már rég elszámolt tízszer százig, de még senkit sem látott elsuhogni a ház előtt. Aztán csapódó léptek, később Kunihei zummut látta kelet felé repülni.

– Értem, értem – suttogta. Riszuke úgy értette, hogy lassabban kellett volna számolnia. És hiába leselkedett hajnalig, a zummut nem látta visszatérni. Reggel első dolga volt Kuniheit megkeresni:

– Az éjjel te voltál soron, nem igaz?

– Jaj, micsoda éjszaka volt! Egész éjjel úgy reszkettem, mint a nyárfalevél...

– Hát ennyire féltél? – faggatta Riszuke;

– Nem kis dolog az, hidd el, bátorság kell ahhoz!

Riszuke menten keményen el is határozta, hogy ő nem fog félni. Összeszedte minden bátorságát, és feltette a kérdést:

– Na, és mikor jöttél haza?

– Hát ha az ember elvégzi a dolgát, azonnal kirúgják, nem maradhat, még ha akar se... – és Kunihei arcán egykedvű mosoly játszadozott.

Riszuke ebből egy mukkot se értett. Ám hiába faggatta tovább Kuniheit, az nem mondott többet, egyre csak azt hajtogatta, hogy nem lehet egy pillanattal sem tovább maradni. „De ha nem maradhatnak, akkor mindjárt vissza kel menniük, és miért nem látom őket elvonulni a ház előtt? – töprengett Riszuke. Így dolgozott egész nap a mezőn míg leszögezte magának, hogy végtére is semmi sem fontos, csak az, hogy a zummuk elvégezhessek, amiért mentek.

Éjszaka megint látta O-Eit nyugatra caplatni, látta, amikor visszarepült keletre, nagy suhogással csapta a levegőt. Még hatszáznál sem tartott a számolásban, amikor már Harunaga zummut látta elvágatni. „Túlságosan lassan számoltam” – állapította meg.

Reggel első útja Harunagához vitte. Az már javában dolgozott a földeken.

– Most már tudom, végre rájöttem – hallotta Harunagát. Izgatott lett, szíve úgy dobolt, mint Harunagáé. Mennyire várta az elmúlt éjszakát! Alig fért a bőrében. És mi hozta ki ennyire a sodrából a hatodik zummut? – Rájöttem végre, hogy ki ejtette teherbe Dzsinszaku hűgát.

– Igen? Mondd már, ki az? – sürgette Riszuke.

– Maga a Nagy Ház atyja!

– A Nagy Ház atyja? – Riszuke egyik ámulatból a másikba esett.

Dzsinszaku húga három évvel azelőtt esett meg. Hiába találgatták, ki lehetett, hiába gyanúsították sorra a jakkókat, csak nem tudtak rájönni. És most, most végre kitudódott!

A falut egy kereskedő háromévenként mindig útjába ejti. Északról ereszkedik le délnek. Fontos ez a kereskedő, nagyon fontos, hiszen nélküle a maradék lányokon soha nem tudtak volna túladni. Amikor utoljára a faluban járt, még készségesen ígérte, hogy megveszi Dzsinszaku húgát. És most, mindenki legnagyobb ámulatára, azt mondja, hogy már féláron sem venné meg! Hiába vitatkozott, hiába veszekedett a család a kereskedővel, az csak hajtogatta a magáét. Aztán, amint jobban megnézték a lányt, látták, hogy az hastájékban nem valami sovány... Dzsinszakuék addig alkudoztak mégis a kereskedővel, míg az hajlandónak mutatkozott a lányért fél árat fizetni. Elég sok gyógyfüvet meg sót vettek tőle, így hát elviheti a lányt is. A kereskedő vitte a lányt, a lány vitte a titkot. A kereskedővel aztán megüzente, hogy ki ejtette teherbe... A kereskedő az idén először Harunagáéknál éjszakázott, ők szerették volna eladni a lányukat. Náluk mesélte el aztán, mit üzent Dzsinszaku húga, s így Harunaga tudta meg elsőnek az igazságot.

Nagy Háznak nemcsak azért hívták a Nagy Házat, mert nagy volt, nagyobb a falu többi házánál, hanem mert magányosan állt délen, hosszú út kötötte a faluhoz. A Nagy Ház atyja bölcs ember hírében állott, temetésekre mindig meghívták, hogy felolvassa az imákat, vagy veszekedő családok békítésével bízták meg. Ki is merte volna ezt az embert gyanúsítani? Annyira távol állt a közönséges dolgoktól, még a felesége is olyan jóságos...

Riszuke izgatottan rohant Dzsinszakuékhoz:

– Örülök – kezdte –, hogy végre megtudtátok a dolgot. – Atyánk éppen a Nagy Házba ment, őkereskedőségével...

Riszuke egyre csak azt hajtogatta, milyen jó, hogy a falu végre rájött a rejtélyre.

– Atyám is mennyit bánkódott a dolog miatt, tudta, hogy ártatlanul fogták rám.

Riszuke nemcsak örült, hanem meg is könnyebbült. Tartott attól, hogy előbb-utóbb ő is gyanúba keveredett volna, hiszen ő volt a szomszédságban a legközelebbi zummu.

– De mit keresnek a Nagy Háznál? A kislány még csak tízesztendős, még legalább öt év van hátra, hogy eladhassák. Vagy ráadásként akarják, a húgod miatt?

– Igaz, igaz – helyeselt a zummu –, máris úgy vehetjük, mintha ez a kislány benn ülne a kincseskamránkban!

A Dzsinszaku ház atyja a kereskedővel már a dűlőúton tartott visszafelé. Dzsinszaku eléjük rohant, sebesen beszélni kezdett. Riszukének töviről hegyire mindenről beszámolt, amit hallott.

– Azt mondják – suttogta –, tettette a bocsánatkérést.

– Hát akkor máris a tiétek ez a kislány!

Riszuke aznap éjjel lesett-figyelt, de nem látott senkit elrepülni. Már a hetedik zummut várta, aztán rájött, hogy a zummu a kertek alatt is mehetett, hiszen a Háromszögletes Ház arra közelebb volt. Reggel azért elment a hetedik zummuhoz:

– Éjjel ott voltál? – tört rá Riszuke.

Szukuta egykedvűen legyintett:

– Fabatkát sem ér az egész!

– Értem, értem... – suttogta Riszuke, és tétovázás nélkül visszafordult. Mit is várhatott volna Szukutától? Ezek csak hazudni tudnak, és rongyot rázni...

De mégsem nyugtatta meg a válasz, bántotta. Hitte, hogy már csak egyetlen éjszaka választhatja el a titoktól. Szégyellte magát, biztosan megvetik, amiért annyira izgatott emiatt... Mióta először látta O-Eit zummuért suhogni, azóta teljesen elment a hangja. Már az atyjának is feltűnt ez a hallgatás, s délben meg is kérdezte:

– Nincs valami bajod?

Riszuke mélységesen hallgatott. Szíve zakatolt, és érezte, hogy semmi, de semmi baja nincs. Szájából nem tört elő hang. Dzsinszaku is biztatta:

– Holnap éjszakára már biztosan te kerülsz sorra, ehethnél még legalább egy nyers tojást!

Riszuke nem is mondatta magának kétszer, beosont a baromfiudvarba, és talált is három tojást. Felmászott az ól tetejére, és egymás után kiitta a tojásokat.

Estére járt, amikor a Dzsinszaku ház atyja szétkürtölte a hírt, hogy a falu legöregebbje, Kendzsiék öreganyja haldoklik. Délután kezdődött az egész, fehér lett, és azóta rázza a hideg. A Riszuke ház atyja úgy vélekedett, hogy a koporsóval még várhatnak...

Temetéskor a gödör ásását meg a koporsó elkészítését mindig két-két család vállalta. Ezúttal a Dzsinszaku és Riszuke házra került a sor.

A nyolcadik zummut Daráznak csúfolták. Huszonöt éves volt, sokkal fiatalabb Riszukénél. Az egyetlen, aki nem átallotta szemtől szembe is rothadt gyomrúnak nevezni.

Riszuke megetette Harumacut, és korán nyugovóra tért, bevette magát fészkébe. Álom nem jött a szemére. Egyre csak O-Ei és Darázs lépteit hallotta...

Hajnalban úgy ébredt, mint akire nagy nap virradt. Most már igazán rákerül a sor! Hát ha még nem halna meg Kendzsi anyó! Mert ki más segíthetne neki? Senki, hiszen még az atyja is tőle vár mindent. Ha napnyugtakor megnézi, mit dolgozott, biztosan akadékoskodik, és neki jaj! De honnan is tudhatná meg, hogy mire a sötétség leereszkedik, O-Ei biztosan érte megy-e? És számíthat-e Dzsinszakura? Rá éppen nem, mivel ő olyan lustán mozog, hogy inkább egyedül marad.

Kendzsiék öreganyja aznap mindenkit megelőzött a felkelésben, rendbe rakta éjszakai holmiját, és a párnájára kuporodott:

– Jaj, öreganyám, hát te még mindig élsz? – köszöntött rá a menyé.

Az öregasszony nagy szemet meresztve bámult, mint aki maga is éppen azon törte a fejét.

– Még nem haltam meg – bólogatott, és a kezét tördelte.

– Miért nem fekszel le?

– Minek feküdnék le, amikor nem is vagyok beteg?! – fortyant fel Kendzsiék öreganyja. – Persze, azért vigyázni kell a szobára, mert már jönnek az emberek.

Riszukének aznap verebeket kellett volna elhessegetnie a földeken, ami annyit jelent, hogy ül a tábla szélén, és kavicsokkal dobálja őket. De mennyivel fontosabb lenne a dobálásnál a koporsó dolga! Ő nem teheti, amit akar; ha a földekre küldik, oda kell mennie. És mi lesz, ha majd este kell koporsót készíteni? Még csak szólni sem lehet, mert magára haragítaná az atyját, és akkor vége mindennek. O-Ei nem tudja majd magával vinni... Amikor eljött a reggelizés ideje, az udvari fenyőfától torkaszakadtából kiabált a házba:

– Kendzsiéknél haldoklik az öregasszony!

Kisvártatva fölkerelkedett, hogy utánanézzon a koporsónak. Tudta, hogy saját magának kell összetákolnia, a lassú Dzsinszaku segítségére nem is gondolt. Nem kellett sokáig töprengenie, hogy miből is készítse a koporsót, hiszen ott vannak azok a csudálatos tavalyi petrencés rudak, melyekkel a rizses kazlakat fogatták össze. Ezekből lesznek a koporsósarkok – egy kis faragcsálás, és már kész is. A deszkák? Ott vannak azok, amelyeket Dzsinszakuék rejtettek el az ő ereszük alá, éppen koporsónak. Elindult a deszkákért, amikor szembe találta magát Dzsinszakuval, aki teli torokból kiabált:

– Kendzsiék öreganyja nem halt meg, olyan egészséges, mint a makk!

Riszukét Dzsinszaku bejelentése nem lepte meg, úgy okoskodott, azért mégis jó, ha a koporsó kéznél van, és ha egyszer meghal az öregasszony, a halál nem hozza majd őket zavarba. Fogta a deszkákat és a petrencés rudakat, majd egy pillanatra megállt. Hogyne, hiszen nem is tudja, mekkorára kell készíteni a koporsót! Felkapta az egyik petrencés rudat, szorosán maga mellé állította, és már rá is véste volna a saját feje magasát, amikor eszébe jutott, hogy ez a hosszúság nem lesz elég. Hosszabbra kell készíteni a koporsót, hiszen a macskák is megnyúlnak, amikor megdöglenek! Jó

darabot ráhagyott a rúdra, jóval a feje felett, aztán szorgalmasan nekilátott a munkának. Vigyázva dolgozott, hogy a koporsó aztán mindenkinek tessen, nem akart fél munkát végezni. A koporsó aljához a legerősebb deszkákat válogatta ki.

Amikor a nap legmagasabbról sütött, és elérkezett a déli evés ideje, már csak az volt hátra, hogy letisztítsa a deszkák kiálló ragyáit. Sietnie akkor sem kell nagyon, tudja a törvényt: zummu csak akkor ülhet evéshez, ha a ház ura már megtöltötte a maga bendőjét. Mikor aztán végre ehetett, az atya már kinn rótt a köröket a koporsó körül, és jól hallotta, amint felkiáltott:

– Ejnye, te, de szépen csináltad!

– Na, van azon még munka elég! – szólt ki a vackából Riszuke, óvatosan elejét véve az atya bármilyen kifogásának.

– Elég ez, szép ez így is – legyintett az atyja. – Akkor mi maradna Dzsinszakuéknak? Van neked dolgod elég! Eredj, és ügyelj a verebekre!

Riszuke megérezte, hogy az atyának valami nem tetszik. Szó nélkül felnyalábolta a koporsót, és meg sem állt vele egészen Dzsinszakuék ereszaljáig. Valamit még rágcsált, aztán beténferedett a tyúkólba, talált is egy tojást, elemelte, és indult, hogy a verebek után nézzen. Még jól hallotta a sógorasszony sopánkodását, hogy micsoda világ, ezek a tyúkok már nem is tojnak! De hát ennek az asszonynak a mája is csupa gonoszság; mert ha marad valami kis víz a Harumacuéból, képes azt is a ló nyakára önteni...

Riszuke megfigyelte, hogy újabban már szemtől szembe is bűzhödt gyomrúnak mondja. Soha meg nem szólítja a nevén, képes inkább belecsípni, egészen váratlanul. Hol a nyakán, hol a hátán, ahol éri. Mit tehet, ebbe minden jóra való zummu belenyugszik, mert ha a sógornője megneheztel rá, akkor már szedheti is a motyóját. Az atya, az mégis más egy kicsit, annak lehet néhanapján visszaszólni, az még nem olyan veszedelmes dolog. Ez az asszony meg még a hallgatásával is őt bántja. Akárhányszor kérdezte, nem is kis dolgokban, nem válaszolt. Azért, mert az ő lehelete bűdös? Kerülte, ahogy

csak bírta, néha az is megesett, hogy az asszony csak azért ment oda hozzá, hogy újra meg újra figyelmeztesse szája bűzére.

A nap még jócskán sütött, amikor kiért a földekre. Kavicsokat, göröngyöket hordott össze, időnként el is hajított belőlük egyet-kettőt. A sötétedés még messze volt.

Hegyek széles karéja ölelte át a falut, a keleti és a nyugati hegy közötti távolság talán megvan négy mérföld is. Az északi hegy vulnata már ott, a földjüknél kezdődött, csupán egy bambuszerdő választotta el a hegyoldaltól. Délen is hegy zárta le a falut.

Már közeledik a nap a nyugati hegy felé, s amikor lebukik, O-Ei már ott lesz érte. Néhány kavicsot azért még elhajított, a verebeket a szomszéd földekre űzte. Lassan szürkülni kezd, és meg kell etetni Harumacut.

És éjszaka O-Ei nem ment el Riszukéért. Riszuke pedig leste az ajtót, időnként ki is ment, kint megtámaszkodott, és feszülten figyelt kelet felé. Egy percre sem ment el az ajtótól, félt, hogy O-Ei nem találná, mikor kell. Hajnal is lehetett, amikor leverten visszaballagott odújába. Mozgolódást vett észre a szomszédból. Fejére rántotta a takarót, és alvást színlelt. Hiába költögették később, egészen addig meg sem moccant, míg a nap forrósága ki nem kergette, aztán elindult a verebeket hajkurászni. Nem mulasztotta el, hogy útközben legalább egy pillantást ne vessen a Háromszögletes Házra.

O-Ei már a szántókon volt, dolgozott. Belereszketett a gondolatba, hogy az asszony megláthatja a házak között ólalkodni, ezért hirtelen letért az egyik mellékdűlőre, úgy osont a földjük felé. Meglepődött, hogy O-Ei nem beteg, és most is valamivel foglalatostkodik. Megállt, nyakát mintha valami hidegség érintette volna. Félni kezdett: O-Ei szándékosan hagyja ki őt! „Szóval, mégis Dzsinszaku tartotta meg a nászéjszakáját!” El is nyargalt a fiúhoz.

Dzsinszaku éppen a kölest aratta. Amikor egészen közel ért hozzá, a fiú még csak meg sem fordult, némán álltak egy kis ideig. A csendet mégis Dzsinszaku törte meg:

– Ma éjjel én lennék a soros, va-a-agy...?

– Hát persze, hogy rád kerül – bólintott Riszuke. Nem árulta el, mekkora meglepetést okozott neki Dzsinszaku kérdése. – Ki volt nála ma éjjel? – kérdezte Riszuke haragosan.

– Furcsa, de tegnap Nao volt. – És ezt mintha maga Dzsinszaku is furcsállotta volna. Hogyisne, amikor Naokicsiék háza északkeleten van!

– Értem, értem... – bólingatott nagyokat Riszuke. Annyit értett, hogy Naokicsiék náluk keletebbre laknak, de a földjük a Háromszögletes Ház szomszédságában fekszik, így hát mi sem természetesebb, mint hogy O-Ei előbb Naóért ment. Riszuke reszketni kezdett, arra gondolt, hogy tovább már nem kell várnia, hiszen Dzsinszaku mégiscsak keletebbre lakik náluk! Szíve úgy dörömbölt, hogy a torka is belefájult. Visszaballagott a földjükre. Nem nyugodott, sehogy sem értette, miért éppen nála szakadt meg a menyegzők sora? Az ő nászéjszakája előtt... Kétségbeesésében nem is gondolt a garázda verebekre. Biztos volt, hogy aznap éjszaka végleg eldől a dolga: ha O-Ei ezen az éjszakán nem megy érte, akkor mindörökre kifelejtí őt a menyegzősök sorából. Hiába ült le vagy heverészett, helyét sehol sem találta. Arra is gondolt, hogy bizony legyen csukva vagy akár nyitva a szája, az mindenképpen bűdös, ezt már az anyja is megmondta, erről ő nem tehet, ezt O-Ei is megérthetné. Forró imákat mondott, bárcsak megenyhülne irányában O-Ei asszony szíve!

Éjszakára bent maradt a vackában, az egyik ajtót leemelte... – Ha van O-Eiben egy csepp becsület, ma éjjel eljön értem – dohogott magában. De O-Ei aznap éjszaka sem vitte magához. – Engem kihagyott – suttogta hajnal felé, mert egyébre már gondolni sem tudott. – Értem, értem... azért, mert búzhödt a leheletem... De hát ezért csak a szájam hibáztathatja, nem engem! Persze, nem haragudhatok rá... – És iszonyú reszketés rázta meg a vállát, a lábát. Úgy érezte, nem tudja visszatartani. Aztán kirohant a földekre, az út mentén letépett néhány harmatlepte rizskalászt, párat gyökerestül szakított ki. Magában egyre csak O-Ei igazságát bizonygatta, és kárhóztatta szája bűzét. Megállt a táblák szélén, aztán újra a rizst tépte, szárastul, meglóbálta, és az égre hajította. A

rizsgyökerekből hullott, permetezett rá vissza a föld, göröngyök koppantak a fején, omlottak szét a nyakán. Úgy érezte, megszakad a szíve. Aztán futkosni kezdett; a táblákról ijedten röppentek fel a verebek. Igyekezett, hogy beszélhessen Dzsinszakuval, mert ha aznap éjjel valóban Dzsinszakut vitte magával O-Ei, akkor már egészen biztos az, amitől ő fél.

Meg sem állt Dzsinszakuék földjéig. Korán volt, a fiú még sehol. Riszuke nekivadultan tépte a rizst, néha-néha elrágott egy fűszálat. Dzsinszaku csak sokára mutatkozott; amikor megpillantotta, Riszuke eléje szaladt:

– Tegnap te voltál a soros, valld be!

– Hát... – mekegett Dzsinszaku, és tovább akart ügetni.

Riszuke teli torokból hahotázni kezdett, hogy fájdalomából ne áruljon el semmit.

– Ha tudni akarod – szólt Dzsinszakuhoz én magam nem is mehetnék oda... És ha mehetnék, már akkor se mennék! – és nézte a távolodó zummu hátán billegő kapát.

Szerencséje volt Dzsinszakunak, hogy nem válaszolt. Amilyen indulatos ez a Riszuke, még meghempergeti a rizspalánták sarában...

Riszukét meglepte, hogy Dzsinszaku se szó, se beszéd, faképnél hagyta. Hát ő is csak olyan gonosz lenne hozzá, mint a többiek? Ő is O-Ei pártján állna? Nevetett, visszanyargalt a földjükre. Földjüket kis patak választja el a szomszédétól. Átpillantott, és állt földbe gyökerező lábbal, és felkiáltott:

– Az Okos-gyermek gomba!

Hanyatt-homlok ugrotta át a patakot, a kis földtúrásig szaladt, átölelte a gombát. Ijedten ugrott félre, a hirtelen mozdulattól megütötte magát. A gomba olyan kemény, mint a kő! Csak nem csigaház? – ámult el. Alaposan szemügyre vette, leporolta. Mekkora volt a csalódása, amikor a gomba alól valóban csiga mászott elő! Elhajította.

Félt a gondolataitól, egész nap vadul hajkurászta a verebeket. Az éjszakája azért csak úgy telt el, mint az előző. O-Ei nem mutatkozott. Reggel fogta magát, és beállított Kacuzó zummuhoz:

– Tegnap te voltál nála?

Kacuzó nem válaszolt, csak sejtelmesen vihorászott. Amikor Riszuke megismételte a kérdést, iszonyú fájdalmat érzett: Kacuzó belerúgott. Megtántorodva hallgatta, hogyan koppannak testén a rádobott göröngyök. Erősnek érezte magát, mert sikerült eltitkolnia indulatát. Kacuzó már a kölest kaszálta, ő odarohant hozzá, és hetvenkedve kiabálni kezdett, hogy rúgja csak tovább, püfölje, ahogy jólesik. Kacuzó rá se hederített, aztán hosszas töprengés után egy buckára ugorva, kaszóját villogtatva, beszélni kezdett:

– Szóval, nem kellett volna elmennem?

Riszuke most már végképp megbizonyosodott arról, hogy O-Ei szándékosan hagyta ki őt. Hogyne, amikor a sort már újrakezdte, ahogy azelőtt, annak rendjén, nyugatról keleti irányba. Az éjszakák csak arra voltak jók, hogy elhagyatottságát mind jobban és jobban érezze. Szíve néha úgy elszorult, hogy valósággal fulladozni kezdett; ilyenkor, hogy könnyebbítsen magán, kézzel-lábbal csapkodni kezdett. Nappal még csak kibírta volna valahogy, mert nappalra ott voltak a verebek. A verebeket addig hajkurászta-zargatta, míg maga is halálosan kifáradt, s így jóformán nem is tudott fájdalmával törődni. Kimerülten roskadt le a dűlőút szélén. Jobbról a köles érett kalászhai, balról tömött rizsfejek csiklandozták. A kalászerdőn át sokáig bámulta az eget, szemével végigsimította a hegyek gerinceit.

Mind többet és többet gondolt az Okos-gyermek gombára. Úgy sejtette, ott benn lehet, mélyen, valahol a hegykaréjok katlanában. Csak tudná pontosan, hogy hol! Ismeri ő a hegyeket... De hiába tekinget a hegyekben jobbra is meg balra is, amikor azt sem tudja, hogy az a gomba hogy fest, milyen színű, meg milyen a formája? Van, aki már talált Okos-gyermeket, de az a világért sem árulná el, hogy hol. Ő is így tesz majd: ha megtalálja, a titkot úgy fogja őrizni, mint valami kincset. Akire eddig csak szerencsét hozott, az mind titkolta... Biztos, hogy nyomára bukkan, mert ha bűzhödt leheletű,

akkor is sikerülhet neki valami! Soha nem vágyott annyira, hogy megtalálja a gombát, mint éppen most. Úgy tudta, hogy a gombák ideje ősszel van, de egy ilyen különleges gomba már tavasszal is gyökereket ereszthet. Vagy ritkaságánál fogva éppen télen terem? Elhatározta, hogy addig nem nyugszik, míg a gombát meg nem találja. Legelőször is elmond egy sor imát az Okos-Buddha szobránál.

Kivánszorgott a nyugati faluszélre, kérte-kérlelte a szobrot, segítené megtalálni neki az Okos-gyermek gombát. O-Ei is imádkozott, csak éppen az északra eső temetőben. Férje sírjánál esdekelt.

– Én éjszakáról éjszakára vezeklem a bűnt... De, jó uram, ne kívánd, hogy azzal a bűzös jakkóval... mert én inkább meghalok!

A Háromszögletes Ház urának sírját csak egy kis domb jelezte, a dombon kő és valami kopjafa. O-Eire leszállt egy hatalmas, koromfekete pillangó. Az asszony összeresztette: pillangó, és ilyenkor? – Csak nem szegény atyánk lelke, atyánké, ebben a pillében? És talán azért röpdös ilyen szépen, mert boldog, hogy én minden éjszaka vezeklek? Ha még azt is hallotta, amit az imént kértem, hogy azzal a bűzhödtt leheletével mégsem lehet... – A sírra hajolt, úgy suttozta: – Megfogadtatom minden jakkóval, hogy tőlem távoztukban nem kerül ki a sírod, köszönjék meg neked... Megteszik, tudom, hogy megteszik. Ha valaki mégsem adna neked hálát, nevezd meg nekem azt! – és sűrűn hajlongott a sír előtt.

Riszuke már éppen szedelőzködött az Okos-Buddha szobor előtt, amikor eszébe villant, hogy lám, a Kendzsiék öreganyjának kutya baja sincs, jobban érzi magát, mint azelőtt bármikor: Dehogyan hal meg! Aztán gyanakodni kezdett: talán evett a gombából? Persze, megtalálhatta, evett a gombából, a maradékot megaszalta magának, és most azon él... De ő majd megkörnyékezi a szipirtót, és a titkot kiszedi belőle: Lám, most is alig imádkozott egy keveset az Okos-Buddhához, máris itt az imák eredménye: rájött az öregasszony dolgára. Újból imádkozni kezdett, sűrűn fogadkozva, hogy a megszerzett titkot senkinek sem árulja el. De még sincs itt valami rendjén! Ha például megszüntetné a gomba a szája bűzét, akkor

biztosan rájönne, mitől ment el a szag, és a dolog kitudódna. Mert őt kivallatják majd. Persze, tagadni fogja. Ő titokban tartja, és az öregasszonynak sem lesz mitől tartania, az öregasszony nyugodtan beavathatja a dologba.

Percet sem akart veszíteni, elindult Kendzsiék háza felé. A Kendzsi ház a falu déli végén állt, a Háromszögletes Háztól nézve keletre, egészen pontosan tehát délkeletre, vagyis a déli hegy szomszédságában. Útközben úgy okoskodott, hogy a gomba maga sehol másutt nem lehet, mint a déli hegyen, ahová is Kendzsiék kertjének hátsó ajtaja nyílik. Egyenesen oda is ment. És ha ebben a házban az lenne a szokás, hogy az öregek egymásra hagyják az ilyen titkokat?

Belesett a házba. Az ajtók tárva-nyitva, életnek semmi jele. Örült, hogy egyedül találja az öregasszonyt, a többiek bizonyára kint dolgoznak a földeken. Belépett: a bejárati földes szobából már észrevette a nyitott szemmel, meredten a mennyezetre bámuló öregasszonyt. Haldokolt. Reggel óta háromszor rázta ki a hideg, de az a harmadik halálos volt: Riszuke még nem tudta, hogy haldoklik, gyanútlanul lépett hozzá:

- Hallod-e, öreganyám, én aztán senki emberfiának el nem árulom, de azonnal mondd meg nekem, hogy hol van az Okos-gyermek gomba? – és mellénél fogva megrázta az öregasszonyt. Az öregasszony hallgatott, majd mintha hangtalanul motyogott volna valamit. Riszuke rendületlenül folytatta: – Árudd el nekem, öreganyám, meglátod, hallgatok majd, mint a sír... – Az öregasszony már nem is moccant. – Mondd meg, felelj nekem, kérve kérlek – esdekelt Riszuke, de Kendzsi anyó olyan mozdulatlan volt már, mint egy kődarab. Ijedten kiáltott fel, amikor maga is észrevette, hogy az öregasszonyban már nincs élet; aztán uccu neki, a földes szobán át ki a rétre, a földjükhöz. Nekibőszülten dolgozott egész nap, egyre azon sopánkodott magában, hogy miért is nem ment előbb az öregasszonyhoz.

Kendzsiék estére kelve megtudták, hogy az öregasszony halott. Aztán üzentek a koporsóért; Riszuke és Dzsinszaku el is cipelték a ládát. O-Kane anyó a háziak körül lelkendezett:

– Hm! Micsoda hosszú koporsó! – Milyen jó fekvés eshet benne! Én is ilyen akarok ám, nekem is ilyen csináljatok, ha meghaltam!

– Ilyet kapsz, persze hogy ilyen, csak aztán imádkozz, hogy akkor is rajtunk legyen a koporsókészítés sora! – nevetgélt Dzsinszaku.

- Én is ilyen hosszút akarok – állt elő a Kendzsi ház atyja is.

A torra gyülekezett emberekből kitört a nevetés. Hogyisne, amikor még alig húsz-egynéhány éves a Kendzsi öccse!

Riszuke éber figyelemmel leste, ahogy az öregasszonyt a koporsóba engedték. A padlótlán szobában ácsorgott, kíváncsi volt, tesznek-e a halott mellé valamit, amiből kitalálhatná, hogy az öregasszonynak dolga volt az Okos-gyermekkel. De különben is, nem mehetett beljebb, mert tudta a törvényt, hogy egy jakkónak tiltott dolog mutatkoznia, ahol annyi falubeli összegyűlik.

Hallotta, hogy valami kis rongy után kutatnak, amivel betömhetnék Kendzsiék öreganyjának fülét és orrát. A rongyot maga a ház atyja keresgélte, s mivel nem talált semmit, a ház mellett, a patak partján letépett néhány szuszukit, lecsipegette a sziromleveleit, aztán mint valami vattát, betömte az öregasszony orrába és fülébe.

– Hát akkor lássuk csak azt a szuszukit – sóhajtotta Riszuke, és kinyargalt a patakhoz. A part telis-tele volt szuszukiszálakkal. Riszuke lenyúlt a gyökerekhez, amelyek vízíg nyúló cérnaszálakhoz hasonlítottak.

A sírásók közül ketten visszamentek a házba. Riszuke elkunyerálta a kapát, és a patak partján vad buzgalommal hányt szét a földet. Gyökerestül kiásott egy egész szuszukibokrot, de nem talált semmit, amiből arra következtethetett volna, hogy ott rejtőzne az Okos-gyermek gomba.

Amikor a falusiak elszéledtek, nevetgélve mondták, hogy halálozás dolgában O-Kane anyón a sor, legközelebb az ő torára jönnek majd össze. O-Kane a falusiakkal tartott. Már hatvanötödik esztendejét tapossa; amikor vetés idején az ágyat nyomta, senki sem hitte volna, hogy valaha is meggyógyul. És micsoda jól bírta most magát! Kendzsiéknek a nagy munkák idején mindenkinél többet segített.

Ezért aztán boldogan nyelvelt vissza, hogy úgymond, ő bizony nem hal meg fiatalon, hogyne, amikor leginkább elkél a dolgos kéz!

O-Ei már a keleti jakkókat vitte magához egyenként. Minden jakkó tudta, hogy Riszukét soha nem viszi magához. Ha már csak messziről látták Riszukét, alig bírták visszafojtani gúnyos vigyorgásukat. Szervedett is emiatt keményen, úgy érezte, soha nem voltak hozzá ilyen gonoszak. Mert az hagyján, hogy szemtől szembe is folyton rothadó gyomrúnak nevezik, de az a felháborító, ahogy a nászéjszakákról hallgatnak. Még ez a Dzsinszaku is kerüli a tekintetét, bújjik előle.

Amikor megint rákerülhetett volna a sor, egész éjszaka izgatottan vert a szíve. Talán éppen érte jön el O-Ei. De O-Ei csak nem mutatkozott.

– Lekaszálhatnád már a kölest – mondta atyja, reggelre kelve.

Vállára kapta a kaszát, és álmatlanságtól elkínzottan kiballagott a földekre. Időnként el-elszundikált, voltak olyan pillanatai, amikor O-Einél képzelte magát.

Amikor a nap delelőre ért, hazament. A délután sem hozott rá nyugalmat: ott ténfergett az istálló körül, amikor megpillantotta Harumacut, lába földbe gyökerezett. A Harumacu szeme nem lóé volt, hanem jakkóé.

– Hát már te is megvetsz engem?! – kiáltott. Elöntötte a féktelen harag, megragadott egy éppen keze ügyébe eső husángot, és lecsapott a ló lapockájára. Harumacu lógó fülekkel a hátsó lábaira ereszkedett.

– Puff – csattant a következő ütés. Harumacu hátrálni kezdett, félrefordította a fejét. Riszuke elvétette az ütést, a husáng a falra koppant. Kezével püfölte tovább a lovat.

– Bolond! – ordította atyja a háta mögött. Lefogta Riszuke kezét: – Látod, hogy már bocsánatot is kér tőled! – Aztán bevonszolta jakkót a földes szobába, s hogy megfékezze haragját, lábát hideg vizes dézsába dugta, fejére vizes kendőt terített.

Éjszaka bódultan, zúgó fejjel és álmatlanul dobálta magát a vackán. Várta O-Eit. Reggel azt mondta atyja az evésnél, hogy egész nap a kuckójában maradhat. Maga is úgy érezte, hogy fekve könnyebben elbírja a baját. Bámulta a mennyezetet. Elmúlt a déli evés ideje is, de csak nem kelt fel. Aztán arra lett figyelmes, hogy atyja nesztelen léptekkel benyit a kuckóba, némán leül mellé. Sok idő telt el így csendben, mígnem atyja megszólalt:

– Mi bajod van?

Riszuke nem válaszolt.

– Veled aztán szépen elbántak – folytatta az atya, majd elhallgatott.

Riszuke visszahanyatlott vackára, az istálló deszkái felé fordult.

– Éppen hallom, fiú, hogy nem kellettél O-Einek.

– Hát már te is tudod? – pattant fel Riszuke, szégyentől lángvörös arccal. – Engem aztán ez az egész nem érdekeli!

– Igazad van, nem is kell vele törődni. Hm, nem mondom, nem a legjobb érzés... De tessék bosszút állni! Ha pedig O-Ei végképp nem, akkor majd én magam intézem el a te nászéjszakádat!

Riszuke szíve hevesen dobogott, torkában harangzúgást érzett.

– Persze, csak egyetlen éjszakára... egyetlen éjszakáról van szó...

Riszukénak minden vére a fejébe tolult, mintha éppen O-Eit fogadná, aki eljött érte.

– Csak nem kérted meg te O-Eit?

– Azzal a szipirtyóval nekem semmi beszédem, a lábát se tehetné a házamba...

Riszuke nyugtalankodni kezdett. Ha nem O-Ei, akkor ki lehetne?

Bátyja egészen közel hajolt hozzá, úgy suttogta:

– Asza vesz magához ma éjszakára!

Riszuke erre nem számított. Hát hogyan? Hiszen Asza a bátyja felesége, az ő sógornője. Hangosan csak annyit mondott, nem hinné, hogy Asza akár egyszer is magához fogadná.

– Tegnap már megbeszéltem veled. Beenged magához.

Csak nem akart hinni a fülének: sógornője éjszakára magához engedi, az, aki már a közellététől is rosszul lesz?

– Biztos vagy abban, hogy beenged magához?

– Biztos. Éjszaka nem is leszek itt, kimegyek a nyugati hegyekbe szemet égetni. Neked csak be kell osonnod... Cserébe holnaptól észre térsz, ugye? Minek agyondöngetned a rizst, meg a szegény Harumacut? Mintha az a ló tehetne róla! Ha megdöglik, nem lesz trágyának való... És az a sok rizs is, amit eltapostál, csírázásnak indul majd, csak kapjon egy kis esőt...

– Értem, értem – dörmögte Riszuke. Nem is gondolt eddig erre: ha leesik az eső, a rizsszemek megduzzadnak, és szárba szökkennek. Nem lehet mást tenni, mint gyorsan aratni. Nyugtalankodni kezdett.

– De most aztán kapd a nyakad közé a lábad, mintha nem is hallottál volna semmit. Estére kész legyél. – Kintről még egyszer visszanézett: – Hanem, fiú, úgy dolgozz, hogy halott őseink is elégedettek legyenek a sírjukban. Mert azok a földek őseink földjei... – és becsapta az ajtót.

Riszuke belátta bátyja igazát, és kiballagott a mezőre.

A ház ura egyenesen a kamrába ment. Tőle balra esett a tűzhely, s ha kinézett, tekintete a kútra esett. A kútnál feleségét látta, aki éppen edényt mosogatott. Kiment, leguggolt az asszony mellé, és halkán szólt:

– Beszéltem veled. Megmondtam, hogy csak egyetlen éjszakáról lehet szó...

Asza nem felelt, bement a kamrába, felakasztotta a kimosott lábast a tűzhely felett lógó kampóra. Az atya nyomon követte.

– Meg kell értened... Még megbolondul, és halálra kínozza Harumacut!

Asza még most sem válaszolt, szó nélkül ment vissza a kúthoz.

– A múltkoriban is szénát kaszált Harumacunak. Hát nem ott hagyta a kaszát? Még jó, hogy megtaláltam. Képes tönkretenni az egész rizstermést! Tönkre az! Nem lehet tovább túrni – dohogott az

atya, nem tágítva asszonya mellől. Mikor az asszony már a retket aprította, rákiáltott: – Beszélj!

De Asza nem szólt. Meggyújtotta a tüzet, a lábasa kotorta a retket.

– Értsd meg, egyetlen éjszakára csak!

Az asszony felháborodottan felnézett, aztán szítani kezdte a tüzet. Az atya folytatta:

– Igaz, hogy rothadó gyomrú... És ha megfizetnénk valakit?

Erre már Aszának is megjött a szava:

– Hát hányszor kell nekem valamit megmondani? Egyszer is elég. De arra nem is gondolsz, hogy utána esetleg nem tud majd dolgozni. Vagy te dolgozol helyette?

– Ettől te ne félj! A jakkók is mind ugyanúgy dolgoznak, mint azelőtt. Neki sem fog megártani.

Asza tovább fújta a sötétlő parazsat, és észre sem vette, hogy a hamut is szétfújja. A hamu felhőzve szállt fel, jó része a nyitott lábasa hullott vissza.

Riszuke a mezőn dolgozott. Törte a fejét, hogyan is egyezhetett bele a sógornő? És ha bele is egyezett, még megmásíthatja a szavát – gondolta. – És az sem biztos, hogy az atya kimegy a hegyekbe szénét égetni. Le is beszélheti még... – Aztán úgy okoskodott, legjobb, ha nem vár semmit az éjszakától. Amikor a nyugati hegyek felett még most is a magasan imbolygó nap felé pillantott, atyját látta meg. A rizstáblák között bandukolt. Szíve vadul kalimpált; bátyja a derekára kötötte az útravaló rizst. Csak nem a nyugati hegyekbe megy mégis, amikor az északi hegy szénégetője sokkal közelebb van? Az ösvényre kuporodott, és a rizsszálak hálóján át lesett a távolodó felé. De mintha mégis közeledne! – állapította meg. Egészen apróra húzódkodott össze, atyja már közel járt. Amikor a léptek csak pár öl távolságból hallatszottak, a földhöz lapult. Atyja megállt mellette:

- Megértetted, ugye? – szólalt meg a feje felett. – Egyetlenegy éjszakáról van szó.

Riszuke aztán már a távolodó lépéseket számolta. Feltérdelt, bátyja után lesett, megállapította, hogy nyugat felé tart. Megkönnyebbült. Arra lett figyelmes, hogy az arca körül játszadozó rizsszálak levelei nedvesek, rajtuk parányi vízcseppek rezegnek, akár az eső. Az égre nézett, de felhőt sem látott. Rájött, hogy szeméből patakzik a könny. Ettől még jobban megeredtek a könnyei. Torkából megnevezhetetlen indulat feszített hangokat, fogait összeszorította, de hiába erőlködött, a zokogást nem sikerült visszafojtania. Amikor úgy érezte, hogy tovább már nem bírja, száját kítátotta, a hang előtört, s akár a földrengés, megremegtette a környező táblák rizsszárait. Mire a hang az ő fülébe is eljutott, már hangosan zokogott. Belehallgatózott a sírásba, ettől megkönnyebbült. Felállt, próbálta a ledöntött rizsszálakat visszahajtogatni, összekötözgetni. Így múlt el a délután.

Este füst fogadta. A füst a földes kamrából hömpölygött elő, a szürke felhőben Aszát pillantotta meg. Az asszony nyugodt volt. Semmi szokatlant nem vett észre rajta, ezért maga is igyekezett közömbösnek látszani. Befészkelte magát a vackába, Harumacut is elfelejtette ellátni. A ló figyelmeztetően mocorgott, néha egyet-egyet nyerített; reggel óta nem evett, nem is ivott. Felfigyelt ugyan a ló izgágaságára, aztán arra gondolt, milyen furcsa dolgot rejteget az éjszaka. Vagy így van ez minden férfiemberrel, aki a nászéjszakájára várakozik? Még a ló is megérzi? Aztán feltápászkodott, enni ment. Mint mindig, most is megtalálta a maga terítékét. Asza hátat fordítva mosogatta az edényeket. Semmi különöset nem látott viselkedésében.

Sietett a vacsorával, sietett, hogy minél előbb végezessen, és kuckójába rejtőzhessen. Amikor elsompolygott az asztaltól, megbotlott a vizesdézében, feldöntötte. A víz szétfolyt; behallatszott Harumacu dobogása. Kiment hozzá, jajgatott, megveregette a ló nyakát. Bemenekült a vackára, a feldöntött dézsának feléje se nézett. Harumacu nem csillapodott, de a szomszédos istálló zajai Riszukehez csak mint távoli neszek jutottak el. Nem látott, nem hallott úgy, mint máskor, fejében egyre csak az forgott, hogy miképpen tudná siettetni az idő múlását. Feküdni sem tudott, az ajtó

mellett kuporgott. A teljes éjszaka még nem szállt le, amikor megkopogtatták ajtaját. Értem jöttek! – nyilallt belé a gondolat. Szíve úgy kalapált, hogy még a torka is sajgott, és felpattantában olyan erővel ugrott az ajtónak, hogy annak egyik deszkája kiszakadt, és az udvarra esett. Viasz-sápadtan O-Kane anyó ácsorgott az ajtó előtt. Megrázta Riszuke kezét:

– Ne te, ne! Mit csinálsz, nyughass már – motyogta.

Riszukét minden ereje elhagyta. Hogyne, amikor O-Kane még a kezét is megfogja! Az öregasszony beszélni kezdett:

– Hát hallottam, milyen csúfság esett veled! O-Ei kihagyott. – Szorosan tartotta a jakkó kezét, aki nem is figyelt szavaira. – Tudod, mit? – folytatta. – Ne szólj senkinek: igaz, hogy nem vagyok már fiatal, de velem megpróbálhatnád... Hogy neked is legyen nászéjszakád... Mondom, velem...

Riszuke kirángatta kezét O-Kane anyó szorításából. Az öregasszony megdermedt, aztán megfogta a zummu karját:

– Micsoda éjszaka! – röppent el ajkáról a felkiáltás.

Ebben a pillanatban távol, a keleti égen, valahol a Mjódzsin-liget felett, szinte hallható szökkenéssel feltűnt a hold teknőnyi korongja.

– Már értem, értem – ingatta meg fejét Riszuke, és a hold felé mutatott. – Telihold van! Ez a teliholdas éj... A Mjódzsin fölött mintha haragjában lángolna a hold! És engem ketten várnak nászéjszakára!

A hold nappali fényt árasztott. O-Kane ott állt előtte, ugyanabban a ruhában, amiben Kendzsiék öreganyjának temetésekor látta; derekán fekete öv feszült, összekötött varkocsa a nyakát verte.

Beszélni kezdett:

– Tudom én, tudom, hogy szegény anyád még a halálos ágyán is a te bűzös leheleted miatt bánkódott... De ha nem ismernéd meg a nászéjszakát, hát a másvilágon nem tudnék hová lenni szegény anyád előtt a restelkedésben... Mert én is elmegyek ám innen, mégpedig nemsokára – és igyekezetében még a száját is összecsuicsörítette.

– Megtisztelő, megtisztelő – sóhajtotta Riszuke –, de ma éjszaka engem két helyen is... – Megrázta O-Kane karját, és merőn az arcába bámult, fél arcába, melyet a hold bevilágított. „Csak nincs fél arca?” – töprengett. Szájuk majdnem összeért, de O-Kane nem húzódott el tőle, várakozón nézte.

– Micsoda éjszaka! – tört fel újra a sóhajtás Riszukéből. Egy Okosgyermek formájú fehér felhő játékosan lebegett a déli hegy fölött, mintha azt mutatta volna, hogy ott van alatta az igazi is. Riszuke ingatni kezdte a fejét: – Már értem, most már egészen értem...

1957

HÖMPÖLYGŐ FUEFUKI

1

A Fuefuki hídjánál, Iszava határán lapult Handzóék háza, melyet a környék lakói Tücsökketrecnek neveztek. A kunyhó padlata felért a töltésig, alulról négy öles farönk támasztotta. Messziről igazi ketrecnek látszott, levegőben lógó ketrecnek, mely olyan kicsi volt, hogy mindenkinek egy bogárra méretezett házikó jutott róla eszébe.

Félnótás Handzónak hívták a falubeliek a Handzó fiút, talán nem is annyira ostobasága, mint vakmerősége miatt. Nyurga kamasz fiú, aki úgy nőtt, mintha „húzták volna”. Az emberek nagy ámulatára tizenhat éves korában már olyan magas volt, mint az apja, Hanpei. Vakmerősége nem párosult engedetlenséggel: csendes, komoly és dolgos fiúnak ismerték. Tudták, jaj annak, aki kihozza béketűréséből, mert olyankor úgy megvadult, akár a nekiveszekedett, ló. Egy alkalommal is hajba kapott valami maga korabeli fiúval; addig üldözte-hajszolta, míg az felfutott a töltésre. Egy éles kanyar mögött már biztonságban érezte magát, de ekkor – lélegzete elfulladt, lába földbe gyökerezett – felfedezte üldözőjét. Handzó egyszerűen felkapta, s a fiú már repült is le a töltésről. Előre kiszámította a fiú kanyargós, lejtős útját, s az egyenesen a karjai közé szaladt. Mikor aztán a dolog a környék szájára került, Handzó úgy tett, mintha lélekjelenléte a világ legtermészetesebb dolga lett volna; csak a bolond nem tudja kiszámítani egy ilyen fiú útját! Mindenki átvágott volna előtte. Az emberek még akkor is tartottak tőle, amikor legbékésebb hangulatában volt, hiszen Handzó kiszámíthatatlan.

Már négy-öt napja nem látták a falubeliek Handzót. Távolléte talán nem is keltett volna különösebb feltűnést, ha nem veszik észre Handzó családjának tüntető közömbösségét. Az ötödik napon ténferedett elő; leverten ácsorgott a kunyhó előtt, megkerülte a rönköket, aztán lekanyarodott a lejtő irányába. Tétován lengő bal

kezével letépett egy mazsolává aszott szőlőfürtöt, és a kunyhó lábainál mozdulatlanra kuporodott. Egy kis idő múlva mohón falni kezdte a szőlőt, szinte harapta a fürtöt, és az üres szőlőhéjak egymás után pottyantak a földre. Észrevette, hogy figyelik, nagyapját látta, amint kihajol a ház korlátján. Aztán apjára lett figyelmes, aki az ajtó mellett szalmacipőt font elmerülve. Fel sem pillantott éppen hazatért fiára. Az öreg már sejtette, milyen szerencsével járhatott, aki titokban szökött el, és csatlakozott a földesúr csapataihoz. Mikor a fiú elment, még azt hitték, hogy ez a fiú hozza meg majd a ház dicsőségét; lesz majd dicsekedni való elég! És mi történt? Magába roskadva, egyhangúan köpködi a szőlőhéjakat. Alaposan pórul járhatott! Igaz is, gondolta magában az öreg, Handzó csak az ő biztatására ment el. Hanpei nem akarta engedni. Hát Hanpei tapasztaltabb lenne nála? Ami igaz, az igaz: ez a Hanpei is jól beházasodott a családba. Meg ez a fiú itt: ha már egyáltalán elment, igazán lehetett volna több szerencséje. Szerezhetett volna egy kis dicsőséget a családnak! Most aztán ő maga szégyenkezhet az egész falu előtt, titokban Hanpei is lenézi majd okoskodása miatt. Az biztos, hogy a Handzó dolga, bármennyire titkolják is a falu előtt, előbb-utóbb úgyis ki fog derülni. Valamit ki kellene találni, valami jó mentséget, kifogást... Hogy is kezdje?

Mozdulatlan arccal még sokáig töprengett az öreg, pillantása a földre telepedett Handzóra szegeződött. Igaz, Handzón kívül van még három unokája, de azok lányok. Minél inkább utálta és megvetette Hanpeit, annál inkább ragaszkodott Handzóhoz. Bízott Handzóban. Mennyire elfacsarodott a szíve, hogy a fiú olyan összetörten, annyira nekikeseredetten üldögél ott lent! Aztán rájött, hogy hiába töri a fejét valami bölcs magyarázatán a kárvallásnak, ő is csak olyan tanácstalan, mint a Handzó fiú. Aztán leszólt:

– Látod, Handzó fiam, egyedül nem ember az ember. Ha nincs asszonya, még a csatában is csak fél embernek számít.

Handzó megházasításáról már többször beszélt Hanpeivel. Örült, hogy eszébe jutott megint: megvan a magyarázat... Csak Hanpei a hibás, csak ő tehet a fia szerencsétlenségéről.

– Ugyan, apó! Van-e könnyebb, mint felkerekedni, és háborúba menni? – hetvenkedett Handzó, lógó orral.

– No lám – ütődött meg az öreg –, ennek a fiúnak ugyancsak felvágták a nyelvét! – Aztán belátta, hogy Handzó csak nagyképűségéből beszél így, mert ha józanul belegondol a dolgába, akkor másként szól... – Hát akkor – szólt éles hangon az öreg –, jól érezted magad?!

– Meghiszem azt! – és rendületlenül köpködte az összerágott szőlőhéjakat. – Hát van könnyebb, mint szétverni a szurugabelieket?

Az öreg megkönnyebbült:

– Igazat mondasz, te fiú? Hát ilyen pipogya volt az ellenség?

– Tudod, az lida partján kerek két hónapig fenekedtek a táborban, aztán az utolsó szálig megfutottak – váltott halkabb hangra a fiú, miközben a szeme sem rebbent. – Hát akkor hogy lett volna nehéz elbánni velük?

– No és hová futottak egy szálig? – avatkozott a beszélgetésbe Hanpei. Még most sem nézett fel munkájából.

– Bolond! – kiabálta az öreg. – Micsoda kérdés! Hát hová mehetett „haza” az ellenség?

– Még visszajöhetnek – mormogta kedvetlenül Hanpei. – Ha megtudják, hogy hol vagy – és végre Handzóra nézett –, majd még ellátják a bajod!

Az öreg egyre hangosabb lett:

– Hányszor mondtam már, hogy féleszű vagy! Talán nem hallottad, hogy halálra zargatták őket? Fogd be inkább a szád! – és egyre csak Handzót bámulta.

– Igaz, igaz – morgott Hanpei –, de ha nem tűzték kopjavégre az ellenség vezérének a fejét, mégse érezheti olyan jól magát a csata után!

– Hát – kezdte Handzó –, ha a vezér feje nincs is nálam, mégis elhihetitek, hogy elesett.

– Talán éppen te magad ölted meg? – hökkent meg az öreg.

Handzó nemet intett, és ordítani kezdte:

– Nem én öltem meg, de kergettem, és el is fogtam. Gazdám, vezérünk ütötte le a fejét.

Az öreget mintha darázs csípte volna, leugrott, és Handzó mellé telepedett.

– Hát akkor – szólt –, ez éppen annyi, mintha te magad nyakaztad volna le! Micsoda legény vagy te! – s tisztelettel nézegette unokáját.

– Az én dolgom csak abból állt – szólt Handzó még csendesebben –, hogy felsegítettem a gazdám a lovamra, és kötőféken vezettem. Így indultunk el. Aztán, amikor szembekerültünk az ellenség vezérével, teljes erőmből a lova pofájába ugrottam. A ló elvágódott, a vezér a földön fetrengett. A gazdám is a földre repült, az igaz. Biztosan akkor zuhant le, amikor elugrottam mellőle, de maradék erejével leszúrta az ellenség vezérét. Hát gyerekjáték volt! – Aztán egy gondosan összehajtogatott vásznat húzott elő, elégedett vigyorral nézegette. Felállt, messze maga elé tartott kezében kibomlott és a földre omolt egy hosszú zászló.

– Fiú, hiszen ez az uraságunk zászlaja! És rajta a Takedák sarokra állított négyszöge! – suttogta halálra váltan az öreg.

A zászlón valóban a nagy Takedák négyszöge ékeskedett.

– Fityfiritty, gyerekjáték – hadarta Handzó. – Ha szükséged lenne zászlókra, apó, én annyit hozok neked, amennyit csak akarsz. Ez a miénk, ezt egy bambusznyélen lobogtatva hordoztuk az ellenség sorai között.

– Mikor? – rebegte az öreg.

– Tegnap. Pár mérföldnyire Kófutól, az lida partján. A gazdám aztán visszavonult szekiszuidzsi palotájába, én meg itt vagyok – egészítette ki elbeszélését Handzó, és elégedett vigyor ragyogta be arcát.

– Legény vagy a talpadon, fiam. Minden dicsőség tulajdonképpen téged illet. Hiszen a vezért te ölted meg, nem kellett csalódnom benned. Tudtam, ha a legnagyobb dicsőség nem a tied, ahogy ismerlek, vissza se jössz! – Aztán odakiabált Hanpeinek. – Hát itt van! Tudd

meg, hogy Handzó csak azért győzte le egymaga az ellenséget, mert az én biztatásomra ment el. Hagyd már azt az átkozott fonást! Szedd nyakad közé a lábad, rohanj Takenoharába, s kürtöld szét, hogy mindenki hallja, miként vette az én unokám, Handzó, egymaga az ellenség fejét!

Takenohara Iszavától négy kilométernyire van, a hegyekbe vezető út mentén. Takenoharába ment férjhez Handzó nővére, Micu.

– No, ami azt illeti – szólalt meg Handzó –, a dolog egyáltalán nem olyan sürgős. Aludhatnánk még rá! Hanem ha a gazdám, Cucsija, itt terem, aztán ne lepődjete meg! Egyszer mintha olyasmit mondott volna, hogy gyakran jár errefelé. Igaz, mondtam is neki, hogy abban a házban lakunk, amelyik olyan, mint egy tücsökkec.

– Személyesen jön? Hozzánk jön egyenesen? – hökkent meg az öreg, és megrázta Handzót. – Az uraság fia, Nobutora, most éppen huszonnyolc éves, egyszerre született a mi Micunkkal. Persze, neki fia, nekünk lányunk született. Micsoda méreg fogott el, hogy a mi családukban csak lányok születnek! És most, te, fiú, dicsőséget hoztál a család nevére, egyedül bírtad le az ellenség vezérét. – Az öreg felpillantott, aztán Hanpeihez fordult, miközben a Tücsökkec egyik oszlopát döngette. – Legjobb lenne felgyújtani ezt a Tücsökkecet – mondta –, hiszen nemsokára rendes, nagy házat építhetünk. Mi már öregek vagyunk, de ez a fiú kerít majd magának egy jóra való asszonyt. És mindezt annak köszönhetjük, hogy elküldtem Handzót a csatába.

Heves lódobogás verte fel a csendet, iszonyú porfelhő kerekedett. Kiabálás hallatszott, aztán a Handzó fiú füttyentése. Handzó a ház elé ment, fel a töltésre.

– Hó-ó-ó! Máris megye-e-ek! – kiabálta Handzó a ház felé. – Az uraságtól jöttek értem!

Az öreg hanyatt-homlok felrohant a töltésre, de már későn érkezett. Még látta, hogy Handzó megmarkolta az urasági mén kantárját, amelyen a küldönc ült, s mint egy nekiszilajodott, fiatal csikó, úgy vágatott el.

– Látod – kiabált az öreg, Hanpeihez közeledve –, eljöttek érte, hogy megjutalmazzák. Hát ilyen az ember szerencséje! Várjuk csak ki békével, majd jön az ajándékkal! Micsoda szerencsés fickó! S ha én nem küldöm, érhetne volna ekkora kitüntetés?!

Erre már Hanpei is abbahagyta a lábbelifonást, és az öreghez lépett.

– Te nem tudhatod, magamban mennyire azon voltam én is, hogy elmenjen.

Az öregember megértette, hogy Hanpei így kért bocsánatot. Lelke mélyén meg is bocsátott. Elnézően válaszolt:

– Végre te is beadod a derekad. Látod, én mindig csak jó tanácsot adok, én még soha nem tévedtem! Ha akarod tudni, még Micut is vissza fogom szerezni Takenoharából. Tűrhetem-e, hogy olyan háznál legyen, ahol megvetik a családukat?! Már holnap érte megyek... – és merőn Hanpei szemébe nézett. – Azt hiszem, láttad már Cuboiékat – és jobb kezével lendületesen a Fuefuki hídjára mutatott.

A Tücsökretrec előtt ismét lódobogás verte fel a csendet. Az öreg és Hanpei egyszerre ugrottak ki a házból, s látták, amint Handzó lelép a nyeregből.

– No, megkaptad már a jutalmat? – fogadta az öreg.

– Nem adják azonnal a kitüntetést – válaszolt türelemmel Handzó. – Azt mondták, majd még tanácskoznak, és eldöntik, hogy mi jár nekem. – Aztán végigszaladt a töltésen, és egy ásóval ment vissza. Hanpei kezébe nyomta az ásót: – Fogd, és gyere velem. Fontos feladattal bíztak meg; az uraságnak tegnap este fiúgyermeke született. Az uraság azt kívánja, hogy te földeld el a burkát.

Az öreg dühödten ráncigálni kezdte veje kezéből az ásót:

– Marha! Mindig mondtam, hogy marha vagy! Talán a két szép szemedért bíznak meg ilyen megtisztelő feladattal? És ha Handzó nem hozta volna azt a dicsőséget a nevünkre, gondolod, akkor is téged bíznak meg ezzel? Handzó győzött, mert az én tanácsomra ment a csatába. Az ásó csak engem illethet – és újból az ásó után

kapott. Elvette, és csak néhány lépés után fordult vissza Handzóhoz:
– Nem is kérdeztem, fiam, hová kell menni?

Handzó már nyeregben ült.

– Hát Kavatába, hiszen a szekiszuidzsi palotában született a fiú. Igaz, Iszava az uraság régi székhelye, és onnan szerencsés irányba esik Kavata. Siess már, türelmetlenül várnak.

– Már át is vitték? – álmétkodott az öreg. – Igazán sietnem kell! – és Handzó mellett futott egészen a Takedák iszavai palotájáig. A palota előtt sokáig várakozott Handzóra. Fáradt volt, de nem érezte.

Kis idő múltán két idősebb férfi lépett ki a kapun, aztán egy harmadik, aki kis csomagot tartott a kezében. Egy selyemkendőbe csomagolt dobozka lehetett. Végre megérkezett Handzó is, magához szólította az öreget, és némán megindultak. Elérték Kavatát, aztán jobbra tértek, a rizsföldek irányába. Az öreg sejtette, hogy csakis Oka lehet útjuk célja, hiszen nincs messze Kavatától. Nem tévedett, mert mikor elérték a falut, egy szántószéli kőkerítésnél megálltak. A férfiak közül kettő összesúgott, aztán az egyik sót hintett a földre, s közben imádkoztak.

– Hát itt lesz elföldelve – szólt az egyik férfi Handzóhoz, és a földre mutatott. A fiú vállon ragadta az öreget:

– Ásni, és mielőbb eltemetni!

Az öreg fürgén megragadta az ásót, és munkához terpesztett lábbal a földbe vágta ásóját. Az ásó követ ért, kiemelte, és megfeszített erővel dolgozni kezdett. Egyszerre hasító fájdalom nyilallott a bal lábába, úgy érezte, mintha az ásó, keresztülment volna a lábán. – Ejnye, ejnye, csak nem vágtam a lábamba? – és látta, hogy jó kétujjnyi vágás tátong a bokája fölött. Gondolni sem mert a fájdalomra. Testében kábító melegség ömlött szét, talán a szégyen is hevítette, hogy ilyen megtisztelő munkát sem képes már elvégezni. Kísérőire nézett, akik szúrós tekintettel figyelték. Szaporán ásott tovább, amikor rákiáltottak:

– Tedd le az ásót!

Az öreg behúzott nyakkal földre sütötte szemét. Pillantása a lábára esett: bal bokájából ömlött a vér.

– Állat! Bemocskoltad a szent burkot! – szidalmazták az uraság emberei.

– Add az ásót, majd én folytatom – taszította félre az öreget Handzó.

Az öreg feleslegesnek és gyámoltalannak érezte magát, eloldalgott, és égő sebét tapogatta. Handzó ásta el a burkot, s az emberek elvonultak.

*

Késő estére járt már, amikor az öreget keresték. Az uraságtól.

– Ilyen későn! – álméltkodott.

– Maradj – szólt rá Hanpei. – Friss a sebed, ha akarod, elmegyek helyetted.

– Tökfej, nekem Handzóval kell mennem, talán éppen most kapjuk a jutalmat! – tápázkodott fel az öregember, és kiment. Az urasági küldönc maga mellé segítette az öreget a nyeregbe, és elindultak.

Hanpei olyan izgatott lett, hogy nem jött álom a szemére. Két lánya is ébren volt, így várták vissza az öreget. Aztán nemsokára óvatosan kinyitották az ajtót, de csak Handzó feje bukkant fel a nyílásban:

– Gyere ki, apám.

Hanpei kiment. Nem messze a híd lábától, négy-öt embert pillantott meg. Handzó már közöttük volt.

– Nagyapó nincs többé – suttogta a fiú. – Meghalt. Az uraság megölette. Azt mondják, a kófui uraság parancsára történt.

Hanpeinek reszketett a lába, és forgott vele az egész világ.

Amint Hanpei jobban körülnézett, az ácsorgók mögött egy tolóajtót látott a földön heverni. Megértette, az öregember fekszik ott, szalmazsákban. Minden ízében remegve tépte fel a zsákot. A szem erőszakos halálról árulkodott: a szembogár eltűnt, csak a fehérje látszott. Még Handzó is az idegenek pártján állt, mert velük együtt szájaskodott:

– Úgy kell neki, megérdemelte! Hiszen olyan megtisztelő munkával bízták meg, és vérével mindent bemocskolt. Cucsija gazdámnak volt is oka a haragra!

Hanpei ordítani kezdett:

– De még meleg, még nem halt meg!

Aztán a zsákból kibontotta a tetemet, és rázta, rázta, hátha életre tudja kelteni. Amikor meggyőződött, hogy az öregember halott, kezét a tetem mellére tette.

– Persze hogy meleg – szólt Handzó. – Hiszen csak most halt meg. Földeljük el gyorsan, titokban hoztuk ide.

Az emberek megragadták az ajtót. Átkeltek a hídon, és megindultak lefelé a töltésen. A töltés alatt, a szántók szélén kis temető lapult. Hanpei ásni kezdett, az emberek egyetlen szó nélkül engedték a gödörbe az öreget. Mire Hanpei végzett, nem látott maga körül senkit. Magára maradt, Handzó is az emberekkel tartott.

*

Másnap reggel valaki bekiabált a Tücsökretrebe:

- A takenoharai Micu tegnap fiút szült! – És továbbment.

Hanpei kisebb lánya, a tizenkét éves Hisza, erre csak annyit mondott, hogy csakis Micuék szomszédja kiabálhatott.

Hanpeit egyáltalán nem izgatta, ki hozta meg a hírt. Inkább arra gondolt, hogy Micu fia egyszerre született a kófui uraság fiával!

Egy hónap telt el az öregember halála óta. Micu hazavitte két gyermekét a Tücsökretrebe, és úton-útfélen, hangoztatta, hogy ahhoz az átkozott takenoharai családhoz nem megy többé vissza. Ebből aztán megérthette mindenki, hogy Micu, aki négyéves Kijó lánya után most fiúgyermeknek adott életet, elhagyta a férjét, és még csak meg sem beszélte a dolgot Hanpeivel. Hanpei ezzel sem törődött, már csak arra gondolt, hogy az öregembernek megint igaza lett. Hiszen az öreg mindig mindent előre látott! Még a Micu dolgát is megmondta.

*

Handzó már a szekiszuidzsi várban lakott, s csak nagy ritkán látogatott haza. A tücsökretrecbeliek létszáma kettővel kevesebb, de ugyanakkor hárommal több lett. Ott volt Hanpei három lánya és két unokája. Mindössze két férfi volt a családban: Hanpei és Micu újszülött fia. Hanpeinek nem volt nehéz dolga. És mindenki arra számított, hogy Micu rövidesen újból férjhez megy.

*

Az újév hideg, szeles időt hozott. Egy napon felbukkant Handzó, a tűz mellé telepedett, és egy szuszra elfújta:

– Szuruga felől támadtak. Még ma éjszaka visszaverem a támadást. Egyedül megyek le az alsó folyáshoz, aztán a gazdámmal ellenkező irányból, Kadzsikadzava felől rajtaütünk az ellenségen. Hallottátok, mi a tervem? Egyedül verem vissza az ellenséget, egyes-egyedül!!! – Aztán Micu-ra nézett: – Még most is itt vagy? Miért nem mentél vissza Takenoharába?

– Minek is mennék? – nyelvelt Micu, és ravaszul hunyorgott. – Ki menne vissza olyan piszok helyre? – És Handzó arcába bámult. – Mi sem könnyebb, mint újból férjhez menni. Akárhol, férfi van elég! – És kinyújtott jobbjaival a híd felé mutatott: – Tudod, ott van az a Cuboi. Bármikor értem küldhet... Mit gondolsz, miért? Mert te győzted le az ellenség vezérét! És ha most is elejtenél legalább egy ellenséges vezért, akkor lenne csak igazán jó dolgom!

Handzó elképedt, addig feltételezni sem merte, hogy Micu ilyen okos-ravasz lenne.

– Hát persze hogy jöhetnek érted Cuboiból, a helyedben én sem mennék vissza Takenoharába – bólogatott.

Hanpei is elcsodálkozott: még igen jól emlékezett az öregre, amint ujjal a híd irányába mutat: „Tudod, az a Cuboi...”

Aki túl a hídon Cuboi felé járt, széles udvarházat látott. A gazdát O-Cuboki-Nagygazdának nevezte a környék. Egy éve már, hogy özvegy, de új asszonyt még nem keresett. Micu arra számított, hogy O-Cuboki-Nagyúr őt fogja feleségül venni, hiszen ő széltében-hosszában híresztelte, hogy az öccse, Handzó, terítette le az ellenség vezérét. És azt is, hogy Takenoharában hagyta a férjét. Talán sikerül

elérniük, hogy családjuk a falu utolsói közül az elsők közé kerül. És elfelejtenék a Tücsökretrec nevet is!...

Hanpei úgy érezte, mindent megértett, látja a dolgok összefüggését. Már bántotta, hogy Micu fűnek-fának mesélte, nem megy vissza Takenoharába. Minek annyira verni a nagy dobot! Annyira látszik, hogy szándékosan teszi, hiszen főként azok fejét beszéli tele, akik Cuboi felé tartanak. „Az öregembernek minden egyes szava beigazolódik -gondolta Hanpei. – És mi az, hogy Handzó megtölti a bendőjét, aztán fogja magát, és egyes-egyedül csatába indul, a Kadzsika völgy irányába?”

– Ha már kardod hegyén lesz az ellenség vezérének a feje, és nincs több dolgod, visszavárunk! – mondta többször is Micu, és egyáltalán nem látszott, hogy viszolygott volna a vértől. Az arcán már előre ott ragyogott a kíváncsiság: milyen izgalmas részleteket mesél majd Handzó!

Szeles napok követték egymást; a szél inkább éjszaka és délelőtt járt.

A délutáni szélcsendben Hanpei idegen lépésekre lett figyelmes a ház előtt. Gyanakodott, hogy figyelik házukat.

Handzó torkán megakadt a falat.

– Hát akkor felhozom őkelmét – mondta.

Hanpei a karjánál fogva ráncigálta vissza az ajtótól:

– Erre nincs szükségünk. Csakis Takenoharából lehetnek. Micu miatt.

Micu felállt, és lábujjhegyen az ajtóhoz lopakodott. Kilesett. Aztán megfordult, s magához intette öccsét meg apját.

– Meghiszem azt, hogy Takenoharából jöttek! Hát persze, hogy jöttek! Miért is ne jöttek volna, amikor nem mentem vissza Takenoharába, és Handzó olyan vitézül harcolt? Most persze ott támogatja a híd korlátját! Ők küldték, hát ki lenne más? Töri a fejét, hogyan jöhetne be! – És kiöltötte a nyelvét. – Menjen ki valamelyiktek, és mondja meg, hogy nem vagyok itthon – hadarta.

– Inkább elkergetem – szólt Handzó a karját lóbálva.

– Maradj. Békésen kell elküldeni – csillapította Hanpei, aztán Hiszát hívta, kisebbik lányát. Hisza éppen evett.

- Hisza, oldalogj ki, és várd, amíg megszólít. S ha Micu felől kérdez, feleld mindenre csak azt, hogy nincs itthon!

– Nem lehet – mondta Take, Hisza nővére. – Többször is hallhatta már bőgni a porontyot, no meg látta Kijót is a ház körül. Nem fogja elhinni.

– Nem baj. Fő, hogy csendben elmenjen. Mondd, hogy nincs itthon, és kész.

– Szóval csak annyit kell mondanom, hogy nincs és nincs...! – kiabált Hisza, és máris nyargalt kifelé. Amikor észrevette, hogy a férfi feléje közeledik, szeme elé kapta kezét. Hisza megismerte: a Micuék takenoharai szomszédja, akinél többször is volt már játszani.

– Miért sírsz? – kérdezte a férfi.

Hisza megörült a kérdésnek, így talán megmenekül a hazugságtól. Hangosan zokogott. Aztán kivágódott a Tücsökretrec ajtaja, előugrott Handzó, és elkapta a férfi nyakát. Felvonszolta a házba, becsapta az ajtót, és háromszor a férfi arcába sújtott.

– Mit keresel itt? – hörögte Handzó. Újból ütésre lendülő karját apja fogta le, és kiszabadította a férfit.

– Micu itt marad, nem megy többé vissza Takenoharába. Mondd meg ott mindenkinek, hogy itt is marad, a gyerekeit majd eltartjuk mi – szólt higgadtan Hanpei.

A férfi behúzott nyakkal bólogatott. Aztán Handzó kilökte az ajtón, még egyszer figyelmeztette az üzenetre. A takenoharai szomszéd még morgott valamit, és elszaladt.

– Hű, ez aztán a nagy hős – vihogott Take, de vele nevetett Micu és Hisza is. Handzó dühösen a nevetőkre mordult, aztán elnevette magát.

*

Másnap a falubeliek már azt kürtölték, hogy Handzó eszeveszetten átharcolta az éjszakát Kadzsikadzavában, és három embert megölt.

Handzó estére ért haza. Csendes volt, és kevés hajlandóságot mutatott, hogy a csatáról beszéljen. Annyit mégis elmondott, hogy Mohei is ott volt. Mohei falubeli, nyolc évvel idősebb Handzónál. Az Iszavai palota tövében laknak. Hírhedten erős, izmos fiú, talán az egyetlen komoly vetélytársa Handzónak. Hogyne, most már nemcsak Handzó megy háborúzni a faluból, hanem Mohei is, és mi lesz, ha mindenki utánozni fogja őket? Éjszaka Mohei megölt egy embert.

Handzó otthon maradt éjszakára, kora hajnalban kerekedett fel, és indult a kófui várba. Hanpei sokáig integetett a fiú után, s az már túl volt árkon-bokron, amikor észrevette, hogy öt, málhákkal alaposan megrakott ló közeledik. Hanpei érdeklődve nézte, hogyan kelnek át a hídon. Híre járt, hogy O-Cuboki megtartotta eljegyzését, erről már az este értesült. Az asszony az Iszava melletti Kis-Iszavába való. Hanpei elhúzta a száját, amint eszébe jutottak Micu elképzelései. Megnyugodott, amikor látta, hogy a történetek nemigen szomorították el a lányát. Micu azonban néha nem bírta megállni, hogy meg ne jegyezze: – Nem lehet valami nagy hős a Handzó, ha még meg sem jutalmazták! – És harci dolgokkal attól fogva meglehetősen keveset foglalkozott.

2

Micu még abban az esztendőben, az év vége felé férjhez ment. Handzó adta férjhez: ismerte az öreg Jamagucsi-ját, Kófu legnagyobb selyemkereskedőjét. A Takedák csillaga felvirradt, mert akkoriban egymás után nyerték háborúikat, tudtak végszám selymet vásárolni. Az uraság is Kófu legtehetősebb emberének tartotta Jamagucsi-ját.

A férjhez menés úgy esett, hogy Micu takarosán felöltözött, s apjára hagyta az öt éves Kijót és a pendelyes Szadaheit. A ház előtt

még utoljára kiöltötte a nyelvét, és vidáman nyeregbe pattant. A tücsökkekrebeliek körülállták.

– Hiszen csak huszonkilenc éves lennék – kacarászott Micu. – Ideje már, hogy legyen valaki belőlem. Kófu első selyemkereskedője lesz a férjem...

Handzó boldogan vigyorgott Micura, és mögötte nyargalt. A szél erősen vágott, körül hidegen meredezett a Koma, a Dzsizsó és a Kannon orma. Hanpei hátán ott szorongott Szadahei. A szél vígan rázta kimonója szélét.

Hanpei a hídra pillantott, és eszébe jutott Cuboi. „Bizony – gondolta –, Micu jobban is tette, hogy nem Cuboihoz ment férjhez. Persze, ez nem egészen úgy történt, ahogy az öregember megjósolta. Micu talán eszesebb, mint az öreg volt, ha más módon is.” Mert Micu, amikor már készpénznek vehette az esküvő dolgát, újból rákezdett a régi nótára: „Handzó, kérlek, légy szíves, és szúrd le az ellenség vezérét!” Aztán, hogy Jamagucsi-ja felesége lett, egyre több selymet adatott el az uraságnak. Handzó soha nem is mulasztotta el megjegyezni: „Győzzön csak az uraság, vesz az még több selymet is.” Hanpei már unta ezeket a beszélgetéseket.

A nyár elején Cuboi az új feleségével a Fudzsiara zarándokolt, és útjára Micuék is elkísérték. A menet Hanpei háza előtt vonult el. Hanpei észrevette Micut. Micu kis kerülővel kiléptetett, erőteljesen a földhöz koppantotta hegymászó botját, és elmosolyodott. Hanpei hiába kapkodta üstökét, hogy Micu férjét is meglássa, nem sikerült felfedeznie, mivel a menet már elhagyta a házat. Aztán máhás lovak következtek, a karaván legvégén Handzó lovagolt.

– Elzarándoklunk Icsinomija templomához, aztán a Fudzsiszan következik – szóló tompított hangon, és elnyargalt. Amikor átkeltek a hídon, még egyszer visszabámult a Tücsökkekre. Visszafelé Handzó egy fácskát dobott le:

– Hoztam nektek egy nagyon ritka szilvafát – és már el is tűnt.

Hanpei a ház egyik tartó dúca mellé ültette a fiatal oltványt. A fán legfelül egy, alatta négy kis szilva ékeskedett.

Elérkezett az újév. Nem sokkal előtte meghalt Takeda idősebb, hétéves fia. Handzó is Kófuban lakott már, mivel gazdája, Cucsjia nevelte Kacucsjót, Takeda fiát, aki Micu fiával, Szadaheivel egy napon született.

– A gazdám mindenhová magával visz – szokott otthon kérkedni Handzó. – Mintha csak az apám lenne... Sokszor már össze is tévesztenek bennünket, többször neveztek engem is Cucsjának.

Hanpei napjai egyhangúan teltek; az a kevés szántóföldi munka és az unokák nevelése volt minden munkája. Amíg az öregember élt, többször is elment idegen napszámba, de most inkább a gyerekekkel törődött. Minek is ment volna idegenekhez dolgozni, amikor ott volt a két gyermek, Hisza és Take? Ők már eljártak dolgozni. Nem is várta el Handzótól, hogy visszatérjen a családba, és átvegye a családfői tisztet. A két lányt majd csak férjhez adja, és Szadahei is megnősül. Nagyapó többször is hangoztatta, hogy a Tücsökretrec helyett új, módosabb házat kell építeni. De hát erre csak akkor kerülhet sor, ha majd maga Szadahei épít.

Hanpei megfázott, és este korán lefeküdt. Kijót is megfertőzhetette, mert éjszaka a kislány félrebeszélte. Az anyját hívta, és erősen köhögött. Hanpei arra gondolt, hogy a gyermek megfázott, és bizonyára bevizelt az ágyba. Megnézte, és látta, hogy annál sokkal több történt.

– Phú, ez nyitott fenékkal született! – kiáltott fel Hanpei.

– Hát aztán? – nyelvelt az álmos Hisza.

Hanpei, tehetetlenségében, szólni sem tudott.

– Disznó! Már hétéves, és mégsem tud magára vigyázni! – harsogta gorombán Take, és pofon ütötte a kislányt.

A következő éjszaka Hanpeinek a ház körül akadt dolga. Kint mintha Micu arcát látta volna felvillanni. Nem tudta mire vélni a látomást. Izgatott hangokat hallott:

– Apa, nézd meg, mi van Kijóval! – kiabált Take.

– Mi lelte?

– Valami baja lehet, mert hiába rázom, nem felel. Gyere!

Hanpei szaladt a házba. Karjába kapta Kijó ólomnehézzé vált kis testét. A gyermek szeme zárva volt.

– Meghalt – suttogta Hanpei, és óvatosan letette a gyermeket. Kijó élettelenül lógott.

Take és Hisza sírva borult a kis testre. Hanpei öljebe tett kézzel, tanácstalanul pislogott. Néma volt. Aztán eszébe jutott az előző éjszaka. Keserűen vádolta magát, hogy talán nem törődött a beteg gyerekekkel. Persze, felnőttek semmi, de egy gyereknek...

– Azért halt meg, mert tegnap éjjel... – suttogott Hanpei.

– Csak nem azért?... – kérdezte Hisza.

– De igen. Ilyenkor meghal az ember.

– Akkor miért nem tettél vele valamit tegnap? – szólt Hisza haragos hangon.

– Nem gondoltam, hogy ilyen komolyan beteg...

– Mert ha megmondtad volna, hogy igazán beteg – szólt közbe Take –, akkor nem pofoztam volna meg. Így hát te ölted meg!

– Igaza van Takének! – kiabált Hisza. – Annyi, mintha te magad ölted volna meg!

A két gyereklány egyszerre támadta Hanpeit, aki zokogni kezdett. Abban a pillanatban megkondult az Iszavától pár mérföldnyire eső Ugaiban a kápolna harangja. Először csak hármat kongatott, aztán a szokásos reggeli harangszó következett. A keleti égen felpiroslottak a hajnal első fényei.

Kis idő múltán léptek hallatszottak. Nyílt az ajtó, és belépett Handzó.

– Az uraságnak lánya született – harsogta.

– Nálunk pedig meghalt Kijó – suttogta Hanpei.

– Micsoda?! – üvöltött Handzó, mintha csatában dühödne fel. Sárosan, ahogy volt, a gyermekhez lépett. Karjába kapta.

– Nem lehetne megmenteni? – kérdezte Handzó szinte eszelősen. Szeme fenyegetően villogott.

Hanpeinek egyre csak az motoszkált a fejében, hogy Handzó talán haza sem jön, ha az uraságnak nem születik lánya.

– Szóval lánya van? – kérdezte, és hosszasan nyugtatta szemét Kijón. Nézésében harag vibrált. – Kijó lelke átszállt abba a leányba! – kiáltott.

– Mármint a kófui lányba? – képedt el Take.

– Miért ne? – suttogta Hanpei. – Ha az a lány meg nem születik, Kijó nem hal meg.

– Mikor lesz már vége?! – hördült fel Handzó. – És megint nekünk kell elföldelnünk a poronty burkát!

– Megint? – remegett bele Hanpei az indulatba. – Nem volt elég talán nagyapánk esete, akit éppen azért öltek meg!?

Handzó elhúzta a száját.

– Az uraság ilyesmire nem szokott emlékezni. Magam is elszörnyedtem a parancsra. Ti hogy gondoljátok?

– Azt már nem! – kiáltott Hanpei magánkívül. – Mondd meg, hogy a családban temetés lesz, a ház tisztátalan.

– Jó, megmondom, hogy nem tehetjük. Aztán visszajövök, és együtt eltemetjük Kijót. – És elment.

A temetés másnap volt. Amikor a gyászmenet átkelt a Fuefuki hídon, és a töltésen jobbra tartott, a tücsökretrec-beliek hangos kiabálást hallottak. Hanpei figyelmes lett a Guru házra, s egy kislányra, aki bekiáltott a házba:

– Tessék csak megnézni, a Tücsökretrecben meghalt a kisgyerek.

– Szegények! – sopánkodott Curu. – Náluk meghalt a kisgyerek, nálunk meg éppen született!

– Igaz ez? – kiáltott le a töltésről Hanpei.

– Igaz – válaszolt a kislány helyett Curu, aki a szóváltásra jött ki a házból. Tegnap reggel született, leány. Ha nem tudnád, a mi gyerekeink mindig akkor születnek, amikor az uraság gyerekei.

– Szóval tegnap született. És mikor? – sürgette Hanpei.

– Hát mikor is?... Azt hiszem, pontosan akkor, amikor hajnalra kondult az Ugai kápolna harangja. Pontosán akkor.

Hanpei elmaradt a menettől. Szaladni kezdett, hogy elmondja Handzónak a hallottakat.

– Az uraság lánya mikor született?

– Nem tudom – válaszolt Handzó. – Engem álmomból ráztak fel az üzenettel.

– Előbb született volna, mint meghalt a mi Kijónk? Kijó akkor halt meg, amikor éppen harangoztak... – mondogatta maga elé Hanpei.

– Igaz, amikor elhagytam a szekiszuidzsi palotát, éppen harangoztak.

– Kijó akkor hát a Curuéknál született újra, ó, szegény Kijó!

Hanpei sírására megállt a menet.

– Szegény Kijó! Éppen náluk kellett új életet kezdenie! – és Hanpei a Curu ház felé mutogatott.

– Ne sírj, hiszen nem is került olyan messze tőlünk! – vigasztalta Hisza.

– Igazad van, Hisza. Vigyétek majd néha haza, és eljátszogathatok vele. – És bánata mintha enyhült volna.

*

Amikor a temetés után hazaértek, Hanpei észrevette, hogy a Handzó fiú szilvafája virágot hozott. „Különös fajta ez” – gondolta.

– Nézd, Handzó – kiabált fel a fiúnak Hanpei –, a szilvafádon nyolc virág nőtt egy többől! Középen egy hatalmas virág, és körülötte hét kisebb. Honnan hoztad ezt a fácskát?

– Tudom is én már!? Valahol a hegyekben találtam – mutatott Handzó kelet felé. – Tudod, amikor visszajöttem a Fudzsiszanról... Azt hiszem, egy kapu mellett lehetett.

– Csak nem templom kapuja volt, mondd?!

– Én ugyan nem tudom, hogy mi volt, de az is lehetett... templomkapu...

– Ostoba! Nem tudtad, hogy ilyen nemes szilvafát mi nem tarthatunk?! Most aztán bűnhődhetünk. Látod, Kijó már áldozatul esett.

– Akkor kiásom, és elviszem innen – szólt hirtelen Handzó.

Hanpei lebeszélte a fiút, és megnyugtatta, hogy majd ő átülteti a fát.

*

A nyár nagy felhőszakadásokkal érkezett. A Fuefuki vize megduzzadt. Aztán elállt az esőzés, de a víz csak nem tért vissza medrébe. Hanpeiék az ár előtti napon elmenekültek Jamagucsi-ja házába, Kófuba.

– Bárcsak áttörné a víz a töltést – sóhajtott Micu –, akkor végre lerombolná a Tücsökretrecet, és felépülhetne az új ház!

Amikor az idő egészen szárazra fordult, Hanpeiék visszatérhettek. Hisza még szívesen vendégeskedett volna, s egyre okvetetlenkedett, hogy minek még hazamenni, amikor olyan szívesen tartóztatják őket...

– Nem jó, lányom, ilyen gazdag házban – mondta csendesen Hanpei, miközben Szadaheit figyelte.

– Hát nem jobb otthon?

Hanpei attól tartott, hogy a család megszokja a jó módot, amiben otthon nem lesz részük.

A ház körül még a Fuefuki vize hullámszórt. Éjszakára sem volt nyugalom. A Fuefuki a Nagy-Bodhiszattva-hágó és az Arany Ormány hegyéről gyűjtötte vizét, meg a fákról hulló esőcseppek is táplálták. Először is medencévé gyűlt a víz, sáros kis tóvá, amely hullámszórt közben leginkább sárból való sárkányra emlékeztetett, bár nyugodt volt, szinte olyan sima volt, akár a hold sárga karéja. Majd óriási zajjal hömpölygött ki a medencéből, hogy hordalékában magával sodorjon kavicsot, köveket.

*

Ősszel aztán ismét megáradt a folyó. Hanpei újra Micuékhoz vitte a családot. Nem szokták meg az árt, pedig a Fuefuki minden évben

megáradt. Az áradás idejére mindig szerződtek a vidéken napszámosokat, de Hanpei soha nem jelentkezett munkára. Öreg is volt már, és a Handzó fiú is jócskán hozott a konyhára.

Hanpeit az egész falu irigyelte, hát még amikor Micu egy színes selyemmellénnyel ajándékozta meg! A faluból mentek ugyan fiatalok a csatába, felbuzdulva Handzó példáján, de soha semmi érdemlegeset nem műveltek. Még az erős Mohei is odaveszett az egyik csatározásban.

*

Az ősz szép holdas estékkel köszöntött be. Azt mondják, még a le nem ásott, földre dobott facsemete is megered ilyenkor. Hanpei fogta hát a Handzó szilvafáját, és meg sem állt vele a Kavata környéki Okáig. Elültette a fát, oda, ahová az öregember folyatta tisztátalan vérének. A fával akarta megtisztítani.

Aztán elesett Handzó gazdája, Cucsjija, a Gunnai tartományban. Handzó sokat búsult gazdája miatt, leverten járt-kelt a ház körül. Micu is üzent Hanpeinek, hogy hazalátogat, mint minden évben.

A töltésen nyárra halványrózsaszín virágú díszfák virultak. Micu különösen szerette ezeket a fákat. Már régen nem a virágok miatt látogatott haza, hanem hogy lássa Szadaheit.

Micu híreket hozott Handzóról:

– Handzó egészen összetört. Még most is a Cucsjija-palotában van, neveli a kisfiút, gazdája örökösét. Meg dolgozgat a kertben. Bolond az a fiú! Már semmi kedve a csatákhoz...

Szadahei éppen kilencedik évébe lépett, amikor az uraság kisebbik fia, Kacucsijo öccse meghalt. Hamvait a Kója hegyére vitték, ahová Micu férje is elkísérte.

*

A következő esztendőben Iszava határában harcoltak, a folyóparti Haccubóban. A falusiakat megrémítette a mindent betöltő csatakürtszó.

Handzó a hírre a Tücsökkekre nyargalt.

– Nemsokára visszajövök! – kiabált be a házba. – Megpróbálom Sidzume felől... – és elvágatott. Át sem kelt a Fuefukin.

Handzó elkésett, mert az ütközetnek már vége volt. Szomorúan tért haza, és pár napig nem is mozdult a házból.

Kevéssel később férjhez ment Take. Kurokomába vitték. Aztán Hisza ment el a háztól, Jasiróba került. De történt más is: néhány hónappal előbb Kacucsijo felesége meghalt szülésben. Az asszonyt egy keleti tartományból vitte házába.

Az uraság egyre nyerte a háborúkat, igaz, nagy veszteségekkel.

*

Szadahei már tizenhat éves volt, amikor újév ünnepén egy császári küldönc magas kitüntetést vitt Kacucsijónak. Még a nevét is megváltoztatta: attól kezdve Harunobunak hívták. Handzó is Harunobu szolgálatába került, még a Cucsija nevet is felvette vezetéknevként.

– Micsoda nagy dolgokat művel majd megint... – lelkesedett Micu.

Harunobu új feleséget vett Kiotóból, és Handzót is megházasította. Az asszony Kófu szomszédságában élt.

Micu abban az évben lánygyermeknek adott életet, aztán még két lányt szült Kófuban.

*

Amikor elérkezett az ősz, Handzó Sinsuba kísérte Harunobut. A harcokban lesántult a bal lábára.

– A bal lábad...! – nyöszörögte ijedten Hanpei. Kavata felé rázta ökleit. – Emlékezhetsz, hogy amikor Harunobu úrfi született, és nagyapánk ásta el a burkát, ő is a bal lábával járt szerencsétlenül... És most itt van; először csatáztál ezzel az urasággal, és neked is éppen a bal lábad... Ez csak azt jelentheti, hogy nagyapánk még a földben is az uraság bocsánatáért esdekel...

Hanpeit megrendítette a különös jel, pedig Handzó lába gyorsan gyógyult. Néhány nap múltán a sebnek nyoma sem látszott.

*

A nyár ismét meghozta a szokásos árvizet, Hanpeiék ismét Kófuba menekültek. Az esztendő végén Handzó bejelentette, hogy hazaviszi a feleségét. Közben ismét csatába hívták, és az asszonnyal már nem is találkozhatott, mivel a háborúból nem tért vissza többé.

Amint az idő felengedett, és meleg napok jártak, egy idegen verte meg a Tücsökhetrec ajtaját. Elmondta, hogy Handzó még az év második havában elesett. Aztán másvalaki azt beszélte, hogy Handzó a Siodzsiri-tó mellett lelte halálát, ott is földelték el lovával együtt. És a hír vivője egy kis dobozkát adott át Hanpeinek. A dobozban Handzó hajából volt néhány fürt. Hanpei kétségbeesetten nézegette a haját, amikor kiabálást hallott a töltés irányából.

– A Szadahei kisfiú beugrott a Mandzsu-várba! Beugro-o-ott!

Hanpei elborzadt. Talán ennek a Szadaheinek sincs több esze, mint Handzónak volt? A Mandzsu-vár vize mindig sáros, tele örvényekkel, kiszámíthatatlan áramlatokkal. Ahol Szadahei beugorhatott, ott feneketlenül mély a folyó, onnan élve nem jutott még ki senki.

És Szadahei nyakig sárosan belépett a házba.

– Állat!

– Nézd, milyen nagy harcsát fogtam! – és zsákmányára mutatott.

– Állat vagy, megkerült bolond! Nem vagy különb annál az eszeveszett Handzónál! Az is addig háborúzott, míg ott nem hagyta a fogát! Hát te is ezt akarod csinálni? – és Hanpei kihúzta a dobozkából Handzó haját.

Hanpei nagy sebtében asszony után keresgélt Szadahei számára, hogy valamiképpen otthon tudja tartani. – De mi lesz, ha az asszony magtalan? – aggódott. – Ha nem lesz gyermeke, hiába az asszony, Szadaheit megkötni sem lehet majd otthon.

Hanpeinek igaza lett. Szadahei már három éve élt az asszonnyal, de gyerekük még nem volt. Az asszonyt otthon annak idején „Hátha-O-Kei”-nek csúfolták, mivel mindenki meg volt győződve, hogy soha sem tud férjhez menni. A „Hátha” nevet még azért is kapta, mert bal szemére vak volt, de a jobb sem ért sokkal többet.

A dolog úgy történt, hogy Hisza az esküvője első napján azt mondta férjének, hogy félszemű hűgát, O-Keit, majd ő fogja férjhez adni. A férfit annyira meglepték Hisza szavai, hogy a hírt el is mondta a családnak. Ők aztán nyaggatták is Hiszát:

– Kire gondoltál? – De Hisza hallgatott. Este újra kezdték: – No, van már vőlegény?

– Majd meglátjuk – válaszolt, és egy szempillantás alatt a töltésen termett, útban a Tücsökretrec felé.

– Szeretném – állt meg Hanpei előtt –, ha Szadahei feleségül venné a sógornőmet. Igaz, hogy félszemű, de nem járnátok rosszul vele. Mit gondolsz? – nógatta Hanpeit.

– Hm... Hát akkor adjuk hozzá!

És Hisza boldogan ment haza.

– Megvan a vőlegény! Ott van a mi Szadaheink.

A család örült. O-Kei alig volt tizenöt éves, és ez a házasság azt jelentette, hogy a legfiatalabb menyecske lett a faluban.

3

Öt esztendő is eljárt már, és O-Keinek még mindig nem volt gyermeke. Ezalatt Harunobu vezérnek két fia is született. Szadahei immár huszonkét esztendő volt, s az aggastyán Hanpeinek sok álmatlan éjszakát okozott gyermektelenségük. Félt, hogy Szadahei elmegy a háborúba. Majdnem minden veszekedésnek és családi bajnak okozója önkéntelenül is Hanpei volt, azzal, hogy folyton a gyermekeket emlegette. Állandóan vádolta a menyét.

*

Az az esztendő meghozta Hanpei halálát. Végelgyengülésben halt meg, a család már napról napra felkészült a halálra. Valahányszor evett, a hasát fájlalta, és sokat hányt. Mire felfigyeltek bajára, már alig vett magához táplálékot. Aztán ágyának dőlt, többé fel sem kelt, csonttá-bőrré aszalódott. Take is eljött, hogy segítsen a ház körül.

– Hogy lefogytál, apó! – sóhajtozott.

– Már évek óta kínoz a gyomrom – szólt erőtlenül Hanpei. – Vigyázzatok inkább ti magatokra. Legalább évente egyszer szerezzétek be a gyógyfüveket, nehogy így járjatok...

Hisza is mutatkozott, de ő csak sopánkodni tudott:

– Még csak most gyomláljuk a rizst, az ültetésével is elkéstünk. Még a búzát se takarítottuk be! – mondta, és elment. Take sem maradt sokáig.

Hanpei egyre gyengébb lett, már Micu is elhívták Kófuból. Megint előkerült Hisza és Take. Micu csak magáról tudott beszélni, aztán Hanpei fülébe kezdett suttogni.

– Sok minden történt, apám. Az uraság... Míg Nobutora Szurugában járt, addig fia, Harunobu, visszaélt a rábízott hatalommal, és átvette apja helyét. Engem aztán nem érdekel, mit csinál Szurugában, kergetőzzenek csak... Hiszen még a saját vérért is egymás után irtotta...! Emlékszel, ő fejeztette le a nagyapánkat is... Űzzék csak el! – Arról kezdett beszélni, hogy Harunobu nagyon hasonlít a Búcsúztatóék Genjére.

„Búcsúztató”-nak nevezték azt a házat, amely Iszava közepén, a keresztútnál állt. Gen Búcsúztatóék legidősebb fia volt, aki még nem kergette el a szüleit. A család még a „Szülőkergető” gúnynevet is viselte, mivel a fiak rendszerint kiűzték szüleiket a házból. – Majd meglátjuk, Gen is...

Hanpei már annyira gyengének érezte magát, hogy az uraság dolgára sem bírt figyelni, pedig Micu olyan hévvel beszélt, hogy illett volna neki is szólnia valamit.

– Azt mondd, hogy Harunobu úrfi csak úgy se szó, se beszéd ült az apja helyébe? – kérdezte végül kelletlenül.

– Dehogy! A fiú nem magától tette! Az egész rokonság már jó előre be volt avatva a dologba – és amikor Micu „az egész rokonság”-hoz ért, olyan kört írt a levegőbe, amelybe maga is belekerült.

– Nekünk aztán egyre megy – szólt Take –, hogy ki kit űz el, a fontos az, hogy kifizessék az elvitt ló árát.

– Hát ez meg micsoda? – fortyant föl Hanpei. – Már pénzt sem adnak a lóért?

– Adnak. De ha más lesz az uraság, ki tudja...

– Ne akadékoskodj már – intette le Hanpei. – Még Harunobu alatt is fognak a lóért fizetni.

Take aztán Micuval kezdett beszélni:

– Egyszer már hozzánk is eljöhetnél... Igaz, elég nagy a falu, de azért könnyen megtalálasz bennünket. Feketeparipának hívják, és olyan hosszú, hogy az al- és felvég között talán nyolc kilométer is van. Csak azt a családot kell keresned, akiknél szabadon legelnek a lovak. Más lova nem legel ám szabadon!

– Hallod-e, Take – szólalt meg Hanpei –, ti nemsokára nagygazdagok lesztek, ló-nagygazdagok. És az uraságnak köszönhetitek.

Hanpei szeme fehére már zavaros volt, ő maga ingerült, mivel Take csak nem tágított a lovaktól. Aztán Hiszához szólt:

– Mondd, ti miért nem tenyésztetek lovakat? Jasiróban igazán lehetne... Milyen jól járnátok!

– Azt mondják – válaszolt Hisza –, hogy az uraság nem fizet rögtön a lovakért.

– No és? – nyelvelt Take. – Ami késik, nem múlik. Mi például a két évvel ezelőtt átadott lovakért csak most kaptuk meg a pénzt. És milyen kapóra jött!! Aztán ott van a levesnek való szójabab-pép, háború idejére azt is megveszik. A háborúzó lovat és szójabab-pépet kapnak, mi meg pénzt. Nagygazdagok vagyunk.

– Az idén mi is sok szójababot vetettünk, hogy aztán legyen bőven mit enni – rebegette Hisza.

– Nem hiszem, hogy felétek jó szójabab teremne. Annak a mi falunkban van a hazája. Mondják is, hogy az igazi szójabab Feketeparipában terem.

– Nyavalyát! – fakadt ki Hisza. – Ha már háború van, igazán mindegy, hogy jó, vagy nem jó. Egyébként is, mi a különbség a két

falu között? Semmi. Csak éppen, mert olyan hivalkodók vagytok... – És Hisza reszketett a fel-indultságtól.

– Nem kell elkeseredni – kegyetlenkedett Take. – Ha nem is venné meg az uraság a szójabab-pépeteket, a lovaitokra biztosan számot tart!

Csend támadt, és Hanpei hangját hallották:

– O-Keinek még most sincs gyereke. Lehet, hogy Szadaheit nem tudja majd itthon tartani, és az elmegy a háborúba. – Aztán Micuhoz fordult: – Beszélj Szadahei fejével! Kérd, maradjon itthon, ha kedves az élete.

– És annak a ringyónak miért ne lehetne gyereke? – vihogott Micu.

– Ha nincs, hát nincs – szólt csendesen Hisza. – De olyan dolgos, rendes asszonyt ti még nem is láttatok. Amióta csak itt van, a taszukija¹⁴ nélkül senki sem látta!

– Még soha senki? – kajánkodott Micu. – De az ágyban azért mégiscsak leveszi, nem igaz? – és kiöltötte a nyelvét. Micut talán Hanpei aggodalmaskodása bántotta, azért beszélt így.

– Hát persze hogy leveszi éjszakára – szólt magyarázó hangon Hisza. – Ki az a bolond, aki taszukiban alszik? Mintha nem arra mondanák, hogy soha nem veti le, aki reggeltől estig viseli!

Hanpei elszenderült, és már félálomban mondta:

– O-Keit talán el kellene vinni a gyógyvizű Nisijamához. Biztosan teherbe esne.

– Nem is lenne rossz! – lelkesedett Hisza. – Akár egy hónapig is ott lehetne! – Hirtelen elhallgatott, mert eszébe jutott, hogy O-Kei utálja a meleg vizet.

– Nem szeretem a meleg vizű forrásokat – szólalt meg a Hanpei lábánál üldögélő O-Kei. – Úgy emlékszem, mindig rosszul lettem, valahányszor csak meleg vízben mosakodtam.

– Szóval nem szereted a meleg forrást? Micsoda természet, még a meleg vizet sem szereti! – dohogott Micu.

– Igaza van, nem bírja – védelmezte Hisza O-Keit. – De annál inkább szereti ám a hideget! Láttátok volna, amikor a Takidában úszott!

– Takida?? – ugrott fel Micu. – Ostoba, nem Takida, hanem Takeda!

– De igen! Takida! Az, a jasirói patak! De hát Micu néném honnan tudná?

– Bolond vagy te! Ha akarod tudni, a vizet az uraságról nevezték el. A Takedáról. De hogy én nem ismerem! Takenoharán is keresztülfolyik, aztán onnan kanyarog a ti falutokba, Jasiróba. A Fuefukiba ömlik. Már én csak tudom!

– Mit gondolsz, én milyen patakról beszélek? Csak éppen nem a Takedáról vette a nevét, hanem a vízesésről.

Olyan sebes sodrású, akár a vízesés. Rizsföldeket is öntöz...

– Az még nem jelent semmit – kiabált Micu. – Ahány patak és folyó, az mind sebes sodrású, és rizsföldekre ömlik. Akkor az összeset egyformán Takidának¹⁵ kellene hívni!

És Micu ezzel a maga részéről lezártak tekintette a szóváltást, annál is inkább, hogy rátérhessen O-Kei dolgára.

– Ha olyan jól és sokáig bírsz úszni – támadt O-Keire –, gyermeket miért nem tudsz szülni? Vízbe ugrani én is tudok.

– Hát akkor ússzatok versenyt O-Keivel – ajánlotta Hisza. Tudta, hogy Micu igen gyenge úszó. – Megrézzük mindnyájan!

– És meg is nyerem! – kiabált Micu.

– Ne ússzunk – szólt csendesen O-Kei. – Én nem tudok víz alatt úszni. – És karba tette kezét, miközben Hanpeire lesett. Megrémült. Hanpei aludt.

A család a szoba másik felébe telepedett, Szadahei mellé, aki szótlanul ült, és nézgelődött. Szadahei egyre csak a nagyapja halálán gondolkodott, az előző éjszakát is álmatlanul virrasztotta át.

– Azt hiszem – szólt Szadahei –, ma este meghal. Szegény már tegnap éjszakára várta a halált.

Micuék olyan közel ültek egymáshoz, hogy arcuk szinte összeért. Micu gondterhelten súgta Take fülébe:

– Azt hiszem, túlságosan is feltörtünk, nagygazdagok vagyunk. Ezért persze van is irigyünk elég.

– Ki irigyel benneteket?

– Hát ott van az uraság is. Még a selyemből se vett, amit Szurugába vittek. Lehet, hogy megrágalmaztak bennünket, hiszen eddig ő vette tőlünk a legtöbb selymet. És mi lett vele? A saját fia üzte el – és kuncogni kezdett, miközben Hiszára pislogott. – De nem baj – folytatta. – Mondjanak, amit csak akarnak rólunk Toranobu úrnak, Harunobu urunkban nem fognak csalatkozni.

– Végül is – szólt Take –, kutya bajotok! Mert ha az uraságot elkergették, aki előtt kegyvesztettek lettetek, akkor minden rendjén van...

Este már az evésnél tartottak, amikor Hanpei lökdöste le magáról a takarót.

– Melege van – szólt O-Kei, és félig kiszabadította az öregembert a takaró alól.

– Vigyázz – szólt rá Szadahei --, hűvös van már.

O-Kei érezte, hogy Hanpeinek már csak percei vannak hátra. Már a takarót sem bírja... Hanpei bólított, és könnyebb takarót borítottak rá. Arcán látszott, hogy még kíván valamit; Hisza kitalálta: Micuval szeretne beszélni. Micu kelletlenül abbahagyta az evést, és tele szájjal Hanpei mellé ült.

– Az előbb nagy dolgokról beszélgettetek – suttogta Hanpei, és szemét Micura szegezte. Micu értetlenül nézett Hanpeire. – Vigyázzatok, ha túlságosan gazdagok lesztek, s az uraság megneheztel rátok... semmi jó nem származik abból!

– Apám, te hallgatóztál! Azt hittem, mélyen alszol...

– Nagy baj lehet, nagyon nagy baj – folytatta Hanpei. – Nem kell olyan gazdagnak lenni, és mutassatok kevesebbet kifelé. Ne fitogtassátok, hogy nagygazdagok lettetek!

– Azt az uraságot, aki nem kedvelt bennünket, már elűzték – fennhéjázott Micu. – Harunobut már nem kergetheti el senki! – Aztán hátat fordított Hanpeinek, és nevetve mondta, hogy az öreg még élélhet pár évig, hiszen egészen jól hall...

– Szegény, mintha aludna – mondta O-Kei karba tett kezekkel. – Pedig már aludni sem tud, ez a végső kimerültig.

Hanpei túlélte az éjszakát. O-Kei hajnaltájban vette észre, hogy az aggastyán szája hangtalanul mozog. – Talán sikerült elaludnia. – De látta, hogy Hanpei arca elfintorul, és viaszfehér lesz, szeme pedig egyre nagyobb, O-Kei érezte, már csak pillanatok vannak hátra. Baljával Hiszát, jobbával Micut rázta fel. Megpróbált teát önteni Hanpei szájába, de a tea lecsurgott a haldokló állán. Kimonója ujjával letörölte a száját, és meredten nézte az egyre nagyobbodó szemeket. A szeme aztán lassan lezárult, egy kis időre felnyílt, és végleg lezárult. O-Kei görcsösen nézte az aggastyánt. Még nem zárult le teljesen Hanpei szeme, amikor O-Kei észrevette, hogy valaki rázni kezdi Hanpeit. Bántotta, hogy a haldoklóhoz nyúlnak, a kezét indulatosan félrelökte. Látta, Hanpei homloka gyöngyözni kezd, és arcát kiveri a verejték. Mintha nem is szenvedett volna! O-Kei szárazra törölte az arcot.

– Nehezen ment – könnyebbült meg O-Kei.

– Apám! – kiáltott Micu. – Szólítgassátok!

– Apám! – kiáltott Hisza.

– Apám! – szólította Szadahei legutoljára. – Nem ismersz rám? Szadahei vagyok!

Valamennyien látták, hogy Hanpei bólintott. O-Kei még most sem akarta hinni, hogy Hanpei halott. Ismét szólítgatni kezdték, de Hanpei nem mozdult.

*

Hanpei halálának estéjén, nem messze a Tücsökterectől, a „Csikacu töltés kanyargója”-nál egy kanca csikót ellett. Akkoriban így hívták a töltésnek azt a részét, amely a hídtól Iszaváig terjedt. A házat, ahol meglett a csikó, igazi „kanyargós” emberek lakták, a

falusiak óvakodtak tőlük. Még a jámbor Hanpei is többször mondta, hogy nem állhatja a „Kanyargókat”. Micu nem mulasztotta el hangosan megjegyezni, hogy apjuk talán a Kanyargóék csikájába költözött.

– Ostoba tyúk! Ne merj így beszélni! – gurult méregbe Szadahei, és hadonászni kezdett a tűzkotró vassal.

Tikkasztóan meleg nyár következett. A Sinsu tartománybeli Kavanakadzsimában a harcok újra fellángoltak. Iszavában aki csak fiatal volt, elment a csatába. A szőlő még nem hullatta el virágját, és mire a csatából hazakerültek, már a dér csipdeste. Győztek az iszavaiak, veszteségük egy halott volt, öt sebesült. A fiataloknak annyira megtetszett a háborúskodás, hogy valamennyien megfogadták, egy csatározást se mulasztanak el. Magukkal vitték a Takedák sarkon álló négyszög-címeres zászlaját, őrizték a szemük világánál is jobban – újabb háborúkra. Szadahei volt talán az egyetlen, akinek nem volt zászlaja. A csatába elment a jasirói Hisza fia is, de nem maradt el onnan a feketeparipai, azaz kurokomai Take fia sem. Take még Szadaheit is rá akarta venni, hogy menjen harcolni. Szadahei nem állt kötélnek: fülében még ott csengtek Hanpei szavai.

A kavanakadzsimai csata újságot hozott a falusiak életébe: a „lóvendéget”. Ha a szükség úgy hozta, a parasztnak kellett eltartaniuk az uraság lovait. Addig csak Kavatóban esett meg, hogy ilyen vendégtartásra kötelezték a parasztnak, de Iszavára is sor került. A „lóvendégség” legtöbbször nem tartott három-négy napnál tovább, de az is megtörtént, hogy egy álló hónapig vendégeskedtek a lovak. A Tücsökhetrec három lovat kapott. Szadahei körüldezkázta a ház tartóoszlopait, így készített istállót. Három ló nyihogott a Tücsökhetrec alatt három napig, de akadtak családok, amelyek egész éven át abrakoltatták a lóvendégeket. Egyesek úgy tudták, hogy akiket az uraság legjobban kedvel, azoknál hagyja legtovább a lovait. Kavatóban már tudták, hogy a vendégség idejéből semmire nem lehet következtetni.

*

Amint beköszöntött az új esztendő, az a hír terjedt, hogy az uraság tizenhat esztendőös vak papfia először kel át ünnepélyesen a Fuefuki

hídján. Az átkelést mindenki látni akarta, mivel a „szentatya” elvonulása igen látványosnak ígérkezett.

A felvonulás tiszteletére Szadaheiénél megjelent Hisza és Take. Még meg sem virradt, már bámézkodók raja lepte el a töltést.

– Pedig milyen korán van még! – mondta Szadahei, amint a Tücsökktrecből kinézett.

– Lehet, hogy messziről jöttek – szólt Hisza –, és már éjfélkor útnak indultak...

– Ti persze nem izgultok – okoskodott Take –, mert innen mindent láthattok. De ezek a szegények nem tudhatják, mikor ér ide a menet. Az is lehet, hogy a „szentatya” már kora hajnalban elvonult, hiszen elég messze szállt meg éjszakára. Az iszavai várban volt. – Hirtelen elnémult, aztán izgatottan kiabálta: – Jönnek!

Szadahei előkászolódt, és látta, hogy a töltés már megtelt bámész kíváncsiakkal, és a csend olyan volt, hogy a légy zümmögését is meghallhatták. A tömegben Szadahei csak Takét tudta megkülönböztetni, mivel magányosan üldögélt a ház előtt. Mellé telepedett, s lehajtotta fejét a földre, mint a többiek.

Először két gyaloghintó bukkant fel fényes kísérettel. Az első hintóból a hídfőnél egy idősebb asszony szállt ki. Szadahei csak később tudta meg, hogy aki a második hintóból szállt ki, az a „szentatya” volt. Aztán a menet átka-nyargolt a hídon, és Icsinomija zarándokhely felé vette útját.

– Én aztán jól megnéztem – szólt Hisza. – Azt hiszem, nyitogatta a vak szemét.

– Kinyitotta? – képedt el Szadahei.

– Mondom, csak próbálta, csak a szemhéja mozgott. Láttam is a szeme fehérjét!

– Szegény, ennyire szeretne látni! – szipogott Take.

– Visszafordultak, jönnek! – hallatszott a töltésről déltájban. Ezúttal megállás nélkül vonultak el előttük.

Délután egy magányos férfi kelt át a hídon, és megállt a töltésen.

– Ni, ott a papunk! – lökte meg Hisza Szadaheit, aztán leszaladt a töltésre. Valamit mondott a papnak, és az továbbállt.

– Csak nem maga a jasirói Iker-domb templom papja volt? – kérdezte Szadahei.

– Az, az. A fiatalabb – válaszolt Hisza. – Jómadár lehet ez is, hogy csak most ért ide a felvonulásra! Mondtam neki, hogy hűlt helye az ünneplőknek, mire megkönnyebbülten elviharzott.

– Hát nem is lehet valami híres ez a pap! – méltatlankodott Szadahei. – Pedig az apja...! – Mindössze egyszer látta az öreg papot.

– Mondják, hogy a nagyapja van már nyolcvanéves, egy kicsit bolond már, bár ő is nagy pap volt valamikor...

Hiszáék elbúcsúztak, és hazaindultak, ki-ki a falujába. Take a töltésnél visszafordult, hogy fülébe súgja Szadaheinek, szerinte O-Kei miért magtalan.

Szadahei értetlenül bámult Takére.

– Ha mindenképpen tudni akarod – suttogta Take –, hát azért, mert lány korában úgy volt, szóval megesett... És micsoda nehéz volt elcsinálni! Tudod, az a dolog, amivel ezt csinálják, eltörött a hasában – és cinkos mosollyal megveregette Szadahei vállát. – És ez biztos. Olyan mondta, aki éppen most jött Kurokomába férjhez, jasirói. – És Take, mint aki jól végezte dolgát, elinalt.

Sötétedés előtt Szadahei sokáig üldögélt az istállópalánk mellett. O-Kei többször is hívta enni, de nem mozdult. Már kezdett neki feltűnni Szadahei viselkedése. – Mi dolga lehet még künn – kérdezgette magában –, hiszen most vendéglovak sincsenek? – És lement Szadahei után.

Mikor Szadahei észrevette az asszonyt, egyetlen szó nélkül felment a házba, és enni kezdett. Étvágya nem volt.

O-Kei egyre csodálkozott, de hiába találgatta, miért neheztelhet Szadahei. O-Kei halk szavú, ritkán beszélő embernek ismerte férjét, és nem tudta elképzelni, miért haragudhat rá.

Már nagyon későre járt, de Szadaheinek még nem akaródzott lefeküdni. O-Kei látta, hogy erősen töri a fejét valamin. Megpróbált közeledni Szadaheihez, de megrettent a férfitől. Az asszony agyában csak a Fuefuki mormolása vert visszhangot. Aztán elszundított. Mikor felébredt, látta, hogy egyikük sem feküdt le, ültükben aludtak el.

– Ideje lenne már lefeküdni – szólt O-Kei, és bontogatni kezdte taszukiját.

Szadahei a feleségére nézett, hosszú órák óta először. Bátortalanul megszólalt:

– Add a kezed, hogy megnézzem.

O-Kei abbahagyta a vetkőzést, és a jobb kezét nyújtotta.

– Nemcsak az egyiket, a másikat is! – ordította Szadahei. Magában arra gondolt, hogy ha O-Kei borz lett volna előző életében, akkor szőrös lenne...

O-Kei először azt hitte, Szadahei tréfál. Csak későbbi ijedt meg, amikor látta férje vészjósló tekintetét. Tanácstalanságában ügyetlenül morzsolgatta ujjait.

– Hazudtál nekem – szólalt meg Szadahei nagy sokára.

– Hazudtam?! – Szívében hasító fájdalmat érzett, aztán forogni kezdett körülötte minden. Férje még soha nem szólt hozzá ilyen hangosan. – Mi bajod van velem? Valami rosszat tettem talán?

– Megtudtam, miért nem lehet nekünk gyerekünk – vágta ki Szadahei. – Elmondták.

O-Kei mozdulatlan maradt.

– Megtudtam – folytatta szikrázó szemekkel Szadahei –, hogy lány korodban már voltál teherben, de aztán megöltétek a magzatot. Hát ezért nem lehet gyerekünk. – És szemét lesütötte.

O-Kei megrendülten bámulta férje félig elfordított arcát, majd az ajtó felé fordult, és hangtalanul zokogott. Tehetetlenül morzsolgatta ujjait.

A csendet O-Kei törte meg:

– Hát akkor elmegyek. Hazamegyek. – És lehorgasztotta fejét.
– Az éjszakát még itt töltheted, de hajnalban elmégy – szólta Szadahei megvetően.

O-Kei rövid ideig magába roskadva üldögélt, aztán folytatta a vetkőzést. Később ünnepi öltözetet vett, megfésülködött. Kis batyuba kötötte motyóját, az ajtó előtt még visszafordult:

– Köszönöm, hogy eddig itt lehettem. – És elment.

Korán reggel Hisza nyitott be a Tücsökktrecbe.

– Szadahei! Szadahei! – verte az ajtót.

Szadahei talán nem is mozdult volna, ha Hisza nem veri az ajtót olyan erősen. Nagy kelletlenül ajtót nyitott, és beviharzott Hisza.

– Állat vagy, Szadahei, állat! – mondta felindulva Hisza. – Kitől hallottad azt a képtelenséget?

– Take mondta.

– Szavadra, ő mondta? Hát akkor kérdezzük meg őt! – kiáltotta Hisza. – Menjünk együtt.

– Ha annyira akarod... – egyezett bele Szadahei. – Én ugyan nem hazudtam. – És felhúzta bocskorát.

– Nem, Take ezt nem mondhatta,ilyent nem mondhat Take... – ismételte Hisza.

Takét otthon találták. Éppen a ház előtt állt; a kerítéshez hívták. Hisza viperaként ugrott rá.

– Te mondtad volna, hogy O-Kei lány korában már teherben volt?

– Én mondtam – pirult el Take, és lopva Szadaheire nézett.

– Szóval te! És neked ki mondta? – sürgette Hisza.

– Az a fiatalasszony, aki ott szemben lakik – és az utca túlsó oldalára mutatott.

– Ő kitől hallotta?

– Mit tudom én! Jasirói. Tíz napja jött.

Hisza elcsodálkozott. Nem hallott senkiről, aki Kurokomába ment volna férjhez a falujából. Aztán, mint aki hirtelen rájön valamire, így

szólt:

– Nem Okából jött ez az asszony? – és a szemközti házra mutatott. – Hát akkor én megkeresem, és kérdezzük meg együtt...

Take szívesen marasztalta volna őket, de Hisza tovább makacskodott.

– Itthon van az új asszony? – kiáltott Hisza a házba.

– Jöjjön ki, szeretnék vele beszélni.

Az asszony kijött.

– Mit akarnak tőlem? – kérdezte, miközben fürkészőn méregette Szadaheit és Hiszát.

– Szeretnék megtudni, hogy ki mondta neked, amit a múltkoriban mondtál arról az asszonyról, aki Iszavába ment férjhez, és nincs gyereke – hadarta Take.

– Hogy ki mondta? Hát ezt aztán mindenki tudja!

– Én is jasirói lennék – szólt Hisza de ilyesmit soha nem hallottam.

– Pedig bizony tudja ezt a falu apraja-nagyja, és ott sem titok, ahová ment!

Szadahei és Hisza elhűlve bámultak az asszonyra.

– Hiába – lelkesedett az asszony –, annak a nőnek a dolgát mindenki tudja. Az... aki a Fuefuki híd mellé ment férjhez.

– Okába való az az asszony, azt mondd? – firtatta Hisza.

– De mennyire hogy oda. Mostanában ment férjhez.

– Mostanában? – képedt el Hisza. Aztán nevetni kezdett, és fivéréhez fordult: – Mit gondolsz, ki mehetett mostanában Okából Iszavába?

Szadahei elgondolkozott, de nem jutott eszébe senki.

– Micsoda ostobaság! – szörnyülködött Hisza. – Hiszen olyanról van szó, aki mostanában ment férjhez. O-Kei pedig...

– Nem tudom, melyik házban lakhat – mondta az asszony –, de úgy mondják, nem messze a hídtól...

– Én már tudom! – kiáltott boldogan Hisza. – Az a Kanyargóék háza a Csikacu-töltésen. Ott van az az asszony! De csak a falujában tudhatnak a dolgról.

Szadahei elcsodálkozott, aztán mintha az ő fejében is motoszkált volna valami.

– Micsoda ostoba népség! – dohogott Hisza. – Ilyen bajt keverni holmi szóbeszéd miatt! Hát hogy is lehetne igaz, amikor O-Kei tizenöt éves korában ment férjhez, és maholnap harmincöt lesz! Itt azt pletykálják, hogy most ment... O-Kei már húsz éve Szadahei felesége! Ez igaz!

– Igaz is, húsz évvel elszámolták magukat a szerencsétlenek – szólalt meg végre Take, és bizalmaskodva megveregette Szadahei vállát, aztán a szomszédasszonya mellét.

– Nahát! – kiáltotta az asszony, és elfüstölgött.

– Féleszű ez az asszony, csak jár a szája – mondta Take engesztelő hangon. – Különben azt is beszélik, hogy ennek már szeretője van... – és meghitt mozdulattal alátámasztotta szavait.

– Bolond vagy – sipította Hisza – azt nem is így mutatják, hanem így... – és felemelt jobb hüvelykjét úgy tartotta, mint megdühödött kígyó a fejét.

Szadahei már kábult volt, amikor Hisza dolgavégeztével boldogan elbúcsúzott. O-Keit visszaküldte férjéhez.

*

O-Kei gyakran ácsorgott a hídnál, és egyre csak Kófu irányába bámult. Mintha a ház falán is keresztüllátott volna! Egyszer fel is döntötte a teáskancsót. Férje ingerült lett, éppen teát szeretett volna inni.

– Bolond vagy? – mordult O-Keire.

– Forralok vizet, várj egy kicsit – válaszolta ijedten O-Kei, míg a kiömlött vizet szárítgatta. Lesütött tekintettel vizet töltött a kancsóba, aztán döcögösen rákezdte:

– Szeretnék elmenni a Nisijamába...

Szadahei némán nézte.

– És gyereket szeretnék – folytatta akadozva. – Ha elmegyek, talán lesz...

Szadahei előtt csak most vált világossá, hogy O-Kei miért nézegetett olyan gyakran Kófu irányába, a messzi Nyugati Hegy felé.

– Menj csak, tőlem egy hónapig is ott lehetsz – szólt boldogan.

– Elengedsz? – örvendezett O-Kei. – Tudod, gyakran azért látszom olyan bolondnak, mert nincs gyermekem. Mennyire szeretném! – és tekintetét a földön tartotta.

– Mondtam már, hogy menj – válaszolt békésen Szadahei, miután O-Kei makacsul csak azt ismételte, mennyire szeretné, ha gyereke lenne. – Nagypó még a halálos ágyán is azt mondta, eredj a Nisijamához. Én nem küldtelek mégsem, mert tudom, mennyire irtózik a meleg víztől.

O-Kei boldogan pislogott, és másnap elment.

Szadahei, amikor üzenetet kapott, hogy O-Kei rosszul lett a Nisijamánál, azonnal indult, sötét éjszakában, és másnap délben nyeregben hozta haza a feleségét, bár a fürdő jó egy napi járásra volt Iszavától. Szerencsére otthon éppen két vendéglovat tartottak. A lovakat távollétében Hisza fia, Torakicsi gondozta.

– Hát megfürödtem a meleg vízben – köszöntötte Torakicsit O-Kei. – És meg is betegedtem.

– Talán nem bírja a meleg forrásokat?

– Egész napokig bizony senki sem bírja – szólt közbe a férje.

O-Kei rosszullétei azután elmúltak, de egyre azt mondogatta, hogy neki nem kell gyerek. Magánál tartotta a tizenhárom éves Torakicsit.

– Ugye, te a mi gyerekünk leszel? – kérdezgette O-Kei a fiút.

– Milyen érdekes! Hiszen eddig annyira akarta a gyereket! – vigyorgott Torakicsi.

O-Kei újév után már azt mondogatta, alig várja a gyermek érkezését. Torakicsi nem mulasztotta el megjegyezni:

- Már megint kell a gyerek... – és az istálló körül tett-vett.
- Igen... – sóhajtott O-Kei, és fel sem tekintve fonásáról, így folytatta: – Az idén, az más...
- És tavaly miért nem kellett?
- Azért, mert még azt gondolták volna, hogy Nisijamában... Hogy nem Szadahei az apja... – válaszolt maga elé O-Kei. – Most már nőhetne a hasam is...

O-Kei akkortájt még többet dolgozott, mint valaha. Hol kosárral a hátán a töltésre szaladt, hol szénát cipelt.

- Ég a keze alatt a munka – mondogatta Torakicsi. – Úgy dolgozik, hogy na...!

Az esztendő vége előtt O-Kei teherbe esett. Harmincöt éves volt már; teste lassan elnehezedett, és mozgása lomposná vált. De a gyerek csak nem akart megszületni. Szadahei már aggódott:

- Talán nem is vagy terhes, hanem valami hasbetegség kínoz...
- Ugyan! Érzem, hogy rugdalózik a hasamban a gyerek!

És alig telt bele néhány nap, már boldogan újságolta, hogy szülési fájdalmai vannak.

Szadahei kapkodva rohant rőzsét gyűjteni, és a hideg tűzhely pillanatok alatt felmelegedett. Kiürítette a rizses fazekat, és vizet hozott a hídtól. Felforralta.

- Bírod még? – kérdezte.
- Mit? – csodálkozott el az asszony.
- Tartani magad, amíg elkészülök a vízzel.
- Hát azért hoztad?... – álmélkodott O-Kei. – Nem kell sietni, már nem is fáj a hasam.

Szadahei megkönnyebbülten indult a bábaasszonyért. A bába az Ugai-templom közelében lakott. O-Kei nem panaszkodott, de ott tartották az öregasszonyt.

- Van még egy-két napja – mondta a bába, és O-Kei mellett maradt.

Délben O-Kei vízért ment a hídhoz, és Kanyargónéval találkozott.

– Nem láttad Kacut erre? – kérdezte az asszony.

O-Kei látásból ismerte Kacut. Egészen fiatal, az előző évben házasodott, felesége az a jasirói asszony. Kacu kerülte a munkát, de annál kevésbé az italt.

– Nem láttam – felelt.

– Reggel óta nem mutatkozik, nem tudjuk, hol lehet. Ha legalább azt tudnánk, hogy Iszava vagy Icsinomija felé ment... – sóhajtotta Kanyargóné.

– Még a kimonómat is elvitte az az átkozott fajzat – dohogott –, még képes eladni. Utána kell mennem, mert búcsút vehetek a kimonótól!

O-Kei megmosta a rizst, és már a töltésen ballagott, amikor Kanyargóné kiabálására lett figyelmes:

– Ti mindig rizst főztök?

– Talán még ma szülök... hát főzök egy kis okovát¹⁶!

– Bolond vagy, lányom! Hát megéri manapság gyereket hozni a világra?! Pedig nekem fiam van, még sincs köszönet benne – és az asszony O-Kei hasára pislogott.

A beszélgetést Szadahei is hallhatta, mert azt kiabálta, hogy ez a Kanyargóné bolond. Azt hiszi, mindenkinek olyan gyereke van, mint neki... A bába biztatta O-Keit, hogy fia lesz, és az majd másképp viselkedik, mint a Kanyargó fiú.

– Nekem aztán mindegy, hogy fiú lesz-e, vagy lány – sóhajtott O-Kei. – Örülök, hogy lesz gyermekem!

Dél elmúlt már, amikor koppanásra lettek figyelmesek. A zaj az ajtó felől hallatszott. O-Kei kinézett, de nem látott senkit.

– Van itt valaki? – kiabált a töltés felé.

Semmi válasz.

Férje is kinézett, de senki nem járt a ház körül.

O-Kei még azon az éjszakán fiút szült. Vadul csillogó szemű fiút, akinek minden vonása Hanpei nagyapóra emlékeztetett.

– Nagy szusz szorult belé, akaratos gyerek lesz – mondogatta a bábaasszony.

Reggel már mindenki arról beszélt, hogy meghalt az Iker-dombi papéknál a hófehér fűtű, nyolcvanöt éves aggastyán. Fia és unokája is pap, de őt mindenki jobban kedvelte azoknál.

– Mennyire sajnálom – mondta Szadahei. – Ha igaz, hogy déltájban halt meg, akkor talán éppen a mi gyermekünkbe költözött a lelke. Különben mi zörgött volna tegnap az ajtónkon...? A lelke...

A fiúcskát Szódzónak nevezték el, és apja rajongva szerette. Úgy érezte, jobban örül a fiúnak, mint ha a réten egy ellenséges hadvezér fejét találta volna.

5

Szódzó kétesztendő lett. Kora tavasz volt. A Kanyargó fiú ellopta a sinsui Dzenkó-templom főoltáráról a Buddha-szobrot. Keblébe rejtette Buddhát, és úgy nyargalt haza, míg a templom tíz papja gyalog loholt utána. Az uraság is elképedt ekkora merészség hallatán, de mégis buzgón kereste a szobor számára legmegfelelőbb helyet, amikor a fiú beszolgáltatta neki.

Azt is beszéltek, hogy felépítenek egy újabb Dzenkó-templomot, mégpedig Kófutól keletre, Itagakiban. Az építkezés is elkezdődött. Kacu felháborodottan kiabálta, hogy annak a templomnak a főszobra az övé, még ha nincs is nála. Beleegyezése nélkül építenek templomot a szobornak? És arra számított, hogy miután a templom felépül, majd megjutalmazák.

A nyári esőzés annyira megduzzasztotta a Fuefuki vizét, hogy a főfolyás Iszava és Kavata között elhagyta medrét. A régi mederben alig pataknyi víz csordogált. Az ár elvitte a hidat is, újat építettek helyette. Üres meder fölött ívelt a keskeny és alacsony híd.

– Micsoda szép nagy hidunk lett a Fuefukin – dicsekedtek az iszavaiak. A híd egy arasszal sem lett nagyobb, mint a régi volt. Hanem a Tücsökhetrec éppen határa volt a régi és az új folyásnak. Onnan Iszaváig pedig sziget keletkezett, amelyet Kavanakadzsimának, folyóközti szigetnek neveztek el. Gyakori volt akkoriban ez a név, mivel az előző évi legnagyobb csatározások éppen egy ilyen nevű községben folytak, és sűrűn emlegették. Az emberek jobban szerettek a Kavanakadzsimán keresztül járni, mint a Csikacu-töltésen.

Amikor a gát is átszakadt, Szadahei Micuhoz vitte családját Kófuba. Bajukat még tetézte, hogy éppen őt vendéglovat tartottak. Útjukon kímélniük kellett a lovakat, megterhelni sem merték őket, nehogy az uraság valamit is a szemükre hányjon. O-Kei hátára vette Szódzót, férje vitte a málhát. Az árvíz Kófut sem kímélte meg; Micu attól tartott, hogy házukat elsodorja az ár.

Az ár nemsokára visszahúzódott, és Szadaheiék visszatértek. Szomorúan látták, hogy a híd eltűnt. A Tücsökhetrec ajtaján egy terhes asszony hullája himbálódzott a szélben. Szadaheiék felrakták az asszonyt a töltésre, vízhatlan kendővel letakarták, és várták, hogy valaki majd érte megy. De az asszonyt senki sem kereste, talán egész családja az ár áldozata lett. Pár nap múlva elföldelték az asszonyt, a családi sírok mellé.

Aztán elérkezett a talaj menti fagyok ideje. Felharsantak a kagylókürtök, és megkondultak a harangok: a lovakat összeszedték, és az iszavai palotába gyűjtötték. A töltés nyüzsgött a lovakat vezető emberektől; Szadahei is elővezette őt vendéglovát. Hosszú kötélén, egymás mellé fűzve vezette a lovakat.

Az uraság csapatai átkeltek a Fuefukin, és Cuboi felé vet ték útjukat. Szadahei, miközben lovait a várba vezette, hallotta, hogy Cuboiban lesz a csata. Aztán látta a csapatokat visszafordulni; megtudta, hogy útjukat egy Gunnaiból támadó lázadó csapat vágta el, de az iszavaiak gyorsan elbántak velük, váratlanul érte a lázadókat a támadás.

O-Kei úgy hallotta, hogy az uraság egyik nagybátyja lázadt fel Kacunuma közelében, közben Szadahei arról panaszkodott, hogy milyen gyorsan veszik át a lovakat; lekésett, pedig hogy szedte a lábát!

Mind az öt lovat visszahozta, az egyik kanca még aznap este megellett.

– Szerencséd – szólt O-Kei részvétellel a kancához –, hogy nem vittek el a csatába!

– Talán azért ellett meg ilyen korán – szólt férje –, mert megijedt a nagy zenebonától.

Szadahei bejelentette a palotában, hogy a kanca megellett, de visszakergették. Úgy látszott, a csata még nem ért teljesen véget. Meg is bánta buzgalmát, mert tartott attól, hogy magára irányította a figyelmet. Mire hazaért, a falu szája már azzal volt tele, hogy nála marad a csikó. Ő maga is azt hitte, és örült, mert saját lovuk még soha nem volt. És a palotában is mondták, hogy tartsa csak nyugodtan tovább a lovakat, s úgy tettek, mintha a csikóról nem is hallottak volna. O-Kei megörült a csikónak.

Még ugyanabban az esztendőben történt, hogy Harunobu vezér Singenre változtatta a nevét, és iszavai palotáját: várnak kezdte nevezni. Singen tehetségesebb volt a hadvezetésben, mint apja. A faluban büszkén mondogatták, hogy messzi tartományokból is elzarándokolnak az emberek, hogy tisztelegjenek előtte. Igazi ellensége talán nincs is, hiszen mindenütt csak győzelmet arat! És a falusiak boldogan mentek harcolni az oldalán, szinte nem is tartották férfinak azt, aki otthon maradt a csatából. Szadaheinél jóval öregebbek is bevonultak.

A vendégló-csikó szépen növekedett. Abban az esztendőben lőünnepet tartottak, s attól kezdve évente megülték a lovak ünnepét. Az ünnep annyiból állt, hogy parádéba öltöztetett lovakat vezettek végig Icsinomija templomától a kófui várig. A falusiak ünnepi kimonójukkal borították le a lovakat, messziről bárki azt hihette volna, hogy azok is felvonulók. Elterjedt a mondás, hogy a lóra adott kimonó kettőt hoz... Hogy buzgólkodtak aztán a fiatalasszonyok!

Akinek a családjában több ünnepi kimonó akadt, az maga is felvette, mit sem törődve azzal, hogy az éppen női kimonó. A menet útba ejtette a Fuefuki-hidat, ahová sok néző gyűlt. Hisza és Take családostul vonultak a látványosság alkalmával a Tücsökhetrecbe, és a napot vigadozással töltötték. A menet csak estefelé fordult vissza, aztán a lovak elszéledtek.

Este O-Kei azt újságolta a férjének, hogy másodszorra is teherbe esett.

*

Éjszaka nagy kiabálásra ébredtek. Szadahei kiment, és látta, hogy hatalmas lángnyelvek nyaldossák a nyugati eget.

– Nézd csak – kiáltott be O-Keinek –, kigyulladt Kófu!

– Egész házsor éghet – szólt O-Kei és a nyugati eget fürkészte. – Lehet, hogy Jamagucsi-ja háza is kigyulladt?

Szadahei megremegett.

Talán délen van a tűz... Az anyja háza északon van...

O-Keit egész éjszaka rázta a hideg, balsejtelmek kínozták. Egyre azt mondogatta, hogy leégett Micuék háza. Férje nem hitte.

Reggel megtudták, hogy O-Keinek igaza volt: Jamagucsi-ja házát felgyújtották.

– Éjszaka nem tud az ember tájékozódni – szólt Szadahei, és kerülte, hogy Kófu irányába pillantson. Bármit mondott O-Kei, csak azt válaszolta, hogy még a Tücsökhetrec is nagyon könnyen erre a sorsra juthat.

O-Kei egyre csak Kófu felé nézett. Dél felé azt is megtudták, hogy Jamagucsi-ja házát az uraság katonái gyújtották fel, és a házban benn égett az egész család.

Hisza és Take titokban ellátogattak Szadaheiékhez.

Hisza azzal kezdte, hogy már Hanpei nagyapó is megmondta, vezessenek Micuék kisebb házat. Remegett a félelemtől.

– Mindig sejtettem – szólt Take –, hogy nem lesz annak jó vége... A Micuék... – de egyetlen szóval sem merte volna kárhozatni az

uraságot.

Szadahei mélyen hallgatott. Nagy sokára csak annyit mondott, hogy az anyja jobban tette volna, ha nem megy Kófuba.

- Túlságosan gazdagok lettek, nagygazdagok – hajtogatta O-Kei.
- Azt mondják, gazdagabbak még az uraságnál is.

*

Megint elmúlt egy újév ünnep. Egy este megzörgették a Tücsökretrec ajtaját. Szadahei kinézett, és egy csapzott külsejű, negyven év körüli asszonyt látott. Az asszony egyetlen szó nélkül lépett be, akár valami szellem.

- Te ki vagy? – kérdezte tőle csodálkozva.
- Tacu vagyok – suttogott az asszony.
- Élsz még? – dermedt meg Szadahei.

Tacu Micu lánya volt, Szadahei mostohahúga. Mindenki úgy tudta, hogy Jamagucsi-ja házából élve senki sem menekült meg.

– Azon az éjszakán sikerült kimenekülnünk Nobu lányommal – beszélt elfulladva Tacu. – Nem tudom, megérte-e. Koldusbotra jutottunk. De ezért még bosszút állok! – lihegett vérben forgó szemekkel.

Szadahei nem tudott felocsúdni kábultságából. Alig hitte, hogy Tacu életben maradt. „Talán csak a szelleme áll itt... És ez az örült még azt meri mondani, hogy bosszút áll az uraságon...!” De Tacut már nem sikerült elhallgattatnia.

– Nagyapánkat is az uraság ölte meg! Anyám, apám, testvéreim is az ó áldozatai! Mi értelme lenne nyomorúságos életemnek, ha nem állnék szörnyű bosszút?!

– Tudod te, mit beszélsz? – hörgött Szadahei, mikor már egészen bizonyos volt abban, hogy az élő Tacuval áll szemben.

– Igaz, gyenge asszony vagyok csak – szólt fulladozva Tacu –, de bosszúm nem marad el!

Tacu vad haragjáról az anyjuk, Micu erejére ismert. Még az is Micura emlékeztette, hogy felindulásában reszketett. Szadahei azt

tartotta, hogy a külsőleg hasonló emberek belsőleg is hasonlítanak egymásra. Ki állhatta útját Micu bármilyen kívánságának, Micu akaratának?! Hát még az uraságének? Feltette, kerüljön bármibe is, lebeszéli Tacut a bosszúról.

– Örülök, hogy megmenekültél – szólt Tacuhoz. – Hol bujdosnál eddig?

– Hát erre-arra. Mint a koldusok, Nobuval.

– Nobu hol van?

Tacu a Fuefuki alsó folyása felé intett.

Amikor O-Kei előkerült, Tacu lábához kuporodott, onnan sandított az asszonyra, miközben ujját tördelte.

– Hozd el Nobut is – mondta csendesen Szadahei, elhatározva, hogy otthont ad a két szerencsétlennek.

– Nem maradhatok itt – kiabált eszelősen Tacu. – Nobuhoz kell mennem!

Hiába tartóztatta volna O-Kei is, Tacu indult.

– Majd néha-néha eljövök, és meglátogatlak benneteket – hadarta Tacu. – És egyszer elhozom Nobut is. – És egyenes háttal kiment a Tücsökktrecből. Szadahei még sokáig bámult utána.

– Mi lett a fényes Tacuból! – sírdogált O-Kei. – Tetves a feje!

Szadahei nemsokára Jasiróba ment. Kikerülte Hiszáék házát, és a Teirin-templom felé tartott. Az öregebb papot kereste, de csak a fiát találta. Jobban bízott az idős emberben; de már nem fordulhatott vissza, mert bejelentették. A fiatal pap, háttal a folyosón írdogált.

– Uram... – esett térdre a küszöbön.

A pap mosolyogva nézett Szadaheire, aki a pillantástól még jobban elbizonytalanodott, s fejében újra megfordult, hogy elő sem hozakodik a dolgával. Aztán akadozva beszélni kezdett:

– Méltóságos pap uram... Azért jöttem, mert elsőszülött fiamba az ön apjának szelleme költözött. – És felemelte fejét.

A pap még most is mosolygott, amiből Szadahei arra következtetett, hogy meg fogja hallgatni.

– Aztán... – folytatta – ...Tacu húgom, talán hallott az esetről; tavaly felgyújtották a házukat, az uraság miatt... Mindenki benn égett, csak Tacu menekült meg a lángok közül a lányával, aki még gyermek. Mit tegyünk most? – bámult esdeklően a papra.

– Életben maradt a húga? – meredt Szadaheire a pap.

– Él a húgom – suttogta.

A pap írni kezdett. Szadahei kétségbeesetten figyelte, már arra gondolt, hogy eredménytelenül járt. De tévedett: a pap kis idő múlva átadott neki egy gondosan lezárt írást:

– Vigyétek ezt a levelet, és személyesen adjátok át Adzuma-templom papjának.

– A sidzumei Adzuma-templomban? – kérdezte Szadahei.

– Igen. Elég, ha a húgod maga viszi, neked nem is kell vele menned.

Szadahei kíváncsian forgatta kezében a levelet.

– Ha a húgodék magukkal viszik ezt az írást, akkor ott befogadják őket – mondta a pap.

Szadahei sírva fakadt a meghiúsultságtól: vége hát Tacuék bujdosásának! Aztán meghajolt, és hazagyalogolt. Otthon biztos helyre rejtette a levelet, és egyre várta, hogy Tacu mutatkozzék. Hiszen azzal búcsúzott el, hogy néha ellátogat hozzájuk.

*

Kora tavasszal, amikor a idő kezdett már felmelegedni O-Kei megszülte második gyermekét. Férje a töltésre öntötte a gyermek első fürdővizét, és sokáig elnézte a felszálló tavaszi párákat. Az avart már emelgették a kibúvó fűszálak. A gyermek a Jaszudzó nevet kapta.

– Hogy hasonlít szegény Micura! – mondogatta O-Kei valahányszor a fiúra nézett.

Férjét bántotta a hasonlóság. Szerinte a gyermek Hiszához hasonlított. Szódzó negyedik évébe lépett.

Egy napon O-Kei a hátára kötötte Jaszudzót, már akkora lett, amikor a várból kijöttek a csikóért. Sokáig néztek az elviháncoló csikó után, s O-Kei találgatta, hová vihetik. Férje sápadt volt a félelemtől, attól tartott, hogy felfedezték Tacut.

Tacu alig tíz nappal előbb látogatott el a Tücsökktrecbe. Szadahei átadta a pap ajánlólevelét. Arra gondolt, van valami összefüggés a csikó elvétele és a Tacu dolga között. Mert kell-e alaposabb ok az uraság bosszújára, mint hogy valakivel Jamagucsi-ja családjából barátságot tart?

Néhány nap múlva elment az Adzuma-templomhoz. Megnyugodott, látva, hogy nincs semmi baj Tacuval. Nem ment be a paphoz, csupán egy közeli bokorból lesett. Látta Tacut és Nobut is.

– Láttad a lányát is? – faggatta otthon O-Kei. – Miért nem próbáltál beszélni velük? – De férje kerülő választ adott.

Nemsokára megtudták a várból kiszivárgó mendemondákból, hogy a csikó egy másik családhoz került, az épülő új Dzenkó-templom szomszédságába. O-Kei megsiratta a csikót.

– Szegény, alig másfél éves! Megölhetik a csatában...

O-Kei rohamosan lefogyott. Aki csak látta, észrevette, hogy egészsége romlik, egyre sápadtabb lesz. Már férje is kezdett aggódni miatta, arra gondolt, hogy a két késői szülés viselte meg annyira.

Take telebeszélte a fejét, hogy O-Kei a legszerencsésebb esetben sem élhet tovább három évnél; de az is lehet, hogy még az esztendő végét sem éri meg.

*

Az idő felengedett, meleg napok következtek. Megtartották a ló-ünnepet, sokkal nagyobb pompával, mint az eddigieket. A szín-pompás felvonulásra Take és Hisza családja is elment.

Egy-egy agyondíszített lovat nyolc-tíz fiatal kísért. Voltak olyan lovasok, akik harci dobot vertek. A tűző nap miatt szalmakalapot raktak a lovak fejére; a fülnél két helyen lyukkal.

Hisza fia, Torakicsi, azzal szórakozott, hogy egy-egy lovat jó darabon elkísért, aztán visszament a Tücsökktrechez. O-Kei hátára vette Jaszudzót, és a híd lábához telepedett, onnan figyelte a vonulókat. A házban nem maradhatott, mert a gyermeket bántotta a zsúfoltság, és állandóan sírt. O-Kei altatódalát Szadaheiék is hallották:

*Elaludt a macska, el...
Fenekében nagy hajszál!
Húzták, vonszolták, mégse sikerült!*

O-Kei saját magát is elaltatta a dallal, mivel már olyan lassan énekelt, hogy Szódzó a Tücsökktreccből odakiabálta:

Csöpögő orral nagyapó nézte!

Tréfás gyermekmondóka volt ez, altatónak is gyakran énekelték. Torakicsi az ajtóban fújta:

Nagyapó nézte, szépen bepisilt!

A Tücsökktrec rengett a nevetéstől, hiszen Torakicsi nem volt már kisgyerek, hanem serdülő fiú; és O-Kei sem nagyanyó, külseje bármennyire is annak mutatta. Harmincnyolc éves volt.

Take a híd felé figyelt:

- Úgy látom – szólt –, ez sem húzza már sokáig...
- Hát igen, a rengeteg munka – vetette közbe Hisza.
- De te se maradsz sokáig özvegy – vihogott Take Szadaheire –, csak negyvenéves vagy!

Szadahei bárgyún mosolygott.

Nem vették észre, mikor tűnt el O-Kei a hídtól. Először Szódzót kezdték keresni, de őt sem találták. Dél már elmúlt. Estére már nagy lett az ijedség, mert a töltés kihalt, hazabaktatott az utolsó ló is. Lementek a hídhoz, de hiába kiabáltak. Egy megkésett teherhordó azt mondta, Itagakiban látta O-Keit, ott, ahol a templomot építik.

- Biztos, hogy ott látta? – hüledeztek.

– Ott. Kófu felé bandukolt az úton.

_ Talán összetéveszti valakivel – mondta Szadahei, aki sehogy sem értette, mi dolga lehet O-Keinek Kófuban.

– De nem volt ám egyedül! – kiabálta a teherhordó. Vele volt a két kisleány is, láttam én már őket nemegyszer!

Take és Hisza meglepődtek: vajon megbolondult O-Kei?

– Hát akkor megyek, és visszahozom őket – szolt Szadahei az ajtónál.

– Ilyen bolondért egy lépést se teszel! – nyelvelt Take, hogy elleplezze mérgét. – Talán meg akar halni...

Míg így veszekedtek, feltűnt O-Kei, mellette a két kisleány. Elégedettnek látszott.

– Maradjatok csendben, ne szóljatok – mondta Take, alig várva, hogy O-Kei belépjen a házba. Gonosz indulattal kiáltott rá: – Hol voltál?

O-Kei és Szódzó poros lábáról mindenki látta, hogy messze járhattak.

– Hát elmaradtunk egy kicsit...

– Mi az, hogy egy kicsit? – sipította Take. – Már délelőtt elindultál!

– Merre jártál? – közeledett Hisza.

– Megnéztük a felvonulókat – bizonytalanodott el O-Kei. – Közel jártunk Kavatához.

Mindnyájan észrevették, hogy O-Kei takargat valamit.

– De ti nemcsak Kavata közelében jártatok, hanem annál sokkal messzebb! – nevetgélt Take. – Azt hittük már, hogy világgá mentél!

– Miért nem mondod meg nekünk, O-Kei, hogy merre voltál? – kérlelte Hisza.

O-Kei annyira megijedt Takétól, hogy nem merte bevallani, hol volt.

– Hát arra jártunk, ahol azt a templomot építik...

– Talán az építkezés érdekel? – csodálkozott a férje.

– Nem – nyögdécselt O-Kei. – A csikót néztem meg.

Szadahei már mindent értett. Az ő fejében is állandóan ott motoszkált a csikó dolga.

– És – türelmetlenkedett – jól van a csikó?

– Jól van. Gondozzák, és jól tartják, még az én kezemből is evett. Hát ránk esteledett...

O-Kei teljesen kicserélődött, hogy látta a csikót. Mintha meg is fiatalodott volna. Férjét megkérte, engedje máskor is elmenni a csikóhoz. Étvágya, munkakedve is visszatért. Szadahei örült, mintha saját életét kapta volna vissza O-Kei egészségével. Soha nem látta feleségét ilyen fiatalnak.

Metsző szél nyargalászott, amikor egy este Szadahei üzenetet kapott, hogy Take súlyos beteg. Nem gondolta állapotát halálosnak, de amikor Takét meglátta, menthetetlennek tartotta. Takét már egy hete rázta a hideg; a fájdalom a hastájékról indult, és a mellében telepedett meg. Amikor Szadahei megérkezett, Take már a fájdalmat sem érezte.

– Szerencsétlen, már nem is kínlódik – suttogta a férje.

Aztán megérkezett Hisza, később O-Kei, hátán Jaszudzóval. Szódzót kézen fogva vezette. Lihegett a fáradtságtól. Amikor Take meglátta, szomorúan csak ennyit mondott, hogy meghal.

– Hogy beszélhetsz így! – háborodott fel O-Kei. – Meglátod, meggyógyulsz...

A szomszédok egymás után nyitottak be, de megnyugodva álltak odébb, amikor látták, hogy Take jobb színben van. Amint magukra maradtak, Take egyre azt hajtogatta, hogy érzi, meghal.

– Ne beszélj így! – könyörgött O-Kei. – Meggyógyulsz!

Take férje új látogatót hozott a kert felől.

– Nem tudnál egy fogamra való asszonyt ajánlani? – kérdezte az idegen.

O-Kei találgatta, ki lehet, mert a hangot ismerősnek találta.

– De ugyan... És így! – botránkozott meg Take férje.

– Mindegy, ki az... – hallották bentről. – Nem sürgős!

– Nem tudnátok a vendégemnek asszonyt ajánlani – szólt be a házba Take férje.

Szadahei kilátott az ajtón. Először elvörösödött, aztán dühödt pillantását O-Keire emelte. O-Kei közelebb lépett, s a hátról felismerte a jövevényt: a Kanyargós Kacu volt.

– Ismerem jól – súgta Hiszának. – Nem lakik messze tőlünk.

– Bolond ember – szólt ki Hisza az ajtón –, hiszen már nős...

– Csak voltam – válaszolta hetykén Kacu. – De már meghalt szegény.

– Azt mondja – adta tovább a választ Take férje –, igaz, hogy nős volt, de a felesége már meghalt.

– Mégpedig holnap lesz az özvegységem negyvenkilencedik napja – hangoskodott Kacu.

O-Kei elcsodálkozott, hiszen alig három napja látta Kacu feleségét, még szót is váltottak. Izgatottságában hadonászott. Nem sokkal később Kacu elment. Aztán arra lett figyelmes, hogy Take zihálva lélegzik. A beteg fejéhez ült.

– Jobban vagy? – kérdezte.

Take bólintott, de már félrebeszél:

– Túlélem az anyám, nincs okom panaszkodni...

– Ne beszélj ilyeneket, meglásd, mindjárt jobban érzed magad – suttozta O-Kei. Végtelenül sajnálta sógornőjét.

– Adjatok vizet – intett Take.

O-Kei a teáskannából itatta meg. Take kortyolgatva ugyan, de nagyon sokat ivott. Amikor a kanna kiürült, megint kért, de már nem tudott inni sem. Arcát elfordította, és mély álomba zuhant. O-Kei éjfél tájban hidegnek érezte a lábát.

Napkeltekor valaki nagy garral betört a házba:

– Elhoztam a negyvenkilencedik napi rizslepényt! – kurjantotta a Kanyargós Kacu.

O-Kei megijedt a férfi elvetemültségétől, aki nemcsak szavakkal hazudott, de még tetteivel is. „Szabad-e egy embernek ennyit

hazudnia életében ?” – töprengett magában.

Nem sokkal ebéd után az utcán csődület támadt:

– Jaj a szent cédrusoknak! – kiabálták összevissza. – Kivágják őket, és a Dzenkó-templomhoz viszik, az építkezésre!

Az ötvenhárom éves Take utolsót lélegzett, és békésen elaludt. Utolsó perceiben még álmoságról panaszkodott, aztán lehunyta a szemét, és elváltozott arccal aludt.

- Jaj, Take! – esett kétségbe Hisza.

Választ már nem kapott.

O-Kei újból itatni próbálta, de Take már nem ivott. „Lehet, hogy a tegnapi teája volt az, amit »utolsó víznek« neveznek” – gondolta.

6

Ismét új esztendő kezdődött. Kacujori, az uraság fia, már tizenhat esztendőes lett, és születésnapja alkalmával ellátogatott Icsinomija templomába. Átkelt a Fuefuki-hídon, ahol már hajnal óta gyülekezett a báméskodók serege. Az eseményre elment a jasirói Hisza is, egész családjával; de Kurokomából már nem érkezett senki a Tücsökretrecbe.

Torakicsi fontoskodva magyarázta, hogy Kacujori egyidős vele, s hasonlóan hozzá, ő is negyedszülött fiú, ezért kötelességének tartja, hogy az úrfi kíséretébe szegődjék, s elkísérje Icsinomijába. Aztán elment. Hisza csak annyit mondott, hogy azelőtt a Tücsökretrecben a gyerekek mindig egyidőben születtek az uraság gyerekeivel; de hosszú idő óta nekik jutott az a szerencse. Szadahei arra gondolt, hogy nemcsak Torakicsi született egyszerre Kacujorival, hanem az Adzuma-templomban bujdosó Nobu is.

Hisza még egy esztendőt élt, s mint Take, ő is ötvenhárom éves korában halt meg. Betegsége még tavasszal kezdődött, gyakran lett rosszul, és fel sem kelt. A halál egy kora nyári napon ragadta el.

Amikor meghalt, Szadaheiék éppen náluk voltak. Nézegették az őszibarackfát, melyet Hisza ültetett három évvel azelőtt. Torakicsi sopánkodott, hogy a barack csak egy hét múlva érik meg. Hisza mégis beleharapott egy barackba, de gyorsan kiköpte. Boldogan magyarázta, hogy ha csak három barack van is a fán, a következő évben már egészséges lesz, és a fa bő termést hoz. Pár perccel később arról beszélt, hogy meghal, nem gyógyul meg soha.

O-Kei vigasztalta:

- Meglátod, Hisza, meggyógyulsz...

- Azt hittem, túlélem a férjem – mondta Hisza, nem is figyelve O-Kei szavaira. – Igaz, Take is előbb halt meg... pedig fordítva szokott lenni!

- Biztos vagyok – szölt a férje –, hogy túlélsz engem! – és Szadaheire sandított.

- Az a dolgok rendje, hogy a férj haljon meg előbb – ismételtette szokatlan keménységgel Hisza.

Kiabálásra lettek figyelmesek. – Bárka! Bárka! – hallatszott be a szomszédból. A gyerekek kiabáltak.

Szadaheiék kíváncsian fordultak a hangok irányába.

- A szomszédban bárkát építenek – szölt Hisza férje.

- Nagyon előrelátó emberek, és máris az árvízre gondolnak!...

- Olyan ez, mint a fehér holló – dühödött meg Torakicsi. – Van is nézőjük elég, és odakiáltott valamit a barkácsolóknak.

- Csak hogy kiszórják a pénzüket, arra jó ez az egész – mondta csendesen Hisza férje.

- Milyen okosak! – suttogta Hisza. – Az életéhez mindenki ragaszkodik. Így az egész család együtt menekül meg, míg én egymagam megyek el tőletek...

A fájdalmak éjszaka rohanták meg Hiszát. Szüntelenül azt hajtogatta, hogy alig várja már a halált. Hajnal előtt elcsendesedett, aztán hánykolódni kezdett. Arca színe elváltozott, és O-Kei is hiába próbálta itatni, a tea a földre folyt. Nyitott szemmel halt meg,

Szadahei többször is lezárta szemhéját, de Hisza kinyitotta. Szemfedőt tettek rá.

*

A Dzenkó-templom Itagakiban a Hisza halálát követő esztendőben épült fel. Kófuból átszállították a főszobrot, és az avatóünnepre zsúfolásig megtelt a templom.

– A Dzenkó-hívek majd kiszorították belőlem a lelket – mondta O-Kei, amikor az ünnepről hazaért.

Bizonyára Kurokomából is voltak a templomban, de Szadaheiékhez nem nyitottak be. Hiszáéktól is csak Torakicsi mutatkozott.

Dél lehetett, amikor Kanyargós Kacu tökrészezen kezdett kötözködni a Kavanakadzsimá bejáratánál. Kellemetlenkedése odáig fajult, hogy az emberek messziről kikerülték a helyet, inkább a Csikacu töltésen át közeledtek, de akkor is el kellett haladniuk a Kanyargó ház előtt. – Itt lakik hát az a szörnyeteg... Tökrészezen itta magát, senki nem hívta meg a templom avatóünnepségére. Hát igen, igen – mondogatták –, pedig ő szerezte a templom főszobrát!

Nem sokkal az ünnep után lefogták Kacut. Sokan azt állították, hogy úton-útfélen szidalmazta az uraságot. Amikor Kacut elvitték, mintha megkönnyebbült volna a falu; de nagyot néztek, amikor alig néhány nap múlva előlördögött. Látták, hogy a haja szála sem görbült meg. Úgy vélekedtek, hogy az uraság azért nem bánthatta Kacut, mert ő szerezte a templom főszobrát, s attól kezdve még jobban tartózkodtak tőle.

Egy hónap múltán tűz ütött ki az új Dzenkó-templomban. A tűz éjszaka keletkezett, de sikerült eloltani. Mindenki biztosra vette, hogy nem véletlen okozta az égést, hanem emberi kéz műve volt. S mikor a tűz néhány nap múlva ismét kigyulladt, Szadaheiék Kacura gyanakodtak, ami nem is maradt sokáig titokban.

Tíz pandúr lepte meg a Tücsökretrecet. A kérdésekre Szadaheiék csak annyit mondhattak, hogy úgy tudják, Kacu ritkán látogat haza. De a pandúroknak ennyi is elég volt, hogy a híreket egybevevessék. Két nappal előbb a Fuefuki felső folyásánál látták Kacut.

– Ha nyakon csípjük, megnézheti majd magát! – fenyegetőztek a pandúrok, mivel az egész falu hitte, hogy csak Kacu lehet a tettes.

Szadahei megkönnyebbült. Titokban már Tacura gyanakodott, Tacu bosszújára.

A pandúrok a Tücsökföldön maradtak, arra számítva, hogy Kacu ott kel át. Úgy okoskodtak, ha Kacu a környéken csatangol, a felső Fuefukinál, akkor csak hazafelé tarthat.

Nem leselkedtek hiába, mert még szürkület előtt meglátták a töltésen békésen ballagó Kacut. O-Kei csak attól tartott, hogy a falu vádolni fogja őket, amiért náluk bújtak meg a pandúrok. Aggodalmára talán volt is ok, hiszen mégiscsak tőlük szaladtak ki a pandúrok, hogy lefogják Kacut a híd lábánál. Utánuk Szadahei gondosan bereteszte az ajtót, és egy résen figyelt kifelé. Láta, amint közrefogták Kacut, és eltakarodtak a Kavanakadzsimán. Kacu ott maradt a töltésen. Hanyatt feküdt, és nem mozdult. Estig többen is elmentek a töltésen, de senki nem vette észre az út mellé dobott Kacut.

– Mégse szép dolog, így hagyni egy halottat! – szégyenkezett Szadahei.

O-Kei üzeni akart Kanyargóéknak, de férje lebeszélte.

– Majd csak észreveszi valaki, és szól nekik.

– Miért nem mégy te? – csodálkozott O-Kei. S mivel férje nem is válaszolt, elhatározta, maga megy ki Kacuhoz, pedig neki sem volt ínyére a dolog.

Először óvatosan körüljárta Kacut, hátha még él. Amint közelebb és közelebb merészkedett hozzá, látta, hogy Kacu él, a melle zihál. Segíteni akart a vérző, megszaggatott ruhájú emberen. Megérintette a bal karját. Kacu nem nyitotta fel szemét. O-Kei szeretne volna még az utolsó vízzel megitatni, hogy könnyebben szenvedjen ki. A házból teát vitt, de Kacu már nem ivott.

– Kacu, hát így halsz meg?! – rebegette O-Kei, és Kacu fölé hajolt. Az nem nyitotta fel szemét, de O-Kei makacsul hitte, hogy él. Fér-

jéhez rohant, és ellentmondást nem tűrve Kanyargóékhoz küldte, hogy vigye hírül az eseményeket.

Szadahei senkit sem talált otthon. Amikor elment Kacu mellett, mintha a fiú válla megrebbeint volna, és szája félig kinyílt. A szájából sípolva tört elő a levegő, aztán nem lélegzett többé. Szeme kifordult.

– Kacu! – szólította O-Kei.

– Kacu, ne halj meg! – kiáltotta Szadahei.

– Szegény Kacu! – sajnálkozott O-Kei. – Még a halottak napjára készített rizslepényből sem ehettél!

A hetedik hónapot írták már, s javában sütötték a halottak napjára szokásos rizslepényt. O-Kei elsiratta Kacut, mivel nem ehett a lepényből; mert aki az ünnep előtt hal meg, és nem eszik a lepényből, az a túlvilágon vajmi kevés szerencsére számíthat.

O-Kei negyvennyolcadik esztendejébe lépett, amikor felfedezte, hogy harmadszor is teherbe esett. Férje már negyvenhárom volt, és aggódott O-Kei késői szülei miatt. O-Kei örült, és kívánta, bárcsak lányt szülne.

Az idő esősre fordult, amikor Torakicsi nyitott be hozzájuk.

– Elmegyek csatázni – mondta a fiú.

– Csak nem? – képedt el Szadahei. – És most mindjárt?

Torakicsi a kérdést már nem is hallotta, messze száguldott. Szadahei tudta, a fiú csak azért megy el, mert az anyja meghalt.

*

Azon a nyáron nem áradt meg a Fuefuki, s a gátaknál sem akadt semmi munka. Már az ősz szele fújdogált, de továbbra is meleg napok jártak, amikor a faluban az a hír kelt szárnyra, hogy Szülőkergető Gen házat épít.

– Talán a szüleit akarja kiverni – mondogatta O-Kei. Férje úgy gondolta, hogy eladdig a fiak úzték el három nemzedéken keresztül az apákat; Gen talán magától megy el. Aztán azt beszéltek, hogy a szüleinek épített. Az iszavaiak Gennel együtt már a negyedik szülőkergető nemzedéket tartották számon. Nem tévedtek, mert O-

Kei egy kis idő múlva azt hallotta, hogy építkezésnek se híre, se hamva; ellenben Gen a régi pajtába kergette az öregeket.

*

Torakicsi az esztendő vége felé került vissza a csatából. Először Szadaheiekhez ment, még szülőházát is elkerülte, pedig Jasirót könnyen útjába ejthette volna. Torakicsi dicsekedni kezdett:

– Én vettem észre, amint vagy fél tucat álarcos ellenség átkelt a folyón, és vezérünk sátrához lopakodott. Láttam, hogy a vezér élete veszélyben van... Még idejében sikerült leterítenem a támadó lovát. A ló elpusztult, lovasa pedig eliszkolt. Magától az uraságtól tudtam meg, hogy akit megfutamítottam, nem volt más, mint a hírhedt Kensin¹⁷ vezér. Igaz, hogy vezérünk könnyebb sebet kapott Kensintől, de mindenki azt mondta, Singen csak nekem köszönheti az életét. A fölöttesükké is tettek. Szóval, szerencsével jártam.

Újév elmúlt, amikor O-Kei világra hozta harmadik gyermekét. A fiú a Heikicsi nevet kapta. Egyszerre született a Szülőkergető Gen fiával, Kószukéval. Az emberek elcsodálóztak a néven: ez a fiú „húséges” lenne? Általában persze nem hittek Kószuke¹⁸ jövődó húségében, tudták, az is éppen olyan szülőkergető lesz, mint a többi, s ő már az ötödik generációbeli.

*

A fák már elhullatták virágaikat, amikor Icsinomijába egy híres pap zarándokolt. Átvonult a töltésen, ahol már imádkozók serege várta. Amikor az Ikerdomb ifjabb papja megérkezett a hídhöz, a zarándok régen elvonult.

- Már elment – szaladt ki a paphoz Szadahei.
- Nem baj, jól van – válaszolta a pap, és sugárzott az elégedettségtől.
- Szadahei elképedt.
- Milyen volt a zarándok? – kérdezte a pap.
- Hát, azt hiszem, kövér – felelt készségesen.

– Igen, igen – így az ikerdombi pap. – Híres pap, Kaidzennek hívják – nevetgélt, és elégedetten visszafordult.

– Furcsa szerzet ez – nézett a pap után O-Kei. – Mintha nem is a zarándok tiszteletére jött volna! Úgy emlékszem, máskor is előfordult már vele...

*

A nyár szokatlanul esős volt, s mindenki biztosra vette, hogy a Fuefuki megárad, s visszatér a régi medrébe. Az egész falu Kavatába menekült, pedig Kavatát is fenyegette az ár. Az eső nemsokára elállt, és a menekültek visszatérhettek. Alábbhagyott az áradás, s a víz nem tért vissza régi medrébe.

Egy hűvös éjszakán Tacu megzörgette a Tücsökretrec ajtaját. Tacu még rongyosabb és nyomorúságosabb volt mint addig bármikor. Hangja is elment, akadozva beszélt. Szadahei rosszat sejtve figyelte, amíg letelepedett. O-Kei karba tett kézzel sandított Tacura, akiből egyszerre szakadj ki a hír:

– Nobut elvitték.

Szadahei összerázkódott. „Hát kezdődik már” – gondolta.

– Megtaláltak benneteket? – kérdezte.

Tacu nemet intett.

– Csak nem az iszavai várba vitték? – ütötte fel a fejét Szadahei. Tacu nem válaszolt, mire faggatni kezdte: – Megtudták, hol bujkáltok?

– Nem Iszavába vitték, Kófuba.

– Megölték? – suttogott O-Kei.

– Nem. Szolgálni vitték – nyögte Tacu.

Szadahei hosszan töprengett, mi várhat még Tacuékra.

– Azt hiszem – szólt Tacuhoz –, ha valami gonosz szándékuk lenne a lányoddal, nem viszik oda...

– Csak azért – szólt reszketve Tacu –, mert nem tudják, kinek a lánya. De ha kiderül?!

– Ha sejtenének valamit is, nem viszik szolgálatba – nyugodott meg Szadahei. És magának is jólesett ez az okoskodás, O-Kei is igazat adott neki.

Tacu indulni akart, de tartóztatták:

– Ott már nem vagy biztonságban...

– Vissza kell mennem az Adzuma-templomba – erősködött Tacu. – Ha valami történne a lányommal, meg se találhnának... Ha megölik, én sem akarok tovább élni! – Azzal elment.

O-Kei aggódott, hogy Kófuban kiderül Nobu származása. Férje reggelig hallgatott, akkor felkerekedett, és meg sem állt az ikerdombi Teirin-templomig. Nem találta a fiatal papot, csak az apját. Köszönt, és félénken beszélni kezdett:

– Szeretnék megtudni valami... Mondaná meg, hogy az uraság és az Adzuma-templom közül ki a hatalmasabb?

– Hm... – dörmögte a pap. – Hát ha nem tudnád, az Adzuma-templom arról nevezetes, hogy egykor Jamato Takeru¹⁹ éppen azon a vidéken éjszakázott...

– No, és az uraság? – sürgette Szadahei.

– Az uraság maga az élő isten, bár az Adzuma-templom istene is istenek istene...

Szadahei megértette, hogy az uraság erősebb, hatalmasabb a templom istenénél. Illő módon elbúcsúzott, és útban hazafelé még benézett Hisza családjához. Torakicsi éppen háborúban volt, csak sógorát és az új asszonyt találta otthon. A tűz mellett üldögéltek. – Éppen rólatok beszéltünk – szólt barátságosan a sógora.

Az új asszony Szadaheit méregette. A férfi elfordult az asszony hideg tekintetétől.

– Mit gondolsz – szólította meg az asszony bizalmaskodva –, lehet még nekem gyerekem? Én negyvenhárom éves vagyok már... Igaz, a feleséged még negyvenegy éves korában is szült...

– A másik férjétől nem lett gyereke? – kérdezte Szadahei.

– De mennyire! – kiabált az asszony. – Hét! Otthagytam őket.

- Akkor elég lehetne már a gyerekből – szólt jámboran Szadahei.
  - Ugyan! Hiszen olyan messze vannak!
  - Messze? Hol? – kérdezte kényszeredetten Szadahei.
  - Szurugában!
  - Hogy került ide a messzi Szurugából?
- Az asszony helyett a férfi válaszolt:
- Átjött a mi harcosainkkal.
  - Miért ne? – nyelvelt az asszony. – Amikor a ti uraságtok sokkal erősebb, mint a miénk...
  - Hét gyereket hagyott el a feleséged – szólt vádló hangon Szadahei a sógorához.
  - Nem tudni, hányat – válaszolt a férfi. – Van, amikor háromról beszél... Igaz, hetet is említett már...
- Szadahei megütközve nézte az asszonyt. „Ilyen hitvány, és még Hisza örökébe mer lépni?”

*

- Egy tavaszi napon Tacu váratlanul benyitott a Tücsökktrecbe:
- Nobu megszökött Kófuból!
  - Megszökött? – remegett Szadahei. – Hát rájöttek...?
  - Felküldtem a hegyekbe – szólt Tacu, nem is hallva a férfi szavait.
  - Rájöttek, honnan való? – kérdezte O-Kei, miközben gondosan elrekeszta az ajtót.
  - Nem. Nobu terhes lett, és féltette titkát – harsogta Tacu.
  - És ki a gyerek apja? – fontoskodott Szadahei. – Az uraság szolgálatában áll az is?
  - Ugyan! Egy paraszt.
- Szadaheiék elcsodálkoztak. Tacu sietve hadart tovább:
- Nobut nem érdekli az én bosszúm!
  - És most hol van? – vágott Tacu szavába O-Kei.

– Nem messze az Adzuma-templomtól, a hegyekben. De nem lehet kiverni a fejéből azt a parasztot... Amikor Kófuba vitték, már terhes volt. Akkor szökött meg, amikor már mindenki látta. És nem is gondol az uraság megbosszulására! – nyöszörgött Tacu.

– Szökjenek át egy másik tartományba – ajánlotta Szadahei.

– Szökjenek át – ismételte O-Kei. – Beszéld rá őket mielőbb...

– És... és velem mi lesz? – fortyant föl Tacu.

– Hát menj velük te is – fogyott el Szadahei türelme.

– Addig egy tapodtat sem, míg bosszút nem állok! Akkor inkább maradtam volna a lángok között!

– Örülnöd kellene, hogy élsz – szólt kétségbeesetten a férfi. – Hiszen a te bosszúd úgysem fogna az uraságon... Szökj te is velük!

Hiába akarta rávenni a szökésre O-Kei is, Tacu egyre csak a bosszút hajtogatta, aztán búcsúzni kezdett.

– Visszamegy a templomhoz? – állta útját O-Kei.

– Oda nem. Ott mindig kereshetik Nobu – válaszolt Tacu. – Van hely erdőn-mezőn elég! – És elment. Büszkén ment el.

– Éppen olyan konok, mint az anyja – szólt utána Szadahei. – Még a nézése is...

A rákövetkező napon éjfél tájban zörgettek. Azt hitték, Tacu jött vissza, és az ajtóhoz szaladtak.

– Én vagyok, Nobu – hallatszott kintről. – Az anyám nem járt itt? – lépett be a sötét házba Nobu. Arca nem látszott.

– Tegnap itt volt – válaszolt a férfi.

– Hová ment?

O-Kei meggyújtotta az olajmécsest, s a fény megvilágította a lány arcát. Nobu feltűnően hasonlított Takére. Gyönyörű, érett asszony volt.

– Nem tudhatja senki. Elbujdosott – felelt Szadahei.

– Azt hittem, legalább ti tudtok róla... Mennem is kell már, mert elfognak. – És repült az ajtó felé.

Szadahei hirtelen elkapta Nobu karját:

– Te lány, szökjetek át egy szomszéd tartományba, de minél előbb!

– Elmegyünk – suttogta Nobu, és továbbállt.

Szadahei örült Nobu utolsó szavainak, O-Kei egyre csak azon aggódott, hogy a lány rövidesen szülni fog.

– Talán még a nyár előtt meglesz a gyerek...

– Annyi idős éppen, mint Torakicsi – mondta a férje.

– Tizenkilenc esztendő. Csodával ér fel, hogy ennyit is élhetett...

*

Újév előtt, amikor a legfagyosabb szelek fújdogáltak, egy idegen szólította meg Szadaheit. Kacu családját kereste.

– A töltés mellett találja a házukat, egy kicsit lejjebb – igazította útba Szadahei. A meggémbereedett, csonttá-bőrré soványodott ember papnak látszott. – Kacu már nincs – folytatta. – Meghalt.

– Éppen a sírját keresem.

– Megmutatom, nincs messze a temető. Talán nem is találná meg... – És átkeltek a hídon.

– Ismerőse volt talán Kacunak? – kérdezte Szadahei.

– Sinano tartományból együtt jöttünk el...

– Csak nem együtt hozták a Dzenkó főszobrát? De mit is akart Kacu azzal a szoborral?

– Nem tudom. Betört, és elvitte. Nem tehattünk mást, mint hogy Kófuig követtük.

– És vele volt? – ütődött meg Szadahei, mert erről a részletről nem tudott. – Kár volt elhozni!

Megérkeztek a sírhoz.

– Visszatért hát – kezdte a pap ünnepélyesen – abba a világba, ahol születése előtt tartózkodott...

*

A hideg, szeles idő akkora havazást hozott, hogy a hófoltok még tavasszal is fehérlettek. O-Kei a töltésen napoztatta az egy

esztendő Heikicsit, Szódzó és Jaszudzó vidáman kergetőztek. Az apa bambuszt vágott kerítésnek.

Szódzó a töltés mentén egy hosszú venyigét talált, és azzal hadonászott. A bot nagyobb volt nála, mire Jaszudzó harsány hahotázásba kezdett. O-Keit már bántotta a lárma. Tekintete férjére tévedt, aki éppen az alsó folyás mentét, fürkészte. Egy lassan közeledő alakot vettek észre. Mindketten Tacura gondoltak. Az alak mint szellem kúszott a földön, két karja denevérszárnyként lebegett. Szadahei a hídhöz ment, ott várta be. Tacu volt.

– Nobu az iszavai várban van – lihegte, és megrázta a férfit.

– Mióta?

– Ma reggel fogták el – válaszolt Tacu, és búcsút sem véve, Iszava felé osont.

Szadahei megrémült: Tacu nem mehet a várba. Tacu sorsa egyre jobban aggasztotta. Abbahagyta munkáját, és elindult az asszony után, aki minden óvatosságról megfeledkezve vonult át Iszaván. Mint gödör nyelte el a vár kapuja. A férfi megkövülve bámulta; hogyan szabadítja ki onnan? Minden elveszettnek látszott. A kapun belül az út jobbra kanyarodott, arra sejtette Tacu. Tanácstalanul indult meg a fal mentén, remélve, hogy legalább kívül követi az asszonyt. „A kerítésen keresztül kellene kimenteni” – mondogatta magában, de elképzelni sem tudta, hogyan.

Tacu jobbra tartott a várban, és egy kerthez érkezett. Sóbálvánnyá meredt, amikor meglátta Nobut. Emberek vették körül. Látta, hogyan csavarják a karját. Nobu terhessége utolsó hónapjában volt. Látta, hogyan tesz néhány lépést előre, aztán térdre roskad. Vad kurjantást hallott, amikor az egyik pandúr kezében kard villant. Nobu vállából vér serkent ki, majd felsőtteste, óriási hasával, előrezuhant. Újabb kardvillanás: felszakadt a háta. Tacu előrenyújtott karokkal hátrált a kerítésig. Nobu arca már a földet érintette, amikor ismét lesújtott rá a kard. Meghalt. Az emberek hátukra kapták a holttestet, és megindultak vele. Tacu félájultan követte a menetet. A holttestet kidobták egy kis kapun. Tacu Nobu teteméhez rohant, és őrjöngve becézte, fejét a karjaiba vette. Egy pandúr visszament, és ellökte

Tacut. Tacu visszakúszott a hullához: a hastájék vízben úszott, és a lágyék irányából halk vinnyogást hallott. Maradék erejével feltépte Nobu ruháját: a vérben ott mocorgott az újszülött. Tacu felkapta a gyermeket, s amikor látta, hogy fiú, örömeben felsikoltott. A köldökzsinór a hulla alól tekergett elő. Tacu attól a pillanattól kezdve tudta, hogy Nobuval már nem kell törődnie, élete második célja a gyermek nevelése lesz. Fogaival tépte szét a köldökzsinórt. A gyermeket kimonójába rejtette, és elszaladt vele. Nem vette észre a megkövülten bámuló Szadaheit sem. Útját a Csikacu töltés irányába vette.

7

Tacu csak egy hónap múltán mutatkozott a Tücsökfészekben. Már nem törődött semmivel, azzal sem, hogy elfoghatják. Nappal érkezett, de nem lépett be a házba. Szívesen mondogatta, nem bánna, ha elfognák. Nem árulta el, mi történt a gyermekkel. Attól kezdve sűrűn látogatott el hozzájuk, de a házba soha nem lépett be. Szadahei biztos volt benne, hogy a gyereket a közelben rejtegeti az asszony, és abban is, hogy az uraságot már nem érdekli többé a Tacu dolga. Örült, hogy O-Kei egyetértett vele.

Nyár volt, és amikor leszállt az este, szentjánosbogarak ezrei csillogtatták fénylő hátukat, akár hito-damák²⁰. Szódzó szentjánosbogarakra vadászott, és egy bambuszkosárba gyűjtötte őket. Kosarát ügyesen maga fonta, ezért O-Kei meg is dicsérte. Ahogy kosara megtelt bogarakkal, a kosarat maga körül lóbálva rohangu a sötétben. Meglátta O-Keit, aki hátán Heikicsivel a hídhöz tartott. Kezében piszkos edényeket vitt.

Amikor O-Kei megpillantotta a bogarakat a töltés füves oldalán, felkiáltott. Szódzóra gondolt, mennyire örül majd, ha hazaviszi neki. Vigyázva lépett a bogarakhoz, hogy párat elkaphasson. De a bogarak nem mozdultak: olyan volt az egész, mint egy ragyogó csillaghalom. Végtelen örömeben a bogarak közé markolt, de keze valami puha dolgot érintett. Ösztönös mozdulattal orrához kapta

kezét, s rémulten szaladt a vízhez, hogy mielőbb lemoshassa. A bogarak mint fénylő pontocskák úsztak szét a hullámokon. Kezét csak nehezen tudta leöblíteni. Aztán lemosta az edényeket, és visszament a házba. Undorodott mindentől, a világtól, saját magától is. Összekuporodva sírdogált: soha nem találta ilyen utálatosnak az életet. Arcát a kötényébe fúrta.

– Mi van veled? – kérdezte férje.

– Az... az a szemtelen... odacsinált, és abba ültette a szentjánosbogarakat... – zokogott.

– Szódzó volt? – nézett Szadahei az alvó gyerekre.

O-Kei felszárította könnyeit, és Szódzóra nézett. A fiú színlelte az alvást, miközben titokban anyját nézte. O-Kei érezte, hogy Szódzó semmiképpen sem alhat ekkora gáztett után. Végtelen szomorúság fogta el, aztán sajnálni kezdte a fiút. Amikor keze az arca közelébe ért, újult erővel tört fel belőle a zokogás: a víz se tisztította meg! Visszavánszorgott a hídhöz, és hosszan mosakodott. Leült Szódzó fejéhez, s egy váratlan pillanatban arcul csapta a fiút, aki még most is színlelte az alvást. Hangosan zokogni kezdett: hogy lehet ilyen elvetemült a fia? O-Kei elkapta Szódzó tekintetét: a fiú farkasszemet nézett vele, és dühösen elfordult. O-Kei a fiú pillantásában ugyanazt a kegyetlenséget fedezte fel, amit már újszülött korában látott benne. „Akár egy vízipatkány! – gondolta. – Mi lesz ebből a fiúból, ha felnőtt? Hiszen még csak nyolcéves!”

*

Azon a nyáron ismét megrendezték a ló-ünnepet. Torakicsi mindig szívesen kísérgette kisfiú korában a lovakat, olyankor mindig Szadaheiéknél volt. De csak Tacu mutatkozott a Tücsökktrecben: időnként kiment, és a küszöbről nézte a felvonulókat, hol meg O-Kei hasára pislogott.

– Az idén se marad el a gyerek – mondta Szadahei bizalmasan.

– Igazad van, jó, ha sok a gyerek – morgott Tacu. – A Nobu gyereke már elég szép...

– Hol neveled?

- Elég messze innen, a felső folyásnál... Endzan templomában..
- Templomban? – képedt el O-Kei.
- Igen. Letettem a templom küszöbére, és lestem. Maga a pap vitte el. A faluba hordja szoptatni. Néha meglesem; láttam, szép nagy már.
- A templomnál tudják, hogy kinek a gyereke?
- Nem. Semmit sem sejtenek.

Pandúrok mentek el a Tücsökhetrec előtt, de ügyet sem vetettek Tacura. Szadahei felajánlotta otthonukat, maradjon velük. Tacu nem mondott igent, de látszott, szívesen éjszakázna a Tücsökhetrecben.

*

O-Kei éjfélkor hozta világra a kislányt. Férje ott buzgólkodott az asszony körül: cipelte, kivitte a fürdővizet. Amikor a teknőt kint kiürítette, megakadt egy faágban. Csodálkozva vette észre, hogy a fán nyolc szem szilva csüng egy fürtben. Reggel Szódzótól hallotta, hogy a fát ő hozta Kavatából, egy rizsföldön találta. Akkor látta meg, amikor a vonuló lovak után futott. Szadahei mogorva lett:

– A fát egyik ősünk ültette a rizsföldre. Singen vezér burkát temették oda, amit mi tettünk tisztátalanná. A fának kell megtisztítania a földet...

A kislány az Ume nevet kapta, a szilvafáról nevezték el.

Tacu sűrűn éjszakázgatott a Tücsökhetrecben, s az ősz közeledtével Szadahei egy kunyhót épített neki a töltésre, közel a hídhoz. Tacu boldogan fészkelte be magát a kunyhóba. Az emberek a „töltés bolondja”-nak hívták az öregasszonyt, mert valahányszor Tacu emberi hangot hallott, magánkívül kiabált. Szódzó és Jaszudzó gyakran azzal szórakoztak, hogy kavicsokkal dobálták a kunyhó tetejét, várva, hogy Tacu ordítani kezdjen. Szadaheit és O-Keit szívesen látta, s ők csak nagy sokára jöttek rá, hogy Tacu az eszelős kiabálást védekezésre használja az urasággal szemben.

Egy szép, napsugaras reggel arra ébredtek Iszavában, hogy a Fuefuki vize sáros. „Felhőszakadás lehetett a felső folyásnál” –

gondolta Szadahei. A töltés javítása elég jól haladt, az uraság nem sokat aggódott.

Megkezdődött az aratás. O-Kei hátára vette Umét, és napszámba járt. Nyugodtan bízta Szódzóra Heikicsit, amíg dolgozott. Később férje is kezdett eljárogatni napszámba. Esténként későn, de Szadaheinél előbb ért haza. Férje egyedül ült hát le enni, s O-Kei néha azzal fogadta, hogy ők már ettek. A napszám olyan kevés volt, hogy a környéken szélteben-hosszában énekelték:

*Jaj, de nem jó a napszámba járás!
Mégiscsak jobb harcba babot vinni!*

Szadahei még jól emlékezett apja, nagyapja intésére: ne menjen háborúzni. Annyira eszébe vésődtek a tiltó szavak, hogy még csak szójabab hordását sem vállalta. Pedig hány falusi szívesen cserélte volna fel fuvarozással a napszámot! Munkája bőven akadt: nappal a Tücsökretrec megürült. O-Kei magával vitte a gyerekeket.

Amikor a Fuefuki legjegesebb volt, Tacu a vízbe vetette magát.

– Te csakugyan bolond vagy?! – szaladt Szadahei kétségbeesetten az asszonyhoz. Szeméből patakzott a könny.

– Azért jöttem – mondta Tacu a folyóból –, hogy imádkozzam. Mert szörnyű bosszút akarok állni...

A víz a derekáig ért, vadul csapkodták a folyó örvényei. Megkövülten bámulták.

– Belehal – sírdogált O-Kei.

Tacu a téli hidegek idején mindennap beugrott a Fuefukiba, és hosszú, érthetetlen imákat mormolt.

*

Szadaheiek attól kezdve minden nyáron napszámba jártak. Egy napon Jaszudzót nem találták otthon. Éjfél is elmúlt, és még nem mutatkozott. A falusiak fenyőfáklyákkal indultak keresni szerte a vidéken, de Jaszudzó nem került elő. Amikor a szülők hajnaltájban szomorúan hazatértek, horkolást hallottak az istálló felől. Az istállóban már hosszú ideje csak szójabab-pépes hordókat tartottak.

Jaszudzó egy dézsa mögött feküdt. A sötétben ajnározgathatta szentjánosbogarait, és játék közben elaludt. Szadahei nem tehetett mást, mint hogy rendre bekopogott az iszavai házakba és elnézést kért, amiért felverte a falu éjszakai nyugalmaát.

*

Közel járt az újév, amikor egy este Szadahei látta, milyen fáradtan vonszolja haza O-Kei a munkától elgyötört testét. Húzta a lábát, és a háta mögött ugrádozó Heikicsi mintha még fokozta volna a fáradtság látványát. A férj szégyenkezni kezdett: kihasználja ezt az asszonyt. Rájött, hogy O-Keié minden gond, amelyről neki addig alig volt tudomása. Lelkifurdalásában felkapta az üres vízfordó dézsát, a hídnál megtöltötte, és bevárta O-Keit.

– Elfáradhattál – szólt gyöngéden O-Keihez, és a dézsát a gyerekek elé tette: mosakodjanak.

– Én akartam... hoztam volna... – pirult el O-Kei.

– Ezután nem te hozol vizet, majd én! Nem szabad agyonhajszolnod magad!

O-Kei méltatlankodott: miért akarja férje az ő munkáját is végezni?

Szadahei beváltotta elhatározását: mindenben segítette és kímélte O-Keit. Az asszonynak szemlátomást jót tett a segítség, de fiatalabb nem lett. Ősz szálai egyre szaporodtak. Amíg fiatal volt, égett a keze alatt a munka, de mióta öregedni kezdett, egyre lassúbb mozgásúvá vált. Pedig férje mindenben segített neki.

Tacut az idő már régen kikezdte, de a „töltés bolondja” név csak nem maradt el róla. A gyerekek felnőttek: a legkisebb, Ume is hétesztendő lett. A tizennégy éves Szódzó egy paraszthoz szegődött Odzóba. Szódzó keze már akkora lett, mint az apjéé. O-Kei tartott a fiú kegyetlenkedő természeté miatt, de aggodalma mindinkább eloszlott, hiszen Szódzó egyre jámborabb lett. Megállapodtak egy paraszttal, s Szódzó büszkén mondogatta, hogy dolgozni megy Endzan környékére, Odzóba. A szülők csodálkoztak a fiú öröme. Egy szép napon a paraszt Szódzóért küldött, és a fiú elégedetten búcsút vett, híján minden érzelmességnek. Fel szabadultan lépkedett el a paraszt embere mellett. O-Kei jól látta,

hogy a fiú, mikor már messze járt, hirtelen visszafordult, és szinte a hátával haladt előre.

Egy este az a hír járta, hogy a túlsó parti Curu alvó lánykáját megcsípte egy mérges darázs. A lány tizenkét esztendő volt.

– Mindenütt van baj – szólt Szadahei.

– Azt mondják – újságolta O-Kei –, a darázsfészek ott van a házukban! – és Uméért kezdett aggódni. – Mennyit segít majd nekem a ház körül – mondogatta, valahányszor a kilencesztendő lányra nézett.

*

Forró nyári nap volt, amikor Szadaheiek hallották, hogy Jaszudzó beugrott az Ötvenöt-rjóba. Az Ötvenöt-rjó az a szakasza a Fuefukinak, ahol a meder katlan módjára feneketlen mélyül, és ahonnan emberfia még nem menekült meg élve, az örvények mindenkit maguk alá sodortak. De Jaszudzó kimászott.

– Te fiú – ordított Szadahei –, az Ötvenöt-rjóban jártál?

– Igen – szipogott Jaszudzó. A fiún látszott, hogy az örvény alaposan megtépázta.

Az apa haragja döbbenetbe csapott át: ez a fiú is „félnótás” lenne? „Még Szódzót is lepipálja ez a fiú csibésztségben – gondolta. – Úgy látszik, a családban örökletes a félnótáság, kezdve Handzótól...”

*

Egy este Torakicsi olyan nagy garral rontott be, hogy O-Keit is megijesztette.

– A mikatai mezőkről jövök – hadarta elfulladva –, meghalt Singen vezér!

Szadahei nem hitt a fülének:

– Meghalt volna az uraság?

– De aztán egy szót se! Még senki se tud róla!

– Csatában esett el? – kérdezte tovább, míg arra gondolt, hogy nem imádkozott hiába Tacu a jeges Fuefukiban!

– Egy szót se! – ismételte felelet helyett Torakicsi.

- Az emberei azért tudják, a bizalmas emberei, de rajtuk kívül egyedül csak én!
  - És te honnan tudod? – fürkészte a fiút Szadahei.
  - Magam hoztam a tetemét!
  - Egyedül? Háton? Hol volt?
  - A sinsui Inában. Már régen várták a halálát... Ott betegedett meg a sátrában. Már egyre soványabb lett.
  - Nem élt valami sokáig – mondta maga elé Szadahei. Aztán Tacu kunyhójához szaladt. Csendben belépett Tacuhoz: – Meghalt Singen.
- Tacu néma és mozdulatlan maradt, még csak rá sem pillantott Szadaheire. Látszott, arra gondol, hogy imái célt értek.
- Inában vitte el a betegség – folytatta Szadahei. Mivel szavai Tacura láthatólag nem tettek semmilyen hatást, megkönnyebbülten kiment.

*

Jaszudzó és Heikicsi egy este versenyt köpködték a szőlőhéjat a hídnál. Az apa messziről figyelte fiait. „Milyen makacs ez a Heikicsi” – gondolta magában. Igazat adott O-Keinek, aki egyszer azt mondta, hogy a három fiú közül Heikicsi a legmakacsabb. Heikicsi féktelen és konok természetű volt, Jaszudzó tele hirtelen indulattal. Jaszudzót egyszer meg is fenyegette, mire a fiú elszökött hazulról. Szadahei még jól emlékezett, hogyan történt. Észrevétlenül továbbállt, de néhány nap múlva a kőbányánál felismerte valaki. O-Kei ment utána. Az előző napokban nagy esőzéseit voltak, szalmacipője minduntalan beleragadt a sárba.

- Miért nem szóltál nekünk, hogy dolgozni akarsz? Csak így, szó nélkül...? – És hazamentek. De a fiú nem maradt otthon sokáig, elszegődött Itagakiba. Már csak a szállongó hírekből tudták meg, hogy szekéren fuvaroz, azután, hogy egy útszéli vendéglő vízhordója, később, hogy egy teherhordó lóval háborúzni ment. Az apa már elveszettnek tekintette a fiút, amiért akaratlanul is O-Keit hibáztatta. Egyszer a fiú beállított. Szadahei előre elhatározta, hogy

tudomást sem vesz a fiú háborús dolgairól, de mégsem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze: – Igaz, hogy elmentél a csatába? – Hát igen – dadogta Jaszudzó. – De csak Kadzsikadzaváig mentem, mivel segítettem valakinek. – A fiú kóborlásainak sora még ezzel sem zárult le, mert új gazdát keresett magának, és elköszönt. Mondták, hogy egy fegyverkészítő mester inasa Kamidzsó környékén. A szülők ezt nagyon valószínűnek találták.

Szadahei egy nap, nagy ámulatára, Szódzót látta meg a hajdani istálló palánkjánál. „Hát ez nem Odzóban dolgozik?” – gondolta magában.

– Szódzó – kiabált le a verandáról –, hát te hazajöttél? – S mivel választ nem kapott, arra gondolt, hogy a fiút hazaküldték. Valami gaztettet követhetett el. – Hazaküldtek? – De Szódzó makacsul hallgatott.

Megesett a szíve a fiún, és leszaladt. A fiú mellé telepedett, míg az jeleket rajzolt a homokba. Már ott tartott, hogy haraggal gondolt a gazdára, aki a fiát elküldte.

– Hát ha hazaküldtek, fene bánja – kezdte vigasztalni a fiút. – Annál jobb! Olyan emberek...

– Nem – szólalt meg végre Szódzó. – Én mást akarok.

Az apát megütötte az elszánt hang. A fiún nem látszott, hogy különösebb sérelem érte volna. Kerülte apja pillantását.

– Szeretnék csatába menni – mondta ki végre azt, amire Szadahei már titkon gyanakodott.

– Állat! – ordította az apja tele torokból.

Szódzó nem ijedt meg, talán számított is arra, hogy veszekedés lesz.

„Önfejű állat – gondolta Szadahei. – De mióta ilyen?” És magára hagyta Szódzót. Némán ült le a küszöbön kuporgó O-Kei mellé.

O-Kei a Csikacu-töltés felé bámult, és észrevette a közeledő Szülőkergetőnét a tizennégy éves Kószukéval. O-Kei megborzongott, már előre tudta, mit akarhatnak. Kószuke és Heikicsi egyidősek voltak, gyakran összeakaszkodtak. Igaz, Kószuke jóval

erősebbnek látszott Heikicsinél, mégis mindig alulmaradt a verekedésben. Volt is mit hallgatnia O-Keinek Kószuke anyjától! Az asszony nem tudta, hogy fiától már mindenki retteg. Előre tudták, hogy ő is „szülőkergető” lesz. O-Kei mindig meghunyászkodott az asszony előtt, hogy elkerülje a szóváltást, pedig mindig Heikicsinek volt igaza. O-Kei le sem mert nézni, mikor azok már ott álltak a ház előtt. Szülőkergetőné köszönés nélkül kezdte rá:

– Mondd csak, a te jómadár fiad mit akar megint az én drága Kószukémmal? Miért pofozta meg, és miért köpött az arcába?

O-Kei nem tudta, mit mondjon. Titokban férje segítségére számított, de az hallgatott, mint a csuka. Szülőkergetőék hirtelen sarkon fordultak, és visszaindultak. O-Kei még hallotta, amint az asszony őt szemtelennek nevezi, amiért nem válaszolt. Erre már nem állta meg, hogy utánuk ne kiáltsa: – Ne haragudjatok! – Meglátta a hídnál lesállításban figyelő Heikicsit, s megértette, hogy fia miatt somfordáltak el olyan gyorsan. O-Keit jóleső érzés töltötte el; lám, mégiscsak jó, ha sok a gyerek, némelyiknek még hasznát is venni... mint most is...

Szadahei visszament a lenn kuporgó Szódzóhoz.

– Tudod te, hogy Tacu miért bolondult meg? Nem, ugye?! Még maga Torakicsi sem tudja, miért játszotta meg Tacu a bolondot! – És abban a reménykedett, hogy a titoktól a fiú észre tér.

– De mennyire, hogy tudom!

Az apa megrettent. Hát már ezzel sem tudja távol tartani a csatáktól? – Ha nem tudnád – folytatta –, anyámat és egész családját az uraság ölette meg...

– Ezt is tudom... – morogta Szódzó. – Biztos volt is oka az uraságnak...

„Ezt meg honnan veszi ez a fiú?” – szorult el Szadahei szíve. Szódzóhoz fordult: – Állat! Ártatlanul ölték meg őket! Aztán, ha nem tudnád, a mi híres, nagy erejű nagybátyánk, az a félnótás is otthagya a fogát a csatában! Az az állat!

– Arról beszélsz, aki egymaga bánt el az ellenség vezérével? – ragyogott fel Szódzó szeme.

– No, és mit ért vele? Vele is elbántak, vagy nem? Ha öl, ha nem öl az ember, a háborúban mindenképpen elesik. – Aztán nem szólt többet, a földet bámulta. „De azért – enyhült meg magában – mégsem olyan elvetemült ez a fiú, ha eljött, hogy dolgát megbeszélje velem! Az ő helyében Jaszudzó már rég ott nyargalászna a csatamezőn, kérdés nélkül!” – És tehetetlen szomorúság öntötte el. A ház felé menet meglátta O-Keit, és a híd felé fordulva odaszólt: – Hiába, egy húszéves gyerekkel már nem lehet bírni! Az csak megy a maga feje után.

O-Kei ebből aztán megértette, hogy csakis Szódzóról lehet szó. Nem tudta, hogy Szódzó hazajött. Férje elmondta neki, hogy Szódzó mindenáron háborúba akar menni. O-Kei lerohant a lóistállóhoz.

Szadahei egész este hallgatott. O-Kei próbálta védelmébe venni a fiút:

– Hát ez a világ sora... Amint egy kicsit is érzik, hogy maguk is boldogulhatnak, már csak magukkal törődnek... És ha hírnevet akar szerezni a családnak? Igaz, ha biztatjuk, annyi, mintha magunk küldenénk a halálba. De ha itt marad? Napszámos lesz holta napjáig.

Szódzó még alkonyatkor visszaindult Endzanba. Az esztendő leteltével búcsút vett a gazdától, és még ugyanazon a napon hadba vonult.

– Ha előkerül – hajtogatta szüntelenül az –, asszonyt kell neki szerezni.

O-Kei fejében csak az motoszkált, hogy Ume alig egy esztendő múlva betölti tizennegyedik évét, lesz kire számítani.

Kevéssel újév után Szódzó hazament. Elmondta, hogy a felettese Torakicsi:

Az apa megnyugodott, érezte, nem lehet baja a fiúnak, ha maga Torakicsi vigyáz rá.

– Már nem hívják Torakicsinek! – hadarta Szódzó. – Az Oszumi-no-Kami nevet viseli.

– Akkor már vezéri rangja lehet neki! – szögezte le Szadahei elképedve.

Szódzó csak éjszakára maradt otthon. Reggel hadba vonult. Búcsúzaskor apja még megemlítette neki, hogy meg kellene már házasodnia...

Torakicsi nemsokára asszonyt szerzett Szódzónak. A lány Torakicsi elesett vezérének volt távoli rokona, az egyetlen, aki túlélte családjából a Mikava tartománybeli Nagasinóban lefolyt vérengzést.

Szódzó akkor nagy titokban megsúgta Heikicsinek:

– Tudod, volt egy bolond nagybátyánk. Az addig verekedett, míg kiverekedte magának a gazdája nevét is, megházasodott, és attól kezdve Cucsija Handzónak nevezte magát. És akarod tudni, miért lehetett Torakicsi vezér? Hát szükségből. Tavaly Nagasinónál majdnem az összes vezér elvérzett, és nem volt elég vezér. Várd csak ki: Nagasino nem marad megtorlatlanul. És ha elérkezik az összecsapás ideje, akkor te is velem jössz. Tudd meg, én Torakicsinek köszönhetem, hogy elmentem a háborúba. Apánknak erről nem kell szólni! És ha eljössz, meglátod majd, én megtanítlak mindenre, amit egy rendes háborúban csak tudni kell. De erről sem fontos beszélni!

Szadahei alig várta, hogy unokája legyen. Ha Szódzónak fia lesz, komolyabban veszi majd az életet.

És Szódzónak egy esztendőre rá fia született. Torakicsi Kjudzónak nevezte el.

O-Kei még nem látta Szódzó feleségét, de nála jobban kívánta látni az unokát, s egy szép napon felkerekedtek, és elmentek Szódzóékhoz Kófuba. Nagyon elcsodálkoztak, amikor meglátták a házukat. Bárki azt hihette volna, hogy az egy gazdag katonai előljáró háza. A házat Szódzó felesége örökölte egy tehetős rokonától. Amikor megpillantották Szódzó feleségét, O-Kei zavarba jött. Arra gondolt, hogy ennek az asszonynak nem szabad meglátnia a

Tücsökretrecet. Búcsúzásnál az apa nem is mulasztotta el megmondani a fiának:

– A feleségeddel aztán Iszavánál keletebbre igazán nem szükséges jönnöd...

*

Egy kis idő múlva megtudták, hogy Jaszudzó is harcolni ment.

– A taknyos! Még csak tizenkilenc éves! Mi dolga ott? Vagy azt akarja, hogy elföldeljék, mint egy rühes kutyát, valami döglött ló mellé?! – Szadahei többé már nem törődött a Jaszudzó dolgával.

– Nekünk annyi, mintha meghalt volna – mondogatta O-Kei. – Ki tudja, talán szerencséje lesz, mint Torakicsinek... – „Miért is ne, amikor mindig olyan vad volt! – gondolta máskor.

A Tücsökretrec már annyira megrongálódott, hogy egy kisebb esőtől is beázott, s fel kellett szedni a padló gyékényeit. Egy esős napon került elő Tacu.

– Már megint elcsatangolt valamerre – mondta O-Kei a körülötte ténfergő Umének. O-Kei mindig újra és újra meglepődött, mikor reggelit vitt Tacunak, és nem találta a kunyhóban, ilyenkor a vacsorája érintetlen volt.

Ume vihogva újságolta, hogy Tacut Endzan mellett látták. O-Kei hitetlenkedve hallgatta, mivel alig tudta elképzelni, hogy esős időben Tacu addig merészkedne. Aztán Nobu fia jutott eszébe; talán valami baj lehet a papnál. Kiment Tacuhoz:

– Csak nincs valami baj a gyerekekkel Endzanban?

Tacu fel sem nézett reggelijéről.

– Vagy meghalt? – kíváncsiskodott O-Kei. – Olyan sokszor maradsz el mostanában...

Tacu nemet intett.

– Jól van?

Tacu bólintott, és hallgatott.

*

Heikicsi már napszámba járt az apjával. Felfigyelt, ha a parasztek Szódzóról beszéltek. Ez gyakran megesett, mert minden Kófuba tartó paraszt útjába ejtette Szódzó házát. Mondogatták, hogy Szadahei fiából lett a falu legnagyobb „nagygazdagja”. Heikicsi is kezdte utánuk mondani, hogy bátyja milyen nagy úr, erre apja elverte, azzal, hogy igazi ember nem mutogatja javait.

8

Amikor Ume betöltötte tizenhatodik évét, O-Kei vőlegény után kezdett kutatni, tartva attól, hogy Heikicsi bármikor háborúba készülhet. Férfje azonban remélte, Heikicsinek van annyi esze, hogy otthon marad, és napszámból él.

Híre járt, hogy Szülőkergető Kószuke bevonult. Szadahei egyre kevésbé hitte, hogy a fiú otthon marad; gyűlölettel gondolt Kószukéra, akinek példája csak a háború mellett szól. A fiú változatlanul napszámba járt apjával.

– Annak a mihaszna Kószukének se lehet valami jó sora – ijesztgette időnként az apja.

A fiú elszántan csak annyit mondott, hogy Kószukének bizonyosan csak azért kellett elmennie, mert egyetlen fiú a családban. És mintha elégnek tartotta volna, hogy az ő családjukból már két fiú is elment.

O-Kei szerint Szülőkergetőék éppen maguk vették rá a fiút, hogy elmenjen. Állandó rettegésben éltek, hogy a fiú kergeti el őket. O-Kei óvakodott, hogy Heikicsi dolgába beleszóljon, mert jól tudta, hogy semmiféle tanács vagy okos szó nem segítene. Férfjével együtt csak azon járt az eszük, mi módon tudnák Heikicsit otthon tartani.

*

Azon a nyáron hatalmas felhőszakadásokkal érkeztek meg az esőzések. Amerre néztek, mindenütt víz volt. A gátak nem szakadtak át, de a Fuefukiba ömlő bővizű patakok annyira felduzzasztották a folyó vizét, hogy az ár rengeteg áldozatot követelt. A környező hegyekből egész háta szakadtak ki. Mondogatták, hogy

az ár ellen nem jó hegyre menekülni, s ez a mondás aztán elterjedt. A töltés jól bírta az áradást; többen Singen bölcs előrelátását kezdték dicsérni, amiért mindig javíttatta a gátakat. El is nevezték a töltést Singen-töltésnek, és még esküszöveg is lett belőle: „Szakadjon át a Singen-töltés, ha nem igaz!”

Szadaheiéknek már nem volt idejük Kófuba menekülni. Az eső úgy szakadt, mintha bambuszbotok potyogtak volna. Jasiró közelebb volt, el is indultak Kavata irányába. Heikicsi az anyját, az apa pedig Umét vezette.

A menekülőket Jasiróban egy dombon álló parasztház fogadta. Ott várták meg az eső elálltát. Az emberek attól tartottak, hogy a feltámadó szél leveri a fákra hullott vizet, ami pedig újabb áradásokat okozhat. Csakugyan forgószél szántotta keresztül-kasul a vidéket, rázta, hajlítgatta a hegy fáit. Ume és O-Kei halálra váltan hallgatták a fák zúgását. A jasiróiak nem féltek, mert tudták, hogy azok a fák már egy gyenge fuvallattól is zúgnak. Amikor az eső alábbhagyott, Szadaheiék visszatértek.

Mégiscsak lehetett valami abban, hogy a Singen-töltést úgy agyondicsérték, mivel a Tücsökretrec mindenestül megmaradt. A víz betört ugyan a ház alatti istállóba, de nem okozott kárt.

Szadahei arra gondolt, hogy az elmúlt években igen gyéren vendégeltek lovakat az istállóban... Igaz, a környéket is kímélték a megtiszteltetéstől, amiből a falusiak arra következtettek, hogy vagy befellegzik a háborúknak, vagy nagyon üres az uraság erszénye... Egy nap Szadahei megjegyezte, vajon azóta ritkult-e meg a lóvendéglátás, mióta Singen az uraság? O-Kei szerint messzi tartományokban harcolnak mostanában. „Mégiscsak igaz lehet – gondolta Szadahei –, hogy alábbhagy a háború, mivel az uraság eddig győzelmet győzelemre halmozott, és kiirtotta már jóformán minden ellenségét.” És egyre-másra sóhajtozott. – Bárcsak leáldozna már a háborúk napja...

Tacu is visszatért kunyhójába. Amikor a folyó megáradt, egyedül menekült el, de nem Jasiróba, hanem a töltésen a Fuefuki

forrásvidéke felé ment. O-Kei nem aggódott, biztos volt benne, hogy az unokájához menekült, Endzanba.

A Haru család földjéről ölnyi vastagságú talajréteget hordott el a víz, s amikor az ár visszahúzódott, pusztá kövek maradtak vissza. O-Kei megkönnyezte a szerencsétlenül járt Haruékat: hogyan töltik fel megint a földeket?! Férje azt mondta, annyi föld nincs is, amivel pótolni lehetne Haruéknál a pusztulást... Egy vándor azt tanácsolta Haruéknak, hogy szedjék fel a köveket.

O-Kei már másról sem tudott beszélni, csak a pórul járt Haruékról. Heikicsi vigyorgott, hogy beszélje meg ezt magával az árral... Az apa össze is szidta emiatt a fiát, és elment a Haru családhoz.

– Szörnyű kár ért benneteket – kezdte.

– Hát ilyen az élet... – zokogott Haru nagyanyja. – A fiam is elesett a mikavai csatában, az unokáim árvák... Nekem már csak ezek a kövek maradnak...

– Meglátja, a következő ár majd visszahozza... – mondta Szadahei. – A földjük most sokkal mélyebb, mint a környék legmélyebben fekvő szántói.

– És mikor lesz megint árvíz? – szipogta Haru nagyanyja.

– Ne féljen, nem várat magára sokáig...

Az öregasszony egyetlen teendője ezután csak az lett, hogy fűt-fát kért, mikor önt ki megint a Fuefuki. Széltében-hosszában boldognak tartották aztán, kivéve Szadaheit.

*

Ume betöltötte tizenhetedik évét, és O-Kei egyre többet gondolt lánya férjhez adására. Félt, hogy nem talál megfelelő vőlegényt a házhoz.

– Egy sok helyütt megforduló emberre lenne szükség – hajtogatta –, aki ismeri a környék házasulandó legényeit...

A Tücsökhetrec előtt minden este elzörgött kocsijával egy öreg fuvaros. O-Kei lekiabált neki, de az már nem hallotta. Az asszony utánaszaladt:

– Hé, öreg!

A szekeres visszanézett.

– Jöjjön be!

Nagy ívben megfordult a szekér. O-Kei a házban várta be az öregembert.

– Akar valamit? – kérdezte sietősen a szekeres, és a ketrec előtt megállt.

O-Kei nem tudta, hogyan csalogassa a házba. Férje és Heikicsi éppen akkor értek haza a napszámból, és értetlenül bámulták O-Keit.

– Tudjátok, az öreg szerez majd vőlegényt Umének...

Szadahei boldogan ugrott a fuvaros elé, a legbarátságosabb hangján mondta:

– Vőlegény kellene a lányunknak...

– Hm... vőlegény? Szóval vőlegény? Mit gondoltok, olyan könnyen megy az, mikor a legények mind odavesznek a csatában, és a lányok egy szálig férjhez akarnak menni? Miért nem várjátok meg, amíg valami legény hazakerül a csatákból?

– És adhatnánk-e katonáskodó emberhez? Ha elesik, és az asszony egyedül marad?!

A szekér már tovazörgött. O-Kei könnyörögni kezdett:

– Segítsen nekünk vőlegényt találni... – és kétségbeesetten összefonta karját.

Heikicsi a ház mellett fürdött, a nagy dézsában. Apja, hogy a fiú ne hallja, sűgva szólt O-Keinek:

– Már mindenki elmegy... Senki sem marad a faluban... Mind a csatába mennek! – és félrenézett. Mintha megbánta volna, amit mondott. A fürdővizet katlanhoz szaladt, és rőzsét dobott a tűzre.

– Tegyek még rá? – kérdezte aztán a fiút.

Heikicsi már a haját mosta, hirtelen zavarba jött, és dadogni kezdett: – Én... én igazán itthon maradhatok...

Az apát öröm töltötte el: – Mégiscsak jóra való fiú ez! – Zavarában újból megkérdezte, tegyen-e a tűzre, mintha nem is hallotta volna Heikicsi szavait.

– Adjátok férjhez Umét – szólt Heikicsi. – Ő elmegy, én itthon maradok.

Szadahei már nem törődött a tűzzel, eloldalgott. Megállt az ajtóban, és a hidat bámulta. Hallotta, amint O-Kei a fiút szidja, amiért hajmosáskor majd az összes vizet elhasználja. Férjének ismeretlen volt ez a dorgáló hang, az asszonytól nem szokta meg. Oda is kiabálta:

– Mit zsörtölödsz? Mossa csak Heikicsi annyi vízben a haját, amennyiben akarja, majd hozok én vizet... – és lement a hídra.

Szadahei, a vízzel visszatérve odasúgta O-Keinek, aki a tűz körül foglalatoskodott: – Umét nyugodtan férjhez lehet adni, nem kell házhoz a vőlegény, Heikicsi nem megy háborúba. – De ez nem nyugtatta meg egészen O-Keit. Ume számára házhoz kell fogadni a vőlegényt, mert bárhogy is van, Heikicsi a három fiú közül a legmakacsabb.

Reggel látták, amint Tacu elhagyja kunyhóját. O-Kei azt hitte, unokájához megy, Endzanba. Hirtelen odalépett a férjéhez:

– Elmehetnél Tacuval, most indul.

A férfi nem értette, miért kellene elmennie Tacuval. Kérdően nézett az asszonyra.

– Tudod, Nobu fia Endzanban van. Mit szólnál ahhoz, ha ő lenne Ume vőlegénye? Úgy tudom, idősebb Uménél. És csak unoka-testvérek... – folytatta O-Kei.

Szadahei nem találta ostobának O-Kei ötletét. Tacu után iramodott. Öreg este volt, amikor visszaértek. Tacu egyenesen a kunyhóba ment.

– No, sikerült?

– Dehogy – szólt leverten a férfi.

– Nem is láttad?

– Dzsirónak hívják... Tacunak még odafelé megmondtam, hogy mire gondoltunk, de nem válaszolt. Azt hiszem, azért jár folyton a fiú nyakára, hogy szökjön meg. Háborúba küldi, de az ellenséghez.

O-Kei mereven bámult a férjére. Karját összefonta.

– Dzsiró nem is Endzanban van, hanem még jóval Endzan előtt kell letérni balra. Át kell menni egy fenyvesen, ott van a templom. Tulajdonképpen az uraság temploma az. Elhagytuk a templomot, és a temetőben rejtőztünk el. Tacu mindig így találkozhat Dzsiróval. A fiú sokat váratott magára, már éppen vissza akartam fordulni.

O-Kei sürgette, beszéljen a fiúról. Szadahei mintha nem is hallotta volna a sürgetést, tovább folytatta:

– Aztán mikor messziről megláttuk a fiút, Tacu odakiáltott neki. Azt hiszem, Dzsirónak nem nagyon akaródzott odajönni. Úgy láttam, még a fejét is elfordította. Később aztán észrevettem, hogy nem szereti túlságosan Tacut...

– Mondd már, milyen? – türelmetlenkedett O-Kei.

– Hát... Magas növésű, jóképű. Sasorr, sasszem... kire is hasonlít? A mi Szódzónkra biztosan nem! – A férfi kifulladt. Szűkszavú ember lévén, magának is feltűnt, hogy egyfolytában annyit beszélt. Kisvártatva folytatta: – Dzsiró nem volt egyedül, a közelben bújtatta a papot. Hogy megrémültünk Tacuval, amikor megláttuk! Mert Tacu persze megint telebeszélte a fiú fejét, hogy szökjön az ellenséghez, és álljon bosszút az uraságon. A pap végig hallott mindent.

– És Dzsiró?

– Ugyan! Dzsiró egészen magánkívül volt, amikor Tacu bujtogatta. Kínjában hozhatta magával a papot. Tacu egyre csak fújta a nótáját, amikor a pap előlépett. Megállt bennünk a lélegzet, és nem tudtuk, hogy oldjunk kereket.

– Azt hiszed, a pap most egyenesen az urasághoz megy? – O-Kei elfehéredett.

– Nem hiszem. Tacu is azt mondta, ha akarták volna, hát már előbb is... És az a pap ugyanaz volt, aki egyszer itt a hídon is átvo-

nult, amikor Icsinomijába zarándokolt.

– Az, akit az ikerdombi pap is akart üdvözölni, csak későn jött?

Szadaheinek tetszett, hogy Dzsiró inkább papnak készül, semmint megfogadja Tacu tanácsát.

– Hát – kezdte bizonytalanul O-Kei –, jobb is lenne, ha nem... Hiszen ha Uméhez jönne, Tacu akkor is csak uszítaná! Még nem avatták fel pappá?

– Még nem.

*

A következő év tavaszán Ume betöltötte tizennyolcadik esztendejét, és Szódzónak lánya született. A szülők megtudták, hogy a Jajoi nevet kapta, mivel márciusban jött a világra. Örültek második unokájuknak, és reménykedtek, hátha a két gyerek Kófuban tudja tartani Szódzót, távol a harcoktól.

A nyár megint meghozta az árvizet, akkorát, amekkorára még a falu legöregebbjei sem igen emlékeztek. A töltés jól bírta az áradást. A víz végighömpölygött a rizsföldeken, és maga alá temette a lábon álló gabonát. Amikor az ár visszahúzódott, sokan visszaültették a gyökerestül elúszott rizst.

Haruék gödre nem töltődött fel, s az öregasszony már újabb áradás után kérdezősködött.

Szadahei elszegődött az útépitéshez, Heikicsit is magával vitte. Híre járt, hogy az uraság várat építtet Kófu közelében, Sárkánykirályban. A hír terjesztői két pártra szakadtak; egyesek úgy tudták, a vár nem Sárkánykirályban, hanem a Fokhagyma-öbölben épül. A találgatásnak egy nagy esőzés vetett véget, és az útjavítás is sürgős volt.

Év végére már mindenki tudta, hogy az uraság beköltözött a félig kész várba.

*

Az újév előtti napon Torakicsi és Szódzó váratlanul beállítottak a Tücsökhetrecbe. Torakicsi úgy megváltozott, és külsejében is annyira „vezér” lett, hogy Szadaheiék nem ismertek benne Hisza

fiára. Azzal kezdte, hogy megkapta az uraság régi várát, és magával akarja vinni Umét szolgálónak.

– Hát te is szolgát akarsz a mi Uménkból? – hunyorgott az apa Torakicsire, aki a küszöbön ült. Szódzó rá se hederített a házbeliekre, Torakicsi körül ugrándozott.

– Lehet, hogy jól járna... – suttogta a férfi O-Keinek. – Mert hát egy várban szolgálni...

– De mi éppen férjhez akarjuk adni... vőlegényt keresünk neki... – rebegte O-Kei Torakicsinek. – Nem könnyű!

– Azt hiszem – buzgólkodott Szódzó –, a családra nézve csak megtiszteltetés, ha Ume bejuthat a várba...

Az apa aztán már nem ellenezte Ume dolgát. O-Kei úgy gondolta, Ume csak addig maradna a várban, amíg ő vőlegényt szerezne számára.

– Hát akkor én megyek is Jasiróba – tápázkodott fel Torakicsi. Szódzó mint árnyék követte.

A szülőknek elszorult a szívük. Szódzó egy percet sem időzött közöttük, pedig olyan régen látták egymást! Úgy érezték, már nem tartja magát hozzájuk tartozónak, többet jelent neki a vezér-rokon.

Jasiróból Torakicsi visszament Uméért. Hat lovassal ment a lányért. Embereit a hídnál hagyta, Ume lovat kapott. Nyeregbe segítették. Az apa restelkedett, hogy Torakicsi olyan aprólékosan előkészítette Ume távozását, ezért maga fogta meg Ume lovának kötőfékjét. Kófuig kísérte a menetet.

Heikicsi a készülődést az egyik palánknak támaszkodva nézte végig. Le sem vette a szemét Uméről. O-Kei már gyanút fogott: talán ő is szívesen elmenne?! Igyekezett is a fiú füle hallatára Umét szidni...

Alig telt el tíz nap, újév után az uraság gyaloghintájában jött haza Ume. Szódzó nyeregben kísérte. Ume a hídnál kiszállt a hintóból, és egyedül ment fel a házba. O-Keit elkápráztatta Ume pompás ruhája, sajnálta, ahogy a piszkos-trágyás földet súrolta. Ume finnyásan lépkedett, anyja a kezével tisztította meg előtte az utat.

A szülők tudták, a látogatás Szódzó műve volt, hogy lássák, a szépséges Ume nem dolgozik semmit. Szódzó azt is elmondta, hogy Ume rövidesen átmegy az új várba, s ott még jobb dolga lesz. Közvetlenül az uraság asszonyát fogja szolgálni... Ott a semminél is kevesebb dolga lesz majd...

A látogatás rövid volt. Búcsúzás előtt Szódzó még szerette volna rávenni Heikicsit, hogy menjen velük a várba. A szülők megrémültek; O-Kei megrovó hangon kérte Szódzót, ne beszéljen a háborúról a fiú előtt. Az apa bízott Heikicsiben, s magukra maradva azzal vigasztalta O-Keit, hogy a fiú állja is a szavát.

Ume aztán átkerült az új várba, de Torakicsi sem maradt ott tovább. Sinsu tartományba helyezték. Később hallották, hogy Szódzó is az új várba került.

*

Az idő melegre fordult, de az éjszakai hidegek még nem múltak el. Száraz, hideg szelek nyargalásztak. A hajnali széllel rontott be Szódzó a Tücsökretrecbe, és már az ajtóból Heikicsit szólította. A fiú és az apa még aludtak. O-Kei csodálkozva kelt fel. Heikicsi álmosan morgott, és csak annyit kérdezett nagy sokára, hogy mit akar Szódzó. Szódzó melléje telepedett.

– Te is velünk jössz harcolni – jelentette ki.

Az apa még félálomban hallotta Szódzó szavait. Felébredt. Megkövülve hallgatta a jeges szél süvöltését. O-Kei sietve csukta be fia után az ajtót, és karba tett kezekkel a küszöbre telepedett. Míg Szódzót hallgatta, meredten bámult az ajtóra.

Szódzó magából kikelve kezdett ordítani:

– Amint az uraság csillaga lement, emberei rögtön köpönyeget fordítottak. Tegnap este kaptuk a hírt, hogy még Singen édes nagybátyja is az ellenség szövetségese. Torakicsi nagybácsink Sinsuban vezeti csapatainkat. Singen maga is lóra szállt. Heikicsi, állj be az uraság mellé, ne merj ellenkezni!

Heikicsi eleddig egyetlen szót sem szólt. Lassan feltápászkodott. Szódzó elképedt öccse közömbös lassúságán.

- Siess már! – és türelmetlenül indult az ajtó felé.
- Nem megyek – szólt elszánt hangon Heikicsi.
- Hogy-a-an?

Szadahei nem hitt a fülének. Hogy mer Szódzó háborúról beszélni Heikicsi előtt, amikor ő megtiltotta? És erőszakosan el akarja vinni? És igaz az is, hogy Heikicsi nem megy el?! Aztán megint Szódzóra figyeltek:

– Vissza kell nyernünk, nekünk magunknak, amit az uraság elvesztett! – üvöltötte. Aztán halkabb hangra váltott: – Velünk jössz! Utánunk is jöhetsz, ha nem akarsz most mindjárt. Az uraság Sinsuba tart. Torakicsi vezérünk majd bevár téged. – Az ajtónál megállt, Heikicsire lesett. De az nem állt kötélnek. Az apa felugrott:

-Állat! Mit erőszakoskodsz?! – ordította. – Ha nem akar, hát nem megy. Hagyd nyugton egyszer és mindenkorra!

O-Kei szelíden közéjük lépett:

– És minek is menne el? Azért, hogy a mások szeme láttára haljon meg?

– Nem mind hal meg, aki elmegy a háborúba – válaszolt kimérten Szódzó.

– És te azt hiszed, éppen te vagy az, akit nem ölnek meg? He? Te kivétel vagy? – hörgött Szadahei.

– Azt még nem tudni! Az ember így is, úgy is halandó.

– Mit hordunk itt össze hetet-havat! – szólalt meg végre fenyegető hangon Heikicsi. – Mondtam már, hogy nem megyek el.

– Mit erőszakoskodsz, Szódzó?! – könnyörgött O-Kei, mire Szódzónak nem maradt több ellenvetése.

Szódzó elment. A Tücsökktrecből addig nézték, míg el nem ügetett a töltésen.

– Milyen dühös lehet most! Persze, mert az öccse nem volt kapható... Nem történhet minden a kedvére... – sopánkodott O-Kei. És magában talán sajnálta is egy kicsit a fiát.

Egy hónap telt el. Reggel lévén, Szadahei és Heikicsi éppen napszámba készülődtek, amikor a Tücsökkec előtt lódobogás hallatszott. Szódzó ugrott le páncélosan:

– Szörnyűség! Az uraság... – lihegte, és leült a küszöbre.

A szülők álmélkodva figyelték.

– Leégett az új vár! Ma éjszaka! – Szódzó hangja olyan volt, mintha ő maga is akkor tudta volna meg a hírt. Ordított: – És nem is az ellenség gyújtotta fel. Maga az uraság!

O-Kei reszketni kezdett. A tűzhelytől Szódzóhoz lépett: – Mi történt Umével?

– Ume életben van, de Torakicsi vezérünk meghalt.

– Megölték? – lépett közelebb O-Kei.

– Meg. A sinsui várban egy szálíg elestek az emberek.

– Hát akkor már az uraságnak sincs sok hátra – szögezte le Szadahei. – És te, te állat, te miért nem hoztad vissza Jaszudzót és Umét? – fortyant föl.

– Eszemben sincs. Gunnaiba megyünk az urasággal. Bevesszük magunkat a hegyekbe.

Szadahei éktelen haragra gerjedt:

– Állat! Képes vagy még oda is elmenni?

– Már megyünk is. Itt fogok csatlakozni, mert erre haladnak el Gunnai felé. Ume is köztük van.

– Félnótás! Hát nem te mondtad a múltkor, hogy csak a háború után derül ki, hogy élve marad-e az ember? Már annyira vagytok, hogy saját várátokat is magatokra gyújtjátok, és még most sem derült ki semmi? Azonnal visszahozom Umét, és te is itt maradsz! – lihegte.

– Kezdve őseinktől... Az uraságnak köszönhetjük, hogy... hála... – hadarta Szódzó. – És éppen most...

Szadahei megrettent e szavakra.

– Kezdve őseinktől – ismételte önkéntelenül, s O-Keire nézett.

O-Kei tátott szájjal hallgatott. Még ő is tudta, hogy őseiktől kezdve csak bosszúval és haraggal tartoznak az uraságnak. Hálával aztán ugyan nem! Ott volt a dédapó, aztán Micu és egész családja, ott volt a félnótás Handzó nagybácsi... És itt van most Torakicsi... – Ki ez a Szódzó? Ép még ennek az elméje? – Aztán csak annyit kérdezett:

– Mennyire tévedsz! És mit akarsz azzal, hogy „kezdve őseinktől”?

– Kezdve őseinktől, hálásaknak kell lennünk az uraságnak, hiszen minden jó csak tőle származott, s ezt tudjuk mi is, de nemcsak a háza népe, de minden alattvalója...

Tacu a Tücsökhetrec palánkjához lépett. Szeme vérben forgott:

– Kezdve őseinktől – hörögte – ...az uraság! – és vészjóslóan Szódzó felé rohant.

Szódzó leugrott a küszöbről, s már lova hátáról ordította vissza Tacunak, aki maradék erejével szaladt utána: – Gonosz sárkány! Mit is tudtok ti a háláról!

O-Kei gyorsabb volt Tacunál, még elérte Szódzót. Lábánál fogva próbálta visszaráncigálni. A ló megugrott, és elvágatott. O-Kei tátott szájjal bámult a felszálló porfelhőbe. Magában csak annyit mondott, hogy Szódzó még megbánja, amit mondott. Észre sem vette, hogy mellette áll a férje, és nem tudta, hogy ugyanarra gondol, amire ő.

Tacu hangját hallották:

– Az uraság elesik. Nem imádkoztam hiába! – És eltűnt a töltésen.

– Hát ez a szemtelen Szódzó...! – kezdett rá O-Kei.

– Már amikor megszületett, akkor is az volt – felelte Szadahei. Aztán elszorult szívvel egymásra néztek, és némán felmentek a házba. Heikicsi a korlátnál nyújtózkodott.

– Ezek az állatok – mondta Heikicsi egykedvűen – háborúznak! Majd otthagyják a fogukat... Szavamra, én visszahozom Szódzót is, meg Jaszudzót is!

– Visszahozod? Mind a kettőt visszahozod? – suttogta az apa.

– Vissza. Mind a kettőt.

– Csak nehogy valami baj érjen! – siránkozott O-Kei, amikor a fiú már bocskorát húzta.

*

Heikicsi Kavata faláig egy szuszra tette meg az utat. Az első szembejövő lovasban már Szódzót sejtette. Nem az volt. Aztán egy lovascsapat húzott el mellette, de közöttük sem találta bátyjait. Soha nem látott emberekkel találkozott. Átjutott a városkapun, megtudta, hogy az uraság egész háza népével az új várban van. Elcsodálkozott, hiszen azt hallotta, hogy maga az uraság égette fel az új várat! Nyugat felé vette útját, újabb menettel akadt össze. Az út széléről nézte végig a vonulást. Vizsla tekintettel belebámult minden arcba, még a kevés lovas arcába is, akik a gyalogos menetben kocogtak. A lovasokat gyalogosok gyűrűje vette körül. Sokan málhákkal megrakott szekéren mentek. Heikicsi éppen arra gondolt, hogy az uraság költözik, amikor meglátta Jaszudzót talpig páncélban.

– Bátyám, Jaszu! – kiáltotta.

Jaszudzó az előtte léptető lóra mutatott. A nyeregben Ume ült. Heikicsi fellelegzett, aztán, hogy bátyja nem lépett ki hozzá a tömegből, hanem továbbsodortatta magát, szaladni kezdett, hogy szót váltsanak.

– Szódzó merre van? – kiabált elfulladva.

Jaszudzó hátramutatott, mire befurakodott Ume mögé. – Értetek küldtek – suttogta.

– Gunnaiba megyünk, a hegyekbe – nézett rá megrovó tekintettel Jaszudzó. – Kezdve őseinktől – emelte fel hangját a fiú –, csak hálával adózhatunk az uraságnak, mi, hálátlan kutyák. És beállsz közénk te is!

Heikicsi földbe gyökerezett lábbal nézte az előtte kanyargó tömeget. Kimenekült, mert a menet elsodorta volna. „Az igazságból megint csúfot üznek” – sajdukt beléje a gondolat. A tömegben hiába

kereste Szódzót, nem találta. Sokáig ácsorgott, míg rátalált. Ő is a menetben volt, odatolakodott hozzá, elkapta a karját:

– Bátyám!

Szódzó hátranézett. Heikicsi szinte önkívületben suttogta:

– Testvérem, otthon várnak. Eljöttem értetek.

– Állat vagy! – ordított Szódzó. – Ha nem tudnád, kezdve őseinktől...

Heikicsi közbevágott:

– Várnak otthon!

– Süllyedjete el! Mikor még a gyerek és aggastyán is itt van, nők, Ume is, minden épkézláb ember! – üvöltött vissza Szódzó.

Heikicsiben meghűlt a vér. Elmaradt a menettől, aztán szaladni kezdett. A tömeg a várba kanyargott, magával sodorta a fiút. Kófuban volt, a kófui várban. Fejében csak az járt, hogy testvéreit haza kell vinnie. A tömeg a kertbe kígyózott, ott megállt. Ume felment az uraságékkal, Jaszudzóék a kertben maradtak. De Heikicsi már lemondott róla, hogy hazavigye testvéreit. Észrevette, hogy a kert sarkában csődület támadt. Befúrta magát, és egy ősz aggastyán tetemét látta. A testből patakzott a vér, az aggastyán hörgött. Szavait már nem értették.

– Mi van itt? – próbálta Heikicsi túlkiabálni a zshivajgó tömeget.

Megtudta, hogy az aggastyán maga szúrta fel a torkát. Azt akarta, az ő vérével esküdjenek fel a győzelemre, az ő vérével vessék papírra az eskü szövegét. Ő így vette ki részét a csatából.

Heikicsi látta, hogy az öreg akarata szerint történt minden. Egy lovas már vitte is az írást.

*

O-Kei reménykedett, bízott Heikicsi makacosságában. Ha nem is hitte, hogy a féktelen Jaszudzó hajlik a józan szóra, de azt feltétlenül, hogy Szódzó egész családjával visszafordul. Majd elbújtatja őket. Aztán arra gondolt, hogy a menyének nem szabad látnia a Tücsökretcet. De törődhet most azzal? Amikor ott az istálló...

Férjét délután le is küldte, takarítani az istállót. A férfi megrökönyödött: – Csak nem oda?

– Hát mit gondolsz, hová? És ott szépen megbújhatnak majd...

– Igazad van – adta be végül a derekát.

O-Kei, bármennyire is nem akarta, lázasan készülődött fiai és lánya fogadására. Hogy előbb végezzenek az istálló kitakarításával, maga is ott sürgölődött férje körül. Örült, hogy ismét együtt lesz a család, és megint sokan lesznek, benépesedik a Tücsökretrec. Hirtelen rengeteg munkája akadt, hiszen nemcsak alvóhelyekről, de ételről is kellett gondoskodnia. Valahányszor zajt hallott, azt hitte, már a töltésen járnak... Izgatottan kezdett a rizsfőzéshez. Amikor kipillantott, csak a közeledő lovasok lovát látta. Máskor, ha közeledőt látott, pontosan tudta, miféle-kiféle, mi járatban van; de most csak a gyerekeit látta minden elhaladóban. Már alig hallott valamit a kinti nyüzsgésből, amikor ráérősen kinézhetett; hosszú menetet látott, aztán az utolsó embert, ahogy elhagyta a hidat. Találgatni kezdte, kik lehetnek. Észrevették, mert néhányan visszamentek a Tücsökretrechez, és O-Kei kérdésekkel árasztotta el őket.

– Az uraság vonult el seregével -- mondták. – Alighanem elveszti ezt a háborút...

– Az uraság maga is itt van? – rémüldözött O-Kei, és elsötétült előtte minden.

– Láttam ám a fiait – újságolta az egyik iszavai.

O-Kei alig hitt a fülének. Ők még ott lennének? A menetben? És bocskorát be sem kötve, elindult a menet után. Szaladni kezdett. Annyi ideje sem volt már, hogy szóljon Szadaheinek.

A tömeg mint lomha kígyó tekergett a rizsföldeken, de O-Kei csak Cuboi kertjeinél érte utol. Egyenként bámult bele az arcokba, míg megtalálta Umét, mellette Jaszudzót. Héjaként csapott le a combig felgyúrt kimonóban gyalogló Umére. Látta az alsóruháját... Hát hol az a kápráztató Ume? Miért poros a lába, és minek nála az a batyu? Miért kisírt a szeme? Miért nem állt meg, és lépett ki a tömegeből, amikor őt meglátta?

Jaszudzó félvállról és nagy hangon odaszólt O-Keinek, hogy Gunnaiba megy.

– Még te is velük tartasz? – rebegette O-Kei Ume felé. – Hát mégis igaz lenne... ? Még te is?

– Nemcsak én – válaszolt Ume kimérten –, de a sógornóm is – és az előtte haladó asszonyra mutatott.

Aztán észrevette Szódzót. Szódzó lovon ült, ölében tartva két gyermekét. Megszólította, de választ nem kapott. Már arra gondolt, hogy meg sem ismeri őt. Miért olyan kimerült a szeme?

– Anyám! Anyám! – hallotta Heikicsit, aki Szódzó lovát vezette. – Anyám, én nem tudom őket visszavinni! Ez még a gyerekeit is viszi...!

Már Heikicsi is kardot viselt, ami O-Keit nem lepte meg. Mindig gyanította, hogy legkisebb fia titkos vágya csatába menni. Aztán Uméhez furakodott:

– Hazajössz! – kiáltotta.

– Nem mehetek. Kísérnem kell az uraság asszonyát.

O-Keit az út szélére söpörte a tömeg. Amikor már az utolsó ember is elhaladt előtte, még inkább érezte, hogy legalább Umét kell megmentenie. Szaladni kezdett, és nagy sokára be is érte a menetet. Valamikor friss volt, égett a munka a keze alatt, de most olyan elcsigázott, hogy reszketeg lábai alig tartották. – Meddig tarthat ez még? – fuldoklott. Már több mint egy óra járásra voltak Iszavától. Sírni kezdett.

Az út egyre emelkedő ösvénnyé szűkült. Gunnai hegyeire gondolt, arra, hogy valahol csak meg kell állniuk. És az éjszaka is leszáll majd egyszer, hiszen az embereknek aludni is kell... Majd az éjszaka leple alatt próbál szót váltani a gyerekeivel... Okosabb is lesz, ha megvárják a sötétedést...

Aztán még jó egy órát meneteltek. Körül már tisztán és kivehetően látszottak a hegyek. Még reménykedett, hátha visszafordulnak.

A sereg letelepedett, és hosszú tanácskozás kezdődött. Hogy ne vegyék észre, félrehúzódott. De a tanácskozás befejeztével a tömeg

újból feltápászkodott. Az úttól jobbra egy kápolna emelkedett;. O-Kei félrevonult, és meglátta Szódzót.

– Anyám, valami baj van...

O-Kei a haragtól szólni sem tudott. Legjobban Szódzóra neheztelt, hiszen ő ragadta el testvéreit is. Amikor szemtől szembe álltak, minden indulata elpárolgott, már sajnálta a fiút. Kezével eltakarta szemét, hogy fia ne lássa könnyeit.. Szódzó mintha több mérföldnyi távolságból beszélt volna hozzá:

– A Gunnai hegyekbe igyekeztünk. Előre küldtük az uraság kegyencét, Ojamada vezért. Elárult bennünket, pártütő lett. Éppen az előbb azt üzenté vissza, hogy csapatainkat nemhogy a hegyekbe, de még Gunnai városába se hagyja bevonulni. Kezdve őseitől, az uraságnak csak hálával tartozik, és most...

O-Keit nem sújtotta le a hír. Gyakran hallotta suttogni, hogy az uraság csatározásainak nem lesz jó végük. És ez nem is tartozik rá, ő azért ment oda, hogy hazavigye a gyerekeit.

– Gyertek már haza – sírdogált.

– Nem. Átvonulunk a szomszédos hegyre... az urasággal... De te eridj haza!

– Ne fecsegy ostobaságokat! Hogyan mehetnék én egyedül haza?! És most már beesteledett, éppen jó, hogy...

– Kezdve az őseinktől – szavalta Szódzó –, mindent az uraságnak köszönhetünk. Mi kitartunk mellette a végső győzelemig, mi nem hagyjuk cserben. Ha nekem nem hiszel, nézd meg a saját szemeddel, hogy az uraság sír. Igenis, az uraság sír, örömében sír, hogy Jaszudzó és Heikicsi hűséget fogadtak nekünk!

O-Kei nem csodálkozott. Már csak Ume felől kérdezősködött.

– Ume most együtt sír az uraság asszonyával. Különben ő is velünk tart...

– Vigyél Uméhez!

A menet elején találták Umét, a legnagyobb forgatagban. O-Kei a lánya mellett ülő asszonyt méregette, olyan idősnek becsülte, mint Umét. Körülöttük mind kisírt szemű asszonyok álltak, az egyetlen

férfi maga az uraság volt. O-Kei harmincöt-harminchat évesnek gondolta Singent. Egyidős Torakicsivel... ha élne Torakicsi! Újból zokogás rázta: sorra elveszíti valamennyi gyermekét! Az út szélén hangosan sírdogált. Mögötte már az eperfák bontogatták friss rügyeiket. Megszületett benne az elhatározás: ha Ume nem megy haza, ő vele marad.

Az uraság és legszűkebb kísérete az útszéli kápolnába tért éjszakára. Szódzót családjával a templom külső folyosóján szállásolták el, Jaszudzó és Heikicsi a palánknak dőlve aludtak, O-Kei a lábuk előtt a földön. Ume az uraság asszonyával tartott, ő is a templomban éjszakázott. O-Kei szüntelenül Szadaheire gondolt, nem is szólt neki... Panaszkodott a fiainak, akik nem hallották panaszszavát. Ha hallották, nagy néha csak egy-egy ühümmel feleltek. O-Kei miattuk is aggódott: éhesek, álmosak és fáradtak lehetnek. Saját testi fájdalmát már nem érezte, annyira kimerült volt.

Reggel tanácstalanul tekingetett jobbra-balra, de nem látta fiait. Az uraság még a templomban volt. A kápolna mögött találta meg a három fiút, s Szódzó nagy hangon fogadta:

– Az uraság zsoldosainak a fele eltűnt reggelre!

– Megfutottak, elszökdöstek – magyarázta Heikicsi, nem látta, hogy O-Kei értetlenül bámul bátyjára.

– Kezdve őseinktől, valamennyien hálával... – fújta Szódzó.

O-Kei ebből csak annyit értett, hogy mások is szeretik az életüket. A zsoldosok is. Megijedt. – Ume miért nem jön haza? És a zsoldosoknak igazuk van... Menjen haza mindenki.

– Így nem beszélhetsz! – hördült fel Szódzó.

O-Kei ijedten bámulta vízipatkány-szemű fiát. Lesütötte előle tekintetét, és Jaszudzó öklét látta – csak nem akarja ez a fiú megütni? Reszketni kezdett – az ő vére folyik ezekben a szörnyetegekben? Soha nem hitte volna, hogy ezt kapja vissza fiaitól! És mennyire szeretett volna már otthon lenni! Leült egy közeli nagy fa árnyékába, és sírt, mint a záporosó. A fiaira már nem számíthat, a fiai már az urasághoz tartoznak. Hogy szeretett volna ott a fa tövében meghalni!

A megcsappant menet déltájt útra kelt, Tenmoku felé. O-Kei még soha nem hallott erről a hegyről.

– Északra esik – mondta valaki mellette.

– Sokat kell még menni?

– Nem. Itt van a hegy háta mögött, nemsokára meg is látjuk.

Örült, hogy nem kell a távoli Gunnaiba menetelni. Az elcsigázott emberek mentek, mentek, de Tenmoku hegye csak nem mutatkozott.

– Mikor érünk oda? – türelmetlenkedett.

– Már nincs messze – mondták mellette. – Két-három óra csak...

És eltelt a két-három óra is, de csak nem látták a hegyet. Sötétedéskor egy templomra bukkantak, sokkal kisebbre, mint az előző éjszakai volt.

Az uraság ott is a templomban éjszakázott, O-Kei meg bemászott a templom alatti gödörbe. Éjszaka nagy csetepatéra ébredtek. Vad rohangálás hallatszott.

– Az ellenség itt settenkedik körülöttünk, tízezren is lehetnek – hallotta O-Kei.

Az asszony nem félt. Biztos volt benne, hogy az ellenség előbb csak kifürkészi a hegyet.

Kora hajnalban indultak tovább.

– Ojamada emberei elzárták a Tenmokut is – mondogatták.

– Hát nem Tenmokuba megyünk? – kérdezte O-Kei Szódzótól, mikor nagy nehezen megtalálta.

– Még nem lehet tudni...

O-Kei azt hitte, a fiú szándékosan nem válaszolt egyenesen. És gyanús volt neki, hogy a tömeg egészen lelassúdott, csak tessék-lássék haladt előre. Aztán már nem is kérdezősködött.

Kora délután látták meg az ellenséget. O-Kei még soha nem látott egy szálat se belőle. Az eperfák mellett táboroztak, a zshivaj árulta el őket.

– Itt az ellenség! – üvöltötték az eperfák között, és a menetelőkre vetették magukat. Singent közrefogták.

Látta, ahogy két ember kiugrik, aztán éktelen ordítás, és már csak azt hallotta, hogy megfutottak. A két ember Jaszudzó és Heikicsi volt. O-Kei leroskadt egy fa tövébe, kiáltozás, körülötte settenkedő árnyak. Az urasághoz rohant, elmondta, hogy ellenséges katonákat látott. Jaszudzó fogadkozását hallotta, hogy elkergeti őket... O-Kei az uraság mellett maradt.

Amikor megpihentek, Heikicsi bukkant elő Jaszudzóval.

– Anyám – kiáltotta Heikicsi. – Anyám! Jaszudzóval Kófuba megyünk, te is velünk jöhetnél, hazakísérünk. – És bátyjára sandított.

Jaszudzó ingerülten állt egyik lábáról a másikra.

– Ume itt marad? – kérdezte félénken O-Kei.

– Itt – bólintott Heikicsi.

O-Kei némán állt, amikor Szódzó vágatott elő:

– Az ellenség bekerített bennünket. Az uraság elszánta magát az utolsó lépésre. Heikicsi és Jaszudzó Kófuba mennek a „szentatyához”. Az uraság már csak miatta aggódik. Rettenetes lenne, ha a vak ember az ellenség kezébe kerülne!... Azt hiszem, Jaszudzóék viszik a parancsot, hogy ölje meg magát.

– Iszaván át megyünk, gyere velünk! – nógatta Heikicsi az anyját.

O-Kei nem mozdult. Arra gondolt, talán Szódzóék is Iszava felé mennek. Végre megszólalt:

– Menjetek csak, én itt maradok.

S amikor már Szódzó is sürgette, ránézett; látta fia hátán az alig egyesztendős Jajoit. Észrevette Umét a felgyűrt kimonóban, aztán a menyét az ötéves Kjudzóval. O-Kei nem mozdult.

– Mire vártok? Menjetek! – mordult Heikicsiére, és magához húzta Kjudzót, átölelte: – Hogy bírtad eddig az utat? Ha kell, haljunk meg együtt – és hátára vette a fiúcskát.

Jaszudzó és Heikicsi nekivágtak az útnak, Kófuba indultak.

– Ló kellene – mondta Jaszudzó, és az első parasztháznál kifogtak két lovat. Végtelen ösvényeken kocogtak Endzan felé, mert Iszava távolabb esett.

Kófuban egyenesen a „szentatya” palotájába mentek. Éktelen pusztítás és hullák fogadták őket. Heikicsi már arra gondolt, hogy elkéstek.

Jaszudzó kiabálni kezdett a kihalt házban, Heikicsi mindenütt a nyomában volt. A romok barátságtalanul verték vissza a vak pap nevét. Már elég sokáig hívogatták, amikor egy belső szobában váratlanul rátaláltak. Vak arcát mozdulatlanul fordította az ajtó felé. Fehér kimonóban mellette ült a felesége.

Jaszudzó beszélni kezdett:

– Az uraság nem vette be magát Gunnaiba, és Tenmokuba se jutott el...

– Elesett? – kérdezte a vak.

– Nem.

– Az ellenség már ide is betört... pusztít! Nem akarunk az ellenség kezére jutni! Éppen az utolsó óráink...

Heikicsi a bátyja mögött állt. Megértette, hogy a vak készül megölni magát. Aztán a „szentatya” világtalan arcával Jaszudzó felé fordult:

– Halálomról mielőbb tudasd majd a méltóságos Szuvát²¹...

– Szóval meghal, és majd mi mondjuk meg az uraságnak... – gondolkozott el Heikicsi.

A kert felől kutyacsaholás, aztán döngő léptek zaja hallatszott. A vak a kert felé, a zaj irányába fordult, mintha látna. Heikicsi követte a vak tekintetét, látta, hogy az ellenség visszatért a kertbe. Fegyverek villogtak, gyilkos kardok és lándzsák. A kutya egyre vesztebbül ugatott, aztán farkcsóválva körülszaglászott.

Jaszudzó hatalmas kiáltással a kertben termett. A katonák két irányból törtek be, mire Jaszudzó előrántotta kardját. Míg Heikicsi

egyszerre két katonával birkózott, addig seregnyi vonult a pap szobájába. Lopva a vakra nézett, látta, hogy kezében parányi tör villan, s a felesége támogatja. Aztán Jaszudzóra nézett: egyszerre három katona fogta közre. Háta mögött lódobogás; a „szentatya” melléből lándzsa meredt elő. Mit tegyen? Jaszudzónak sikerült kiszabadítania magát, és ekkor a szobában ténfergőkre vetették magukat. A vak pap előtt élettelenül feküdt a felesége, s ő haldokolva zuhant rá. Heikicsi letérdelt, próbálta felemelni. A pap érthetetlen szavakat hörgött, és egyre ismételte, hogy meghal. Utolsó erejével még megpróbálta a Heikicsi mögül előugró katona törét kicsavarni. Nem sikerült.

Heikicsi látta, hogy bátyja lábán friss vágás tátong, vére patakzik. Amíg Jaszudzót támogatta, a katonák megint a vak papra rohantak, és egy utolsó szúrással kioltották életét. A fiút vad indulat szállta meg, ereje megsokszorozódott. A kertig szorították vissza az ellenséget. S a katonák megfutottak. Visszamentek a vakhoz, felültették, és szólították. Felelet már nem érkezett. Szája nyitva maradt, vak szeme fennakadt, végtagjai még reszkettek, Heikicsi lefektette, s Jaszudzó tehetetlenül csak annyit mondott, hogy a pap meghalt.

Heikicsi támogatta bátyját, míg elhagyták a házat. A kutya szünet nélkül vonított. A két lóból már csak egyet találtak a kapu előtt: Heikicsi maga mellé segítette a nyeregbe bátyját.

– Most hová menjünk? – tétovázott Heikicsi.

– Egyenesen a hegyekbe – mutatott Jaszudzó észak felé.

Hosszú utat tettek meg egyvágásban. Mire elérték a hegyi ösvényt, a ló már kimerült. Heikicsi leszállt, és gyalog ment tovább.

Jaszudzó egyre csak az uraságra gondolt. Hogy elhagyták a hegyet, Endzan felé fordultak. Egész éjszaka ügettek, a ló teljesen kimerült, és meg kellett válniuk tőle. Jaszudzó már teljes súlyával Heikicsire támaszkodva botorkált előre. Három napig meneteltek éjjel és nappal, kis pihenőket tartva csak, amikor vízhez értek. Jaszudzó szerint az volt a Fuefuki felső folyása. Egy háznál megint elkötöttek két lovat, és nyeregben mentek tovább. Ahol a víz a

legkeskenyebb volt, érdeklődtek az uraság csapatai után. Megtudták, hogy az utolsó katonák valahol Tano környékén portyáznak, Jaszudzó nem kételkedett a hírben. Megkérdezte, merre van Tano. Menjenek csak ezen az ágon fel a hegyekbe, majd megtalálják – igazították útba a hegyi emberek. Hajnaltájban találtak is egy ismeretlen falut. Amikor a hirtelen emelkedőnél a lovak kifulladásra, leszúrták őket. Nem sokkal később megtudták, hogy Singen maroknyira csappant serege a völgyben harcol. Elérték Tanót.

A völgyben hullaerdőt találtak. Elesett az uraság, el az alvezérek. Haldoklók egész serege hevert körülöttük. O-Kei szétvetett lábakkal hevert a földön, hátán mély vágás. Aztán látták Szódzó asszonyának holttestét, kezében Jajoit tartotta. De Szódzót nem találták az elesettek között.

Szódzó maga ölte meg fiát, és bevette magát egy kiálló szikla mögé, ahol a Tenmoku kezdődik. Egyik kezével az indákba kapaszkodott, a másikkal kaszabolta a sziklára kapaszkodókat.

– Az uraság végez magával – ordította le. – És egyetlen szál ellensége sem kaparinthatja meg őt élve!! – Volt, akit eltalált a kardja, s akit nem, az magától zuhant a hegyi patakba. Szódzó félt, hogy az inda, amelybe kapaszkodott, elszakad. – „És ha leestem – gondolta –, az én vérem is mossza majd a Singen-töltést a Tücsökretrec mellett...”

Jaszudzóék nem találták meg Szódzót. De azt megtudták a környékbeliektől, hogy az uraság zsoldosai az Eren-templomban rejtőznek. Felmentek a templomhoz.

Amikor a templomba bebocsáttatást kértek, a katonák teljes torokból ordították, hogy jól rejtőzzenek el, mert annyi az ellenség katonája, mint réten a fűszál. Alig tudtak választani a búvóhelyek között, hiszen ott kínálta magát a templom alatti gödör és a kaputorony.

Reggel a pap egy gyíkot látott a folyosón. Hátán fehér csík villódzott. A templomszolga halálra váltan mondta, hogy az a gyík

már akkor is ott élt, amikor a templomot építették. Ezután már mindenki biztos volt abban, hogy az uraság meghalt.

Az ellenség bekerítette a templomot. A pap megtagadta Takeda katonáinak kiadását, s azt is tagadta, hogy ott valaki is rejtőzne... Amint a nap leáldozott és besötétedett, a templom körül hatalmas máglyák emelkedtek, a kertbe égő szalmakévék röpültek. Sokan a tetőre menekültek a pappal, messziről is jól látszott, hogy még sokan rejtőznek mögöttük. Jaszudzóék már felhagytak minden reménnyel, még csak nem is próbáltak menekülni.

– Leszúrlak – szólt Heikicsi.

Jaszudzó bólintott.

A lángok a templom főépületét nyaldosták, amikor Tacu átvergődött az ellenség gyűrűjén. – Dzsiró! Dzsiró! – üvöltötte eszelősen. – Hát beteljesült a bosszúm! Az uraság elpusztult! – És bevergődött az égő templomba.

Bent a papok és papnövendékek együtt zengték az imát:

*Mindannyian megváltatunk,
Amikor eljő az idő.
Kannon boszacu nevét
Ha kimondod, s a tűzbe lépsz,
A tűz meg nem égethet téged
A boszacu isteni hatalmánál fogva.*

A belső imateremben már érződött a füst, csípte Tacu szemét. Tacu egyre Dzsiró nevét kiabálta. Aztán beszorult a papok közé, akik annyian voltak, hogy már nem láthatta meg közöttük unokáját.

*Ha támad nagy vízözön,
S elborít téged,
Zengd dicsőségét az ő nevének,
S sekélybe, partra jutsz.
Ha száz, ezer, tízezer, százezernyi lény...*

– hangzott az ima egyre erősebben. A füst mindjobban marta a szemeket.

Tacu már saját kiabálását sem hallotta az imától. A lángnyelvek kelet felől törtek be, a papok ruháját nyaldosták. Elhalt az ima, vad ordítássá fajult. Mindenki a kijáratnál tolongott, de már onnan is betört a tűz. Megpróbáltak kitörni a nyugati oldalon. Tacut elsodorta az emberáradat. Utolsó erejével felnézett, s az izzó levegőjű terem közepén Dzsirót látta. Imádkozott.

*Ez a legnagyobb ige,
Ez a mindenek felett való ige.
Minden kínokat eloszlat,
Igazság ez, és nem káprázat.
Mondassék hát a pradzsnapáramitá igéje,
És szól az ige ekképpen:
Kathi, kathi,
Palakathi,
Pala samgathi...*

– Dzsiró! – kiáltotta. Felállt, de lába megakadt a feldöntött pulpitusban; újból felkapaszkodott, aztán visszazuhant. Lába imatekercekre gabalyodott. Minél jobban igyekezett kiszabadítani magát, annál szorosabban fogták a tekercek. Az átizzott levegőben szét-tépett imádságoskönyvek lapjai szállongtak. Mint féreg kúszott Dzsiróhoz. Ráesett. Dzsiró szakadatlanul imádkozott, átölelte nagyanyját, és leszedegette róla a szalagokat. Pillantása a vergődő papok fölött keringő zászlófoszlányokra tévedt.

*

Este az iszavaiak kimentek a Fuefukihoz. Nézték a távoli tüzet. Valaki azt kiabálta, hogy ég Eren temploma.

Szadahei éppen rizst mosott a hídnál. Már előbb is észrevette a tüzet, de megrettent, amikor az emberek az égő templomról beszéltek. Már több mint tíz napja élt egyedül. Látott állig felfegyverzett ellenséges katonákat kószálni a Tücsökterec körül. A faluba senki nem tért vissza, mindenki elesett. O-Kei is elpusztult. Amikor azt hallotta, hogy az uraság emberei elsáncolták magukat a templomban, reménykedni kezdett, hátha megmenekülnek.

Néhány nappal azelőtt ellátogatott az ikerdombi paphoz.

– Ha elsáncolták magukat, az még nem jelenti azt, hogy... – vélekedett a fiatal pap.

– Senki sem? – révedt el Szadahei.

– A templom papja... Az a kövér, eszes pap...

– És mit ér most annak a kövér papnak az eszessége?

Szadahei kitérő választ kapott.

„Szóval már az emberek is beszélnek... Ég Eren temploma” – és ujjai között pergette a rizst. Pillantásával kerülte a tüzet. Minek is!

– A tücsökretrebelieknél mindenki odaveszett – mondogatták az iszavaiak. És sajnálkoztak.

– De visszajött ám a Szülőkergető Gen... Most éppen bujkál... A botcsinálta katona! Az én fiaim meg mást se hallottak, mint szidást, ha a háború csak szóba is került. És mind odavesztek... – Először életében érezte kegyetlennek a sorsot. Aztán a hídnál tolongókra nézett, és odakiáltotta:

– No, és mi hasznunk vele? Hiszen a Kószuke úgyis elkergeti apját-anyját?! És minek is a gyerek? Haszontalanság az... ha jó, ha gonosz! – és Szódzóra gondolt. Aztán megbánta, amit a gyerekekről mondott. – Hogy is mondta Szódzó legutóbb? „Kezdve őseinktől...” Ez nem lehet az ő gondolata, csakis azé az asszonyé, a feleségé... Akinek csak katona rokonai voltak... Minek is kellett ez az asszony a fiának? – és mosta, mosogatta a rizst. Valaki odakiabált hozzá a hídról:

– Mocskos a víz, hallod-e? Hullákat sodor a Fuefuki!

– Talán nem azt tartja a mondás, hogy a vízi piszok nem piszok három rőf után? Ott már a víz istene tartja tisztán a vizet... – dörmögte vissza. Aztán mintha a nevét kiáltották volna. A túlsó parton Haru nagyanyó integetett:

– Mondd csak, fiam, mikor jön legközelebb az ár?

– Mit tudom én! – gurult méregbe Szadahei.

Amikor a vízből kiemelte a kosarat, elhűlve látta, hogy a vízben egy szakadozott zászló lebeg. Benyúlt érte, és felhúzta. A Takedák címeres zászlóját tartotta kezében. Messze mintha megverték volna a harci dobokat – és utálkozva visszahajította a zászlót.

1958

TOKIÓ HERCEGEI

Jószuke törzsasztala egyik sarkánál ült. Belebámult a füstbe, arra gondolt, hogy szereti ezt a kávéházat, tetszik neki, hogy ettől a kávéháztól a cigaretta füstje annyira elválaszthatatlan, mint a zene. Régóta kémlelte az utcát, de a sárga ablaküveg mögött Tanaka csak nem mutatkozott.

Úgy beszéltek meg, itt találkoznak. Vagy korábban beszéltek meg? Még arról is szó volt, hogy Tanaka partnere lányokat hoz, bemutatja őt nekik. De milyen is lehet az a lány, a Tanaka ismerőse? Tanaka nemrég találkozott csak vele. Ez a lány jobban érdekli, mint a barátnője. Csinos? Az udvarlástól Tanaka nem idegenkedett éppen, de nem is lelkesedett érte. Ha udvarolt, egyszerűen csak azért tette, mert jólesett tudni, hogy lány ül mellette. És ez jobb volt, mint a legkedvesebb kávéházi lemezei. Szerette, amint a zene, a dal vad erővel a fülébe hatolt, s ez elaltatta ösztöneit, egészen az ájulásig, ilyenkor egyik bódulatból a másikba esik, és minden porcikája remegni kezd. Mekkora élvezet, hogy a mellette ülőben is ugyanaz megy végbe, mint benne. Csak jönne már Tanaka!

A lemezzátszón éppen az „Egy szerelem története” mambó forgott. Jószuke szemét elhomályosították a könnyek, mint mindig, valahányszor csak ezt a mambót hallja. Ezt nem tudná megmagyarázni: egyszerre jelent kínt és örömet, mintha kések szántanának a húsába, amit valami édes érzés vált fel. Igaz, még a mambónál is jobban szereti Elvis Presley dalait, a Presley-dalok hallatára teste még jobban elernyed, a reszketés mintha jobban átjárná tagjait.

Titokban azt remélte, hogy valaki feltesz egy Elvis-lemezt. De nem Elvis következett, hanem az „Újvilág” szimfónia egy részlete. – Ki lehet ez az ostoba alak? – töprengett. – Megvan! – és a nyelvével csettintett. – Az a diák, a B-egyetemről! Ott ül a túlsó oldalon, a sarkon. Ilyet csakis ő rendelhet! Halvány, sovány arca, izgága szeme fontoskodó természetéről árulkodik. Ha nő lenne, az ember azt mondaná, hogy úgy kelletti magát, mint egy tyúk...

Mert Jószukének a szimfónia eredendően „zajt” jelent, amelyben nagyképűen, nehézkesen sorakoznak fel a hangok, az ember vár, vár, de később sem érti, mire, és ha mégis megfogalmazódna benne valami ebből a zajból, például egy szép dallam, máris új, bonyolult hangok következnek. Persze, vannak – magyarázta már sokszor Jószuke –, akik méltósággal, fenséges nyugalommal hallgatják végig a szimfóniát, de hát ez már valóságos tudomány, ez nem lehet ösztönös, ezt tanulni kell. Hallott már olyasfélét is, hogy a zene a művész gondolatainak kifejező eszköze, de ezek számára annyira súlyos gondolatok, hogy a szimfónia nem szerez neki felüdülést. Ellenkezőleg. Különben is, bármely gondolat, ha *művésztől* származik, csak az örületbe kerget, csak szenvedést kelthet. És ezt a muzsikát nem lehet elviselni. És az a diák a B-ről kizárólag unalmas lemezt kér: szimfóniát, meg furcsa, mesterkéltn hangon énekelt operaáriákat.

Közeledő lépésekre lett figyelmes. Tanakáék jöttek, köztük volt egyik osztálytársa, Itó is. Rá nem számított. Mögöttük két diáklány bukdácsolt.

– Parancsoljatok – kínálta Tanaka udvariasan a lányokat helytel, miközben a szemközti ülésre mutatott. Ő is leült, és Jószukéhez fordult:

– Hát neked nincs órád?

– Ellógtam – felelte Jószuke vigyorogva. Egy kis idő múltán hozzátette: – Utálom az Admirális óráit! – Elsötétült tekintete előtt megjelent a tanár arca. Már bántotta, hogy annak idején összekaszkodott vele, már unja is a lógásokat. De már semmit sem lehet tenni. Aztán, hogy „ellóghasson” a tanár arcától is, felállt, a lemezjátszóhoz ment, és leállította az „Újvilág”-ot és feltette a „La Compalusá”-t. Mambó ez is, szomorú mambó. Aztán a polcon előkereste a „Teddy Bear”-t. De miért ennyire indulatos, ha csak gondol is az iskolára? Hát nem elhatározta, hogy ezt a második évet még rendesen befejezi, aztán abbahagyja a High-schoolt²²? Minek utáltatta meg vele az a tanár az iskolát? Persze, neki sem mindegy,

és a szülei sem fogják annyiban hagyni. De mit tehet, ha annyira nem szenvedheti az Admirális ábrázatát? Nem maradhat ott tovább.

Tanaka már élénken csevegett a lányokkal. Felfigyelt:

– ... Ha elfelejtenéd, úgy belecsípek a fenekedbe, hogy... – hallatszott Tanaka bekötött lábszárú menyasszonyának sipító hangja.

A nő mellett az a kislány ült, akit Jószukének akartak bemutatni. Feje, mint az úritök, a bőre sötét. Itó szótlánul ült Tanakával átellenben.

– Az N-gimnázium? Minek neked ilyen fene jó iskola? – kérdezte foghegyről Tanaka a bekötött lábszárú menyasszonyától, miközben kávéját kortyolgatta.

– Ez neked előkelő? Mit szóljak akkor a te C-highschoolodhoz? Az aztán az igazi kolostor- vagy siralomház-szagú iskola! – nyelvelt a kislány.

Mindenki derúsnek, élénknek találta.

– Én a legkevésbé tehetek erről. Engem beírtak.

Jószuke nem találta a „Teddy Bear”-t, viszont felfedezte a „Magányos cowboy”-t. Ez is Elvis-lemez, hát feltette.

– Csak Presley-lemezeket tegyenek fel – hagyta meg a pincérnőnek, aztán visszament az asztalhoz. Levágta magát a tökfej-arcú kislány mellé.

– Hát téged hogy hívnak? – kérdezte.

A lány nem felelt, csak vihogott, amiből Jószuke arra következtetett, hogy talán jómódú családból való. Miért nem árulja el a nevét? Mert ha abból származik, akkor számára szóba se jöhet. Mire a lány megkérdezte tőle, miért fontos neki tudnia a nevét, már nem is volt rá kíváncsi. Aztán a lány csapkodni kezdte az ütemet az asztalon, lábával dobogott, és mint mikor valaki dalt füttyül zenére, úgy mondta:

– Piros paprika vagyok. – És jót nevetett.

Jószukét már egyáltalán nem érdekelte. Végre is a lány elfütyülte-nevette, hogy Szaszakinak hívják.

– Hazamehetnénk, nem? – kezdte Itó.

– Hülye! Mi a fenét csinálnál otthon? – kiabált Tanaka.

– Hát megtöltöm a bendőm, vagy mi! Éhes vagyok.

– Vegyél egy kiflit – ajánlotta Jószuke. Mintha az evés hallatára maga is éhséget érzett volna.

Itó nem mozdult, lehet, hogy nincs egy vasa sem.

– Neked van? – kérdezte Tanaka, a zsebére ütve. Ezzel mutatta, hogy ő is éhes.

– Ha kifizetem a kávé meg az övét – intett Jószuke a lány felé –, hús jenem marad.

– Nekem sincs több százhusznál – szólt Tanaka, és állával a bekötött lábú lány irányába intett. – A kávé hatvan, szóval ki van számítva...

– Vegyetek kiflit – kiabált Jószuke, és kitette az asztalra a hús jent.

Itó lekicsinylően pislogott a pénz felé, aztán felkapta, és eltűnt vele.

– Jöhetnél holnapután – szólt Tanaka a lányhoz. Jószuke elszégyellte magát a barátja miatt, eszébe jutott, hogy annak mindennap más lánnyal van randevúja.

– Mégsem, nem érek rá se holnap, se holnapután – jelentette ki Tanaka. – De talán este...

Hogy irigyelte Tanakát ezért a könnyedségért! Persze, neki más, ő nem iskolakerülő. Ő is ilyen lehetne, ha nem lógott volna el annyi órát... az Admirális óráit! Csak ne fájna neki annyira ez az iskolaügy! Örült, amikor a lemezzátszóból a „Kiszasz, kiszasz” mambót hallotta. Örült, bár egy kicsit sajnálta, hogy nem Elvis. Hallotta, amint Tanaka azt kérdezi a tökfej-lánytól, hogy hatkor megfelel-e neki. „Négytől hatig biztosan mással lesz” – gondolta. Aztán maga is a lányhoz fordult:

– Nem mehetnénk valami moziba? Igaz, holnap és holnapután nem a legalkalmasabb... – Megint elszégyellte magát, hiszen Hakonébe akar kirándulni valamelyik motorbiciklis barátjával, másnap pedig lánnyal volt randevúja. Sajnálta magát, mert nemcsak szórakozásaival kellett törődnie, hanem ráadásul még az Admirális-üggyel is. A kislány szórakozottan pislogott:

– Szegény, nagyon sok dolgod lehet...

Jószuke hallgatott. Mert rockabillyzni a haverokkal éppen olyan fontos funkciója volt, mint akár az evés. Legszívesebben már moziba sem járna, folyton csak Elvist hallgatna. A kislány azt mondta, hogy neki sok a dolga. Persze, de csak Elvis miatt. Sok a dolga? Ha nem lenne az Admirális, hát...

– Ugye, van valakid, aki miatt olyan sok a dolgod? kérdezte a lány.

– Kifejezetten nincs.

– Dehogya! Hát az, akit igazán szeretsz?

„Csak nem akar kikezdeni velem?” – villant fel a gyanú árnyéka Jószukében. Ő nem szereti ezt a szimfóniát... Csupa agyonkomplikált szenvedély. Elvis most a „Dixieland-rock”-ot énekl, ez mégis jó dolog. Mi a csudának zavarja ez az úritök-fej lány fontoskodó gondolataival? Most, ahogy a térdén veri az ütemet Elvisre, még az arca is rút.

Itó visszaérkezett az asztalhoz, letette a két kiflit. Valaki rögtön le is csapott az egyikre.

*

Este hétig maradtak a kávéházban. Jószuke egyedül szállt le, de nem haza, hanem éppen az ellenkező irányba indult. Minek is még hazamenni? Korán van. Meg kellene nézni a közeli kölcsönkönyvtárban a filmmagazinokat. Már majdnem odaért, amikor összefutott Szatóval. Vastag szövetű, rikító kockás zakójához rózsaszín inget és barna nadrágot viselt. Az ember még azt hihetné, hogy túl bő a nadrágja, de ha meggondolja, hogy Szató olyan magas...

– Csavargunk egyet? – köszöntött rá a fiú. – Betegállományban voltam eddig, de holnap már be kell mennem a gyárba. Lehet, hogy itt valami nincs rendben – és a mellére mutatott.

Jószuke szórakozottan hallgatta. Kíváncsi is ő arra, hogy Szatónak hogy s mint szolgál a tüdeje! Különben is, a szomorú dolgoktól mindig rosszkedve lesz.

Kimentek a földalattihoz. Szató a Gindzába akart menni. Letelepedtek az egyik kávéházban, aztán felrakták az összes lemezeket. Még ki sem jöttek, Jószuke máris újabb rockabilly lemezek után sóvárgott. Aztán visszamentek oda, ahol délután voltak. Éjfélre járt, amikor Jószuke hazaért.

Örült, hogy apja már aludt, mert így elmaradt a szidás. Úgyis állandóan az ő éjszakázásain lovagolt, hogy ő már olyan, mint egy betörő. Észrevétlenül besurrant, és a takaró alatt próbálta összerakosgatni az aznapi városkép mozaikjait. Mint óriás diadémok, megcsillantak a Gindza neonfényei, aztán a tüdőbajos Szató szavai, amit a rockabilly-tenger órájában mondott: olyan jól érzi magát, hogy ezek után már szívesen meg is halhatna. Igaza volt, mert pattanásig jóllakva Elvisszel, ő is valami ilyesfélét érzett. Olyan elégedett volt, hogy el is határozta, nem lógja el többé az Admirális óráit, bármennyire utálja is azokat.

Az Admirális következő pénteki óráján már Jószuke is ott volt. Igaz, hogy ezen az órán idegen, érthetetlen volt neki minden, nem számítva, hogy a matematika amúgy is gyenge oldala. Az órán mérhetetlenül unatkozott, de hősiesen átvészelt mindent, csak múljon már az idő. Kezdetben még tisztán hallotta az Admirális hangját, bár nem értette, amit magyarázott, s csak ezután kezdődött az ásítózás. Ásítását sikerült elrejtene, de a tanár hangját mégis egyre messzebből hallotta. Amikor hatalmas nyüzsgés támadt körülötte, összerezzen. A zaj az óra végét jelezte. Valaki a nevét kiabálta:

– Akijama Jószuke!

Mintha villám sújtotta volna.

– Jelentkezni a tanáriban! – hallotta az Admirális hangját.

Jószuke összeharapta a száját. Csak nem kapták rajta? Persze, most jön majd a hegyi beszéd...

Az előadások végeztével megállt a tanári ajtaja előtt. Már-már visszafordult, amikor meggondolta magát. – Jobb minél előbb túlesni rajta – határozta el. Benyitott, megállt az Admirális mellett, aki éppen dolgozott. Sokáig hagyta ácsorogni. Várta a szidalmakat, bárcsak gyorsan mondaná el! Végre az Admirális, anélkül, hogy feléje fordult volna, intett, hogy üljön le. Jószuke nem ült le, mert tudta, hogy vétkes. Csupán az Admirális második parancsának engedelmességedett.

– Mondd, te mindig későig csavarogsz? – és fel sem emelte fejét munkájáról.

Jószuke megnémult. Csak nem a lemezezés miatt aludt el? Hiszen ha kedvére eltelik azzal a zenével, úgy tud aludni és pihenni, mint a tej. Most is csak azért aludt el, mert az Admirális órája olyan végtelenül unalmas. De miért nem képes ezt egy tanár megérteni? Tudta, hogy bűnös. Elhatározta ott rögtön, hogy bepótolja az elmulasztott anyagot, és nem fog többé unatkozni. De miért nem mondja meg rögtön az Admirális, hogy mit akar, minek köntörfalaz? Ő tudja nagyon jól, hogy a tanárnak igaza van. Ekkor megroppant a szék az Admirális alatt, hozzá fordult:

– Te, Akijama, te feketelistán vagy a rendőrségen, ugye? – kérdezte váratlanul.

Jószuke még élénken emlékezett az esetre. Már van vagy három hónapja, amikor az állomás mögötti sikátorban egy huligánbanda belekötött. De mit akar most ezzel az Admirális? Hát nem derült ki a rendőrségen, még a szülei is belátták, hogy ártatlan volt. Minek most is ezt a dolgot feszegetni? Ezért volt vele mindig olyan furcsa ez a tanár? Hallgatott. Még gondolni is rossz az esetre! Az Admirális folytatta:

– Már két órát lógtál el egymás után.

Jószuke fellélegzett: ha az Admirális csak ezt akarja megbeszélni, akkor nem olyan veszélyes a dolog. Igaza van.

– Mondd, a mai órából értettél valamit?

Hallgatott. Mit is válaszolhatna? Azt, hogy nem, egy szót sem értett az egészből? Félt, csak mielőbb kikerülhetne már innen. És az Admirális úgymint tárt kapukat döngtet.

– Nem is figyeltél? – kérdezte az Admirális rendíthetetlen következetességgel.

Jószuke a padlót nézegette, mit sem áhított jobban, mint hogy a prédikációnak vége legyen. Aztán a tanár visszakanyarodott a rendőrségi ügryhöz:

– Oda is biztosan csak azért jutottál, mert te voltál a ludas...

Dühbe gurult. Hát így! Ő is azt hiszi... azért nem hagyja már abba! – Fölemelt fejjel, merőn a tanárra hunyorított, lába reszketni kezdett az elfojtott dühtől, alig bírta türtőztetni magát. Aztán szégyenkezni kezdett, már nem is takargatta reszketését, feje hirtelen kitisztult, fülében már Elvis suttogta a „Baby I dont care”-t. Szeme előtt az Admirális elmosódott képe himbálódzott, száját összecücsörítette. Kezét-lábát a dal ütemére ringatta, s az Admirálisra bámult. Arra eszmélt, hogy a homlokán ütés csattant: a tanár alakját most már világosan látta. Megint igazat adott neki, tudta, mindent megérdemel, a legrosszabbat is. Végtagjai alig észrevehetően még most is mozogtak, várta a következő ütést. A tanár a fejét kezdte püfölni, ez már jobban fájt. Próbált uralkodni magán, fejében egyre az az Elvis-dal motoszkált. Kezével védte ki az Admirális harmadik támadását; majd lengő karjával a szeme előtt megnőtt tanár arcába vágott, szabad kezét ökölbe szorítva lecsapott az orrára. Érezte, hogy ezután lehiggad. Megrázta az Admirálist. – Miattad rúgnak majd ki! – ordította. Torkát sírás fojtogatta, próbálta a tanárt a tágasabb folyosóra vonszolni. Ott jobban elbánhatna vele! Hátán taszítást érzett, megfordult. A halálsápadt, kopasz és köpcös igazgatóhelyetteset látta, ütésre emelt kézzel. Ezt az embert ugyanúgy utálta, mint az Admirálist, már mindegy volt neki, hány embert intéz el. De tévedett, az igazgatóhelyettes pofozni kezdte, a pofonok jobbról-balról egyenletes gyorsasággal csattantak az arcán. Nyitott tenyérrel ütötte. Jószuke a hasába boksolt, az igazgatóhelyettes megtántorodott, egy székkal védte magát, szeme vészjóslóan villogott,

amitől Józsike ijedten az ajtó felé szűkölt. – Dögöljetez rakásra! – sivította, és kirohant, vissza az osztályterembe.

A folyosón kicserélte cipőjét, elbúcsúzott a papucstól, és nem a főbejáraton, hanem a hátsó mellékajton át hagyta el az épületet.

Bátornak érezte magát, akit csak az tartott vissza az igazi verekedéstől, hogy tanáraival állt szemben. Tudat alatt félt: rettenetes dolgot művelt! De már mindegy, *oda* többé nem teszi be a lábát, persze, így eleve kizárja magát az egyetemről is, s ez baj. Ha nem kerül egyetemre, akkor soha nem jut ideje szórakozásra, észrevétlen illan el a fiatalsága. Ennek már befellegzett. De tehet ő arról, hogy amit szívből utál, azt felrúgja?

Törzskávéházához érkezett. Valami slágert tettek éppen a lemezjátszóra, odament, rockabillyt keresett. Megtalálta Elvistől a „Dixieland-rock”-ot, lecserélte a lemezt, aztán régi asztalához telepedett. Érezte, hogyan tágul ki a melle a rockabilly hatására, akkorára tágul, mint a Mindenség. Fejében ritmusok ugrándoztak, tagolt ritmusok, melyek segítségével az előző eseményektől soha nem is sejtett távolságokba jutott. A lemez járt, újabb Presleyt keresett, és egészen a lemez fölé hajolt. Mint a rockabilly mellett mindig, most is erősnek érezte magát, akin nem kell szánakozni. Hiszen ő maga hagyta ott azokat a förtelmes alakokat! Keze derékszíjára tévedt, észrevette, hogy csatja középre csúszott, pedig ő úgy szerette, ha egy kicsit balra kerül. Aztán feltette Elvis „Vadászkutyá”-ját. Testét betöltötte a ritmus, minden mást kiszorított. Magában egyre azt mondogatta, hogy nem szerencsétlen, nem sajnálatra méltó, hiszen nem tűrheti, amit utál. És más lehetősége is van, mint az iskolába járás. Eszébe jutott, hogy munkát is kereshet, állást vállalhatna valahol. Amikor a „Vadászkutya” lejárt, feltette a „Túl sok”-at, szintén Elvistől.

*

Cuneo a Gindzába ment, az M-áruházba. Inget keresett, már rengeteget keresgélt mindenfelé, és ideje, hogy kiválasszon már egyet, amely a szezonra kiszolgálja. A mintások között sem talált megfelelőt, így egy világoskék mellett döntött, szintén a környékbeli

áruházban. Sehol jó áru! Pulóvert is akart venni, de azt sem talált. Az utolsó boltban már siettették a vevőket, éppen záróra volt; hagyta magát sodortatni a tömeggel, és mélységesen sajnálta, hogy az ő iskolájában csak fehér inget szabad viselni. Hazaindult, útközben bement abba a kávéházba, ahol a többiekkel szokott találkozni. Elvis éppen az „Amikor felragyog a szomorú telihold”-at énekelte. Meglátta Tanakát, leült mellé:

– Képzeld, a Gindzáig kellett mennem, mégsem találtam egy rendes inget – panaszkodott.

Tanaka nem is figyelt rá. Vigyorgott.

– Az a lány a múltkor katonai csekkel fizette ki a kávéját... Jobb szerettem volna, ha én fizethetem.

Cuneo igazat adott Tanakának. Ő sem szereti, ha jelenlétében lány fizet. Persze, az szép tőle, hogy hajlandó vállalni az áldozatból... Aztán megkérdezte:

– Arról a bekötött lábúróról beszélsz?

– Ugyan! Ez sokkal magasabb. Az a bekötött lábú? Az, kérlek, úgy intézte el a lábát, hogy leesett a K-gimnázium rugby-bajnokának a biciklijéről... A csomagtartón ült!

– Na, és mit akar tőled most, ha a rugby-bajnokkal jár? – Cuneo már elhatározta magában, hogy ez a lány nem érdekli. A másik különben is sokkal gusztusosabb, meg aztán pénze is van. Mostanában halt meg az apja, a kocsiját is most örökölte. És Cuneo nem szeret senkivel sem versenyezni.

– Azt mondják – folytatta Tanaka –, hogy Akijama egy szállítási vállalatnál melózik. Várd meg, ő is biztosan erre jön.

Cuneo erőszakosnak tartotta Akijamát. Aztán ijedten fedezte fel, hogy otthon hagyta a fésűjét, hát kölcsönkérte Tanakáét. Dicsekedett, hogy sikerült megszoknia az oldalt való fekvést.

– Hallom, Kimura mostanában hajkrémet használ – számolt be Tanaka.

Cuneo nem hagyta szó nélkül a megjegyzést:

– Jaj, ki nem állhatom a zsíros hajkrémet, pláne ilyen hosszú hajon! – és alaposan megtörülte papírzsebkendőjében Tanaka fésűjét.

Az ajtón egy idősebb diáklány lépett be. Tanaka intett neki, a lány az asztalukhoz telepedett. Cuneo hozzá fordult:

– Eddig soha nem tudtam magam kialudni, ha oldalt feküdtem – mondta. – Azt hiszem, sikerül megszoknom... – és a lányt figyelte. Megállapította, hogy a lány Tanakához tartozik, nála sokkal idősebb, kreolra sült bőre teszi olyan üdévé. Szeme vágása feltűnően keskeny, ebből a szemből valami különös rokonszenv árad. Most rosszkedvűnek találta, mert nem is válaszolt neki.

– Szóval – folytatta Cuneo –, jobb, ha oldalt fekszem, mert ha hanyatt alszom el, reggel nem bírok megfésülni. – Vigyorgott.

– Csak nem azért meséled ezt, mert most éppen kócos vagyok?

Cuneo a lányra nézett, és arra gondolt, hogy a lány valóban megfésülködhetne. Aztán elnézően mondta:

– Nőknél, az más! De férfiak nem hagyhatják! – Nagyon sajnálta a férfiakat, amiért kevesebb a lehetőségük magukat cicomázni, mint a nőknek. És mit lehet az ő rövid hajukkal kezdeni? Nem beszélt, de gondolatai az arcára voltak írva. A lány áhítattal szólalt meg:

– Te igazán tudod ápolni magad!

Tanaka visszakérte Cuneótól a fésűt, megtörülgette, és maga is fésülni kezdett:

– Én legalább kétszázszor is kifésülöm minden reggel a hajam. Micsoda aljas ez a Kimura! Azt hiszi, ha krémezi a haját, már nem is kell vele törődnie...

– Tényleg – élénkült fel Cuneo –, már nekem is szemet szúrt a fényes haj! – és borzadva gondolt a vastagon felkent krémre. A lányhoz fordult: – Te hol melózol?

Tanaka válaszolt a lány helyett:

– Tanuló egy varrodában.

– Mondtam már, hogy nem kell hazudnod – fakadt ki a lány. – Nem, nem járok sehová.

– Ne haragudj, összetévesztettek valakivel – horgasztotta le fejét Tanaka.

– Lehet vagy huszonkét-huszonhárom éves, igaz? – kérdezte Cuneo.

– Ugyan – méltatlankodott a lány –, csak húsz vagyok.

Cuneo arra gondolt, hogy ennek a lánynak már minden mindegy lehet, ha ilyen nyíltan bevallja a korát.

– Moziba megyünk? – kérdezte a nő.

– Nem tudok, este dolgom van – szólt Tanaka.

– És te? – fordult Cuneóhoz.

Cuneónak nem volt semmi ellenvetése, de őt a mozi nem érdekelte. Ha már pénze van, és rá is ér, ő szívesebben hallgatja Elvist.

A lány tovább panaszkodott:

– Utálok otthon lenni! Otthon mindenki olyan bárgyú!

– Minden család ilyen – szólt részvevően Tanaka.

– Én nem utálnék annyira otthon lenni – folytatta a lány –, ha nem akadékoskodnának folyton. De mindenbe beleütik az orrukat, még ha mosok vagy takarítok, akkor is...

– Tényleg, téged mindenki csak bánt otthon? – érdeklődött Cuneo szánakozva.

– Főleg a család nőtagjai.

– Ahá, az anyád elsősorban – csatlakozott Tanaka. – Nálunk is éppen vele van a baj, mindent az orrára kell kötni. Utálok a hazudozást, hát inkább hallgatok, ha kérdezősködik. Nem tudom, miféle különleges szimatjuk lehet, mert bármi van, mindjárt megszagolják! Az összes mama... Az enyém ilyenkor a viláért sem tágít, nem érti meg, hogy nekem más a véleményem a dolgokról, mint neki. Miért kell akkor folyton egymást zaklatni?

– Igazad van – lelkesedett a lány –, mindenben neki kell hogy igaza legyen. Ha nem talál magának elfoglaltságot, miért nem hagy nyugton? Azt hiszem, a fejükben valami nincs rendben.

– Az én anyám is ilyen – szólalt meg Cuneo. – Idegbeteg. Mindenért csak bög, már megbolondít. Megbolondít, nem tehetek róla, az állandó bögésével.

Tanaka mindjobban belemelegedett:

– Úgy sajnálom szegény Akijamát! Micsoda jelenetet rendezett az anyja, amikor otthagyta az iskolát. Ha az én anyám viselkedne úgy, én belehalnék... Igaz, hogy utálok Akijamát, de nem győzöm csodálni, hogy még ezek után sem züllött el!

Még vártak egy ideig Akijamára, aztán mindhárman felkerekedtek. Az utcán két gyanús alak ácsorgott, és kihívó tekintettel bámulták a fiúkat. Cuneo és Tanaka a lány mögé húzódtak: Cuneo fohászzkodott, hogy a lány rendesen viselkedjék, mert itt vannak ezek a rockabillyhez bizonyosan nem is konyító állatok, akik ahelyett, hogy megtanulnának ritmusra mozogni, itt nézegetik őket fenyegetően, erőszakos ábrázattal. Meg vannak ezek bolondulva!

Cuneo szerette a reggeli iskolába menést. Az anyja ilyenkor nagyon rendes volt hozzá. És ha már beért az iskola épületébe, a láncra vert kutya nyugalma szállta meg. Aznap is már éppen elköszönt, amikor valami eszébe jutott, és visszafordult:

– Anya, anya! – dörömbölt az ajtón.

Anyja kíváncsian nézett ki: mit felejtett már megint itthon?

– Be kell fizetni a sportkört – szavalta Cuneo.

– Na, és az mennyi?

– Négy száz – vágta rá, és a nagyobb nyomaték kedvéért még négy ujját is mutatta.

Anyja kapkodva kereste a pénzt, Cuneo szinte kitépte a kezéből, hogy ne tartson olyan sokáig a szégyenkezése. Mert nem szerette a hazugságot, ettől mindig elszomorodott. Legfőbb ellenérve az volt, hogy a pénz az más dolog, abban nem is lehet semmiféle harmónia

szülők és gyermekek között. Szégyellte magát, sajnálta anyját is, de mást nem tehet, ha a szóváltást kerülni akarja. Muszáj hazudni.

*

Noboru vasárnaponként sokáig heverészett, tizenegy felé kelt fel. Ha nincs vasárnap, reggeli közben mindig meghallgatja a Kanto-Rádió rockabilly-összeállítását, így indul el otthonról. De miféle hasonlóan értelmes dolgot találna az ember vasárnap úgy tizenegy felé? Már amikor kinyitotta a szemét, úgy áhítozott a mambó után, mint szomjúhozó a víz után. Bekapta a reggelit, és gépiesen az állomás felé ügetett. De miért nem lehet neki saját lemezjátszója, akkor nem kellene folyton a kávéházat bújnia... Az utcán szembe-találkozott az anyjával. Megállt.

– Hol csavarogsz? Holnap kezdődnek a vizsgák...

– Nem kell idegeskedni, meglesz a vizsga is – válaszolt felháborodottan. Rendes ember nem is tanul vizsga előtt, csak az ostoba és a stréber. Figyelni az órán kell, és ha figyel az ember, akkor meglesz a hármás vagy jó bizonyítvány. Több nem is kell. Ami pedig az egyetemet illeti, ha sikerül a felvételi, nyert ügye van. Az pedig sikerülni fog!

A kölcsönkönyvtár-könyvesboltban találta magát. Akijama itt volt, éppen az egyik elárusítólánnyal tárgyalt. Új, sárga pulóver feszült rajta.

– Öregem, micsoda pulóver! – lökte hátba a fiút.

Akijamán látszott, hogy élete nagy fordulatan éppen hogy túlesett:

– Tudod, megkaptam az első fizetésem, vadonatújat vettem – vihorászott. – Mikor találkozunk?

Noboru zavarba jött. Egykor? Kettőkor? Már arra sem emlékezett, hogy beszélte meg vele. Együtt mentek a kávéházba.

Amikor benyitottak, éppen az „Amikor felragyog a szomorú telihold” lemeze járt. Törzsasztaluk sarkánál már ott beszélgetett Vatanabe és Szató.

– Mit szóltok ahhoz az üzleti kocsihoz, ott kinn? – kérdezte Vatanabe. – Tegnap egészen Szaitamáig mentünk vele. Nem volt

könnyű!

– Kivel mentél? Kié ez a kocsi?

– Igaz, hogy sofőrrel, de majdnem végig én vezettem.

– Neked már van engedélyed?

– Ugyan!

– Kié ez a kocsi?

– Az apámé.

– Több fantázia van benne, mint a motorbicikliben, igaz?

– Azt nem állíthatnám éppen. Nem olyan klassz, csak tágas és sokkal gyorsabb. Persze, az apám félti, és reszket, hogy hozzányúlok. Tegnap este is úgy kellett kicsempésznem; most sincs otthon, azért jöhöttem kocsin.

– Hát máma nem a legjobb... Más terveim voltak. – Szató sejtelmes arcot vágott.

Noboru közömbösen hallgatott.

– De mégiscsak finom lenne – lelkesedett Szató. – Velem jössz?

Noboru Elvist hallgatta, az „Emlékek koszorúja”t.

– Persze – suttogta de mind azért mégsem mehetünk.

– Szatónak jó órabére van – szólt Vatanabe.

– Mennyit kap? – kérdezte Noboru.

– Kétezer-ötszázat.

– Ez igen! – kiabált Noboru, de nem is hallotta, mire válaszolt.

– Így van, Szató? – érdeklődött Vatanabe.

– Igen... és még azt is megígérte, hogy kiváltja a fényképezőgépem – vihogott.

Akijama otthagya a lemezjátszót, Vatanabe az új, sárga pulóverét tépdeste, és Szatóra nézett. Hangosan kiabálta:

– Micsoda klassz melót talált! Igaz az, hogy özvegy? Nem azt mondtad?

Noboruban kialakult a kép: pénzes utcanővel jár, aki hajlandó még a fényképezőgépét is kiváltani...

– Na, és csak egyszer...? – firtatta Noboru.

– Még jó, hogy csak egyszer, különben nem álltam volna kötélnek, olyan undorító...

– Csuda jó! És hol ismerted meg? – sürgette Noboru, bár a kétezer-ötszáz jobban izgatta, mint a nő.

– A Levelező Barátok Egyletében. Te is meg akarod ismerni?

Noboru nem remélte, hogy barátjának ilyen gyorsan vált az esze. Szató folytatta:

– Gyere ma velem.

– Elvinnél? – Noborut egyre jobban izgatta a dolog. Hol találkozhatnak ezek? De már annyi is elég lett volna, ha megtudja, hol a szoba.

– Egy szállodában találkozunk kettőkor. Most jut eszembe, neked mégis később kell jönnöd. Gyere háromra.

– Hová?

– „Fenyőfá”-nak hívják – és lerajzolta az utcát.

Szató egy órakor készülődni kezdett. – Igaz, még korán van, de jobb minél előbb túl lenni rajta. – Az ajtónál megfordult, és odakiabálta Akijamának: – Menj a Gindzába, a „Folyó”-ba. Tudod, hogy holnap bezárják?

Noboru elkeseredett: minek becsukni egy olyan kávéházat, ahol igazi rockabilly-együttes lép fel, énekesekkel? Aztán még megkérdezte Akijamát, vele tartana-e.

– Nem. Pedig rám férne egy kis pénz.

– Miért nem jössz? Gátlásaid vannak?

– Én nem árulom a testem.

– A tested! És amikor tornázol?

– Én akkor se kérek belőle!

Noboru ismerte Akijama makacsságát. Aztán Vatanabéhez fordult:

- Te nem jönnél?
- Nem – válaszolt Vatanabe, a lemezzátszó előtt guggolva.
- Sok pénzed lehetne...
- Akkor sem érdekel!

Noboru végre megértette, hogy senki sem akar vele menni. Fél háromig még maradt, lemezeket hallgatott. Aztán elment. Az ajtó előtt hallotta, amint a kávéházi chefgarçon a szemközti ház tulajdonosával beszélget. Az emeletre kiabált fel:

- Kimegyek a lóversenyre – hallotta a szemközti házból.
- Nekem még korán van, nem mehetek – válaszolta szomorúan a chef-garçon.

Noboru utált minden szerencsejátékot, mégsem állhatta meg, hogy ezúttal oda ne kiáltsa:

- Menjen csak!

E állomásnál szállt ki, és a „Fenyőfa” fogadót jelző nyíl mentén a szállodáig ment. Pár percig tanácstalanul ácsorgott a ház előtt, aztán Szatót látta kijönni. Szató feltűnően köpködött. Két ujját a szájába dugva éleset füttyentett, aztán odaszaladt hozzá. Látta, hogy egy özvegyforma nő követi Szatót. Az szüntelen köpködött. Amikor meglátta Noborut, intett neki, és az asszonyhoz fordult:

- Néni, itt a barátom. Legközelebb majd... A viszontlátásra!

A nő sötétkék napszemüveget viselt, csinosnak, üdének látszott. Szató még utánakiáltotta, hogy a következő vasárnap kettőkor találkozzanak, és Noboruhoz vágatott.

- Fizetett? – kérdezte Noboru.
- Hát persze – és szivarzsebéből két ezerjenes bankjegyet rángatott elő. Kis ijedség után megtalálta az ötszázast is. Elégedettek voltak.

– Csak ne kellett volna megcsókolni – és köpködött. – Nekem aztán mindegy, hogy hogy néz ki, de megcsókolni...! Igaz, ki tudja, hogy könnyebb-e a gyárban elviselni a főnöktől mindent, de azt hiszem, ennél kellemesebb...

Noboru – hogy mondjon valamit – megszólalt:

– Az én szegény apám mindent el tud tûrni a vállalatánál.

*

Kódzsit semmi sem gátolta, hogy a szobájában lemezeket hallgasson. Olyan hangosra erősíthette, amilyenre csak akarta, mert a feje fölött dübörgött a magasvasút, alatta a körút forgataga. Ez a szoba egy négyszer két méteres kuckó, mennyezete alacsony, kis engedékenységgel manzárdnak is nevezhetnénk. Apja időnként felment, hogy az ablakból öntözze meg az alsó bádogtetőre kirakott kaktuszokat. Ilyenkor szünet nélkül lármázott a rendetlenség miatt: az ágy szétdobálva, a könyvek összevissza. Mogyoróhéj és rágógumi-papírok szerte a földön, penészedő mandarinhéj mindenütt. – Igazi disznóól – mondogatta. – Ne dühöngj, hiszen éppen a takarításhoz készülődtem – védekezett mindig. Unta már, hogy apja egészen úgy bánik vele, mint valami kisgyermekkel. Hiszen minden vasárnap olyan alaposan takarít! Persze, a barátainak éjjel-nappal is takaríthatna. Az apja – be kell vallania – mindig igen rendesen viselkedett, valahányszor a barátai ott voltak, és még akkor sem zavarta volna őket, ha történetesen éppen locsolóvizet hoz a kaktuszainak. Apja mondását, hogy igyekezzék lehetőleg a legkevesebb gondot okozni a szüleinek, már unásig ismerte. Kódzsi szerint magától értetődő dolog, hogy egy gyerek soha nem okoz gondot a szüleinek, hanem éppen a szülők a gyerekeknek, fölösleges aggályoskodásukkal. Meg aztán, állandóan hallgatni a szidást, hogy későn jár haza, hogy sokat szórakozik. De miért üldözik folyton? És mikor szórakozna máskor, ha nem este, hiszen nappal iskolában van?! És ez a szórakozás szükséges. Különben is, Elvist hallgatni nem játék, hanem komoly feladat, Elvis nélkül teste-lelke kiszáradna.

Ilyen gondolatok röpdöstek a fejében, míg Elvis „A pedáns nő”-jét hallgatta. Még hogy az ő szobája disznóól! Mikor ő olyan rendesen és tisztán öltözködik! Az iskolában már megint betiltották a csőnadrágot, ezért állandóan külön táskát kellett magánál hordania a mambónadrág és a tarka, kihajtos ing miatt, és a kávéházban öltözött át. Anyja nem győzött hova lenni a csodálkozástól, hogy

Kódzsi állandóan elhagyja az ernyőjét, de ezt a táskát még soha nem hagyta el!

Feltette a legújabb Elvis-lemezt, miközben azt latolgatta, hogy hétfő lévén, nincs egy vasa sem. Ha lenne, akkor nem kellene a szobájában kuksolnia, és a kávéházban hallgathatná a zenét a többiekkel. Legszívesebben így is odaszaladt volna. Aztán, talán nincs anélkül is elég baja, anyja az előbb azt mondta az ingére, hogy huligánosan öltözik. De mit törődik vele, nem ő viseli, nem igaz? Különben sincs az anyjának semmi stílusérzéke, mert ez az ing egyáltalán nem huligános. Egyszer majd csak eljön az idő, amikor ő is megéri, hogy fia milyen távol áll a huligán jellegű dolgoktól! A „Talán későn vallottam be” lemeze éppen lejárt, másik Elvis után kutatott, amikor a garázsból Man-csan, a sofőr hangjára lett figyelmes. Kihajolt az ablakon, lenézett.

– Egész rendes vagy ma! – kiáltott fel Man-csan. Man-csan arca erősen hasonlít a majoméhoz, háta görbedt. Ez a sofőr az apja legértelmesebb alkalmazottja.

– Csak azért, mert nincs... – És Kódzsi vigyorogva a zsebére vágott. – Ha nem tudnád – folytatta –, a Vatanabe szállítási cégnél a mamám hírhedt fogához verő! – Újabb lemez után kutatott, amikor eszébe villant, hogy mégsem járna talán eredménytelenül, ha megkörnyékeznék a „hírhedt fogához verőt” néhány száz jen erejéig. Felszaladt az irodába, anyja éppen számlákat rendezgetett.

– Mami – csipogta Vatanabe, miközben kinyújtotta tenyerét.

– Mennyit?

Öt ujjával mutatta, hogy „ötöt” – ötszáz jent.

– Nincs – válaszolt anyja.

– Nem is kell! – Nagy garral indult vissza a lépcsőn, de nem úgy, ahogy az ember általában felmegy egy keskeny, meredek lépcsőn, hanem négykézláb, mert az nagyobb zajjal jár. Valahányszor csak ingerült volt, mindig így tett. Indulatba jött, ha meghallotta a „mennyi?”-t, mert tudta, hogy ez az anyja szótárában azonos a „nincs”-cel. Általában az anyja „mennyi?”-je után hangzott el a „nincs”, szintén az anyjától. És miért járhatja le magát az anyja ezzel

a nincs-csel, amikor mindenkinél kell lennie legalább ötszáz jennek, ahelyett hogy bevallaná: nem akar adni. A lépcsőről meglátta Man-csant, aki már szobája ajtajából figyelte. Jó jel, ha ez a Man-csan feloson hozzá. Mindig így jön fel, amikor ők „különtúrára” indulnak.

– Próbáld meg az apádnál, elég jó hangulatban van – vigasztalta a fiút.

Kódzsi visszament az irodába. Apja egy ügyféllel tárgyalt.

– Kölcsönözz nekem – szólt.

– Kölcsönöztek? És mennyit? – kérdezte apja, de nem is fordult feléje.

– Ötszáz elég...

– Gazfickó – dörmögte, s hátsó zsebében pénztárcája után kotorászott. – Csak ezresem van, kérj anyádtól – mondta az öreg Vatanabe.

– Semmi baj – buzgólkodott Kódzsi –, majd felváltom. Megkapod a felét – és apja keze után nyúlt, nehogy az öreg visszategye a pénzt.

– Akkor hozz cigarettát, majd kapsz vissza.

Kódzsi fellélegzett, elindult a pénzzel, aztán bizonytalanul visszafordult. Reménykedett, hátha kicsikarhatná apjától az ezrest.

– Apa, kérlek szépen, gondolj arra, hogy holnap is nap lesz és holnapután is – esdekelt.

Apja mintha nem is figyelt volna rá, tovább tárgyalt. Kódzsi ezt jó jelnek vette, valamint azt is, hogy amikor rá akart gyújtani, elfogadta tőle az előzőeken elsercentett gyufát. Ha ezt hagyja, akkor neki mindig nyert ügye van.

– Szóval, ráérsz, ugye? Most nem kell visszaadnom? – s hogy apja figyelmét mindenképpen magára vonja, merőn az arcába bámult.

– Mire kell neked a pénz?

– Hát mindenféle egy s más, aztán vannak adósságaim is – felelt türelmetlenül. Mi köze ehhez az apjának?

– Gazfickó – dörmögte az öreg, ami Kódzsi fülének annyit jelentett: jól van, rendben van.

– De ne csak a szórakozásra legyen eszed, hanem a tanulásra is!

Persze, hiszen ez nyilvánvaló. De miért hajtogatja minden szülő ugyanazt a szöveget, ami anélkül is világos. Mert ha az ember nem stréber az iskolában, akkor minek biflázna folyton? És neki különben is nagyon jó bizonyítványai vannak, mindig közepes, ezzel az egyetemre is felveszik. Az egyetem nem kutya dolog, pláne, ha az ember majd el akar helyezkedni, na meg ha szórakozni akar, akkor is. Mert az egyetem után aztán vége mindennek, ott a reménytelen élet, a kilátástalan társadalom. Szórakozás?!

– Miért hagyod magad, fiam? – kiabálta anyja az „öregnek”.

– Ne veszekedj, neki is kell a pénz, honnan vegyen? – dörmögte az öreg Vatanabe maga elé.

Vatanabe magában bocsánatot kért apjától, egészen ellágyult: majd vissza is adja neki, majd meglátja, nem lesz ő hálátlan, csak most hagyja békén...

– De ne csak a szórakozásra, a tanulásra is legyen eszed – szólt utána még egyszer az apja, nyomatékkal a hangjában. Még mindig tárgyalt. „El kell nézni neki – gondolta –, ennyit megengedhet magának...”

– Tőlem tegnap vasalt ki nyolcszázat! – hallotta anyja sipító hangját.

Az előszobában felvette cipőjét: a port a polcon levő egyensapkájával törülte le róla. Feltúrta az új ing nyitott gallérját, de az minduntalan visszahajolt, sokáig kellett vele bajlódnia. Nem tudta eldönteni, hogy az anyag minősége miatt van-e ennyi baja vele?

*

– Hé, Tanaka – hallotta Maszao az iskolakapu mögül a nevét. Megállt. A kapun Itó lépett be.

– Ebédelni voltál? – kérdezte a fiútól.

– Kiugrottam egy percre. Mondd, megyünk iskola után korcsolyázni?

– Jó, menjünk.

– Ötkor, jó?

Maszao visszament az osztályba. Még két órája lesz, és háromkor vége a tanításnak. Otthon meghagyták, hogy ötre legyen otthon. Otthon is lesz, vidéki nagynénjét kell a Kanada-állomásra kísérsnie. Onnan nincs messze a korcsolyapálya, öt után nem sokkal otthon is lesz.

Amikor a tanítás végén kilépett a kapun, beleszaladt a dzsúdóegylet tag Hoszakába.

– Velünk jössz a rugby-meccsre?

– Mehetek – válaszolta Maszao bizonytalanul, nem akarta Hoszakát elutasítani.

Vatanabe ugyanakkor lemezezni hívta magához, meghívta Jamazakit is. Nincs pénzük. Maszao Vatanabével ment, s ahogy beléptek Vatanabe manzárdjába, rögtön feltették Elvis lemezét, a „Let me”-t. Vatanabe, míg töltőtollát tisztogatta, hosszas magyarázatba kezdett:

– Ma reggel hallgattam meg, még iskola előtt...

Jamazaki a zenére figyelt, közben kezitükre előtt a haját fésülgette. Maszao végighempergett a díványon, és találmra leemelt egy könyvet a polcról. *Atombomba-kísérletek és az atom egzisztenciája* – olvasta a címet. Megállapította, hogy a könyv fizika jellegű. Belelapozott; tökéletesen mindegy volt, mit olvas, oda se figyelt, Elvist hallgatta. Aztán olvasni kezdett: *Az előző fejezetben már fejtegettük azt a feltevést, hogy a nap és a föld születése nem tehető ugyanarra az időpontra. Helytelen a feltevés, miszerint a sebesség és energia mint olyan, azonosíthatók, és helytelen az az állítás is, hogy a világ nem tömeg, hanem energiák halmaza. Meg kell ismételnünk tehát, hogy a sebességnek mint a világ fő alkotó elemének azonosítása az energiával ugyanolyan téves nézet, mintha a tyúkot azonosítanánk tojásával. Mert ahogyan nem azonosíthatjuk az autó fogalmát a „robogni” igével, ugyanúgy nem lehet azonos a sebesség sem a tömeggel, sem az energiával. A sebesség nem hajtóerő, a sebesség*

a mozgás folyamata. És ezen a sebességen alapszik a világegyetem...

– Éppen hallom – újságolta Maszao olvasás közben hogy Elvis hétszámra csak banánkrémet eszik...

– Kacsa... – vélekedett Jamazaki.

– Mondják, hogy az ikertestvére meghalt – szólt közbe Vatanabe. – Pont olyan, mint én. Tudom, hogy az az iker, akinek meghal a testvére, nagyon szomorú természetű lesz, magányos. És Elvis is úgy énekel, mintha sírna.

– Kacsa ez is – vetette közbe Jamazaki.

„A fiatal álmok”-at Maszao kétszer is feltette, és olvasott tovább: ... *A sebesség energiából és tömegből áll, s utalva az 5. fejezetre, szóhasználatunkban a „világ” kifejezés nem jelöl mást, mint a világnak, keletkezése óta végbemenő regeneratív állapotát. Tehát a világ vége fiktív fogalom, mert csak halmazállapot eltolódásról lehet szó. A bolygórendszer lényege a sebesség. Ha ezt elfogadjuk, akkor a világot övező közeg csakis az űr lehet.*

Mielőtt rátérnénk az űr fogalmának tárgyalására...

Vatanabe megszólalt:

– Unalmas lehet, csillagászat...

– Nekem aztán igazán mindegy, hogy mit olvasok – válaszolt Maszao.

– Régi ez a könyv – fontoskodott Vatanabe még a Meidzsi-korszakból való.

– Nem gondolnám! Meidzsi idején az atomról értekeztek volna? – képedt el Maszao.

– Tényleg – révedezett Vatanabe, és feltette Elvis „Eljött az alkalom” című dalát.

Jamazaki még most is fésülködött, amikor megszólalt:

– Nekem soha nem elég a havi fizetésem!

– Se nekem, se senkinek – hagyta rá Maszao, miközben tovább lapozott. – Egy hét, és vége.

Havi fizetés az otthonról kapott zsebpénz. Maszao az anyjától ötszáz jent kapott egy hónapra. Olvasott: ... *A világ akkor alakult ki, amikor a sebesség már minimálisra csökkent. Az űrben nincs sem tömeg, sem energia, sem idő. Hogy költői hasonlattal világítsuk meg ezt az űr-fogalmat, gondoljunk például az ember fizikai helyzetére a világban születése előtt és halála után...*

– Csak tudnám, mit bámul folyton a nadrágomon a tornatanár! – harsogta Jamazaki. – Hát nem sokkal fiatalosabb a csőnadrág, mint a széles szárú? Megbolondítja az embert...

– A széles szárú nadrágot én sem állhatom... csak tekereg a lábamon – helyeselt boldogan Maszao, mert a lemezjátszóra felkerült Elvis „Don’t”-ja. Tovább nézegette a könyvet: ...*Az előző fejezetben két sebességről szoltunk. Ha az egyik sebességet A-nak, a másikat B-nek nevezzük, akkor A-sebességnek azt a sebességet kell elfogadnunk, amelyet energia hozott létre, s amely a B-sebességgel ellentétben véges. A sebességet az energia eredményezi. Ezt legszemléletesebben a mozgásban levő autó vagy vonat példázza. De az energia függvénye az idő is. Az idő, amelyet az A sebesség hoz létre, végtelen...*

– Állítólag Elvis nem is igazi férfi – szolt Vatanabe.

– Szóval impotens – szögezte le Jamazaki.

– Na, ez még nem is olyan nagy eset... fizet két-három ezrest, és megcsinálják... – vélte Maszao olvasás közben.

– A jenkik dolcsiban mennyit fizetnek ezért? – érdeklődött Vatanabe. – Lehet, hogy Elvis nem is tudja. Majd megírom neki! – Aztán ő maga fejezte be a vitát azzal, hogy talán az egész valóban kacsahír.

– Nem kell engem ilyen hülyeségekkel zavarni – háborodott fel Maszao, és még közelebb hajolt a könyvhöz: ... *Az eddigiekből is láthatták, hogy az A- és a B-sebesség mint önálló, egymástól független sebességek léteznek. Hogy a B-sebesség mibenlétét jobban megvilágítsuk, gondoljunk Földünk tengely körüli forgására, gondoljunk az elektronokra. Az atommag hasadásánál is energia szabadul fel, amely aztán sebességgé alakul át...*

– Fene jó a diákélet – tört ki Vatanabéből. – Ha jó a jegye az embernek, még a mozi, de még a vonatjegy is kedvezményes.

– Persze – dühödött fel Maszao a „Csuda jól érzem magam” című dal hangja mellett –, hát ezért járunk iskolába. – Ismét könyvébe temetkezett: *...A B-sebesség születése kapcsolatban áll a sebesség megszületésével. A Biblia szerint az arany megismerése váltotta ki a sóvárgás és tisztelni tudás ösztöneit az emberből. Mert miként a császárok és királyok aranyhoz mérték gazdagságukat és hatalmukat, ugyanúgy hozta magával a B-sebesség felismerése az idő mérésének lehetőségét. És ekkor született meg az Idő...*

Jamazaki egyre fésülködött; most felháborodva megszólalt:

– A Pikasszó folyton elkap, valahányszor csak rám néz, hogy vágassam le hajam. A lányoknak szabad fésülködni az osztályban, nekünk nem? Különben is, alkotmány-biztosította állampolgári jogom úgy növeszteni a hajam, ahogy nekem tetszik!

– Tudomásom szerint a lányoknak is tilos fésülködni az osztályban – állt fel Maszao, és a könyvet visszatette a polcra.

– Hát az nem olyan biztos – vélekedett Jamazaki. – Hány óra is van most? Csak hatig érek rá.

– Mindjárt negyed hat – nézett Maszao az órájára, miközben eszébe jutott, hogy ötre várják otthon.

– Hatig ráérek – ismételte Jamazaki.

Maszao már ment volna, de szívesebben maradt, amikor sorra felkerültek a „Jaj de szerelmes beléd”, aztán a „Szívszakasztó szálloda”, a „Vidáman előre” és a „Ha beteljesül a szerelem” című régi-régi Elvis-számok. Fél nyolc volt, mire hazaért.

– Hol voltál? – fogadta otthon az apja.

– Hát...

– Teljesen szavahihetetlen vagy, magamnak kellett kivinnem taxival – szólt feddő hangon Maszao anyja.

– Hányszor elmondtuk, hogy ötre itthon legyél! Már háromkor kijöttél az iskolából, hol kujtorogtál eddig?

Maszaó nem felelt. Reggel, amikor megkérték, még azt hitte, hogy hazajöhet, azért ígérte meg. A dolog másképp alakult, az ember soha nem számíthatja ki előre az ilyesmit. És minek is őt ilyen kéréssel terhelni?

– Mit csináltál eddig? – faggatta az anyja.

Maszaót megnémította, hogy ilyen éles hangon mernek beszélni az ő magánügyeiről.

Evett.

Másnap fájó szívvel készült az iskolába: a szerdai naptól mindig félt. A cipőjét már felhúzta, amikor pénzt kért az anyjától.

– Adok, hogyne, ha tudom, mire költöd.

– Randevú – mondta, mert nem szerette a titkokat. – Csak nem hagynád, hogy a kislánnyal fizettessem a kávémat!

Anyja arca gyanakvóra vált, mire felső zsebéből előhúzta a kislány levelét, és az anyja orra elé dugta:

Találkozzunk szerdán négykor,
legyél pontos, mert nem várok.
Tenkó

Minden további magyarázkodás nélkül háromszáz jent kapott. Elcsodálkozott: miért ilyen bőkezű az anyja? Elszámolta magát? Fejbiccentéssel megköszönte a pénzt, és a nadrágzsebébe süllyesztette.

– Csak azért, hogy ne kelljen zavarba jönnöd – mondta az anyja. – De én is szívesen elmennék veled...

Maszaó megdöbben: micsoda merészség! Persze ha annyira akarja, el is vihetné, de hát az ember nem mutatkozik szívesen ilyen hatalmas tomporú mamával! Nem is állta meg szó nélkül:

– Mit gondolsz! Ekkora fenékkal? – és kinyargalt az ajtón.

Tenkót moziba vitte, bár ő maga utálta a filmeket. A filmek olyan lassúak, de mit tehet, ha Tenkó moziba akar menni? Valami európai film volt, szerelmes, egy öregedő férfi és egy kamasz lány históriája. Maszaót ez nem érdekli, hiszen a szerelem ostoba, nehézkes dolog, tele neuraszténiával, olyasmi, mint a lázas betegség. Meg ennek a filmnek a zenéje! Hangulatzene volt, úgy érezte magát, mint aki langyos fürdőben ül. Még a befejezés előtt kijelentette, hogy unja, és szeretne hazamenni. Tenkó is unatkozhatott, mert tétovázás nélkül felpattant. Sodortatták magukat az utcán hömpölygő tömeggel. Maszaó idegesen kitört:

– Annyit lelkiznek! Ha szeretik, hát szeressék egymást, és ne nyavalyogjanak!

– Én se bírom ezeket a lagymatag dolgokat – helyeselt Tenkó.

Maszaó hirtelen vágyat érzett, hogy valahol kettesben, egyedül lehessenek.

– Szórakozhatnánk kicsit magunkban, hm? – Mivel Tenkó nem válaszolt, kivágta: – Nem mennénk valami szállodába?

Tenkó bátorítóan hallgatott. Maszaónak már csak villamosra maradt pénze, ezért megkérdezte:

– Van nálad valami pénz?

– A villamosjegyre valón kívül még vagy száz jen.

Maszaó az órájára nézett, és arra gondolt, hogy egy *olyan* szobára legalább háromszáz jen kell. Zálogba kell adni az óráját, de csak az ő szomszédságukban levő zacis fizet tisztességes árat, azt ő már ismeri jól.

Egyedül ment be a boltba. Bólintott a zacis kétszázára, kint kölcsönvette Tenkótól a száz jent. Visszaindultak ugyanazon a vonalon, amelyen mentek, majd a szállodát jelző táblánál, melyet Maszaó mindennap látott, leszálltak. Tenkót előzékenyen előre engedte, s míg áthaladtak az üveges ajtón, a lány rövid szoknyája alól elővillanó térdeit nézegette, és testében bizonytalan zsibbadásfélét érzett. Ezt már a moziból kijövet is észrevette. Mindegy, kivel megy el, csak szabaduljon ettől az érzéstől, és most

itt van ez a kis szálloda, erről már hallott is. Még soha nem járt itt. A portásnak – pillanatra sem véve le szemét Tankó lábáról –, azt mondta, hogy a húga rosszul lett, pihenni szeretnének. Felettük vastag jelekkel mázolja ott virított a felirat:

PIHENÉS 300 JEN

Kivette a háromszáz jent, és a gyékényre tette. A tulajdonos ott ült a pult mögötti íróasztalnál, nem is válaszolt nekik, és a pénz után sem nyúlt. Maszao szó nélkül várakozott, míg az egyik takarítónő kedvesen oda nem szólt:

– Természetesen, tessék befáradni!

Lehúzták cipőjüket, és elindultak az emeletre. A lépcsőn két highschooli-diákot láttak, akik lányokkal igyekeztek lefelé. Jól hallották, amint a fiúk vihorászva azzal köszöntek el a szobaasszonytól, hogy „a legközelebbi viszontlátásra”.

Amikor az ajtó becsukódott mögöttük, Maszao átölelte Tenkó vállát, és jobb kézzel fejbe bokszoalta.

– Tudod, ez igazi sport...

– Ne hülyéskedj!

Tenkó riadtan nézte a fiút, tekintetében komolyság, szelíd nyugalom ült.

– Olyan vagy, mint egy összetörhetetlen játék baba – mondta Maszao mesterkéltlen lenéző hangon, és nevetett. Azt hitte, ilyet csak Brigitte Bardot-nak mondhatnak, s ez neki udvarlásnak is tetszett. De Tenkó mintha nem is értette volna ezt. Figyelte hát a lépcsőn felszűrődő hangokat, melyek magához térítették bölbulatából: Elvis énekelt. Lába finoman reszketni kezdett, később már maga is dobogta a ritmust, elégedettségében – isteni hangok! – csettintett a nyelvével, majd énekelni kezdte a dalt. Jobb keze ujjáiból kasztanyettszerű hangokat csalt ki, saját zenekíséretként. Teste zsibbadtsága észrevétlenül feloldódott, és a várakozó Tenkó alakja összefolyt előtte a függöny, a tapéta mintáival. Amint a

hangok elhaltak, leküzdhetetlen vágy kerítette hatalmába: ott lenni a kávéházban, hallgatni Elvist, jóllakni Elvisszel. Pénze már nincs, azonnal haza kell menni, és otthon hallgatja meg a lemezt.

– Menjünk haza – szólt, és kilépett a szobából. Tenkó szaladt a nyomában, a bejáratnál felrángatták cipőjüket. Előkerült a takarítónő is, aki csodálkozott, hogy máris elmennek, és visszaadta a háromszáz jent. Megjegyezte, hogy ilyen esetekben csak a felét szokták visszaadni. Előbb meglepődött, majd természetesnek találta a dolgot, hiszen csak pár percig maradtak a szobában. Boldogan nyújtotta oda Tenkó száz jentjét – a sajátjából még kávéra is telik –, de Tenkó nem nyúlt a pénzért. Megrándította a vállát, és elindultak a kávéház irányába. Tenkót húzta magával.

*

Mint a cigarettafüst, ettől a kávéháztól elválaszthatatlan a zene. Jó az is, hogy ebbe a kávéházba nem járnak idegenek, csupa ismerős törzsvendég. Jósziuke vidám hangulatban volt, s hogy csak aznap ülhet le még itt, inkább állva maradt.

Tanaka – ki tudja, hányadszor – bejelentette, hogy zakót vesz. Szató mellette ült, most szabadult a gyárból, de már ott virított rajta a rózsaszín pulóver és a sötétbarna nadrág. Tiszta volt. Hangosan, Tanaka felé fordulva mesélte:

– A múlt vasárnap kétezer-ötszázat kerestem, de ahogy jött, úgy el is ment. Rögtön túladtam rajta.

– Kérlek, ez nem téma – tiltakozott Itó.

– Mi közöd hozzá, túl vagyok rajta.

– Ha megengeded, holnap én mennék – szólt Jamazaki. – Ezernyolcszázötvenet elköltöttem az iskolai pénzemből. – Cigarettára gyújtott, és hosszú, vadonatúj cipős lábait egymáson nyugtatva folytatta: – És a cipőm se fizettem még ki... A mamám csak ezerötszázat adott cipőre, de gondolod, hogy ilyen ezerötszázért kapni? Kétezer-nyolcszázba került. – Már előre ivott a vasárnapi „medve bőrére”, és hitelben vette a cipőt egy ismerős boltosnál.

– Ne, azt ne – kérlelte Itó –, majd szerzek én neked pénzt!
– Ugyan! Egyszer csak, ebbe nem halok bele! – És a cipőt nézegette.

Az ajtón belépett a szimfónia-rajongó a B-egyetemről. Barátjával volt, akinek azt magyarázta éppen, milyen undorító Presley zenéje. Mint egy idegennek, udvarias hangon felhívta barátja figyelmét, hogy a kávéházban Csajkovszkij-szimfóniát is hallhat. De ha jobban tetszik, hallgathat klasszikus zongoradarabokat is, vagy meghallgathatja azt a Brahms-zongoraszonátát, melyet az édesanyja is szokott játszani. A lemezejátszóhoz mentek.

– Te is úgy találod, hogy a Presley arca olyan limonádé-édes, hogy fölkavarodik az ember gyomra? – kérdezte a B-egyetemista barátjától, miközben Presleyt valamilyen zongoradarabbal cserélték ki.

Jószuke felháborodott. „Undorítók” – gondolta. De miután minden sztárkép ilyen, Elvisnek csak filmekben látni az igazi arcát. Persze, legkevésbé sem számít, hogy kinek milyen az arca; ha valaki szereti Elvis dalait, akkor az arcát is szeretnie kell. Úgy látszik, ők az olyan dühöngő-őrült arcot szeretik, mint a Beethovené. Akár az a darab is, amit most hallgatnak...

Tenkó lépett be. Nyugtalanul csillogó tekintetét végigsiklatta Tanakán, és letelepedett mellé. Jószukét bántotta a lány szeme.

– Gondoltam, hogy itt talállak – szólt Tenkó Tanakához. – Jó lenne ma beszélgetni egy kicsit – és szeme, ha lehet, még jobban ragyogott.

– Jó, de ne tarts fel – sürgette a fiú gondterhelten –, megyek zakót venni.

– De beszélnem kell veled...

– Mi van?

Jószuke gonoszul méregette a lányt. Szatótól hallotta, hogy szerelmes Tanakába. Attól tartott, Tenkó valami vallomásfélére készül. Tiszta idegbaj, minden részvéte a barátjáié.

– Mondd, kivel jársz te még? – kérdezte a lány Tanakától.

Jószuke elégedett volt: jól sejtette.

Itó közelebb jött, meglökte a lány vállát:

– Olyan komoly dolgokról beszélsz, mint... mint a... – kereste a szavakat. – Hagyd a fenébe!

Tanaka farkasszemet nézett a lánnyal, és azt mondta, senkivel sem jár.

– Csak azért gondoltam – rebegette gyámoltalanul Tenkó –, mert az olyan gyakran előfordul...

Jamazaki ingerülten kitört:

– Nagy ég! Mennyi dolgunk van még! Tanulni, zenét hallgatni, nekem esténként az előkészítő!

Tenkó nem tágított. Villogó szemmel kérdezte:

– Maszao, igaz szívedre, minek tartasz te engem?

– Fogalmam sincs – válaszolt Tanaka.

Ekkor diadalmasan berobogott Vatanabe, kezében kis lemezt lóbálva:

– Megvan a legújabb Elvis! – harsogta.

Jószuke izgatottan szaladt megnézni a lemezt, és kiabálva olvasta a címeket. Az egyik oldalán a „Szeress engem ma este”, másikon az „Olyan bolond, mint én” felirat. Napokkal előbb várta, hogy valaki majd csak megveszi a lemezt, tudta, hogy megjelenik. A lemezjátszóhoz szaladt, levette a zongoradarabot, és feltette az új Elvist. Izgatottan, el-elakadó lélegzettel várta, milyen lesz. Elvis idegtépő gyorsasággal, hihetetlenül magas hangon énekelt.

– Hamisíthatatlan Elvis, ezt vártuk – sóhajtott fel Itó.

A lány Tanaka fülébe suttogott, aki a lemezre figyelve megszólalt:

– Nekem nem mindegy, hogy kit szerettek!

Jószuke már régen várta, hogy az egyetemisták elmenjenek. A terem tulsó sarkában akkor valóban fel is álltak. Aztán Tanakát figyelte: szája már egészen közel volt Tenkó ajkához. Hallotta, hogy Tanaka zakót akar venni, és látta, hogy Tanaka remegő szája a kislányéhoz ért. Mint ketrecbe zárt állatra, úgy nézett Tanakára.

– Hogy megvénült ez a Tenkó, úgy látszik, idegbeteg – mondta Szató Tanakának, míg a „Szeress engem ma este” hangjai rezonáltak fülében.

– Tiszta western ez a szám – szólt Jószone, és otthagya a lemezjátszót, visszament az asztalhoz.

– De mennyire, hogy az! – kiabálta Jamazaki.

– De az is lehet... – motyogott Jószone.

– Az is lehet, persze! – helyeselt Jamazaki.

Vatanabe felugrott:

– Jaj, kinn jár a motorom, el kell mennem!

– Tessék nyomban visszavinni – háborgott Itó.

– És el is késtem, már fél nyolc van... Hétre kellett volna!

– Hát vidd el – nézett fel Tanaka is.

– Gondoljátok el, egészen Kavaszakáig kell vinnem, onnan pedig villamossal visszajönnöm!

– Srácok – hallották a főpincér hangját a bárpult mögül –, hogy áll a mai baseball-meccs?

Jószone ki nem állhatta a mérkőzéseket. Gyűlölt minden versenyt is: kíváncsi arra valaki, hogy ki győz, vagy veszít? Tiszta verekedés az egész. Neki itt van Elvis, Elvis belőle ugyanazt váltja ki, mint másból a sport. A többieket sem érdekli, ők sem válaszolnak a főpincérnek. Azonosult a zenével, csodálkozva mondta:

– Ez rock-n'-roll!

– Persze hogy az – bólogatott Jamazaki.

Vatanabe visszajött:

– Nem elég a benzinem. Ad valaki száz jent? A lemezre adtam ki az utolsó vasam is...

– Adok – szólt Jamazaki. – A cipősnek még úgysem fizettem semmit... – és átadta a kért száz jent.

Tenkó felállt:

– Elmegyek.

– Ne haragudj – szólt Tanaka a lányhoz –, elköltöttem a múltkor kölcsönként százasod is. Majd legközelebb megkapod...

– Nem – szólt, és Vatanabével együtt kiment a kávéházból.

Tanaka zavarban volt:

– Nem szeretem, ha a lányok fizetnek!

Jamazaki cigarettára gyújtott, Itót tűzzel kínálta. Itó türelmetlen volt, mert ügyetlenül tartotta neki a gyufát.

A levegőbe belerezgett az „I need your love to night”, „Szeress engem ma este”, azaz „Ma este szükségem van a szerelmedre”. Ez a címe. A további szöveg már nem is fontos, csak a ritmus, ez a szétrobbanó ritmus, az, hogy Elvis teljes orgánumát beleveti. Jószuke feje kitisztult, teljesen tiszta, eltűnt már az a béklyózó szorítás is a lábából, és akár a lihegés, valami finom ringás töltötte el. Lassan magához tért, már nem is emlékezett arra, mikor ment vissza a lemezzátszóhoz. Nem ülhet le, mert rögtön elalszik. Jó, hogy másnap nem kell dolgozni menni a fuvarvállalathoz, egész este fürdőzhet az új lemez gyönyöreiben. De így, ilyen álmosan? Aztán újra feltette a lemezt: „I need your love to night” – és visszament az asztalhoz. Lábát az asztalon nyugtatta, szemhéja folyton leragadt. Felállt, és a lemezzátszó mellett a falnak támaszkodott. Dülöngélt. Mintha valaki rászólt volna, hogy ne aludjon, felijedt, könyökét a falba ütötte.

ÁRNYJÁTÉK

Megragadták Maszakicsit, a nyílásig vonszolták, és egy fenékbe rúgással letaszították. Úgy huppant be a nyíláson, mint a béka. Bent hangorkán fogadta; a homályban férfiarcok kerekedtek ki, párában lebegő férfifejek. Feje fölött két szőrös lábszár, égnek álló talpakkal.

– Takarodj innen, kutya! – üvöltöttek rá. Megértette, csak neki szólhat a figyelmeztetés. Kétségbeesve mászott át a két lábszár között, négykézláb görnyedve a sarokba kúszott. A sarokban kuporgó borostás alakok egyszerre estek neki, dühödt szitoközönnel árasztották el. Megijedt; a káromkodások záporoztak felé – „Fogd be a pofád”, „Állat”... A kuporgók közül valaki rávetette magát. „Micsoda neveletlen fickó – gondolta –, csak így, szó nélkül?...”

– Menj odébb! – üvöltötte támadója.

– De hová? – Ha bizonytalanul is, de indult volna.

– Arra, állat, arra – mutatott a rab valamilyen meghatározhatatlan irányba.

Hiába húzódott volna félre, már vonszolták vállánál fogva az egyik sarokba. Ruháit még kint elvették, mindössze egy öv nélküli kimonót akasztottak rá, most az is leszakadt. Ahogy a sarokba ért, lekuporodott a mellette ülő alak példájára, térdét szorosan összezárta, óvatos kézmozdulatokkal megpróbálta helyreigazítani kimonója szárnyait. Lassan magához tért, és félénken körbepillantott. Oldalt, egy gyékényhalom tetején trónol kényelmes törökülésben a Császár, akit már ismert hallomásból. Az előtte levő gyékényen négyen kuporognak, a mellette levőn heten, a bejáratüreg melletti gyékényen ketten. Maszakicsi oldalán rengetegen vannak, hosszú sorban, gyékény nélkül; a szemközti oldal ugyanilyen. Megrémült, micsoda helyre került, de azzal vigasztalta magát, hogy nemsokára úgyis kiengedik. Éktelenül hangos, elnyújtott ásítás – a Császár ásított valahol ott fenn. Udvertartásából valaki a szomszédjára üvöltött:

- Az a tegnap esti kutya álljon elő!
  - Parancs – jelentkezett mellette egy szertartásosan ülő férfi, s békaugrásokkal előreszökkent.
  - Na, állat, te mivel vagy itt?
  - Parancs: betöréssel – válaszolta, és gyorsan lehajtotta a fejét.
  - Első lebukás?
  - Igenis.
  - Marha. Arra vagyok kíváncsi, hogy eddig hol, mit, mikor és miért csináltál.
  - Parancs. A lopás, betörés, zsebmetzés a kisujjamban van; dolgoztam éjjel-nappal, a nap minden szakában, minden negyedben: Kanadában, Nihonbasiban, Aszakuszában. De a méltóságos Császár úr sitijéhez először van szerencsém, bár a kollégáktól eleget hallottam róla, mindent tudok.
  - Te aztán agyafúrt fickó vagy, még a hízelgéshez is értesz! No és hol buktál le?
  - Parancs. A Nihonbasi környékén. Pechem volt. Betörtem, a szomszédok meg lármázni kezdtek.
  - És mi volt eddig a legérdemlegesebb munkád?
  - Parancs: semmi érdemleges. Bocsánatot kérek, hogy mindössze csip-csup ügyek, kezdő lévén a szakmában...
  - Az nem érdekes. Csak ne hozz szégyent nagyméltóságú Császár urunk sitijére.
  - Elnézést kérek.
- A császár másodszor ásít a magasban.
- Álljon elő a mai kutya! – üvöltötte valaki a Császár közeléből. Maszakicsi megértette, csak róla lehet szó. Térden kúszott előre.
  - Na, te állat, hol a dohány?!
- Hallgatott. Miféle dohány? A Császár körül ülők ordításban törtek ki, nyilván őt szidalmazták, csak úgy fröcskölt a nyáluk. A szavak értelmét nem lehetett kivenni. Valaki hatalmasat ütött Maszakicsire:

– Te, te söpredék, te a mi Császárunk szentséges sitijébe csak úgy üres kézzel állítasz be? Ne játszd meg a hülyét! – Föltámogatta a fiút, és ismét lesújtott rá: – Nyisd ki azt a zsíros füled! A pénz még a pokolban is úr, nemhogy itt; a kinti pénz nagyon jól besíbolható, akár a gallérban, a hajban... Micsoda pofátlanság: ingyen akarja élvezni Császárunk áldásos működését!

Maszakicsi hallgatott. Nem tudta, hogy itt is kérnek pénzt. Nem hozott magával semmit. Már maga a letartóztatás is olyan váratlan volt, igazi villámcsapás. Valahonnan oldalról rákiáltottak:

– *Miben dolgoztál?*

– Én ártatlan vagyok – nyögte földre zuhantában sírós hangon –, nekem rettenetes csapás volt a lebukás. Ártatlanul ilyen helyre kerülni! – Szavai könnyekbe fúltak, s körülötte megindult a méltatlankodás.

– „Ilyen helyre”? – kérdezte valaki, s nyakánál fogva fölmutatta a fiút, hogy mindenki jól láthassa. – Tisztelt kollégák – kezdte reszkető hangon –, nem hallgathatom tétlenül, hogy ez a pimasz nyálasszájú „ilyen” helynek bélyegezze ezt a sitit, ahol már a szülőapám is többször megfordult. A következőkben pedig lenyúzom a bőrét, méltóztassanak csak egy kis helyet csinálni...

Egy rekedt, gúnyos hang a sarokból:

– Micsoda marhák vannak a világon! Becsmérelni meri a mi Császárunk szentséges sitijét, az otthont, melyet tíz-húsz év lehúzása után jobban becsül az ember, mint a szülői házat. Szerencsétlen flótás! Ezt majd én intézem el...

Kis termetű, idős ember mászott elő. Két kezébe fogta Maszakicsi fejét, s keményen a szemébe nézett:

– Úgy látszik, ez a nyomorult képtelen a bocsánatkérésre – mormogta. – Az ilyen marha mindent eltol, kint minduntalan elkapják, elkontárkodik mindent, éhen döglük. Én már harmincöt évet lehúztam itt, nem véletlenül kaptam a Sarki Öregúr nevet. Ha csak elébem kerül egy ilyenfajta taknyos, én mindjárt embert akarok faragni belőle. Csakis Császárunk iránti hálából. Hát jól fülelj! – rázta meg a fiút, s ezzel kezdetét vette az okítás: – Ha már lebuknál, tudni kell

bocsánatot kérni. Olyan marha vagy, hogy nagy dolgot úgysem követhettél él. Ha azonnal bocsánatot kérsz, még megúszhatod. De persze, minden a bocsánatkérés mikéntjétől függ. Szépen a földre tenyerelsz, homlokod a földhöz dörzsölöd. Ez az egész, ennyit még a leghülyébb is képes megtenni! – Aztán gyöngédebb hangra váltott: – Az egésznek az a titka, hogy addig kell bocsánatot kérned, míg rád nem ordítanak, hogy állat, meg hogy takarodj. Mert ha az a másik már pipa rád, mehetsz a bocsánatkéréssel... – Ezzel a Sarki Öregúr Maszakicsi arcát a Császár felé fordította, aztán a körülülőkre mutatott: – Tessék kiengesztelni az urakat, nekik köszönheted, hogy nem ér az eső, a szél! S még te ezt a sitit mocskoltad! Kérj bocsánatot!

Maszakicsi a földre borult:

– Vétkeztem, bocsánatot kérek – harsogta.

– Burokban születél – harsant a Császár hangja. – Ha nem volnál hülye, megfojtanálak. – Ásított, s folytatta, mintha magában mondaná: – Kérjen csak bocsánatot a szerencsétlen, a hekusnál az úgysem használ, a hekus elől csak futni lehet... minél gyorsabban.

A Sarki Öregúr ezalatt már Maszakicsi fejét ölelgette:

– Érted már? Arról van szó, kitől kérsz bocsánatot. Ha zsarú, akkor el kell szaladni. A Császárnak is ez a véleménye... Hogy micsoda szerencsés pofa vagy...

A fiú földre borult a Császár előtt:

– Nagyon hálás vagyok a fölvilágosításokért.

– Hülye vagy, haszontalan hülye – marrant a Sarki Öregúr. Búcsúzól még meglegyintette Maszakicsi arcát, aztán visszament sarki vackába, a gyékény tetejére: neki is három járt.

Fönt, a magasban ásítás.

– Na, ki mesél valami érdekeset? – üvölti valaki a Császár melletti gyékényről.

Egy rab a cella közepére ugrott, fölemelte a kezét a Császár előtt, meghallgattatást kérve:

– Én, felség, én elmondanék valamit. Jaj, még a hátam is beleborzong, ha rágondolok. Akkor történt, amikor elkergettek hazulról. Tudtam, hogy kétkezi munkával úgysem mennék sokra, hát elhatároztam, hogy betörök valahová. Kár találgatni, az embernek már a gatyája is remeg: kinéztem egy hatalmas házat egy még nagyobb kerítéssel. Mekkora volt a pofára esés: üres házba törtem be! Dühömben elhatároztam, hogy bosszúból fölgyújtom a házat, másnap jöhet aztán a vevő vagy a végrehajtó! Hideg este volt. Mielőtt munkához láttam volna, gondoltam, átfésülöm a terepet. Mit látok, amint elhúzom a nagyszoba tolóajtáját? Egy nő, mint a vendégváró kurva, ott fekszik a szoba közepén. Bementem; már mégse megyek el onnan üres kézzel, ha nincs dohány, elég a nő is. Odaosontam a fekvőhelyéhez, hogy megnézzem, hátha rejteget valamit a keblében. A szemem megakadt a házi oltár polcán. Két rizslepény egymáson, olyanforma, mint a huszonöt rjós arany. Van isten...

A körbenülőök fölzúdulnak. Mély hangon, kórusban. A zajra fölcsillant a mesélő szeme:

– ...Szóval van isten. Fölállok, hát erre mi történik? A takaró alól kinyúlik a nő keze, elkapja a jobb lábamat. A nő csak színlelte az alvást, folyton engem lesett.

A börtöncsászár felüvöltött:

– Piszok rongyrázó, hármat a hátsódra!

– Helyes, helyes! – ugrott elő valaki. Átnyúlt a beszélő feje fölött, és elvette a Császártól a lécet. A lécet, mint ritka értékes holmit, vigyázva adogatták egymásnak. Egy rab a mesélő elé ugrott:

– Fogadd szeretettel, ha nem tetszik, többet is kaphatsz...

A mesélő hirtelen előrehajolt, fölcsapta kimonóját, és elővillantotta a fenekét. A vékony szál léccsattogva számolta le rajta a hármat, a nézők hangos számolása mellett. Az ítélet végrehajtva: a lécc megindult vissza a Császárhoz a fejek fölött.

– Uram – rebegette félénken a mesélő –, vétettem valamit?

– Állat! – üvöltötte a hang a magasban. – Én nem harapok a te szemenszedett, nagyképű dumádra. Érdeemes történeted már hallottam jó párszor, csak kicsit mindig másképpen. Nem azt mondtad-e az előbb, hogy a nő a jobb lábadat kapta el? A múltkor meg a balt mondtad! Mire való ez? Azt hiszed, így többet zabálhatsz? Másnak beveszi a gyomra, nekem nem. Éppen eleget halandzsáztál már eddig is, hogy több kajához juthass.

– Hiába, császár – sietett kiengesztelni. – Fönn a remek rizsgombócok, lenn a gyönyörű nő keze, egyik se kutya. Nem vagyok hülye, bántam, hogy előbb nem mentem oda. Teljesen megzavarodtam – hadarta csillogó szemmel, reszketve, a rabok megjegyzéseit túlharsogva. – Még a belem is reszketett... Ha kérdezik, azt se tudom, fiú vagyok-e vagy lány.

Ásítás a magasban. Néma csönd lett. Nagy sokára rekedten megszólalt a Sarki Öregúr:

– Vegye már valaki kezelésbe ezt a marha újoncot. Szerencsétlennek fogalma sincs, hogy kell dolgozni. Hát tessék megtanítani...

– A tetejébe az állat még adja nekem a havert – dohogja a mellette ülő, egynapos rab. – Olyan nagyképű pofákat vág, pedig lesír róla a hülyeség. Még az alapvető fogásokkal sincs tisztában. Ha nem a Sarki Öregúr mondta volna, szóra se érdemesíteném. Hát figyelj ide, te tökfej. Kinézem belőled, hogy olyan sült hülye vagy, hogy pont éjfélkor indulsz munkába, ha indulsz egyáltalán. Elhúzod szépen a tolóajtót, és odaballagsz a munkába veendő házhoz. Egy rendes tagnak még szürkületkor kell elindulni. Dekkolni kell az udvaron, a kertben. Hogy fölkészülhess. Kitapasztalod, hány szoba van, hol gyújtanak lámpát, hogy lehet egyik szobából a másikba jutni, vannak-e férfiak is, és hol tartózkodnak, hol vannak a női hálószobák, szóval mindent megfigyelsz. Arról nem is szólva, hogy tudni kell, hol van a kijárat, a bejárati ajtó... Képzelem, egy ilyen magadfajta agyalágyult, ha nem találja a kijáratot, még képes ugyanott kijönni, ahol bement; persze, arra sincs eszed, hogy ha kihúzogatod a fiókos szekrényt, nem a legalsó fiókkal kezded, ha-

nem felülről, hogy aztán egyenként visszatologathasd. Ilyesmi eszedbe se jutott, mi?

Ekkor az alacsony nyíláson bekiabált az őr:

– Hé, Maszakicsi rövidárus! Itt van egy öregasszony, cukorkakereskedő a Siba-kapu előtt. Ha ez a te anyád, mássz elő.

– Anyám, itt az anyám! – Maszakicsi kézzel-lábbal eszeveszetten kalimpálva fölemelkedett. – És én ártatlanul, ilyen helyen... – Kiáltása túlharsogta a cellatársak zshivaját. – Anyám a megmondhatója, mennyire ártatlan vagyok, hogy semmi közöm ezekhez a...

Leteperték. Az őr kiabált:

– Micsoda hangok ezek, he? Csönd!

Maszakicsi moccanni sem bírta a szorításban. Unott hangján, a magasban megszólalt a Császár:

– Ugyan, mit lármáztok! Egy ilyen hülyét legjobb azonnal kidobni!

Maszakicsi kiszabadult társai kezéből, az alacsony kijárat üreghez ugrott, és magánkívül rázta a zárat:

– Azonnal nyissák ki, gyorsan!

– Lassan a testtel – marrant a Sarki Öregúr. – És mi volna, ha szépen elköszönnél tőlünk?

Maszakicsi a sarokba bámult, de már nyílt az ajtó. Összegörnyedt, hogy kimászhasson, aztán hirtelen a földön tenyerelve, visszafordult:

– Tisztelt barátaim, én ártatlanul kerültem ilyen helyre...

Méltatlankodás, szitoközön a cellában. De a fiú nem hagyja magát, tovább folytatja:

– Soha többé ilyen helyre...

– Mi volna, ha bocsánatot kérnél? – szólalt meg rekedten a Sarki Öregúr. – Tessék bocsánatot kérni, mielőtt elmégy.

Maszakicsi a földre borult:

– Tisztelt társaim, hálásan köszönök mindent – hadarta, és eltűnt a kijárat nyílásában.

Benn hatalmas lárma kerekedett, a zajt a Császár hangja vágta el:

-Micsoda ellenszenves pofa! MeséljeteK már valamit, hogy kiverjem a fejből ezt a fickót.

– Engedelmet kérek, én mesélnék valamit – ugrott elő egy rab. – Éppen erről az alakról jutott eszembe, hogy ezek nem is olyan marhák, mint amilyeneknek látszanak. Ravasz ez mind.

– Hogyan? – kérdezte az előző nap bekerült újonc, fenyegetően kidüllesztett mellel. De a másik csak végigmérte, és folytatta:

– Onnan tudom, hogy volt nekem egyszer egy társam. Együtt dolgoztunk, pedig jó ideje már az utcán sem köszönt. Amikor egyszer lebukott, ugyanígy beszélt, mint ez a zöldfülű itt. Azt hajtogatta, hogy ő ártatlan, semmi köze a bűnözéshez. Később hallottam csak, micsoda ravasz róka volt... Szóval, ezek után nagyon gyanús.

Újabb rab ugrott a cella közepére:

– Egy ilyen szörnyű, undorító pofára kár a szót vesztegetni – kezdte. – Felséged engedelmével – nézett a Császárra – én valami vicceset mesélnék. Éppen szabadlábra helyeztek, nesztelenül beoldalgok otthon a kapun, hát ki jön ki más, mint az én O-Curu néném. Olyan hülye ábrázattal, csak tátja a száját, és azt kérdezi, hogy hát maga meg kicsoda és honnét jött? Hű, hogy elfutott a mérég! Hiába, öt év mégiscsak öt év. Még gyerek voltam, amikor elmentem. Öt év alatt még egy gyerek is felnő... Szóval, micsoda kérdés! Azt mondom neki, te vagy az O-Curu néném. Sokáig bámult, végre fölismert. Azt mondja, ugyan már, te Tomezuke, ne ijesztgess! És az arcomba csípett. Azt hittem, mindjárt agyonverem, de hát csak nem kezdem ezzel öt év után, újra szabadon. Nem bántottam. Mit tesz isten, minden elnyeri büntetését, bosszút álltam. Amikor legközelebb megint szabadultam, szüleim már meghaltak. Csak a bátyám volt otthon. Nagy rendességemben még tömjént is égettem szüleim emlékére, imádkoztam értük. Se szó, se beszéd, beállít egy idegen nő, gyerek van a hátán. Nem azt mondja nekem, hogy hát maga meg kicsoda, honnan jött? Jobban megnézem, hát az én O-Curu néném. Hű, hogy megörültem, na, most elintézem. Odanyúltam hozzá, belecsípek a pofájába, cs azt mondom, hogy mit

ijesztgetsz, te az én O-Curu néném vagy. Biztos, csak azért sikerülhetett ilyen szépen a bosszúm, mert imádkoztam szegény szüleim emlékéért, és az ő jóságuk vezetett.

– Fenébe az ilyen unalmas locsogással! – ugrott elő más. – Szülői jóság meg egyéb zagyvaságok. Császárom, akiről én mesélek, annak annyi a pénze, mint a szemét. – A cellában morajlás. Hangozgatja: – Hogyne, majd még megmondom, hol lakik, csak nem képzelitek? Már ha csak rá gondolok is, olyan izgatott leszek...

De nem fejezhette be. Előugrott egy újabb rab, és rákezdt:

– Akit csak az a bűdös pénz hoz izgalomba, az hülye. A nő, az igen! Nem mondják hiába, hogy „rizst naponta háromszor, minden formában”. Mit jelent ez? Azt, hogy harmadszorra is igyekezzünk ugyanavval a nővel, mert a nő mindig más és más ízű; meg azt is jelenti, hogy még éhgyomorral sem árt meg...

Valaki énekelni kezdett:

*A Hakone hágóját
meg a szép nőt megmászni –
följebb nem is érdemes,
ó, csak a derekáig...*

- Igaz is – folytatta a mesélő. – Ha kétszer jó volt valami, harmadszor se lehet rossz... Ha már kétszer sikerült találkoznod a nővel, harmadszor se csalódsz. Amikor azt mondja, hogy „ugyan, ne vacakolj, hagyj már”, úgy elolvadok, hogy még... És hogy igyekszem!

– Te marha – ásított a Császár –, azt hiszed, érdekel valakit a szöveged? Ezt már hallottuk.

Előáll az egynapos elítélt:

– Már bocsánatot kérek, amit én most elmondok, attól kicsurran az ember nyála. Nem is képzelik, milyen ínyenc vagyok én tulajdonképpen. Én már végigkóstoltam minden finomságot. Szerintem a finomságok finomsága nem más, mint a daruhúsból készített leves fenyőgombával, no meg persze...

– Ha nem tudnád – üvöltötte valaki –, a fenyőgomba csak nagyon fiatalon jó, amikor a kalapja még nem nyílt ki!

– Ez csak természetes. Ami gombát én eddig ettem, az mind ilyen volt. A fenyőgombát közvetlenül eső után kell szedni, persze úgy, hogy lehetőleg ne érjen hozzá az ember, mert ha csak egy pillanatig is a markunkban tartjuk, hát...

– Edo vidékén nem is terem rendes fenyőgomba – figyelmezteti valaki. – Viszont Tanbában, a Sinojamán...

Egyszerre öten-hatan kiabáltak, hadonásztak a levegőben. Kergettek valamit.

– Megvan! – üvöltötte az egyik, a levegőbe markolva. Ezt a rabot körülfozták.

-Ne lármázzatok már annyira! – harsogta a Császár. – Ilyen jól érzitek magatokat?

– Engedtesseitek meg, itt van – emelte tenyerét a Császár felé a rab.

– Pfu! Egy cseresznyeszirm miatt! – álmélkodott a Császár, és a szirmra fűjt. A rabok rikoltozva kergetőztek a lebegő szirm körül. – Csönd legyen! – folytatta dühödten. – De várjatok csak... csak nem most virágzik a cseresznye? Mintha zajt hallanék, messze... – Fejét a zaj irányába billentve fülelt. – Az ám, ünnepi zaj ez. Éppen az istenhintót viszik. Mintha közelednének...

– De jól megy a dolguk – sóhajtotta a közelében ülő egyik rab.

– Közeledik az ünnepi hintó, már hallom a nyikorgását. – vigyorgott elégedetten a Császár.

– Hm... Már egészen közel járnak – folytatta –, a hordozók egyszerre lépnek, hallani. Szinte látom fehér zoknijukat...

A foglyok izgatottan hadonászva kergették a szirmot.

– Megvan! – kiáltotta az egyik, és kinyitotta a markát.

Az ajtó közelében láрма kerekedett. Egy rab a bejárati üreghez ment, megfordult, és fölhajtotta kimonóját. Két szőrös lábszár az üreg előtt – egy kapu két oszlopa. Nyílt az ajtó: Maszakicsi érkezett

békaugrásokkal. Fölsimították, a lárma még erősebb lett. A fiú összetett kezét a földre helyezte.

– Tisztelt rabtársak, mindent beismertem. Bűnös vagyok – mondta, homlokát a földhöz dörzsölve.

– Na ugye! – kiáltotta valaki röhögve. – Mi értelme volt megjátszanod a hülyét. Ismerjük a figurát, ez a leggyanúsabb...

– Te dög, fordítsd már erre a pofádat. Látni akarom, hátha titokban nyelvet öltögetsz.

A Sarki Öregúr sem állta meg gúnyolódás nélkül:

– Ó, édes pofikám, hát már vissza is jöttél? – és sarkából kimászva megállt Maszakicsi előtt. – Szedd össze magad, és viselkedj okosabban. – Leguggolt, és oktató hangon magyarázni kezdett: – Figyelj jól ide. Ha valaki szerencsétlen csillagzat alatt született, hiába kapkod ide-oda. Legközelebb légy ügyes, s ha jól dolgozol, még pofákat is vághatsz.

– Micsoda fapofa! Laposra verjük... Ki vele, mi volt eddig a legnagyobb teljesítményed? – kérdezte egy rab.

Maszakicsi hallgatott, mire valaki vállon taszította:

– Undok alak, elhallgatja a legfényesebb dolgát...

– Te dög, hülyének nézel bennünket? – kérdezte egy másik, és megragadta Maszakicsi nyakát.

– Ártatlan vagyok, nem csináltam semmit – szólalt meg a halálra sápadt Maszakicsi. A zúgolódásra folytatta: – Anyám mondta, hogy vallják be mindent, könyörgött, hogy mondjak el mindent. Én vallottam, pedig nem csináltam semmit.

– Még most is játszod a hülyét? – üvöltötte a nyakát szorongató rab. – Nem hoz dohányt, és még itt szemtelenkedik! – Ha nem lép közbe a Sarki Öregúr, talán megfojtja a fiút.

– Mondd – kérdezte a Sarki Öregúr, eltolva a fojtogató kezét –, mit mondtak? Mi lesz, ha vallasz?

– Anyám azt mondta, a töredelmes vallomás enyhítő körülmény.

– Ha-ha-ha – recsegte a Sarki Öregúr –, a szülői szót csak a gyerekfül hallja. Megmondom neked, miről van szó. Mert sajnállak. Gyere. – A bejáratüreghez cipelte a fiút, és kiszólt az őrnek.

– Mit akarsz? – kérdezte nagy sokára az őr.

– Szánja meg már ezt az új fickót. Mondja meg, mi van vele?

– Ez ritka ravasz fickó. Megmondhatom, a korodra való tekintettel, tíz év börtönt kaptál. Vagy száműzetés a szigetre.

– Jaj! Fegyenc, tíz évig? Én? – Maszakicsi őrjöngött, toporzékolt.

– Te marha! – esett a fiú fejének a Sarki Öregúr. – Késő már a jajgatás. Inkább arra legyen eszed, ha már tolvaj vagy, végezz olyan munkát, amit aztán később nem kell szégyellened mások előtt – mondta, és elindult a vacka felé. Hirtelen visszafordult, villogó tekintetét Maszakicsire szögezte, és két kézzel a fiúnak esett: – Mert te, te marha, mert te ide kerültél, fölkaavartál bennem mindent... emlékezni az eltelt harmincöt évre, mikor már sikerült elfelejtenem rég... – Torkát sírás fojtogatta, és kétségbeesetten püfölte a fiú fejét. Talán észre sem vette, hogy Maszakicsi szemébe karmolt. – Légy átkozott, pusztulj el! – lihegte, olyan közel a fiú fejéhez, mintha harapni készülné. – Éppen harmincöt éve, hogy én, akár te most, olyan bűnt vallottam be, amit el sem követtem. Ezért vagyok itt. Harmincöt éve. S éppen erre kell, hogy emlékeztess. Pusztulj! – Ujjait a fiú arcába vágva, földre teperte a szerencsétlent.

*

Maszakicsi körül sötétség uralkodott. Már nem számolta a napokat sem, étel nem került a gyomrába. Amikor magához tért, zsongott körülötte a cella. A homályból lassan kirajzolódtak az arcok, s hallotta az őr hangját kintről:

– Szedje össze magát az a nyolc, akivel közöltük a múltkor, hogy a szigetre kerül. A bárka holnap indul, a Kanaszugi-hídtól.

– Sorakozzatok föl ide elémm, akik a szigetre mentek! – dörögte a Császár a magasban. – Nyolc ember kell, nyolcat jelöltek ki. – A foglyok lármáztak: ők csak hétről tudnak. – Hetet mondtak a múltkor, aztán még egyet hozzácsaptak a transzporthoz – magyarázta.

A szűnni nem akaró lármába kintről bekiabáltak:

– Te, rövidáros Maszakicsi, te is csatlakozol a szállítmányhoz. Csak októberben lesz a következő hajó. Menj te is most, a tavaszi járáttal.

Maszakicsi fölkel, odaállt a sorba nyolcadiknak. A Császár búcsúbeszédet mondott:

– Ti, szigetre menők, vigyázzatok magatokra, vigyázzatok az egészségtekre. Óvjátok magatokat a hidegtől, a melegtől. Maradjatok jó egészségben.

– Hálásan köszönjük Császárunk jóságát – mondogatták a rabok, földig hajolva. Maszakicsi hálától fulladozott, hogy a Császár mennyire „velük tart”. A Császár egyre beszélt:

– Ne feledjétek, hogy ismeretlen helyen nagyon kell vigyázni az ivóvízre, hogy egészségesek maradjatok...

A sorban ülő nyolc a földre borult. Maszakicsi könnyezett. Mint nyolc béka, kibújtak a nyíláson, a hátramaradók lármája, búcsúszavai közben. Kint megkötözték őket; Maszakicsi kötelékeivel még egyszer a nyílás felé hajolt. – Hálásan köszönök mindent – rebegette. Aztán ellökdösték-hajtották a csoportot, s Maszakicsi tántorogva elindult. Hátuk mögött egyre fokozódott a lárma, az út szélére csődült sokaság zaját is túllármázva. De Maszakicsi csak a cella zajára figyelt. Anyja hangját hallotta:

– Maszakicsi! Embereld ám meg magad!

Maszakicsi meghajolt.

– Bocsásson meg – rebegette. Erőlködve visszafordult: – Anyám, ne haragudj rossz fiadra!

Még messze elhallott a börtön zaja. Maszakicsi visszapillantott:

– Nagyon köszönök mindent – ismételte, és hajlongott.

NYÁRI ÁLMOM TÖRTÉNETE

Ahhoz, hogy megfejthessem, amit aznap álmodtam, előbb elemeznem kellene a köztem és karórám között levő különös kapcsolatot. Ugyanis, amíg az óra a karomon ketyeg: pontosan jár; de mihelyt leveszem, azonnal megáll. Szokásom szerint éjszakára a párnám mellé fektetem. Az óra ilyenkor áll, reggel pedig, amikor felkelek, és visszahelyezem csuklómra, ismét folytatja útját, mégpedig a pontos időt mutatva.

Ez az óra velem együtt alszik – szoktam mondogatni, és fölfedezésem után megkülönböztetett bámulattal viseltetem az ördögös szerkezet iránt. Nem zavart soha a tudat, hogy rossz az óra. Nem zavart már azért sem, mert Micuhitó nevű unokaöcsémnel lakom egy szobában, és neki, a mérnöki hajlamú ifjúnak, van egy nagyobb asztali órája, mégpedig westminsteri.

Néhány hónapja, Micuhitó hosszas unszolására, felkerekedtem, és elmentem egy óráshoz, aki jó ismerőse volt unokaöcsémnek.

– Generáltisztítás, ugyebár? – kérdezte, de amikor felnyitotta az órát, szinte felkiáltott a meglepetéstől: – Micsoda ritka, finom szerkezet!

– Valóban? – hajolt oda az unokaöcsém, hogy maga is megnézzé az óra belsejét. Láttam, őt is ugyanaz a felindulás kerítette hatalmába, mint az órást: az óra belseje színaranyból volt, kerekestül, rugóstul.

– Valódi arany? – hitetlenkedett öcsém.

– Valódi, hogyne, valódi, ilyet még nem is láttam – lelkesedett tovább a mester.

– Lám, lám, én meg alig akartam megvenni – mormogtam szégyenkezve. – Azt hittem, be akarnak csapni, rám sózni valami ócskaságot... Csak azért álltam mégis kötélnek, mert előző tulajdonosa annyira meg volt szorulva... Most bezzeg!

– A világon semmi baja ennek az órának, csak egy jobb szíjat érdemelne – ütötte a vasat az órás. S már cserélte is a szíjat. Ötszáz jenembe került.

– Valóban, tökéletesen igaza van – motyogtam –, de mondja csak, miért áll meg ez az óra minden éjjel?

– Bizonyára nem húzza fel – válaszolt a mester.

Nem volt merszem szembeszállni a kinyilatkoztatással. Én mindennap felhúztam. És kijöttünk a boltból.

Tovább gyötört a kíváncsiság órám különös viselkedése miatt, s egy áruházi óráshoz vittem be.

– Hát magát alaposan becsapták – jelentette ki, miután felnyitotta az órát. – Igaz, hogy svájci márka, belül arannyal futtatott, mégis közönséges bádog! Nem méltó erre a drága szíjra – magyarázta.

„Milyen igaza van” – gondoltam. De hadd mondjam el, miképpen került hozzám ez az óra. Egyik barátomtól vettem háromezer jenért, aki ötezeret adott érte egy amerikai asszonymak. Az asszony persze szorult helyzetben adta el... Barátom állítólag sürgönyt kapott rokonaitól: haldoklik az anyja. Kérve kért, vegyem meg az órát, ilyen alkalmat nem szabad elszalasztani, az egész csak háromezer, hiszen neki ötezerért is jó alkalmi vétel volt.

Nem tudhattam meg soha, igazat mondott-e, mert az első órás nyilvánvalóan ravaszságból magasztalta az órát, hogy azután borsos áron rám tukmálja a szíjat. Nem törődtem többé a dologgal: hogy is lett volna szívem az órát eladni, amely ugyanakkor alszik, amikor én?!

Éjszaka fél kettőre járt, amikor hazaértem egyik kiruccanásomról. Aludtunk, az óra a párnám mellett, én a takaró alatt, de arra még tisztán emlékszem, hogy az én órám a westminsterivel együtt mutatott egy óra ötven percet. Lassan elaludtam és álmot láttam:

... Az inokasirai helyiérdekű vonaton ültem, Sibuja felé utaztunk. Reggel volt, csúcsforgalmi idő, a vonat zsúfolásig tele. Valami nyugtalanságféle uralkodott el az utasokon, és ahogy kivettem a hangzavarból, a rádió a belvárosban kitört zavargásokról adott hírt.

Valóban, már hozzám is eljutottak a kósza hírek, hogy valami készül. Amikor Sijuba állomásán leszálltam, egyenesen a Jaeszugucsi felé tartó autóbusz megállójához rohantam, pedig semmi keresnivalóm nem volt Jaeszugucsiban. De hát ilyen az álom logikája. A megállónál, a Taiszei-dó könyvesboltja előtt annyian vártak már a buszra, hogy a várakozók sorának eleje a Dógen-dombig kigyózott, és a vége valahol a domb mögött vészett el. Milyen furcsa, hogy ebben a sorban egyszerre a legelsők között találtam magam! Csodálkoztam, mert én sosem szoktam tülekedni, sem rendellenességeket elkövetni. S ami még furcsább: a sor-álló emberek sem zúgolódtak. Ott azután megtudtam az események egész sorát, amelyből a vonaton csak részleteket hallottam. Nem holmi zavar-gásokról van szó, hanem kitört a forradalom, igazi forradalom!

– Forradalom? – ámultam el. – A kommunisták, ugye? – tudakoltam a mellettem álló férfitől.

– Dehogyan forradalom! Meg kell dönteni a hatalmat, és felépíteni az új Japánt! – válaszolta a férfi.

– Én nem szeretem Japánt – feleltem bosszankodva –, én utálom azt a szót, hogy Japán.

– No, nem kell mindjárt mérgeledni, mindegy, hogy minek nevezzük; egyelőre minden ideiglenes, még a szavak is... – magyarázta, és megveregette a vállam. Észrevettem, hogy a buszra várakozók egytől egyig munkás külsejű emberek. Közben megjött a busz, és pillanatok alatt megtelt. Voltak, akik szidták a vezetőt, s a kocsni máris másik vezetővel indult tovább. Mindezt csak a járda-szegélyről láthattam, mert lemaradtam.

– Hová ment ez a busz? – kérdeztem a szomszédomat.

– A rendőrparancsnokságra, a bekerített lövöldözők segítségére.

– A parancsnokságra? Jaj, micsoda baj lehet ebből! – mormogtam.

– Nincs okunk félni. Az egyszerű rendőrök mind a mi oldalunkon vannak. Csak a nyomozók harcolnak ellenünk, mi meg pisztollyal védekezünk – magyarázta szomszédom.

– Ejha, hát pisztolyaink is vannak?

- Természetesen, még géppuskák is.
- Ez igen! De honnan vettük ezeket a komoly fegyvereket?
- Nemzetközi segély. Az országok összefogtak, hogy megdönthessük az önkény Japánját. A múltkoriban például tüntető dél-koreaiak egész hajórakomány fegyvert küldtek; a Szovjetunióból húsz, Amerikából ötven géppuska érkezett.
- Csuda értelmes dolog ez a nemzetközi összefogás – lelkesedtem. Körülnéztem, és felfedeztem Harukadze Micsiko kisasszonyt, a meztelen táncosnőt, aki manikűrözve várta az autóbust. Érdekes, hogy nem a reszelőjét, hanem az ujjait mozgatta. S ami még furcsább, de akkor nem tűnt fel, hogy még csak nem is köszöntem neki.
- Csak semmi aggodalom, hallom, van elég géppuskánk – beszélgettem tovább szomszédommal, új buszra várva. Amikor a busz megérkezett, az emberek megrohanták, kirángatták a vezetőt, valaki átvette a helyét, és akárcsak az előbbi busz, máris száguldott tovább. Én megint lemaradtam.
- Hová mentek? – faggattam a mellettem állót.
- Az önvédelmi csapatok²³ legényeit szedik össze – világosított fel.
- Hát akkor ezek elfojtják a forradalmat... – és nagyon megijedtem.
- Ne féljen, ők is velünk tartanak. Csak a legmagasabb rangú tiszték állnak ellen. A közlegények mind másod- és harmadszülött parasztfiúk, akik nagyon is áldozatkészek és odaadók ügyünk iránt.
- Igen? Mióta előírás ez a magatartás a hadseregben?
- Csodát előírás! Ez mindig így volt – hallatszott a közelből egy női hang.
- Talán maga is verekedni megy? – kérdeztem az asszonyt.
- Semmi verekedés, kérem. Dolgozni indultam reggel, de hallottam, hogy kitört a forradalom. Én is kiveszem a részem. – Szorgalmas ujjai alatt a kötőtűk állandóan villogtak, s olyan

nyugalommal kötött, mintha csak bevásárlási körútra készülne autóbuszon.

– Mi lenne, ha én is csatlakoznék? – vetettem oda.

– Jöjjön csak, tartson velünk, ha kedve van.

– De aztán nem lesz baj belőle? – s már bántam is előbbi kijelentésemet.

– Ugyan, hát hogy lehetne!? Az előbbi busz Gindza negyedébe ment, hogy ott vegyék fel a harcot az ellenálló reakciókkal. A most érkező meg egyenesen a császári palotához visz bennünket...

– A császári palotához? Akkor okvetlenül vigyen magával engem is – örvendeztem.

Láttam, hogy a kötögető asszony két pamutgombolyagja a földre esett. Hagytam, hadd piszkolódjanak be a gombolyagok, nem nyúltam utánuk, és nem is figyelmeztettem az asszonyt. Az ácsorgók közben már arról kezdtek beszélni, hogy a császári palota a forradalmi erők kezébe került. Hirtelen mintha a nevemen szólított volna valaki a tömegből. Az utca túlsó oldalán egy emberekkel zsúfolt teherautót láttam, a vezetőülés fölött a jól ismert női magazin zászlója lobogott.

– Ugye, készítünk felvételeket, amint a drága Micsikócskánkat kivégzik? – csiripeltek izgatottan az újságírók. Izgalmuk rám is átragadt, szerettem volna köztük lenni. De nem mozdultam, vártam a következő buszt.

– Gindzában már lángszórával harcol az ellenség – híresztelték szomszédaim.

– Jaj, milyen veszedelmes fegyver – szóltam fogvacogva.

– Mi az, csak nem fél attól a vacaktól? – nézett rám elképedve a kötögető asszony. – Természetesen – magyarázta –, hátránya is van a lángszóráknak, ugyanis nem használ például a rakétával szemben. A csatlakozott önvédelmiek persze erre már számítottak, így hoztak rakétát is. – Megnyugodtam.

– Éljen! Még a rezesbandájuk is velünk tart! – kiáltoztak az emberek. Már messziről hallatszott, hogy közeledik a banda. Az

aojamai kocsiszín irányából jött, és a „Kiszasz, kisasz”-t játszotta. Törtem a fejem, hogy eldöntsem: ritmusa a rumbáé vagy a mambóé, szám mégis azt kiabálta, hogy játsszák a „Kumbai Kumbai gordonká”-t.

Ekkor a harmadik busz is megérkezett, és pillanatok alatt megtelt. Most már én is felszálltam. A busz az Akasza-kamicukén, Mija-kedzakán keresztül a Szakuradai Kapu irányába rohant. Már messziről láttuk, hogy a palota kapuját kinyitotta a forradalom, aztán pillanatok alatt a Palota-téren voltunk. A tér a szó szoros értelmében hullámozott a tömegtől. Buszunk anélkül, hogy bárkit is elgázolt volna, egyenesen a tér közepén állott meg.

A téren különféle lacikonyhák és játékosbódék sorakoztak. A léggömbárusok lármásan fújták bambusztrombitáikat. Tőlük alig néhány lépésnyire hevert hanyatt fekvő a trónörökös és felesége, Micsiko, éppen nyakazás előtt. Legnagyobb meglepetésemre a hóhér kezében az a balta villogott, melyet otthon szoktam régebben használni, amikor még én aprítottam a gyújtósnakvalót. Bármilyen képtelenségnek látszik, az én baltám volt az!

– Ej, hát miért éppen az enyémet használják? Ki fogja letisztítani a vért róla? – dörmögtem, valójában elégedetten.

A hóhér felemelte baltám a levegőbe, láttam megvillanni, a levágott fej aztán vidám nyekkenéssel gurult a földön. – No, a fene egye meg, most már igazán nem használhatom többé ezt a baltát, hiszen csupa vér! Sürgősen elajándékozom majd valakinek, kidobni mégiscsak kár lenne! – határozottam el. Milyen érdekes: a földön guruló fej olyan hangokat adott, mintha valami kemény fémből lett volna. Egészen más hangra számítottam, hiszen az emberi fej mégiscsak húsból, csontból, bőrből és hajból való. És hiába aggódtam baltám miatt, a hóhér most már másodszor villantotta meg, s ezúttal Micsiko feje repült. A törzstől levált fej nyomtalanul gurult a tömegbe. Két fej nélküli test feküdt egymás mellett a forgatagban. Micsiko aranymintákkal átszőtt, nehéz selyemruhában pompázott. Nyomban a szomszédomhoz fordultam, hogy meg tudakoljam, a selyem mintái vajon a Kinkaku vagy a Ginkaku²⁴

templomot ábrázolják-e. A szerény öltözetű ember nyomban szavalta is:

– Kérem, ez Tojouke-nagytemplomot²⁵ ábrázolja, a híd pedig a kiotói Szanzsó Nagyhídja. – Olyan magabiztossággal válaszolt a kérdésekre, hogy csak udvaroncnak gondolhattam. És mintha csak a gondolatomra felelt volna, így folytatta: – Bizony, több mint negyven évig szolgáltam Őfelsége közelében...

Furcsa, hogy akkor eszembe se jutott, miért nem bántalmazták ezt az embert a felkelők, és miért nem lepett meg a kivégzés alatt tanúsított közömbössége. Legjobban persze azt szerettem volna megtudni, hány kilós lehet az az aranylánc, amely a férfi nyakában lóg... Ez a lánc nem is annyira lógott, mint inkább többszörösen körülgyűrűzte a nyakát, akár egy rab lánc. Arra gondoltam, ő soha nem érezte a súlyát.

– Nézze csak, ott fekszik a császár és a császárné hullája – mutatott a férfi távolabbra.

Amikor a két holttesthez siettem, láttam, hogy az elhaladók sorát rendőr irányítja. Mert mindenki látni akarta a lefejezett császári házaspárt. Érdekesnek találtam, hogy míg a trónörökös szmokingban volt, a császár csak egyszerű öltönyt viselt. A császárnén blúz és szoknya volt, a szoknya egy varrásán angol márka virított. Micsoda érthetetlen dolog, hogy a szabó nem rejtette el a szövet márkáját... A dolgot aztán annyival intéztem el magamban, hogy a császár öltöne is valószínűleg angol szövetből készült.

Pillantásom a földre vetődött, és egy sikisít fedeztem fel a császár teteme mellett. Felvettem, próbáltam elolvasni, az írást valaki ecsettel vetette rendkívül ügyesen az aranyszegélyű, ritka papírra, a sikisire. Mennyire hasonlítottak ezek az írásjegyek a gilisztákhoz!

– Micsoda írás! A fene se tudja elolvasni! – morogtam félhangosan.

– Ez őfelsége hátrahagyott verse – magyarázta valaki a hátam mögött. Hátrapillantva, az udvaroncot láttam meg.

– Ön el tudná olvasni ezt a nyakatekert írást? – szegeztem neki a kérdést.

– Mit képzelsz, miért szolgáltam ötven évig az udvart?! – méltatlankodott, és kivette kezemből a sikisít. Halkan olvasni kezdte:

*Mijosi hegyén
leng a csidori ága,
zúg a hegyi szél,
ó, hogy inog a fája,
törzse, lombkoronája!...*

Végighallgattam a verset, amelyet aztán kommentált megfejtője, bár nem kértem rá. Szerinte a „Zúg a hegyi szél”-ig tart a szakasz bevezetése, az „inog” kifejezés az ország nyugtalanságára vonatkozik; a vers jelentése tehát az, hogy viharos időket élünk.

– Ugyebár, ez gjoszei²⁶? – rebegettem meghatottan.

– Igen. Mégpedig a legutolsó verse, a verseknek abból a fajtájából, amely szinte végrendeletnek is tekinthető – magyarázta meghatottsághoz eresztett pillákkal.

Ha a császár hagyott hátra „utolsó” verset, akkor – gondoltam – a császárnénál is kell valami hasonlónak lenni. Meg is találtam. Átnyújtottam az udvaroncnak, aki, mikor olvasni kezdte, ijedten megmegebbent, mert a lárma éktelen lett. A sokaságból egy öregasszony tolakodott elő.

– Sóken császárné, Sóken császárné – kiáltozta a tömeg. Hetvenöt év körüli öregasszony volt. A magas homlok, szépen ívelt fej, az orrvonal nemes éle: mind-mind méltó a fenséges asszonyhoz. Hegyláncnyi homlokredőit rizsponnal fedte, felhullámosított haja ragyogott, boakígyóhoz hasonló, sötét és vastag nyakán gyöngysor fénylett. Kosztümje szélén ott virított az angol szövetmárka... Sóken tudvalevőleg Meidzsi császár neje, és régen halott, a jelenség nyilvánvaló képtelensége mégsem okozott fejtörést, szinte természetesnek hatott.

Amikor Sóken közvetlen közelembe került, ingerülten rávettem magam, és teljes erőmből ordítottam:

- Te vén szajha! – Sóken azonnal visszavágott:
- Te taknyos kurafi!

Mindmáig nem értem, miért használtam a „vén szajha” kifejezést, amely körülbelül annyit jelentett Sóken esetében, mintha egy banya, kora ellenére... Nem szoktam ilyen szavakat használni, most mégis ezt mondtam, életemben először. De mindegy. Az is furcsa volt, hogy Sóken Kósu vidéki tájszólásban beszélt. Azaz nem is olyan furcsa: hiszen én álmodtam, s én arról a vidékről származom.

– Mit jár a szád, te vén szajha, mikor az egész bandáddal a mások vérén élőködsz – ordítottam tovább, mivel az asszony szavai mindjobban felháborítottak. Megragadtam a karját, hogy kicsavarjam. Sóken összefüggés nélkül, bambán szajkózta a „taknyos kurafiját”, miközben összevissza karmolászta az arcom. Haragom nem ismert határt: úgy belerúgtam, hogy döngve hempergett meg a földön. Hű, komám, micsoda erős vagy! – dicsérgettem magam, meglepődve rendkívüli erőmön; de jóformán még gondolkodásra sem maradt időm, mert az asszony feltápászkodott a földről. Ekkor combjaim közé szorítottam a nyakát, de fene nagy erőm érthetetlen módon, hirtelen elpárolgott, úgyhogy Sókennek – aki csak a lábával csapkodott – egészen könnyű lett volna kiszabadítania magát.

– Íme a császárné utolsó földi verse – szólalt meg mögöttem az udvaronc. Bár teljes mértékben lefoglalt a combjaim között vergődő asszony leszorítása, mégis felfigyeltem, vigyázva, nehogy ellenségem kiszabadíthassa magát. Az udvaronc olvasta:

*Tarajos hullám
rázza a sirályhadat,
küszködő bárkát
hány, dobál ide-oda;
révész köntöse nedves.*

Kéretés nélkül magyarázta meg ismét a verset: a „Tarajos”-tól a „révész”-ig tart a vers bevezető része, a „nedves köntös” alkotja tehát magát a verset.

– De – aggályoskodtam – mi értelme az egésznek, ha még azt sem tudjuk, hogyan lett nedves az a köntös?!

– Éppen ez az, ami a költői tehetséget jelzi: a vers nem mond ki mindent, hanem csak távolról sejteti a lényegét... De ha nagyon akarja, azt is mondhatjuk, hogy könny áztatta el a révész köntösét, végeredményben tehát arról lenne szó, hogy szomorú időket élünk.

– Akkor hát a vakát²⁷ éppen úgy kell csinálni, mint a rejtvényt, ugye?

– Valami különbség azért csak van! – utasított rendre az udvaronc.

Sóken közben újra erőre kapott, és lábával csapkodva üvöltözte:

– Mit képzeltetek, ti tökfejek, kinek köszönhetitek az életeteket? Csakis nekünk!

– Hogyne, te vén szajha! Honnét veszed ezt a marhaságot? Talán az elviselhetetlen adók kivetését köszönhetjük nektek, vámpír népség! Még hogy az életünket! Soha! Hallod, te arcátlan, soha! – üvöltöttem vissza.

– Arcátlan vagy te! Úgy látszik, elfelejtetted augusztus tizenötödikét; ha a mi Hirohitónk nem fogadta volna el a kapitulációs feltételeket, akkor már réges-régen valamennyien elpusztultatok volna! Ki más mentett meg hát benneteket, ha nem mi? – és hangja egyre jobban sipított.

– Dögölj meg, bestia! – És felemeltem az öklöm, hogy beverjem a fejét, de meggondoltam magam: előbb fel kellene világosítani egy kicsit ezt a dögöt, és csak azután végezni vele...

– Hát ide hallgass! Minden állításod szemenszedett hazugság. A megadási feltételeket nem Hirohitó császár fogadta el, hanem a tanácsadóinak volt annyi eszük, hogy elfogadtassák vele, de még ez sem ment olyan egyszerűen! – Újból meglendítettem ökölbe szorított karom, de szörnyűt sikoltva félre is ugrottam: Sóken feje búbján hatalmas kopasz tér tátongott. Egyszerű a magyarázata, miért volt rám olyan végzetes hatással Sóken kopaszága: magam is kopasz vagyok, és minden sorstársam iránt kimondhatatlanul mély sajnálkozást érzek, a kopaszokkal szemben rendszerint elnéző is vagyok.

Most is, íme, egyszerre elszállt minden indulatom. Megsajnáltam a vén dögöt.

– Na, hát akkor másképpen intézzük el a dolgot – és törökülésben mellé telepedtem. Sóken is lassan összeszedte magát, és szuszogva mellém ült. Szórakozottan néztem, hogy blúzáát és szétzilált haját igazgatta. Újból beszélni kezdett, mintha csak önmagának mondaná:

– Ám legyen, okos dolgokat mondtál, te taknyos. Tulajdonképpen ki a hibás? Ti, haszontalan nép. Ti kezeltetek bennünket úgy, mintha földre szállott istenek volnánk, szinte olvadoztatok a hálától! És most? „Vámpír népség” vagyunk, amely annyi adót vasal be, amennyit csak akar. Ti akartátok ezt így! No, mit felelsz erre, igazam van, mi?

Arcátlansága ismét indulatba hozott:

– Te, te vén szajha! – kiáltottam, és csak Sóken szavai állítottak meg, hogy rá ne vessem magam. – Várj, megállj! Abban, hogy ki a hibás, csak az isten dönthet, ott fenn a mennyben!

Eszmecserénket nem tudtuk tovább folytatni, mert a közelben kezdett játszani a rezesbanda, és az „Amore, amore mio”, azaz a „Szeress holtan is”-t fújta. Bár szívesebben hallottam volna a „Kumbai Kumbai gordonká”-t fúvós változatban, azért jókedvem nem csappant. Örömittasan álltam fel, és a banda irányába indultam. Ismét belebotlottam udvaroncomba, aki egy marék nyakláncot tartott a kezében.

– Milyen szépek ezek a láncok! Férfiláncok, ugye? – kérdeztem.

– Ó, ezek nem nyakláncok, hanem a Nemzeti Kultúr-rend szalagjai. Amikor császáruk házasságot kötött, én voltam a násznagy. Ezért kaptam ezt a kitüntetést... Mások az ilyesmit most eldobálják, én mind felszedegettem. Nézze csak, a Három Szent Ereklýe²⁸ itt hever a földön!

– Jaj, micsoda pazarlás! Miért nem adják el inkább az ócskásnak? – kérdeztem, amikor megpillantottam a Három Szent Ereklýét, mely oly siralmasan hevert a porban. A Kard hasábfához hasonlított, a

Tükör pedig a Nagy Ékkővel együtt, akárcsak valami bazári játék, limlom.

– Ugyan, az ócskás már nem ad ezekért egyetlen vasat sem. Én már megpróbáltam rászózni – szólt egy asszony mellettem. Felismerem benne a kötögető asszonyt, akivel a buszmegállónál találkoztam. Most is szorgalmasan kötögetett, gombolyagjai a földön heverték.

Az udvaronc folytatta:

– Most felolvasom magának a trónörökös hátrahagyott versét:

*Fehér pillangó
nyíló tavaszi réten
táncol, cikázó
szárnya vidáman csapdos:
nem ismer öregedést.*

– A felesége verse pedig:

*Vörös virágok
illatoznak, akár az
ősz csillagok,
egyetlen nap festett,
színpompás tarka lombok.*

– Itt a két vers ellentétes hangulatára kell felfigyelnünk – mondta az udvaronc. – Az egyikben a tavaszi mező, a másikban az őszi éjszaka az uralkodó hangulat; míg az első vers kék színű, a másik már csupa ezüstös ragyogás. Mindenütt megvan a kontraszt: a trónörökös a nyíló, virágos rétről, felesége pedig nehéz illatú, vörös virágokról énekel.

Már-már én is rájöttem a versek értelmére, s nem hagytam, hogy tovább oktasson.

– A két vers tehát azt példázza, hogy a férj egész életében veszekszik feleségével, szóval egymás ellenségei. Ha egyikük így, másikuk feltétlenül úgy nyilatkozik, „csak azért is”. Amikor aztán a sírba kerülnek, úgy sincs már több értelme az egésznek.

– Nem. Jelen esetben ez már túlmagyarázása a versnek – jelentette ki az udvaronc. – Élveznünk kell, hogy milyen könnyedén kezelték a lágy színeket. Jelkép csupán annyi itt, hogy a trónörökös tavaszi pillangóhoz hasonlítja magát, mely nem ismeri az öreg kort, fiatalon hal meg. A másik versben az illatozó, vörös virág a fiatal leány jelképe; ezzel szemben a tarka lomb öregedést jelent. Tehát: a trónörökös boldog, korai halála ellenére, akár a pillangó. Hitvese szintén örül a halálnak, mondván, hogy neki sincs miért ragaszkodnia életéhez, hiszen elmúlt már a fiatalsága... Milyen mély és egzszermind fenséges átélése a költészetnek!

Amíg beszélgettünk, sok idő telhetett el. Az emberek már estére gondoltak, arra, hogy milyen szórakozásokat keressenek. A téren felépült a mutatványosbódé, előtte bűvészek, bohócok ácsorogtak. Arról is értesültem, hogy a Gindzán már véget értek a harcok.

Hirtelen a kisdobosok fülhasogató csinnadrattája ütötte meg fülemet. A doboló menet körbejárt a téren.

– Bevonulnak a katonák – rémültem meg. A kisdobosokat a bombardonosok követték; a hatalmas kürt, mint valami boakígyó, a nyakuk köré tekergőzött. Majd a hórihorgas katonák következtek, úgy nyúltak felfelé, mint erdőben a fák, aztán az óriás trombiták harsantak fel, a mambó ritmusában fújva a „Tűzijáték”-ot. Azt hittem, orkán tört ki.

A trombiták erdeje mögött az ég már szürkült, és én lassan hazamenésre gondoltam. Rakéták fénynyalábjai világították meg a teret, és megkezdődött a valódi tűzijáték.

– Nézze csak, ez az Ono no Tófu²⁹ tűzijáték – szólt az udvaronc.

A kilőtt rakéta parazsa mint szomorúfűz ága hullt vissza a földre. Nemsokára elállt a tűzeső, és mennydörgésszerű robaj remegtette meg a földet. Az eget is hajnalpír borította.

– Nézze, az a Szaigjó³⁰ nevű tűzijáték – folytatta az udvaronc.

Elhalt a hajnali pír, ismét a tűznyalábok következtek, millió cérnaszál öntözte szünet nélkül a földet, barázdálta a szürke eget.

– Ez az Oroszlán Tánca – világosított fel az udvaronc. Alig fejezte be mondatát, máris újabb fények varázsolták nappalivá a hajnal sötét egét. – Ez a Háromezer-háromszázharminchárom Buddha-szobor Temploma – folytatta, de az én eszem már egészen máshol járt.

Megkésett pillantásomat annyira elkápráztatta a tűzijáték szépsége, hogy a földre rogytam. – Érdemes-e az embernek tovább élnie, ilyen szépségek után? Én is harakirivel fogok véget vetni életemnek. Rögtön meg is írtam „utolsó” versem:

*Utolsó utam
Nusza áldozata³¹ őrzy;
s magamnak már csak
szerencsét kívánok,
hadd teljék szülőim kedve.*

– Hiszen ez egy híres katonavers a Manjó-gyűjteményből³²! – kiáltott fel az udvaronc.

– Valóban, igaza van, ez is szerepel a gyűjteményben – kaptam észbe. Micsoda szégyen, plágiumot követtem el, még utolsó versemet is loptam! Hogy restelltem magam! Zavaromban elolvastam egy másik verset, harsány hangon. Aztán pisztollyal főbe lőttem magam.

Elképzelhetetlen, miért nem látszott különösnek, hogy rögtön utána felnyitottam saját átlőtt fejem, és belenéztem. Kis, rizs alakú fehér kukacok nyüzsögtek a repedésben.

– Légykukacok – sikoltottam fel, és elfordultam magamtól, annyira elborzasztott a mozgó férgek látványa. Talán érthető volt a kukac-vízió, hiszen többször is hangoztattam, hogy az emberek feje olyan piszkos belül, mintha kukacok laknák.

*

Idáig tartott álmom, utána rögtön fel is ébredtem. Unokaöcsém ébresztett fel.

– Miket beszélsz, bátyám?!

– Micuhitó, én meghalok – s halálfélelmemben a karjaiba vetettem magam, segítségért könyörögve.

– Még soha nem hallottam, hogy valaki ilyen hangosan és érthetően beszéljen álmában – mondta öcsém.

– Talán beszéltem is?

– Azt a híres haikut mondtad el, hogy

*Nyári mezőkön
régvolt harcosok álma
egyre visszajár.*

– Ez az! Ez volt utolsó földi versem – mondtam, miközben az álmaimról dadogtam. A haiku szó mégis visszarántott a való életbe.

Igen, csak a haiku térített magamhoz, és a westminsteri óra zenéje, amely mindegyik ütését megelőzte. Utána az óra még kettőt ütött sajátságos, templomi harangozáshoz hasonló hangján. Szemem önkéntelenül karórámra tévedt, és meghatottságomban úgy szorítottam keblemhez, ahogy csak szerelmesét ölelheti magához az ember. Hiszen az én órám is két órát mutatott...

– Ébren voltál, amíg én álmodtam? – S könnybe lábadt a szemem.

1960

A SOMINOK HŐS CSELEKEDETEI

Hogy kik rejtőznek a somin³³ fedőnév alatt, azt majd mindenki érzi. De a határvonal meghúzása nehéz feladat, nem tudjuk, mely néprétegek közé helyezzük őket.

Kérdésemmel egyszer egy ismerősömhöz fordultam. Ez az ember egész életében gyűjtögetett öregkorára. Ebből most jól megélhet, s ha nem is számít sominnak, tagadni nem lehet, hogy annak született. Tokióban, a Felső-Takaidó-negyedben lakik, több szerény bérház tulajdonosa, telkek dolgában is jól áll. Ezt az öreg barátomat titokban takaidói öregúrnak nevezem. Fia elvégezte az egyetemet, diákként a megszállott szomjúságával tanult. Megszerezte diplomáját, és nem ment állásba. Nem érdekelte apja vagyonának igazgatása; olvasással és külföldi italok fogyasztásával tölti napjait. Mondják, az egyetemen is kaphatna katedrát.

Szerintem a fiú nem lehet somin, az öregúrnak ezt a fiát én interinek³⁴ hívom.

Ennek az interifiúnak szilárd meggyőződése, hogy a sominokon kívül minden ember kificomodott lelkületű.

Az öregúr egyszer elmondta, miképpen vált egy kézműves ismerőse iparossá.

– Hajcsavarókat készített otthonában. Munkáját egyedül végezte. Mondják, ehhez a munkához nem kellene különleges szerszámok. Szóval, ez a volt munkás napról napra gyártotta a hajcsavarókat, közben törte a fejét, és arra a gondolatra jutott, hogy sokkal kifizetődőbb volna, ha társat szerezne magának. Kevesebb lenne az önköltsége. Azután a jóember befogott két kisfiút, s nemsokára már tizenhatodmagával dolgozott – fejezte be a történetet.

– Látja, szerintem ez a kificomodott lelkület – magyarázta az interi.
– Azt mondom, mindenki beteg lelkületű, aki pénzt akar szerezni, vagy különb akar lenni másnál.

Szerinte nem normális, ha egy diák többet tanul a társánál, hogy ezáltal jobb bizonyítványt szerezzon. Nem normális, ha a gyáros nagyobb vállalkozásba kezd, vagy ha valaki politikus akar lenni, s jelölteti magát a választáson. Hasonlóképp a régi kínai császárok vagy a japán szamurájvezérek, vagy akit ambíciói televíziószereplésre ösztönöznek, aki nyilvánosan énekel; kifecamodott lelkületűek még az írók, filmcsillagok, sportolók.

– Jaj de sokan vannak – jegyeztem meg. – Tehát normális lelkületű ember nincs is?

– Dehogynem. Ott vannak a sominok. Egészséges lelkűek – felelte az interi.

– Maga szerint a sominok vagy a kifecamodott lelkületűek vannak többségben?

– Bizonyára a sominok – nyilatkozott az öregúr.

Hirtelen eszembe jutott valami:

– Megmondjam, mennyivel lehetnek többen?

– Érdekel. Mennyivel? – nézett rám kíváncsian az öregúr.

– Öt az ötvenhez, egy a tízhez – mondtam.

– Ezt hogy számította ki?

– Képzeljünk el egy osztályt, ahol ötven tanuló van. Közülük az első ötöt lehetne kiváló tanulónak nevezni. Hát így aránylik a somin a többiekhez!

– Micsoda merészség! – pislogott az öreg.

– Ez az – lelkesedett az interi. – A gondolkodásnak ez a merészsége jellegzetesen somini.

Nagyon jólesett az elismerés – tehát belőlem a somin beszélt. Hirtelen támadt jókedvemben összevissza fecsegtem a két embernek. Olyat is mondtam, hogy ismerem egy somin házaspárt, aki még ennél is merészebben gondolkozik.

Könyvkötéssel foglalkoznak, és nagyon szeretik egymást. Egyszer éppen ebéd idején látogattam meg őket. A gyerekek iskolában voltak; csak az asszony és a férfi ült az asztalnál. Az asztalon

mindössze két szelet kenyér és egy csésze leves üres szójababpéppel. A leves reggelről maradhatott; láttam, hideg.

– Hála legyen – mondta az asszony, és lehajtotta a fejét.

– Hála legyen – ismételte a férfi, és szintén fejet hajtott.

Az asszony javakorabeli, erősen őszül, hull a haja. Amint evésnél az asztalra hajoltak, olyanok voltak, mint két kisiskolás a tanító bácsi előtt.

Somini merészség kenyér- és üres miszóleveses ebéd előtt görnyedezni! – néztem őket ijedten.

Asztalt bontottak, leültek egymással szemben, és dolgozni kezdtek. Karikagyűrűjük bambuszból volt; ahogy kettőbe hajtottak egy-egy könyvnagyságú papírt, gyűrűs kezükkel végigsimítottak rajta. Szorgalmas könyvkötő házaspár, éjjel-nappal dolgoznak. Amikor velem beszélgettek, akkor sem állt meg a kezük; ez nekem is tetszett, időnként segítettem nekik. Ez a két ember maga volt a megtestesült szorgalom; ha egyszer belelendültek a munkába, lankadatlanul dolgoztak, s nem törődtek az óra járásával. A férfi jóval idősebb lehetett kövér feleségénél, nála sokkal soványabb is volt. Alacsony termetű; arca, feje, füle, végtagjai aprók, csont és bőr. A férfi keze időnként elernyed, s az a ritka dolog történt vele, hogy munka közben elbóbiskolt. Papírt tartó keze egy pillanatra megállt. Vártam, mikor következik az a bizonyos *trükk*. Az asszony a férfi ágyékához nyúlt. Hallottam is egyszer egy könyvkötő ismerőstől, hogy ez náluk eléggé ismert fogás. A férfi aztán felnyögött, és lehorgasztotta a fejét, mintha bocsánatot kérne valami láthatatlan istentől, hogy azután még gyorsabban hajtogassa a papírt.

– Valóban, ez igazán somini dolog – mondta az öregúr.

– De még mennyire! – támogattam állítását.

A fiú tiltakozott:

De ez nem természetes. Mint a barom, annyit dolgozni. Csak nem örökséget gyűjtenek...

– Nem – szólaltam meg. – Ennek a házaspárnak nincs megtakarított pénze. Ezt tudom.

– Érthetetlen – dörmögött az öregember. – Ilyen szorgalmasak, és mégsem boldogulnak!

Ez a probléma engem is foglalkoztatott.

Egyszer, egy ünnep alkalmával mentem el hozzájuk. Az asszony ünneplőben volt, haja frissen bodorítva, kimenőruhája és kabátja ugyanabból az áfonyamintás anyagból. Lábán új fapapucs volt.

– Milyen csinos ma! – csodálkoztam rápillantva, hiszen én még csak munkaruhában láttam. El is felejtettem, hogy ezen a földön nincs ember, aki ne szeretne csinosan öltözni.

- Hová megy?

– Koisikavába – válaszolta.

Hozzátartozói laktak abban a negyedben.

Az asszony fölragadott a sarokból egy batyut, jobban mondva, odahúzta magához a nehéz súlyt a gyékényen, azután megfordult, hátára vette a terhet. Megingott a súlya alatt.

– Mit visz a hátán? – kérdeztem kíváncsian. – Ilyen nehéz és nagy csomag!

– Hát, kérem, ebben aztán van mindenféle.

– Ajándékba viszi?

– Igen. Ahová viszem, ott sok a gyerek.

– Mit visz?

– Mindenfélét. Kabátot, inget, zoknit, süteményt...

Eszembe jutott, az asszony egyszer elmondta: nyomorognak a hozzátartozói.

– Lesz nagy öröm! – mondtam.

Váratlanul olyan derű ömlött szét az arcán, mintha ő kapná azokat az ajándékokat. Én pedig háborogtam: hogy kötheti hátára kimenőruhában a hatalmas batyut.

– Ez az asszony igazi somin – jegyeztem meg.

– Elhiszem azt, el, ilyen a somin – mondogatta az öregember.

– Nem pénzt gyűjtenek, hanem a szegényebb rokonokat segítik – fordultam az interihez.

– Ó, másokért így, barom módjára dolgozni! Nem bolondok ezek egy kissé?

– Úgy látszik – kezdtem meggondolatlanul –, a fiatalember mindenben ellentmondást lát. – Már bántam, csípősnek találtam megjegyzésemet.

Belépett a szobalány, teát és édességet szolgált föl.

Az öregúron aznap egy juki szövésű kimonó volt, kabátja is selyemből, s a tőle megszokott módon, gondosan egymásra rakott lábbal ült. Ezzel szemben a fiú pulóvert viselt zakója alatt, és törökülésben kuporgott vasalatlan nadrágjában. Mindig ilyen öltözékben láttam.

Az öregúr kínált:

– Vegyen már ebből a morokosiból, Akitából hozták. Kóstolja meg.

– Valami ritka, drága édesség lehet – jegyeztem meg, és elvettem egy darabot.

– Azukibabból készítik. Ami azukiból van, az csak somineledel lehet – mondta a házigazda, és maga is vett egy darabot.

Magamban úgy okoskodtam, még ha a közönséges babból készül is az az édesség, mégsem fogyaszthatják a sominok derűre-borúra, hiszen drága lehet, különösen, ha Akitából hozták.

– Drága ez az édesség? A somin nem fogyaszthat drága édességet.

– Hm. Igaza lehet. Akkor hát ez aligha sominétel – vonta vissza előbbi kijelentését az öregember.

– Különösen, ha ilyen kis darabokat készítenek belőle – tettem hozzá. – A sominnak nagy szemű édesség való, amit *enni* lehet – állapítottam meg, s azon vettem észre magam, hogy valójában nagyon szeretek enni.

– Jól mondja, a somin szeret enni! – helyeselt. – És szeret mindenféléből versenyt enni.

– Igaza van. Leggyakrabban kölesmetéltből, rizsgombócból szoktak – válaszoltam. Eszembe jutott egy barátom esete: egyszer valakivel versenyevést rendezett. Azukilevest ettek. Barátom már hét tállal vezetett, amikor az orrából váratlanul előbugyborékkolt a sűrű, cukros lé, és visszacsorgott a tálba. Ettől úgy megundorodott, hogy feladta a versenyt.

– Ilyet csak igazi somin tesz. A baj csak az volt, hogy sietett – mondta az öregúr nagy részvétellel.

– Ha versenyről van szó, az embernek természetesen sietnie kell. Csakhogy én az átlagosnál sokkal gyorsabban eszem, de vannak barátaim, akik engem is fölülmúlnak. Egy alkalommal három ilyen nagyevő barátomat elvittem egy közismert, előkelő családhoz. A háziasszony majd mosóteknőnyi tálban szusit hozott, és kínálgatni kezdett. Az asszony éppen csak félrepillantott, s már alig volt valami a tál fenekén.

Megijedtem. Négyen voltunk, s egyszerre négy gombócnak kellett volna elfogynia. Én mindössze hármat tudtam legyűzni, barátaim ezalatt meg legalább tízet bekaptak egyenként.

– Ilyen gyorsan csak somin tud enni – szögezte le csodálattal az öregúr.

Úgy beszélt, mintha csak a nagyevés volna a somin jellemző sajátja!

– De barátaim nagyobb bravúrt is követtek már el – folytattam. – Nyolcan bevonultunk egy kínai vendéglőbe. Rántott pontyot kaptunk mártással. Hat-hét szeletre vághatták szét a halat, s a pincér jóformán még le sem tette a nagy tálát az asztalra, már üres volt. Az evőpálcikák már akkor a tál felé irányultak, amikor a pincér még csak hozta a tálát. Mire én is vehettem volna, csak a hal feje maradt. Szerencsére nem tudták, hogy a rántott pontynak a feje is nagyon ízletes, így nekem is maradt valami. Még így is a leglassúbbnak bizonyultam az evőpálcikák kezelésében.

– Az igazi somin nem megy kínai vendéglőbe – vetette ellen az interi.

– Való igaz, hogy a kínai konyhát nem a somin számára találták ki. De tévedés azt hinni, hogy a somin igénytelen a hasára. – A fiatal-emberre sandítottam. Közben kinn járhatott, mert egy pohár whiskyt tartott a kezében.

– Így is van – helyeselt az öregúr. – A somin szeret jól enni.

Az öregúr tehát mindent tud a sominról. Kétely támadt bennem: valóban tudna mindent? Annak bizonyítására, hogy a somin mennyire szereti a jó ételeket, egy régi élményemet meséltem el.

– 1923. szeptember 1-én, amikor az az emlékezetes tokiói földrengés volt, én a negyedik elemibe járhattam. Jamanasiban laktunk. Egyedül ültem asztalhoz, éppen ebédelni akartam. Váratlanul hatalmas robaj dördült a fülembe. Addig soha nem hallottam földrengést. Azt hittem, az ég dörög. Mindig féltem a mennydörgéstől, ha dörgött, az asztal alá bújtam. Akkor is az asztal alól figyeltem a táncoló falitükröt. Megrémültem, előmásztam az asztal alól, már ott is volt anyám, és vitt magával. Jó darabon szaladtunk. Később megláttam az öcsémet is, egy ismerősünk vette a hátára. Szaladtunk, az utat már térdig érő víz borította. Amikor a második nagy földrengés jött, elszöktem anyám mellől, és egy közeli rendőrcsoporthoz futottam. Rám kiabáltak, hogy azonnal guggoljak le. A harmadik nagy dörrenésnél a villanyvezetékek hullámzó fekete kígyókként lengtek, s talán emiatt képzeltem azt sokáig, hogy a földrengés felülről, valahonnan az égből jön. Az első nagyobb szünetben hazamentünk, a legfontosabb dolgokat batyuba kötöttük, és kimenekültünk a Hacsiman-templom erdejébe. A föld már tele repedésekkel; a repedésekből fölbugyogó víz úgy hömpölygött, mint az igazi ár. Hatalmas fölfordulás az erdőben, sokan matracokat, gyékényeket vittek magukkal, voltak, akiknek lábasuk, paplanuk is volt. Az egész nap földrengéses volt, mondják, vagy kétezzer-ötszáz földrengést számoltak meg. Én csak arra emlékszem, hogy a templom is szinte hullámzott. A hullámzó templom eresze alatt egy parasztnéni szusit készített. Kár éhen maradni, mondogatta nagy nyugalommal. Pompás gyümölcsökkel megrakott, hatalmas tálakra emlékszem, én egy nagy cédrusfa tövébe kapaszkodva szemlélődtem. Kapaszkodnom kellett, úgy mozgott lábam alatt a talaj.

Titokban csodálkoztam: hát rajtunk kívül is vannak ínyencek, mikor én mindig azt hittem, csak a mi családukban főznek finom ételeket, mások nem szeretik a hasukat. Most is emlékszem, akkora körtéket láttam, mint egy-egy gyerekfej. Ritkán teremnek akkorák.

– Ez így van – bólogatott az öregúr. – A somin nem fukar.

– Szerintem csak a földrengés miatt – tiltakozott a fiatalember.

– A somin ilyen csak rendkívüli alkalommal engedhet meg magának...

– De hiszen akkor minden bolt zárva volt, csak otthonról vihették, amit vittek. Ha már előre nem vették volna meg, akkor semmit nem visznek magukkal. Ez is azt bizonyítja, hogy a somin éppen a gyakorlati dolgaiban igényes – magyaráztam elszántan a fiatalembernek.

– Így van, így – támogatóan az öregúr. – A somin mindennapi dolgaiban is igényes.

– Azaz makacs! – jegyezte meg nevetve a fiatalember.

Zavarba jöttem. Talán engem nevez makacsnak?

– Az lehet, hogy a somin makacs – mondtam szórakozottan.

– Hogyne, a somin makacs – így az öregúr.

Ha már a sominról ez derült ki, eszembe jutott egy makacs ismerősöm. Akkor annak a családja vérbeli somin.

A család az eladó korú lánynak házasságközvetítő útján keresett jövendőbelit. A lány szülei már nem éltek, a családfő a lány bátyja volt. A lány csak később közölhette házasságát a sógornőjével, mert az kifogásolta, még férjét is a lány ellen bujtogatta, s így ketten ellenezték az előzőleg már megbeszélt dolgot. Feldühödött a közvetítő is, azt mondta, akkor adják férjhez nélküle a lányt. A házaspár is megmakacsolta magát: a lány férjhez mehet, de kelenyét nem kap. S mivel mégsem mehet üres kézzel, a közvetítő és a lány elhatározta, hogy a szülőktől maradt holmikat magával viszi. Ezt közölték a vőlegény családjával, várták a holmik érkezését. Hogy milyen jól sikerült a holmik elszállítása, maga a közvetítő mesélte el. Ilyeneket vittek el: ócska, rég nem használt szekrényeket, feketén

csillogó bútort, komódokat. De ki sem ürítették a bútorokat, úgy vitték, ahogy voltak, s beállították az agyagos falú raktárba, és rájuk zárták a rácsajtót. A kíváncsiskodó szomszédok a rácson át csak a szalmával leterített málhákat látták. Azt hitték: a lány csupa drága holmit vitt magával, ha még a pillantásuktól is óvja... Én éppen akkor látogattam el a családhoz, amikor a lány költözött.

– Képzelve, a lakás teljesen kiürült – meséltem az öregúrnak. – Csak a falak és a gyékények maradtak.

– Ez a makacsság csak sominra vall – jegyezte meg kárörömmel az öregúr.

– A makacsságról többet is mondhatnék – folytattam, gondolva, hogy az öregúr kedves témájánál vagyunk. – A háború után egy vidéket járó dzsessz-zenekarban játszottam. Egyszer is, egy falusi színházban, jobban mondva kis bódében léptünk föl. Szállást a bódé mellett lakó tulajdonostól kaptunk. Abban a községben más szálláslehetőség nem lévén, aki csak föllépett a tulajdonos színházában, az a házigazdánál szállt meg; emlékezetem szerint ezért nem is kért pénzt, viszont a reggeliért hetven, a vacsoráért százhusz jent kértek. Elég jól ettünk. Minket nem a bódés hívott meg, hanem a helybeli ifjúsági egyesület, s bár magával a bódéssal nem volt dolgunk, mégis összebarátkoztunk a családjával. Az udvar felét a tulajdonos kis teherautója foglalta el, igazi foglalkozása a fuvarozás volt. Fia segített neki; háztartását lányai vezették, a szállóvendégeket is három felnőtt lánya szolgálta ki. Felesége ízületi bántalmakkal feküdt, szinte félvak volt. Legidősebb lánya – karcsú és szorgalmas – majdnem egyedül látta el a konyhát. A két kisebb lány dolgozni járt, csak este segíthettek nővérüknek. Egy este lakószobájukban üldögéltem a kályhánál, közben fűzetes regényeket böngészttem. A háziak befejezték a vacsorát, ők is a kályha köré telepedtek. Azon vettem észre magam, hogy nagy családi tanácskozás középpontjába kerültem. A férfi beszélt: – „Jövőre már nem veszem ki a bódét.” – „Ez csak természetes.” – „De miért is bérelnéd ki?” – „Gondolj a nővérünkre!” – lármáztak a családtagok.

– „Hát a bódé nem a maguké?” – kérdeztem a ponyvafűzetek nézegetése közben. – „A szövetkezeté” – válaszolta a családfő. –

„Milyen szövetkezeté?” – Csöndes, mesélő hangján a beteg asszony válaszolt: – „A helybeli földművesszövetkezeté. A tagok gyűjtésből csináltatták a bódét. Úgy mondják, egyaránt mindenkié, a tagoké. Mi is tagok volnánk.” – Vaksi szemével fia nadrágját javítgatta. – „No és hogy megy az a bódékiadás?” – „Nem tolakszanak érte, mindig csak két-három ember jelentkezik.” – „Minden évben megrendezik az árverést?” – „Minden évben, s a bérletet az év elején kell kifizetni – magyarázta az asszony. – Már vagy ötödik éve csak mi tudunk felül-ígérni, pedig szépen emelkedik ám az ára. Tavaly száznyolcvanezer jenünkbe került, az idén talán kétszázezer is kevés lesz!” – „Jó üzlet lehet” – vettem közbe érdeklődve. – „Hahaha – nevetett a családfő. – Ez jó üzlet?” – „Nem volna rossz – szolt az asszony szinte könyörgő hangon –, ha hozna is valami pénzt.” – Elmondta, hogy csak akkor telik meg a nézőtér, amikor valami gyermekműsort hirdetnek, csak hogy ilyenkor a jegyárakkal is alább kell szállni. És hogy mennyire nem lebecsülendők az apró kiadások, melyek egy ilyen színházzal kapcsolatosak. Egy alkalommal is például kiégett a villanykörte, és az előadás – éppen e miatt a körte miatt – ráfizetéses lett. Szóval, csak ráfizetés az egész. S ennek az áldatlan helyzetnek mártírja a nagyobbik lány, aki egy év múlva már férjhez is mehetne, de nincs rá pénzük. A színház még azt is fölemészti, amit a fuvarozás hoz. Ezért helyeselték a lányok olyan lármásan apjuk bejelentésére. – „Ha a családfő nem erősködik, mi már másodszorra sem béreltük volna” – mondta az asszony, ahogy ponyvából rápillantottam. Szeméből patakzott a könny. Nem értettem, miért sír. Az idősebb lány is sírva fakadt, odalépett anyjához: – „Szerencsére, apánk már abba fogja hagyni.”

– Gondoltam, talán örömeinkben sírnak, ezért én is csak helyeseltem: jobb abbahagyni, mint mindenüket ráfizetni... – „Hála legyen az istennek, hogy meggondolta magát” – mondta az asszony. Örültem, hogy jól ítélt meg a helyzetet. A nagyobb lány elment a nyilvános fürdőbe – az is a szövetkezeté –, közben a fiú hazakocsizott, én a családfővel és a kisebbik lánnyal kártyázni kezdtem. Amikor az idősebb lány hazaért, nem jött közénk a kályhához, hanem még a szoba sarkában állva kijelentette, hogy a következő

évben is ki kell bérelni a bódét. A család megrökönyödve bámult a sápadtan ácsorgó lányra. – „Micsoda?” – sipított a középső lány. Az idősebb lány közelebb lépett a kályhához, s előbbi egykedvűségével, üresen bámult maga elé. Hallgatott. – „Hiába is szeretnéd, nincs rá pénzünk” – szólt apja.

Láttam, szíve szerint ő is a bódé mellett döntene, de most már belátja, hogy lehetetlen. – „Ha nincs pénzünk – folytatta a lány remegő, de elszánt hangon –, adjátok el a kimonómat, adjatok el mindent, kérjük kölcsön, ha kell, de vegyünk bérbe mindenáron jövőre is a bódét.” – Erre már én is közbeszóltam: – „Ha ilyen ostobaságra gondolsz, jövőre férjhez sem tudsz menni!” – „Így van, igaza van! – lármázott a két másik lány. – Jól mondja a vendég.”

– „Engem nem érdekel a házasság. Nem bánok semmit, én akarom...”

Szidták-csepülték a lányt, én nem szóltam bele a dolgukba. Sehogy sem értettem, miért változott meg a lány véleménye. Másnap reggeli után egyedül találtam az asszonyt. – „Mégis kiveszik jövőre a bódét?” – kérdeztem. – „Mégis... A lány akarja, hát kivesszük.”

Ő sem látszott levertnek, s ez nagyon meglepett. Megtudtam, miért ragaszkodott a lány a bódéhoz. Előző este a fürdőben járt, s ott a nők éppen a bódéről beszélgettek. Őt nem vették észre a gőztől, s így értesült a közvéleményről: az egész falu abban a hitben van, hogy a bódé igen jól jövedelmez a családnak, és az emberek szinte pukkadoznak az irigységtől. A lány ezért elhatározta: a bódézást mindenképpen folytatni kell, különben kiderülhet, hogy ráfizetés az egész. Mert az micsoda szégyen!

- Ez igazi sominlány – bólogatott az öregúr. – Ilyen akaratos, ilyen makacs!

– Dehogy somin – tiltakozott a fiatalember. – Csak hiú.

– Más a hiúság, és megint más a makacsság, ez két külön dolog – magyaráztam, aztán elmondtam egy igazi hiú esetét:

– Egyszer Tokióban, úgy estefelé lehetett, az Icsigaja-állomás mellett mentem éppen, amikor egy ötvenévesforma nőt vettem

észre. A földön kuporgott. Elindultam feléje, tudni akartam, mit csinál ott a földön ez a borzas nő. Egyszer csak fölállt, letekerte az övét, levette kimonóját, s két kézzel rázni kezdte. A ruhát többször is meglengette olyan erővel, hogy a fölvert por az arcomba csapódott. – „Mit csinál maga itt?” – kérdeztem fölháborodva. Nem válaszolt. „Furcsa alak” – morogtam magamban, pedig talán segíthettem volna neki. Csak nem a ruhájában keresgélt valami elveszett tárgy után? Megszólítottam: – „Mondja, elveszített valamit? Segíthetnék?” – Választ ezúttal sem kaptam. Egy kis idő múlva a nő szótlanul vakarni kezdte a derekát, majd a fejét. Valami fehérséget rázott ki a hajából. Hirtelen megértettem: tetvészkedő koldussal van dolgom.

– Ruhája elég jó állapotban volt, ezért nem jutott rögtön eszembe, hogy koldus – szóltam oda az öregúrnak. – Olyan hiú volt, hogy koldus létére sem akarta elfogadni a tetvességét.

– Ez csak érthető. A koldus is szégyelli tetveit.

– Koldus nem lehet somin – vetette ellen a fiatalember.

Zavarba jöttem. Koldus és somin – koldus nem lehet somin? Ezt nem hittem volna – töprengtem.

– A koldus nem lehet hiú – folytatta a fiatalember.

Zavarom tetőfokára hágott. Az öregembernek mentő ötlet jutott eszébe:

– Somin az, aki nem hiú. Hiú csak nagyon gazdag vagy nagyon elesett ember lehet.

A fiatalember fölháborodott:

– Jaj, milyen ostobák! Összevissza fecsegnek! Az ilyen ostoba ki-magyarázkodást nevezzük szépen *szellentő* hazugságnak.

Ez a kifejezés újabb történetet juttatott eszembe, és ujjongva rávágtam:

– A somin mind *szellentő* ember.

– Látja, ez igazán somini dolog – lelkesedett az öregember.

Már arra gondoltam: mondhatok bármit is, ő mindenben egyetért velem. Elkezdtem történetem:

– Halász barátom egyetlen alkalommal hétszáznál többet szellentett.

Az öregember fölnevetett, nevéttében a hasát csapdosta:

– Micsoda gyerekes dolgok!

Nem éreztem ebben semmi nevetségeset:

– A barátom egyszer vendégeket vett föl a bárkájára. Tintahal-halászatra indult. Mikor a nyílt tengeren a vendégek már sorra fogdosták a tintahalat, barátom szellenteni kezdett. Nagy zsákmánnyal indultak vissza, egy tréfás kedvű vendég az egész zsákmányt fölajánlotta arra az esetre, ha barátom az úton végig szellenteni fog. Talán nem is gondolták komolyan, amit mondtak, de halász barátomat úgy fölajzotta a javaslat, hogy a partig pontosan hétszáznyolc szellentését számolták meg.

– Ez különben nem nagy művészet – tettem hozzá. – Ha az ember kovakövet eszik, sokkal nagyobb teljesítményre is képes.

– Kovakövet? A kovakő ehető? – kérdezte az öregúr.

– Ugyan! Ekkora füllentést!

– Úgy kell csinálni, hogy a kovakőre kevés vizet önt az ember, aztán egy fémdarabot kezd rajta fenni. A kőről agyagos lé válik le, s ezt meg kell enni. A halász barátom elbeszéléséből tudtam meg ezt, magam soha nem próbáltam ki.

– Igazi somindolog, ilyesmit kitalálni, hogy azután jókat szellent-hessenek – bólogatott az öregúr.

– Ezzel a veszélyes badarsággal alaposan elronthatja a gyomrát – mondta a fiú.

– Éppen ez az! – vetettem ellene. – A somin nem számol a veszéllyel, nem törődik azzal, hogy használ vagy árt, előnyös vagy hátrányos lesz neki valami; a somin élete ilyen, nem óhajt bölcs lenni. S én ezt őszintén vallom: a somin nem atomtudós, nem hadvezér: ami rendelkezésére áll, az csak saját esze, saját szer-számai. Más semmi.

Állításom igazolására elmondtam, hogy egy barátom a felesége családjához költözött. Az anyóssal nem állhatták egymást. Egyszer

összeveszett vele, s azzal rohant el hazulról, hogy többé a lábát se teszi a házba. De ahogy mérge elpárolgott, nem volt künn maradása. Késő este hazament, hosszan leskelődött a ház előtt, aztán elhatározta, hogy rájuk ijeszt. A tyúkol tetejéről fölmászott a háztetőre, és ott föl-alá járkált. Lenn halálra rémült a két nő, de megértette barátom személyének fontosságát.

– Ilyet is csak egy somin tehet – jelentette ki az öregember.

– Értik, ugye, mire gondolok? A somin soha nem folyamodik bombához vagy géppisztolyhoz. De ő is gondolkozik. Természetesen más módon, mint a fizikus vagy atomtudós. De tudok még valamit a sominról. A somin hebehurgya is lehet. Sokáig jártam egy paraszt barátom családjához tejért. Náluk mindig friss és zsíros tejet kaptam. Egy napon a barátom nem volt otthon, az anyja nyitott ajtót. Le kellett ülnöm a tűzhelyhez, s az öregasszony teát készített. Aztán egy nagy tepsit tett a tűzre, és marasztalt: nemsokára kész a pörkölt mogyoró. Már tűzön volt a mogyoró, az anyóka nyugtalanul sürgött-forgott. Keresgélt valamit; a tepsit a tűzön, és már sistereg a mogyoró, de ő egyre keresgél. Várjak csak – mondta –, mindjárt kész a mogyoró. Kézzel forgatta meg a mogyorót a tepsiben, előbb talán evőpálcikát keresett. Keze a forró tepsizettséghez érhetett, mert rövidet sikoltott, és mindannyiszor derekához kapta forró kezét. Alig tudtam elfojtani csodálkozásom: kínlódás helyett nem jobban tenné, ha levenné a tűzről a tepsit, és nyugodtan megkeresné a pálcikát?

– Újabb somini sajtóság – mondtam, de már csak egyedül beszéltem. – A somin kiszolgáltatja magát a sorsának.

Szülőfalum közelében volt egy forrás, „Fudzsi Rizsföld Vízesésé”-nek hívták. A legjobb akarattal sem lehetett vízesésnek nevezni, a valóságban ott fogták föl a hegyi forrás vizét, a víz a hosszú bambuszcsatornából úgy zuhogott alá, hogy miniatűr vízesésre emlékeztetett. A hagyomány szerint ez a víz meggyógyítja a bolondokat. Persze, nemcsak bolondokat cipeltek oda; vittek oda vérszegényt, magas vérnyomásút és így tovább. A vize dermesztően hideg volt; nyáron, aki csak menekülni akart a hőség elől, oda járt sétálni, voltak, akik odaálltak a zubogó alá. A vastag fővezetékéből

három-négy vékonyabb csövet vezettek el, de ezekből csak vékony sugárban folyt a víz. Még a vékonyabb csövek zubogói alatt sem lehetett kibírni egy-két percnél tovább, velőt fagyasztóan hideg volt. Az egészségesek maguktól álltak a víz alá, a bolondokat, ahogy mondták, „verették” a vízzel. A beteg fejét odatartották a fővezeték zubogója alá, s mivel azok rendszerint kézzel-lábbal tiltakoztak a terápia ellen, összekötözték, és leültették őket. Az örültet még is így is támogatni kellett jobbról-balról, hogy ne roskadjon a földre kínjában. A hagyományos terápia: naponta kétszer két órán át ülni a zubogó alatt, mintegy nyolc-tíz napon keresztül. A bolond családjának természetesen külön kiadást jelentett a kísérők fölfogadása – legalább két emberre volt szükség –, ezért a szegényebbek úgy segítettek magukon, hogy naponta többször, hosszabb ideig végeztek a kúrát. Így gyorsan a „végére jártak”. Arra sétálva egy összekötözött férfit láttam a víz alatt. A mozgásra már képtelen beteg iszonyúan ordított, ordításának hangját az erdő távoli fái verték vissza. Félelmetes imamoraj. Amikor a közelébe értem, el kellett fordulnom. A vastag vízszugár úgy verte a szerencsétlen fejét, hogy lélegzetet sem kapott. Azt mondják a kúráról, a bolond vagy meggyógyul, vagy meghal. Azaz nem meghal, hanem belehal. Gyógyulása annyiból állhat, hogy csöndesebb lesz. Hányszor hallottam a falunkban, hogy ezt vagy azt kivitték a vízeséshez, meggyógyult, aztán a szerencsétlen három nap múlva hirtelen meghalt. De a terápiát nem hagyták abba mégsem. Ahogy mondták, nem vitték, hanem vitették a beteget a vízeséshez. Még a hozzátartozók is féltek betegüket ilyen veszélynek kitenni.

- Hm. Somini dolog, hogy az ápoltak felét halál várja – szólt az öregember elfogódott hangon.

_ Ismerek még egy somini adottságot – buzgólkodtam. – A somin befolyásolható. Mióta közismert tény, hogy külföldön is születnek ikrek, már nálunk is megjött az ikrek becsülete. Pedig nemrég szégyennek számított ikret szülni, az ilyen anyát „átkozotthasúnak” nevezték, egész családját megvetették és kerülték, mint a leprást. Egy asszony ismerősöm még saját gyerekei előtt is rejtegette titkát; ha hazalátogatott a szüleihez, messze elkerülte a kert alatti szántót.

Még az udvarban sem mert a szántó felé kerülni. Ha hazalátogatott, legtöbbször magával vitte a gyerekeit is, és szinte ájulás kerülgette, ha a szántó táján látta játszani a gyerekeket. Egy méternyi magas kőoltár volt a hátsó kapu mellett a „Hétarcú Daimjódzsin” tiszteletére. Itt imádkozgatott, de még imádkozás közben is ügyelt, hogy ne pillantson a szántó felé. A kert és a szántó között volt egy gumibogyó-bokor. Halottra sápadt, ha őszidőn meglátta gyerekei ragacsos kezét, mikor megpázták a bokrot.

Húsz-harminc éves lehet. Fiatal menyecske volt, szüleihez ment lebetegedni. A szülésnél húga és a bábaasszony segédkezett, nem is volt az bába, csak amolyan „világra segítő asszonyság”, aki a szüléshez is értett valamit. Nagyon sokáig tartott a szülés, a mi vidékünkön ilyenkor „bóbiskoló szülésről” beszélnek. Ez azt jelenti, hogy a vajúdás közben, a legfontosabb pillanatokban, az anyát hirtelen álmoság lepi meg, s a végső erőfeszítésekre képtelen. Ez többször is megisméltódhat. Őt is ilyen álmoság szállta meg. A bába biztatására húga ébresztgetni próbálta. Később már verejtékezve ébresztgették. Végre fölébredt. A bába megfürösztötte az újszülöttet, fáradhatatlanul tett-vett. Az asszony húga halálra váltan jajgatott, azt hitte, nővére már nem is él, amikor a bába bejelentette: ikrek születtek. Az eszméletlenségig kimerült asszony fülébe is beleüvöltötte a hírt: ikrei vannak, mi a szándéka velük? „Eltüntettem én már nem egy asszonynak, én elintéztem... Mit csináljunk? Nem volna jobb, mielőtt még kitudódna, hogy átkozotthasú...” Az asszony kimerült, verejtéktől zsírosan fénylő arca kifejezéstelenül meredt a semmibe, száján kiszaladtak a szavak: „Megkérem, kérem szépen...” – Ideje sem volt gondolkodni, azt mondta, amit mondattak vele. A másodszülöttet elásták egy bokor alá. És a bábát mindenki megszólja, pedig amikor szolgálatot tesz, hálásak neki. Azt is híresztelik, hogy a bába kertjéből éjszakánként gyereksírás hallatszik.

– Hm. Csak a somint lehet ennyire befolyásolni – mondta az öregúr.

– Pedig a bábának ebből semmi haszna; úgy tudom, ezekért a rendkívüli szolgálatokért soha nem fizettek neki külön – magya-

ráztam, s éreztem, már nem is tudnám tiszta szívből gyűlölni azt a bábát.

A szolgáló szakét és sűrű cukorszirupban főtt halat hozott.

– Kóstolja meg ezt a halat – kínált az öregúr. – Apró hal, sominnak való étel. – Itallal nem kínált, tudta, hogy nem iszom szeszt.

Visszatért az interi is, aki időközben kiment a szobából.

Eszegettem az édes halból, aztán újrakezdttem:

– A somin retteg a szomszédaitól. A politikus az ellenséges ország esetleges támadásától fél, a somin attól retteg, mit mondanak, jobban mondva, mi rosszat mondanak róla a szomszédai! Ismerősöm elveszítette a feleségét, és másodszor is megházasodott. Első házasságából való kisfiát új felesége gyűlölte. A férfi tudott erről, de annyira szerette feleségét, hogy inkább nem szólt. A szomszédok előtt azt hajtogatta, hogy új felesége nálánál is gyöngédebb a fiához. Ez is bizonyítja, mennyire félt, mennyire vigyázott, hogy rosszat ne mondjanak róla. Csakhogy ez a mese nem tarthatott sokáig. Egyszer nagy doboz töltött csokoládét kaptak. Az asszony féltette az édességet mostohafiától, a dobozt valami ponyvába csomagolta, és elrejtette a padláson. A gyerek nagy jajveszékelve fölfedezte a rejtekhelyét, s volt annyi esze, hogy bemenjen a szomszédokhoz, és kibeszélje mostohája kegyetlenségét. Mondom, apja nála is jobban szerette a feleségét, annyira, hogy a fiú, mikor középiskolás lett, meg is szökött hazulról. De egyetlenegy alkalommal, akkor, a csokoládé miatt, ő is fölháborodott felesége tétén: az udvaron egy vastag fa törzséhez kötözte az asszonyt, s egy husáanggal jól helybenhagyta. Iszonyúan szitkozódott. Már a szomszédok is megsokallták az ütleget, összebékítették a házaspárt, hiszen az asszony még hangosan is megbánta tettét. Így hát mindenki jól járt: kiengesztelték a fiút, elégtételt kaptak a szomszédok, s az apa megmentette a család becsületét. Igaz, amikor a fiú megszökött hazulról, a szomszédok azt rebesgették, hogy a férfi, a kegyetlenkedés után, éjszaka, bocsánatot kért az asszonytól. Borzalmas volt a verés, de ugyanakkor komikus is volt – mondtam.

- Hm. Ez igazán nevetséges kép lehetett – bólogatott az öregember. Arcára az elfogyasztott szesz mámore telepedett.

Gyorsan búcsút vettem tőle, már attól tartottam, nem is hallotta, amit meséltem.

Kinn hideg őszi szél csapta meg arcomat. Valahányszor csak elmegyek ehhez a felső-takaidói öregúrhoz, rengeteget fecsegek. A fecsegés után valami jóleső érzés tölt el, de ugyanakkor szégyellem is magam. Elgondolkodtam: miféle rossz tulajdonságom nekem a fecsegés? S ezen elgondolkodni – nem somini tulajdonság? Nem, erről szó sem lehet, nem vagyok somin. És így tovább. Néha úgy érzem, történeteim spontán jönnek, valójában pedig törnöm kell rajta a fejemet; ilyenkor megeshik, hogy komolyabb gondolataim is szülnének.

Néhány nap múlva Kiotóban akadt dolgom. Szép őszi nap volt, a kiotói vasútállomáson rengeteg ünnepi kimonóba öltözött kislányt láttam. Rájöttem: A Hét-, Öt- és Hároméves Gyerekek Ünnepe volt azon a napon. Fontos elintéznivalóm volt a városban, de nem bírtam megállni, hogy magam is ne csatlakozzam az ünneplőkhöz. Elmentem az ünnepség színhelyére. Az őszi Kiotóban nagyon csábító a sokszínű természet, a színes hegyek, erdők. Törtem a fejem, hova menjek inkább: a Takao-hegyre vagy a Kijomidzu-templom erdejébe? Találomra fölléptem egy Higasijama felé tartó villamosra. Az ünneplő gyerekek leszálltak a Gion előtti megállónál. Követtem őket, mindenütt a nyomukban járva. Fölnéztem a Jaszaka-templom bejáratára: a piros kapura vetődő tiszta őszi fény szinte bántotta a szemem. A kislányok a szülők mellett apró babákként tippegnek föl a kőlépcsőn. Én is fölmásztam a lépcsőn, lenéztem a széles Sidzsó útra. Valósággal hullámozott az ünneplős kislányok tömege. Megbolydult méhkas a környék: a villamosok ontották az ünneplős tömeget, taxik álltak be a templom mellé. Tágra nyílt szemmel néztem a készülődést. Váratlanul végtelen szomorúság öntött el, nézgelődő szemem is szinte megfájdult. Tulajdonképpen kik öltöztették ki ilyen szépen ezeket a kislányokat? Miből telt nekik? Ezért minden egyes családnak meg kellett dolgoznia. Az anyákon mind régimódi, fakó, moly rágta ruha! Szomorú lettem. Vissza-

fordultam, és éreztem: én is szeretnék valakit így kiöltöztetni, s már tudtam is, kit: Kjókó, az öcsém lánya, jövőre lesz hétesztendő. Lerohantam a lépcsőn. Az ember soha nem tudja, meddig él, s nekem most, azonnal meg kell vennem egy ilyen ruhát. Természetesen nem volt nálam pénz. „Nem baj, tájékozodom az árakról” – gondoltam. Lent, alighogy az utcára léptem, egy bicikli csapódott mellém. A férfi hirtelen fékezett, aztán leugrott. A csomagtartón egy ünnepi kimonós kislány ült, kimonóján hatalmas pümkösdi rózsák. Nem kellett sokáig nézzem, hogy rájöjjenek: a kimonó anyja esküvői ruhájából készült. Az apja kezeslábában. Lányát a földre teszi, izgatottan pillanthat körbe, nyilván kerékpárjának keresett helyet. De itt olyan jövés-menés volt, hogy semmiképpen nem hagyhatta el kerékpárját. Gondolkodás nélkül vállára emelte hát a gépet.

- Jaj, Miko, nagyon boldog vagyok, hogy a ruhád mégis elkészült – nézett a kislányra. Kerékpárját a vállán egyensúlyozta. Megfogta a kislány kezét, a tömeg közepébe sodródtak, és elindultak föl a lépcsőn, a templomhoz.

AZ ISTENI LAMPION-BELI TESTVÉREK

Az O-Szenék tanyája, jobban mondva, a házikó, magányosan kuporgott a rizsföldek közepén. Mondják, nem tartozik egyetlen faluhoz sem, pedig ezen a vidéken sűrűn váltakoznak a falvak, kisebb-nagyobb települések. Fenemód büszkék is O-Szenék; s ha jól meggondolja az ember, nem minden alap nélkül! Teljesen függetlenül élni! Hogy aztán a házikó módfelett szegényes és nyomorúságos, az már más kérdés, amint az is, hogy ebből a tengernyi rizsföldből még egy koporsóhelynyi sem az övék. – Ugyan kérem, mi nem vagyunk parasztok – intézik el a dolgot O-Szenék nagyon bölcsen, ha ezekről a rizsföldekről szó esik. Havibérből élnek, hát innen a nagy fennhéjázás. De van még más megkülönböztető jel is, amely kiemeli viskójukat az egyébként oly szokványos, málladozó, bádogtetős és barakkszerű kunyhók közül, mégpedig az, hogy két szobájuk közül a nagyobb mennyezetét feketén fénylő, öles ébengerendák támogatják alulról. A mennyezetről kocsikeréknyi hatalmas lampion csüng alá. Igaz, ma már villannyal működik, de valaha karvastagságú viaszgyertyák sercegetek benne. Alakja – nagyságát leszámítva – szabályszerű lampioné: héja harmonikás papírburok, melyen jól látható, de annál nehezebben olvasható írásjegyekkel ez áll: NYOLC SÁRKÁNYKIRÁLY. Nem akadt még emberfia, akinek sikerült volna elolvasnia, talán éppen az aránytalanra méretezett ecsetvonások, no meg az agyoncikornyázott kalligráfia miatt. Maga O-Szen is felhagyott már nézegetésével, és éppoly alázatosan hisz a lampion „isteni” voltában, mint testvérei. A környékeliek számára hát nincs is más neve a családnak, mint egyszerűen csak ez: „Az Isteni Lampion-beli testvérek.” S ezt a nevet szinte már hivatalosan is viselik. Vannak, akik erősen hiszik és állítják, hogy ebben a lampionban személyesen székel az isten; az O-Szen ház végeredményben az isten földi székhelye. Mostanában ugyan egyre kevesebben hisznek ebben, sőt a háziak is kezdik kétségbe vonni. Évente egyszer azonban O-Szen megerősítette hitbeli nézeteit. Az esztendő egy bizonyos napján valami zarándok mindig visszatért a

házba – imádni a lampiont. Ahogy O-Szen megtudta, Hegyeken túlnak hívták. A látogatások már régóta folytatódhattak – emlékszik O-Szen –, amikor anyja még élt, vele együtt imádkoztak a lampionhoz. Anyjának sikerült is felfednie Hegyekentúli kilétét, s egyszer bizalmassági rohamában el is árulta O-Szennek: Hegyekentúli faszénégető, hajdan a tengerek hírhedt kalóza volt. Ezen aztán O-Szen sokáig el is rágódott: milyen csodálatos dolog lehet tengeri rablónak lenni, főként olyan vidék emberei szemében, akiknek egész nemzedékei halnak anélkül, hogy legalább egyetlenegyszer is látták volna a tengert. O-Szen aztán elfecsegte a dolgot a parasztnak, akik rögtön leszögezték, hogy a kalóz mint foglalkozásmegjelölés, sok mindent jelenthet. Jelentheti például azt, hogy valamelyik isten közvetlen megbízásából rabolt, esetleg mint isteni kalóz, és így tovább. De – fűtték tovább a gondolatsort – az is lehetséges, hogy O-Szen anyja nem értette meg jól a dolgokat, hiszen a kalóz és a rabló szavak kiejtése a japánban teljesen azonos... Szóval, O-Szennek bőségesen elég volt anyja felvilágosítása.

Az O-Szen családról szólva el kell mondanunk, hogy O-Szen apja tetőács volt. Amikor megnősült, már ebbe a házba költözött. Otthon ritkán mutatkozott, mivel rendszerint távol dolgozott, a gyerekek mégis egymás után születtek. Esküvőjük idején O-Szen már javában útban volt; egyesek biztos forrásból tudták, hogy igazi apja egy vándorszínész. És amikor az apa egyre többet aludt otthon, és mutatkozott pár órára a ház körül, el is nevezték a falusiak Házonkívüli Gazdának. A szülés dolgát illetően O-Szen anyja ugyancsak jeleskedett, mivel mintegy kilenc porontynak adott életet. Valamennyi gyereke születését követte a megállapítás a falusiak részéről: alig-alig hasonlít a Házon-kívülihez... A kilenc gyerekből négy korán elhalt. Életben csak O-Szen, O-Koto, O-Fude, O-Tome – tehát négy lány és egy fiú: Tókicsiró maradt.

Mire az anya megvénült, már javában járta a hír, hogy vérbajos. Ezt a bajt minden valamennyire is hozzáértő attól a bizonyos vándorszínésztől vélte származni, aki szerintük O-Szen apja volt. A kilenc gyerek közül szerencsére csak O-Szenen ütött ki az öröklött beteg-

ség; mikor eladó sorba jutott, nagy kerek foltokban, csomókban hullott a haja, és testén csúnya kiütések jelentkeztek. Bár a lányok meglehetősen kevésbé hasonlítottak egymáshoz, mégis eljutott szépségük híre még messzi falvakba is. Gyönyörű arcuknak kivételes ragyogást adott a koromfekete, rendkívül sűrű haj, amely dús tömegben keretezte arcukat. Egyedül nem is tudtak fésülni. Ha az égő lampion előtt fésülni kezdtek, a nyitott ajtón át már messziről látszott a lampionra vetődő árnyékuk, no meg a kitárt ablakon keresztül is. Ahogy a fésülő mozdulat ütemére ringtak, hajladoztak, minden moccanásuk sokszorosán felnagyobbodva vetítődött vissza a lampion redőin: igazi árnyjáték volt. S mintha nem is négyen, de sokkal többen lettek volna az árnyakból ítélve: a leereszkedő estében hazasietők szemének valóságos felüdülés volt a rizsföldi dülők között a látvány, nem is késlekedtek a lányokat az Isteni Lampion-beliek Hét Szépsége névvel illetni.

Egyetlen fiútestvérük, miután nagy nehezen elvégezte az alapfokú falusi iskolát, inasnak állt valahol. Amikor nagy ritkán mégis hazalátogatott, a lányok megvetéssel, kötekedve, gonosan fogadták: „Hát eljött a mi rókácskánk...” És úgy bántak vele, mint idegennel szokás. A róka nevet onnan kaphatta, hogy tojás alakú, sápadt arcú fején felfelé dülledő szeme élénken villogott, és ehhez számítsunk még lapátfülekét. Igaz, az anyját megejtő férfi sem volt világszépség, sőt határozottan ijesztő külsejű, és ráadásul tele tolvajhajlamokkal. Mondták ugyan, hogy szeret dolgozni, de nem felejtették el hozzátenni, hogy ugyanannyira – ha nem jobban! – lopni is, s ha ezen felül még nem imádná úgy a hasát, hát... S Tókicsiró – ahogy mondani szokás – apja fia volt, mindenben ráütött. Úgy dolgozott, ahogy az apja, barátai tolvajok voltak. Több börtön kenyerét fogyasztotta már, igaz, a büntetések aránylag és viszonylag „rövid” időre, azaz pár hónapra, legfeljebb fél évre szóltak.

De térjünk vissza O-Szenre. Nyomorúságos betegsége előbb az egyik lábán, majd a nyakán ütött ki, megsántult, s később szörnyű hegek borították a nyakát.

O-Szent korban O-Koto követte. Olyan szép volt, mintha egy hagoita-képből³⁵ pattant volna ki; arca határozott vonalú,

szemöldöke vastag, pillái hosszúak, orra nemes hajlású. Vastag, húsos és szép ívű ajkai mögött eladó lány korára már villanszerelő kedvese szerzeménye, illetve ajándéka, aranyfogak csillogtak. Ellenében a sánta és kopasz O-Szennel, nagyon szeretett elkószálni, társaságban mutatkozni, különös tekintettel kihívó szépségére, melynek teljesen tudatában volt.

A testvérek sorra elvégezték az alapfokú iskolát, és valamennyien a közeli fonógyárba járogattak dolgozni. Rendszerint hajnalban indultak, és csak jóval alkonyat után tértek haza. Ha O-Kotónak időnként sikerült otthon maradnia, az nem azért történt, mintha komoly oka lett volna rá, hanem hogy a környéken csavarogjon. Mondták is, hogy teljesen az apjára üt.

Egy alkalommal O-Szent ostromolta:

– Ugye, nekem adod?

– Hova gondolsz! – háborodott fel O-Szen, aki roskatag öltött-varrta a ruhákat. O-Szennek, miután ki kellett maradnia a fonógyárból, a varrás lett a kenyeré, varrt mások számára. Mert hát mi más lehet egy beteg lány foglalkozása?

– Ne légy már ilyen kegyetlen hozzám – esdekelt O-Koto, ki tudná megszámolni, hányadszor megújuló ostrommal reggel óta –, csak egyetlenegyszer engedd...

– Miért nem akarod megérteni, hogy nem adom?! – kiáltott fel a béketűrésből kihozott O-Szen. És O-Szen ilyen és hasonló alkalmakor erősen óvakodott attól, hogy felnézzen: tudta, ha már csak a húga gyönyörű hajára esik tekintete, ellágyul, és a kérést nem tudja megtagadni. Különben is, ez volt első utcai kimonója. Még soha nem vette fel, de féltékenyen őrizte, az ülőpárnája alá gyömöszölve. O-Kotónak sehogy sem sikerült megértenie, hogy tulajdonképpen mikor is venné fel az utcai kimonót, aki maga soha nem megy ki a házból. – Hát csak vedd fel, felőlem akár százszor is, százszorszép kisasszony! – kiabált, és párnája alól előrántotta a kimonót. Aztán lecsillapodva visszaült helyére, és munkájába temetkezve folytatta a varrást, mintha mi sem történt volna.

– Haragszol rám, drága testvérkém? – hízelgett O-Koto, miközben lehajolt, hogy nővére arcába kukucskáljon.

– És te mit tennél az én helyemben? – válaszolt O-Szen. – Kíváncsi vagyok, mit mondanál, ha tőled akarná elkunyerálni valaki a kimonód, amit még nem is viseltél... Te... te, aki még a saját holmid sem tartod rendben...!

– O-Szen hangja elcsuklott, és halk, vinnyogásszerű sírásban tört ki, amely hasonlított az egércincogáshoz. – Ha jól tudom, ezen kívül alig van a világon kimonó, amely nekem jól állhatna... És hát hová is mehetnék én?

– Azért nem kell túloznod – mondta O-Koto.

– Igazad van! Olyan vagyok már, mint egy örökké káráló tyúk – szipogott O-Szen, és letörölte könnyeit, miközben folytatta a varrást.

– Már megint... – próbálta engesztelni O-Koto, és a veszekedés egy óvatlan pillanatában a kimonó felé kapott, s pár arasszal közelebb rántotta magához.

O-Szen mérőródja csattant. Mintha O-Szen teljesen elfelejtette volna a „vedd fel, akár százszor is, százszorszép kisasszony”-t, amikor O-Koto valóban fel akarta venni a kimonót. Felháborodása határtalan volt.

O-Koto újra könyörögni kezdett:

– Engedd, drága nővérem, csak egyetlenegyszer engedd, hogy felvegyem... – közben másra se gondolt, csak az estére, amikor a mintegy hat kilométernyire levő falu ünnepén az új kimonóban parádézik.

O-Szen számolni kezdett magában: „Hat kilométer oda, hat vissza, ehhez adjuk még hozzá az ugrálást, a viháncolást a fiúkkal... hogy meggyűrdne, összemocskolódna!” Az este még messze volt, de O-Koto végül is felpróbálta a kimonót.

Mint a záporosó, sírt O-Szen. Aztán feje lehorgadt, és időről időre árgus szemekkel figyelte a tarka madárszárnyakkal, színes őszi levelekkel díszített kimonót, egész eddigi varrótevékenysége legszebb eredményét.

– Talán már szedelőzködhetnék is – mormolta O-Koto magában, pedig még messze volt az alkony.

Ekkor óriási lármával, valahonnan a ház hátsó részeiből előnyargalt O-Fude, aki szintén a falusi ünnepre készült.

– Már ilyen korán itthon vagy? – fogadta hűgát O-Koto álnok csodálkozással.

– Miért ne lennék, ha szabadságot kértem délutánra! – s törékeny, szép arca, melyről gyakran mondták, hogy az igazgyönggyel téveszteni össze, de O-Kotóéval semmiképpen, felderült. Arca a fehér, szív alakú, parányi szájjal, és orrocskával. Igaz az is, hogy lánytestvérei közül ő volt a legnyelvesebb.

– Honnan ez a kimonó? – kérdezte tágra nyílt szemmel, a ruhára mutatva. – Ugye, kölcsönadod nekem? – és hízelegve O-Szenre nézett. – Ha most nem is adhatnád, de legközelebb nekem fogod adni, ugye? – S alig fejezte be szavait, nála is lármásabban tört be a szobába a legfiatalabb leány, O-Tome, s bejelentette, hogy megeredt az eső.

O-Tome is szabadságot kért a gyárban az ünnep miatt. Szépségben felülmúlta valamennyi nővérét. Ragyogóan tiszta, fekete szeme ékkőként villogott; gyönyörű haja a homlokába omlott, hátul kontyban végződött. Mintha csak valamelyik népszerű fametszet hölgye lett volna! A falusiak gyakran mondogatták, rosszul jártak volna a szülők, ha a városba küldik gésának, hiszen hinné-e valaki akár egy pillanatra is, hogy keresményét hazaküldené? Persze, azt is el kellett ismerniük, hogy a testvérek közül ő a legszelídebb, neki van a legjobb szíve.

– Esik az eső, s ti mégis el akartok menni!?... – dohogott O-Szen. Gondolatban már elázott és összegyűrt kimonóját nézegette.

– Ugyan kérlek! Hol van még ez a szemerkélés az esőtől! – háborodott fel O-Koto.

S alig köszöntött be az alkony, az eső egyre szaporábban hullott.

– Még csak az hiányzik, hogy eláztassa kint az ünneplőt – fortyogott O-Szen, látva, hogy O-Koto a kimonójában, ernyővel állt ki

az udvarra.

– No nézd csak, O-Kotónak vendége van! – lelkesedett kíváncsian O-Fude.

Valóban: O-Koto nem volt egyedül. Ernyője alatt ott szorongott a villanszerelő fiú. A fiú gyakran mutatkozott, mindig őt kérték meg kisebb-nagyobb javítások elvégzésére. S a lányok kedvelték, sőt versengtek érte; amíg dolgozott, rendszerint mellette ácsorogtak. Elbűvölte őket majomügyességével, ahogy a rizsdűlők között meredező póznákon fel-le mászott. A lányokban városi fiú benyomását keltette a nehézkes falusiak között.

A fiú is beláthatta, hogy nem mehetnek el az ünnepre, mivel bement a házba. Ott is maradt. Igaz, nem éppen örökre, mindössze addig, amíg megtelepedett a lampion alatt, s O-Kotóval végleg összemelegedett. Aztán egyszer együtt szedték a sátorfájukat – a fiú más vidéken dolgozott.

Egy esős este váratlanul hazatért O-Koto. Óvatosan lopózott be a házba, nem is elöl, hanem a hátsó bejáraton. Észrevette O-Tomét, s hosszas sugdolózásba kezdtek. Lassacskán a többiek is előszállingóztak, és bekapcsolódtak a beszélgetésbe. O-Tome elmondta, hogy terhes, a szerelőtől vár gyereket. O-Szen ellentmondást nem tűrő hangon kijelentette, hogy O-Koto azonnal költözzön haza; másodsor, hogy O-Tome gyerekének nem szabad megszületnie.

– Van megfelelő szerem a gyerek elhajtására, mégpedig olyan, hogy a gyerek megy, a szerelő meg visszajön – hajtogatta O-Szen, persze nem közvetlenül a beszélőhöz szólva, hanem csak O-Toméval üzengetve, mivel O-Koto a közelébe sem mert menni.

- Azért jönne vissza, hogy egyszerre hárman háljatok vele?! – csattant fel O-Koto.

Ebben a pillanatban már repült is a vas tűzkostró O-Koto arcának. Szerencsére O-Szen elvétette a dobást, s a vas az arcot csak súrolva, a gyékényre esett.

Való igaz, hogy a villanszerelő mindükkel külön-külön meghitt kapcsolatban állt. S most, hogy a legkisebb testvér, O-Tome gyereket vár, ijedten támadtak neki. Leghevesebben O-Koto és O-

Szen támadta. O-Fude védelmébe vette terhes hűgát, amire aztán olyan veszekedés támadt, hogy csak az értheti meg valamelyest, aki tudja, mit jelenthet négy tanyasi nővér számára egy városias foglalkozású fiú.

Ezzel a veszekedéssel aztán le is zárult a gyerek dolga, legalábbis a nővérek számára. O-Tome Tokióba utazott, és egyesek szerint férjhez ment. A Lampion sem látta többé viszont O-Tomét. A háború után egy vidéki teaházhoz szegődött cselédnek, ahol különböző ízű és színű jeges hűsítőket szolgáltak fel. Ez a falu nem esett túlságosan messze az O-Szen háztól. O-Tome felett különösebb események nélkül járt el az idő, elérte hatvanadik évét. De hol volt már hajdani szépsége, hol a hajdani fekete gyémánt-szempár, hol hamvas-finom, hófehér bőre! Naptól cserzett arcát éles ráncok barázdálták.

A teaház gazdája földműves ember volt, s O-Tome, ahogy haladt felette az idő, egyre gyakrabban talált alkalmat, hogy kapanyelet ragadjon. Persze ha valahol a házon kívül ismerős gazdákkal találkozott, soha nem mulasztotta el jelezni, hogy éjszaka mindig nyitva tartja szobája hátsó ajtaját... Egyesek szerint sokan nem is eresztették el fülük mellett a szíves meghívásokat, éltek vele legalább egy-egy éjszakára, szépen sorjában, kerülve a zsúfoltságot. Lehet, hogy az öregebbje még emlékezett O-Tome egykori szépségére. A falusiak egyre mondogatták is: – Bizony, a négy lány közül neki fordult legszerencsésebbre a sorsa. – Néha még maga O-Tome is hangoztatta: – Ha meggondolom, talán még én vittem a legtöbbre ötünk közül.

O-Szen a továbbiakban csendesen csőszködött. Tudta, hogy O-Koto igen rövid ideig élt együtt a villanyszerelővel. Arról is volt tudomása, hogy hűga ötször öltözött saját esküvőjére menyasszonyi ruhába. Persze, O-Szen nem egészen friss értesülésekből gyűjtögette ezeket az adatokat, hanem csak egyszerű számtani műveleteket végzett, mivel annyi esküvőt tartott számon, ahányszor O-Kotóról csak hallott. Egyszer azt is mesélték, hogy látták vonaton, közvetlenül a háború után, férfiruhába bűjva, zöldséggel-tojással kereskedett a közeli városokban. Akkoriban lehetett, amikor a

feketepiac még virágját élte. Mások viszont úgy tudják, hogy táncolni tanít, s egy tánctanító felesége. Tudományát diplomákkal is igazolja. Hát ezek után már csak az következhetett, hogy mondogassák: a testvérek közül neki van legtöbb aprítanivalója a tejbe.

A szájas-nyelves O-Fude egy napszámos felesége lett. Idővel aztán ráunt a férjira, kezdte lenézni, mire elvált tőle, és hazaköltözött két lányával. Az Isteni Lampion házáat O-Szen akkoriban már egyedül lakta. O-Fude közben igen-igen megkedvelte az italt; micsoda ivászatokat rendezett, mikor férje még havonta küldte a pénzét! De nemcsak locsogni, hanem kimaradozni is nagyon szeretett O-Fude. Többször is előfordult, hogy egyfolytában három napig sem mutatkozott. Ilyenkor O-Szen egyetlen méltatlankodó szó nélkül maga látta el a két lányt. Ha késett a férj pénzküldeménye, bezzeg O-Fude nem késlekedett egy-egy batyuba rakni lányai motyóját, és apjukhoz zavarta őket. – Menjetek apátokhoz! – Ezzel aztán el is érte a férfinál, amit akart, hiszen mit is kezdhet egy magányosan élő férfi két lánygyermekével? Természetesen a máskor szokásos havi összeggel küldte vissza anyjukhoz a lányokat. S mikor aztán a lányok felnőttek, O-Fude ismét férjhez ment, egy közeli városban telepedett meg. Üzengetett is O-Szennek: látogassa csak meg, tágas emeletes házban lakik, ott elfér O-Szen. Mivel az eladó sorba jutott lányok is az anyjukkal voltak, O-Szen természetesen nem vette komolyan a hívásokat, hanem folytatta remete-életét.

Így töltötte be O-Szen negyvenedik esztendejét. A Lampion napján aggódva várta Hegyekentúli érkezését, illetve fiának jöttét. Vendégül látta, fecsegték, ahogy az anyjától látta annak idején. Ezúttal a fiú felesége jött el – a Lampiont imádni. Amint az ilyen esetekben szokás, hozott egy nagy üveg rizsbort és valami pénzt vásárfiának. A hatalmas Lampionban már régóta villany világított, de ez cseppet sem látszott zavarni az imádkozók áhítatát. O-Szen előszedte a savanyított zöldségeket és a szárított halat, megvendégelte az asszonyt, ezt is egészen úgy, ahogy az anyjától látta valaha. Aztán egyszerre nyílt az ajtó, s egy ismeretlen férfi lépett be észrevétlenül. O-Szenék már utolsó imáiknál tartottak. A férfi leült a konyha

gyékényére, szemben a tűzhellyel, kinyújtott lábát a földön nyugtatta. Talán nem akarta megzavarni az elmerülten imádkozó asszonyokat. Mintegy ötvenévesnek látszott, teljesen új bocskort viselt, ellentétként alaposan meglyuggatott ócska katonanadrágjának és verejtéktől vizes-sárga, inge alól kikandikáló trikójának. Mást nem is viselt. Pirosposztag, egészséges arcával, élesen kiugró szemével, merész ívelésű orrával és robusztus vállával olyannak hatott, mint egy kabukijáték nagyjelenetére készülő színész. Az imádkozók észre sem vették, a férfi türelmesen várt.

A vendég látta meg elsőnek a férfit, s ijedtében felsikoltott. O-Szen szemrebbenés nélkül méregette; mitől is tarthatott volna már egy kopasz, sánta vénlány? Találgatta, ki lehet, és mit keres. A férfi hallgatott, míg végre a fiatal Hegyekentúli felesége, szinte félelmében, megszólította:

– Mi járatban van?

– Tó-szan küldött.

– Igen, igen, Tó-szan... – ismételte gépiesen O-Szen.

Tó-szan Tókicsiró neve volt kisfiú korában. A névből arra következtetett O-Szen, hogy csakis a fegyház felől fújhat a szél... Önkéntelenül is aggódni kezdett. Az idegen némán hol O-Szent, hol a padló gyékényét nézegette.

– Talán jól ismeri Tókicsirót? – fordult az idegenhez O-Szen, mikor az asszony elment.

Az idegen némán bámult.

O-Szen már biztos volt abban, hogy az idegen nagyon jól ismerheti öccsét. Lassan felengedett a szófukar idegennel szemben:

– Talán együtt is lakott az öcsémmel?

A férfi nem válaszolt, de hallgatása igent jelentett.

Szóval a férfi Tókicsiró cinkosa lehet, s talán a fegyházból ismerik egymást, gondolta O-Szen. Nem látszott pedig veszedelmes gonosztevőnek! Ellenkezőleg. Tetőtől talpig végigfűrkészte, és megállapította, hogy rendes ember.

– Mikor találkoztak utoljára? – tudakolta O-Szen.

Az idegen hallgatott.

– Nemrég, ugye? – adta szájába a szót.

A férfi lassan bólintott. O-Szen előtt már nem volt kétséges: az idegen valóban a fegyházból jött.

– Üzent is talán valamit az öcsém?

Az idegen bólintott.

O-Szen úgy okoskodott, hogy nem lehet valami nagyon sürgős az az üzenet, ha harapófogóval kell kihúznia belőle.

– Miféle üzenet lehet! – suttopta.

Az idegen megértette O-Szen szavait, mert lehúzta bocskorát, és a konyha egyik sarkába húzódva beszélni kezdett, miközben törökülésbe helyezkedett.

– Igaza van, az üzenet nem túlságosan sürgős. Csupán arra kért meg az öccse, hogy vegyem magát feleségül.

O-Szent mintha villám sújtotta volna. Micsoda meglepetés! Soha még csak nem is álmodott arról, hogy létezhet a földön férfi, aki feleségül kérheti... Tókicsiró arca bukkant fel a távoli múltból, azé, aki még a fegyházból is törődik O-Szennel, még ott sem feledkezik meg róla. Aztán „nagyyszerű embernek” nevezte az öccsét, és neve köré rászótte a maga díszítő jelzőit. Mennyire bánta már, hogy valamikor a többiekkel rókácskának nevezte, hiszen most már imádkozhatna is hozzá, mint egy istenhez, egy igazi istenhez! És miért ne bízhatna egy idegenben, aki jó ismerőse az öccsének? Az öccse vállal kezességet az idegenért! Magában azért elhatározta, illendő módon, tartózkodóan fog viselkedni vele szemben, sőt, még azzal a bizonyos igennel is várni fog.

– Szóval – kezdte O-Szen a forró kását kerülgetni –, maga engem... szóval – nyögdécselt. Választ nem kapott. Az idegen tekintetét fürkészte, de annak kifejezéstelen arcából semmit sem tudott kiolvasni. – Sokat mesélt magának rólam Tókicsiró? – makacskodott tovább. A férfi lassan bólintott, amiből O-Szen ismét arra következtetett, hogy rendes emberrel van dolga, s a férfi feleségül is fogja venni.

O-Szen ezután valóságos kérdésözönnel árasztotta el a férfit, gondolván, hogy alaposan meg kell ismerniük egymást, ha már összeházasodnak. A férfi ugyan nem lett beszédesebb, de elnevette magát O-Szen kérdésére, hogy az előző nap szabadult-e a fegyházból. Aztán igent intett. O-Szen valósággal sugárzott a boldogságtól: micsoda rendkívüli jellem, aki a fegyházból egyenesen egy ígéret beváltására siet!

O-Szen hirtelen vacsora után nézett, mert eszébe jutott, hogy a férfi bizonyára farkaséhes lehet. A Lampion alatt terített, és maga is az idegennel tartott. Hát ez lett volna az esküvői vacsorájuk – az egész elkövetkező közös életre.

Másnap a férfi már egészen otthonosan viselkedett. Naphosszat heverészett, s ha meguntta, elment hazulról. Néha valami útkaparó munkát emlegetett, s olyankor két-három hónapig sem mutatkozott. O-Szen addig varrással keresett pár jent, ami, ha szűkösen is, magának elég volt. A helyzetet nem furcsállotta, rendjén valónak tartotta, hogy a férfiak így viselkednek.

Mikor Tókicsiró kiszabadult, első útja O-Szenékhez vezetett. Máskor soha nem tette. Talán éppen ez a házasság...

Amikor a két férfi szemtől szembe került egymással, sokáig méregették egymást. Végre megérthették, mi történt. O-Szen kétségbeesetten arra gondolt, hogy rútul becsapták, kijátszották. Honnan is tudhatta volna, hogy valóban találkoztak a fegyházban, még ha csak a liftnél is, s a dolog megbeszélése pillanatok műve volt. De miért ne találkoztak volna már régebben is?

Tókicsiró ott maradt. S nem sokkal érkezése után az a hír kezdett járni, hogy a környező falvakban elharapódzott a betöréses lopás. Lehetséges, hogy O-Szen fülébe is eljutott a hír, de ő, megértő lélek lévén, a dolgot arra vélte, hogy a férfiak végre akarnak valamit a konyhára hozni.

Nem telt el sok idő, a két férfit el is fogták. Munka közben érték őket. Mint a bíróság tényálladékaiból kiderült, együtt összesen harminc betöréses gyilkosságot, erőszakot követtek el. Szerencse, hogy O-Szent nem vonták be munkájukba.

A vallatásnál elmondták, hogy előző nap kiszemelték egy O-Szen-féle özvegy varrónő házat. Tókicsiró a ház előtt őrködött, míg a férfi behatolt a házba, s felszólította az asszonyt, adja elő a pénzét. Az asszony megrémült, és a férfi, kihasználva védtelenségét, még erőszakoskodott is vele. Az asszony erős és izmos volt, visszacsapott. Aztán a férfi megfojtotta az asszonyt. Tókicsiróval átkutatták a házat, de mindössze egy kimonóra való szövetet találtak. Ezt „magukkal vitték” – mondták a rendőrségen. Talán nem is fogalmaztak rosszul, hiszen egész életükben sem tettek egyebet, mint mindent „elvittek”, ami csak kezük ügyébe esett. A lopás maga eszükbe sem jutott. Éjszaka értek haza, útközben egy rendőrrel találkoztak. A rendőr ismerős volt, még barátságos jó éjszakát is kívántak egymásnak. Másnap híre futott a gyilkosságnak, a rendőr egyenesen O-Szenékhez ment. Csak O-Szen találta otthon. O-Szen a rendőr minden kérdésére nyíltan és őszintén válaszolt, aztán előkerült a bekeretezett Fuzsiszan-kép mögül a lopott szövet. A jómadarak csak estefelé vetődtek haza, rögtön el is aludtak. O-Szen elment a rendőrségre, és elfogatta a gyilkosokat. Azok huzavona nélkül vallottak is. O-Szen ártatlannak bizonyult, még csak gyanú sem merült fel ellene; bár elesett a férfiak keresményétől, amit időnként mégis hazaadtak, az asszony nem rendült meg túlságosan.

Erősen foglalkoztatta az ügy a falusiakat, legjobban azon háborodtak fel, hogy O-Szen ilyen gazemberekkel lakott egy fedél alatt. Valahányszor faggatták, csak annyit mondott, a férje a hibás, hiszen alig látta otthon, és egészen úgy viselkedett, mint egy jöttment idegen. Magában pedig arra gondolt, hogy saját rútsága űzte el otthonról a férfit. Csak önmagát hibáztatta. Még hálás is lehetne neki... Aztán olyasmit is mondott, hogy neki semmi köze az egészhez, pedig ez nem volt igaz, mert a férfit ért szidalmakat úgy vette, mintha személyesen neki szóltak volna.

Miután a gyilkosokat kivégezték, O-Szen még visszavonultabban élt, mint azelőtt. Idővel a rizsföldekre is kezdtek építkezni, s az Isteni Lampion háza mellett újabb házikók sorakoztak. Az új szomszédok csak zsémbes, szófukar, remeteéletű vénasszonynak tartották O-Szent, bár varrását, munkáját szerették. Új ruhák készítésével

persze nem hozzá mentek, csak mindenféle toldozás-foldozással. O-Szen-nek ennyi is elég volt, hogy úgy-ahogy fenntartsa magát. Gyakran mondogatta, hogy testvérei közül neki volt a legnyugalmasabb élete, s ezt nemcsak mondogatta, de hitte is. Azt talán meg sem kell említeni, hogy testvérei mély sajnálkozással tudtak csak O-Szenre gondolni.

Akkor halt meg, amikor már azt mondták róla, hogy a cérnát sem tudja befűzni a tűbe. Testvérei együtt temették el, szinte boldogan, hogy nem sínylődik tovább. O-Tome biztosra vette, hogy a túlvilágon jó dolga lesz, míg O-Fude éppen az ellenkező véleményen volt, az örök kárhozatra gyanakodott. Okoskodásának az adott alapot, hogy amikor sírgödrét ásták, feltört a talajvíz, és koporsója mintha lebegett volna a vízen...

- Szegény O-Szen! Hát halálodban sem lehetsz boldogabb?! – mondogatták az emberek.

1963

AZ AKI-VIDÉK FELHŐÉNEKEI

(Aki-vidék régebben és a mai öregek szóhasználatában: Hiroshima tartománya.)

O-Tami anyó világtalan szemével kibámult az ablakon. Arra gondolt, hogy a nyári hőség talán éppen aznap éri el tetőfokát. Megsejtette a reggelt, mivel a munkásbuszok rohama csak akkor csökkent valamelyest. O-Tamiról csurgott a veríték, már nem is törölgette magát.

A járdáról hangok: „Biztosan kijönne amma asszony³⁶ is.” Nem neki szólt a megjegyzés, semmi bántó él nem volt benne, mégis valami vigasztalásfélét érzett ki a szavakból. Tudta, hogy aznap majdnem mindenki csatlakozik a felvonulókhoz, hogy évről évre újra bejárják a várost.

O-Tami házikója olyan kicsiny volt, hogy két gyékény alig fért a szobácska padlóján. Az előszoba valójában parányi kamra, kicsiny földes zug; a falak mindenhol összehordott deszkákból készültek, annak ellenére, hogy alig pár lépés választja el bódéját a város egyik legforgalmasabb utcájától, a csillogó világvárostól. És ez az utca évről évre ugyanazon a napon magába fogadja a kiabáló, éneklő felvonulókat.

O-Tami nem azért gyűlölte ezt a napot, mert talán riasztotta a zaj, hanem mert félt attól az *igazi* naptól, és valósággal reszketett a dühtől, amikor a zaj az ablakához ért. A zajt még a közeli városcentrum éktelen lármája sem tompította. O-Taminak az a zaj – a felvonulók zajongása – még *annak* a napnak rendkívüli hangjait is jelentette.

Azon a napon történt, hogy O-Tami két éles szemével belebámult az égen váratlanul megjelent gombafelhőbe. Aztán már nem nézett semmit, mert nem látott. A zajjal mintha valami kemény tárgy csapta volna arcul, aztán világtalan tekintete a város fölé révedezett. *Látta a*

hatalmas felhőt. Igaz, akkor nem innen figyelte, hanem a külvárosokon is túlról, abból a házból, ahol még családja élt. Fia, lánya, unokái már halottak. És halottak az összes ismerősei.

O-Tami úgy számolt, tíz-tizenöt év járhatott el *azóta*. Az a felhő nemcsak a várost tüntette el úgy, hogy kő kövön nem maradt, hanem kiirtott minden életet. Mondogatták, hogy fű sem terem itt soha. A vak O-Tami olyasmit hallott, hogy a város nemcsak újból felépült, hanem megtelt mulatókkal, az utcai neonfény eltüntette az éjszakát. De mégsem pusztulhatott el minden! Egy mulató mellett még ma is ott szerénykedik a hajdani kőből való istenszobor és a mellette újra kihajtott kámforfa. O-Tami *azóta* elkerülhetetlenül amma, árva, mint a fűszál, pedig mindössze hatvanöt éves, még bír dolgozni. Sokan biztatták, kérvényezze csak a kormánynál, biztosan kap segélyt, de neki nem tetszett a dolog. – Amíg a kezem emelni tudom... – válaszolt. – A kenyerem addig magam keresem... – A lába már nem mozgott, csak a keze, ezért ismerős kliensei még felkeresték bódéjában. Két gyékényi volt a szoba, ahol dolgozott. Dél körül felhangzott a menetelők éneke; szíve vadul vert, közeledett az a bizonyos óra!

Volt idő, amikor nem szövetséges gépek rendeztek berepüléseket a déli országrészekbe. O-Tami akkor egy pillanatig sem késlekedett elutazni, messze a várostól. Egy távoli rokon paraszt csűrébe költözött. Együtt élt Sigeóval, legfiatalabb fiával, és velük volt lányunokája, Kijo is. Kijo anyja O-Tami lánya volt.

Emlékszik, kánikula volt. Reggel Maszao apja kijött a városból, hogy magával vigye Maszaót és Kijót. Csak délelőttre akarta magánál tartani a gyerekeket, ebéd után már visszajöttek volna. O-Tami úgy emlékszik, hogy a felhő megjelenésének idején még nem érhetek be a városba.

O-Tami nemcsak megvakult, de süket is lett. És övéiről sem hallott soha többé.

Kisebb fia, Sigeo él ugyan, de öszülő anyjára nem nyit ajtót. Furcsa fiú volt ez a Sigeo! Határozatlanságában szinte nőies. Tagja volt valamiféle bandának. Elég hirtelen természet és szeszélyes.

Aznap éppen esze ágában sem volt munkába menni, és otthon tekergett. O-Taminak már a nyelvén volt, hogy Sigeo is tartozik tudomásul venni a háborút, menjen csak dolgozni. Családja alig tudta számon tartani, hány helyen dolgozott addig a fiú. Akkoriban egy hadifelszereléseket gyártó üzemben dolgozott. És az üzemből nem volt tanácsos hiányozni. Aztán Sigeo bement a gyárba. És a fehér felhő megjelent.

O-Tami kifinomult hallásával a menetelés ütemére figyelt, a dalokra. Vak szeme előtt újra megjelent az emlékezés fehér felhője, amely *azóta* szinte állandóan jelenvaló benne. És a feneketlen sötétség.

Milyen is volt az a felhő? Utólag visszagondolva, a legkülönbözőbb színárnyalatokban játszott.. Volt, aki lilára emlékezett, volt, aki vörösre, ismét mások narancsszínre. A felhő felperzselte a várost, a felhő a poklokról szállott fel, a felhő gyilkolt. És míg O-Tami világtalan szemében ott szivárványlott a felhő, fülében felcsendült a sarki cukorkaárus kedvenc dala még abból az időből, amikor O-Tami a szigetről férjhez jött ide:

*Szállnak a felhők –
Idzumo palánkjai –
a születőért
nyolc rétű csodapalánk
nyolc színben játszó felhők.*³⁷

Nem értette, és még most sem érti a dal szövegét. Honnan tudhatná meg, miféle dal ez? Mindenesetre olyan felhőkről szólhat, mint amelyik az ő szeme világát vette. Persze, egészen olyanok ezek az idzumói felhők, mint az a bizonyos, amelyik miatt ott kint menetelnek, hiszen az is nyolc színben pompázott. A különbség, hogy az ő nyolc színű felhője nem őrizni jött, hanem elrabolni unokáit, nem is állapotos asszonyt védeni, mint abban a dalban, hanem valahogy így lenne pontos:

*Szállnak, a felhők –
fellegek Aki-földjén –*

*gyermeket ölni
nyolc színben pompázó
nyolc színben játszó felhők.*

De ki is támaszthatta *azt* a felhőt, az ő felhőjét? Nem tudja, csak érzi, hogy ő már nem a régi többé, az *azóta* született, hanem valaki egészen más, nem a sánta, nem a vak. És ezt biztosan tudja.

Még jól emlékszik, hogy azon a napon az unokák kezébe nyomta Mjódó isten amulettjét, és apjuk elvitte őket. És azt is megtudta, hogy az az amulett egyáltalán semmi ellen nem véd, s *azóta* nem hisz semmiféle papírnak, nem hisz se Mjódónak, se az isteneknek. És akkor tudta meg azt is, hogy nem ismeri igazán Sigeo fiát sem.

O-Tami azon a napon rájött, hogy Sigeo egy barátjának szándékozik segíteni, azért nem akar munkába menni.

– Nem mulaszthatom el, segítenem kell; meg kell valahogy hálálnom, amit velem tett... – magyarázta kényszeredetten Sigeo.

– Én is ismerem? Ki az? Kinek tartozol akkora hálával? – ostromolta O-Tami.

– Hiába is magyaráznám, te ezt nem értheted...

De O-Tami nagyon is értette. Biztosan csempészárut vagy lopott holmit szállít annak az embernek. Tudta, hogy minden bandabeli az utána következő lekötelezettje és viszont. Sigeo el is ment. A felhő jött, és Sigeo elmaradt.

O-Tami már egészen közélről hallotta az éneklőket. Minél hangosabb a menet, annál jobban gyűlöli azt a nyolcszínű felhőt. És azok ott kint azért hangosak, hogy ne legyen többé felhő.

Mindkét fülével, megfeszítve figyelt. Két vak szeme előtt ott lebegett a felhő. A deszkaajtó megcsikordult, és a szomszéd rizskereskedő hangját hallotta:

– A szomszédok egyenként háromszáz jent adtak... – O-Taminak eszébe jutott, hogy előző nap meghalt a szomszéd mosodás felesége. Váratlanul halt meg, autó gázolta el. Ezért hát a gyűjtés.

– Én... tulajdonképpen... – dadogott. Már előre tudta, hogy a gyűjtéshez nem fog hozzájárulni. Igaz, hogy szomszédok voltak, de nem álltak közelebbi viszonyban. Döntésével elégedett volt. – Én... – és összerázkódott. Már megunt a képmutatók „háláját”, a „kötelességünk!”-et. Sigeo is hozzásegítette, hogy megutálja ezeket a fogalmakat.

Az ajtó újra nyikordult:

– Megmasszírozna? – kérdezte valaki.

Nagyapó jött, a mosodából.

És O-Tami az alig két gyékényi szobában nyomkodni kezdte az öreg vállát. Fülével a felvonulók énekére figyelt. Keze egy percre sem lankadt; vak szeme előtt szüntelen ott lebegett a nyolc színű felhő, a felhőben Sigeo és az unokái.

Megdöbbsent, amikor felfedezte megváltozott énjét. Megváltozott, mert a magára erőszakolt „hálásság”-ot, és a „kötelesség!” fojtogató béklyóit elvetette. Elvesztette egész családját, fiait, lányait, unokáit, és cserébe valami megnevezhetetlent kapott, amihez már életénél is jobban ragaszkodik. A nyolc színű felhő óta megszerezte az önállóságot; eltartja magát, és nem tartozik senkinek. Nem fél sem a haláltól, sem az egyedülségtől. Olyan erővel gazdagodott, amit már senki el nem vehetne tőle, amely egyes-egyedül csak az övé.

Az a felhő O-Tami szemében mind nagyobb, mind hatalmasabb, egyre pirosabb, szürkébb, kékebb, lilább. Csillog, akár a szivárvány.

Úgy érezte, maga az isten lakik abban a felhőben, miközben a keze szorgosan járt. Fülével az utcára figyelt. Úgy tudta, a felhőben lakó isten tanította meg őt, egyes-egyedül – élni.

Az ajtót ismét megnyitották.

– Tűt vegyenek! – hallotta az ismerős vándorszatócsot, aki a felhő károsultjai javára alapított intézményeknek árul.

O-Tami hallgatott.

– Ha parancsolja – folytatta a szatócs adhatok gonosz-űző papírokat is.

O-Tami arra gondolt, hogy csak a *felhő* ellen védő papírokról lehet szó. Összerázkódott, és elborzadva maga elé köpött.

1964

KÓSUI BÖLCSŐDAL

A töltés túloldalán már kora reggel jönnek-mennek az emberek; hátukon a hosszúkás, fonott szalmakosár, teli selyemgubóval.

„A selyempiacra mehetnek, eladni” – gondolta az innenső parton álló Tokudzsiró. Aztán olyan hangosan, ahogy csak dühében kiabál, beüvölti a házba:

– De sokan mennek máma a piacra!

Anyjának kiabált, aki már hajnal óta figyeli a nagy forgalmat.

– Hát hiába, szép az idő, mindenki siet – válaszolta az anyja lassan –, de meglásd, ha majd visszafelé jönnek! Pénz a kosárban... csak úgy táncolnak hazáig!

Ebből a válaszból Tokudzsiró arra következtetett, hogy anyja nem szomorodott el a gubóárosok láttán, s már nyugodtabban kiabálta a házba:

– Bizony hogy sok pénzzel! Mondják, tegnap még szépen fizetett.

De hiába az erőltetett jókedv: a mások markát üti a gubóért a sok pénz, nem az övékét. Nekik nincs selyemhernyójuk. Bánkódtak is emiatt eleget.

Csendesen, szinte némán folyik a Fuefuki. A ház melletti, rönkfából rakott Mannen-hídon nem jár senki, mivel olyan keskeny, hogy a tömérdek gubóáros el se férne rajta. Ezért is használták többnyire a túlsó parti utat, és jártak az Ugai-hídon.

– Hát... lesz majd nekünk is – mondta az öregasszony. – Jó húsz év még...

„Erről még korán lenne beszélni” – gondolta Tokudzsiró. Hiszen csak a múltkorában adta be kivándorlási kérelmét, hogy Amerikába hajózhasson. Dolgozni megy. És még meg se kapta az engedélyt. De anyja bent a házban lelkendezve folytatja:

– Csak húsz év, és lesz nekünk is selyemgubónk. Mint azoknak az amerikusoknak ott lenn, az alsó folyásnál. Azt beszélik, tavaly földet

vettek, és még így is van a bankban vagy kétezer jenük. Ugye, Tokudzsiró, ha elmész, mi is így állunk majd?

Tokudzsiró nem fűzött olyan vérmes reményeket az amerikai munkához, mint anyja. Az igaz, hogy úgy fog dolgozni, mint a barom, de ki tudja, nem csalódnak-e majd a végén? Húsz év nagy idő: ő is megbetegedhet, az anyja meghalhat...

– Ha visszajöttél – folytatta rendületlenül az asszony –, veszünk rizsföldet és legalább két és fél hektár szedrest is, ha hernyót akarunk. Rizs nem is kell olyan sok...

– Igazán korán még erről beszélni – motyogta Tokudzsiró, a folyó irányába nézve.

A majd mindig néptelen Mannen-hídon Gint pillantotta meg, a hűgát. Hajnalban ment el, azoknál a másik amerikusoknál járt, akik a hegy lábánál laknak. Bekiabált a házba:

– Visszajött a Gin!

– Már itt is van? – dugta ki az asszony a fejét, majd maga is megjelent. Türelmetlenül figyelt a rosszul megépített, recsegő híd felé.

Gin már a hídról kiabált:

– Bátyó, voltam az amerikusoknál! Mindent kikérdeztem tőlük.

Amerikásnak hívtak mindenkit, aki valaha is dolgozni volt Amerikában.

– Na, és mit mesélnek? – várta a ház előtt az asszony Gint.

– Azt mondják, nagyon jól érezték magukat, és menjen csak a bátyánk is, minél előbb – mondta a lány, mint mindig, mikor amerikusoknál járt „érdeklődni”.

– Így bizony – hagyta rá az asszony –, minden nap tiszta veszteség, amíg nem indulsz.

Tokudzsiró is izgatott volt. Tudta, hogy aki csak oda megy, az mind megtollasodva jön vissza, kivétel nélkül.

– Mennék én, mindjárt is... Csak itt lenne már az engedély!

A töltés túlsó oldalán a hazatérő gubóárusok bukkantak fel. Kosarukból eltűnt a fehér zsákocska, de nyakukban ott lóg a gubó

ára, a kendőbe kötött pénz.

– És mondd, milyen munkát kapnak Amerikában? – kérdezte az asszony Gintől.

– Erről nem szóltak egy szót sem.

– Akkor mi a fenének mentél oda hozzájuk? – fordult el az asszony, szemrehányással a hangjában.

Ez a Gin mindig mellébeszél, soha nem mondja a lényegét. Pedig Tokudzsiró már az év végén beadta a kérelmet, azóta fél esztendő is eltelt, de még nem kapott semmilyen értesítést, holott minden pillanatban megkaphatná.

– Meg se kérdezted, mi?

– Kérdeztem én, már hogyné kérdeztem volna! De mint akik nem is hallották... Valami olyasmit mondtak – magyarázta védekezően Gin –, hogy bizony vagy húsz évig gürcölni kell.

– De mért nem mész te magad? – kérdezte az asszony Tokudzsirótól. – Amíg az ember nem maga kérdezi meg, nem mondanak úgyse semmi érdemlegeset.

– Mentem volna én, mentem volna, de ez a Gin mindig elémbe vág!

– Nem baj. Menj most te magad. Annál jobb, minél többet hallja az ember. Na, és az az amerikai mennyi ideig volt kinn?

– Húsz évig.

– Na ugye! Húsz év. Az biztos, hogy legalább annyi kell.

– Ez igaz. Fejenkint húsz év. Kötelező.

Kinn megzörgették a ház falát.

– Nocsak... – mormolta az asszony.

A folyó irányába néztek. Egy támolygó alakot láttak, hátán selyemgubós kosár. A Mannen-híd felé tart.

– Csak nem akar azzal a súllyal átmenni a hídon? – csodálkozott az asszony kerekre nyílt szemmel.

– Meg van ez bolondulva! – vihogott Gin.

A gyenge, teherhez nem szokott híd csak úgy ringatózott.

– Nahát... – állt el Tokudzsiró lélegzete.

Az az ember ott, megállt a híd kellős közepén, és földre állított kosarából előhúzott egy fehér gubós zsákot.

Gin is kíváncsian nézte, mit csinálhat. Idegennek látszik. Mintha a zsákját bontogatná.

Tokudzsiró feljajdult. Az a hídi ember zsákja száját a víz felé nyitotta. Ömlött a gubó.

A szokatlan látványra az asszony és Gin is felugrott. Már a második zsákot üríti az az ember. Tokudzsiró, ahogy volt, odarohant, ruhástul belegázolt a vízbe. A víz csak a derekáig ért, mégis karcapásokkal kellett egyensúlyban tartania magát, és a vízen úszó selyemgubók felé törtetett. Két kezében egy-egy gubó: többet nem bírt markolni. A vízből kérdezte az idegent:

– Kedves bátyám, miért csinálta?

Az ember nem válaszolt.

Átvágta magát az úszó gubókon, és a híd felé igyekezett.

– Mi van magával? – Egyre közelebb került az idegenhez.

Választ nem kapott; ellenben az az ember ott a hídon tar koponyáján és halántékán a kidudorodó érre mutatott. Talán nem is hallotta, mit kérdezett tőle? Halálsápadtan bámult a rengeteg, tovaúszó gubóra.

– Megőrült szegény – mondta Tokudzsiró, ahogy kilépett a vízből.

– Hogy így megrövidítse valaki saját magát! – szörnyülködött Gin.

Bár idegen volt az az ember, mégis megdöbbenek tőle. Reszketni kezdtek.

Alkonyattájt egy negyvenéves-forma asszony jött át a hídon. Megállt a híd közepén, sokáig bámulta a vizet. Elmenőben még bekiabált a házba:

– Micsoda veszteség! Nem láttak valakit, aki gubót öntött a vízbe?

– Az a maguké volt? – kérdezte az asszony.

– Úgy bizony. Olyan keveset ígértek érte az emberemnek, hogy megháborodott. Olyan hirtelen haragú. Azt mondta, ha csak ennyit ér, akkor inkább kiönti. Meg is tette.

– Igazán így lement az ára? – kérdezi az asszony.

– Jaj, bizony! Hogy még ilyen!

– Én ezt nem hinném. Tegnap még azt rebesgették, hogy nagyon jó áron veszik – vetette oda Tokudzsiró.

– Lehet, hogy így van, csakhog azelőtt már olyan alacsony ára volt, hogy ha most többet adnak is, olyan, mintha ingyen adná az ember...

– És mondja csak: ma mennyit kaptak volna érte?

– Ma? Jóformán semmit. Mert akármilyen rossz minőségű lehetett is a miénk, az emberemnek négy kilójáért hatvan szent kínáltak. – Az asszony hangja elcsuklott. – Erre már nem bírta tovább, beöntötte a folyóba.

– De ha kiönti, akkor még annyit se kap! – érvelt az asszony.

– Hát persze, kárba veszett az egész – támogatta anyját Tokudzsiró.

– Igaz, igaz – szólt közbe Gin. – Én is hallottam, tegnap egy jen hús szent adtak kilójáért.

Az idegen asszony már nyugodtabban mondta tovább:

– Ezért sietett volna az én emberem is máma reggel. Talán a legjaváért adtak ennyit, a mienk nem az – ismét sírás reszketett a hangjában.

– És mennyi úszott el a vízben? – kérdezte az asszony.

– Olyan tizennyolc kilóra való!

– Tizennyolc kiló! Legalább tizenkét jent pocskoltak el – számolt Tokudzsiró. – Nem csekélység!

– Na meg a szederlevél ára – toldta meg Gin.

– Nemcsak a levél, a pete is... Három és fél jenért vettük. És ahány éjjel szemünket se hunytuk le, mert etetni kellett... hogy fűtsük a kamrájukat...

Tokudzsiró anyja együtt sírt az asszonnyal:

– Már kár rá a szót vesztegetni, ami elúszott, elúszott. Nincs.

– Igaz is – vált Gin hangja is síróssá. – Akár fel is akaszthatná magát az ember! Mindegy...

Az asszony, akár a gyereket, vigasztalni kezdte az idegent:

– Legokosabb, ha úgy veszik az egészet, mintha betegség vitte volna el.

Tokudzsiró és Gin szinte egyszerre helyeselt:

– Így van, így van, ez a legokosabb.

Még megteáztatták az idegen asszonyt, aki csak nagy sokára ment el. Behallatszott a híd nyikorgása.

Az asszony rákezdte:

– Ne vegyünk szedrest, ha visszajössz Amerikából. Tegyük a pénzt inkább a bankba.

– Igaz is – bólogatott Tokudzsiró nem kell feltétlenül szedrest venni.

– Bátyó, bizony hogy nem érdemes – mondta Gin is.

– Hiszen a gubóért lassan már semmit se fizetnek. Sokkal jobb a készpénz.

– Így van, ez az – válaszolta Tokudzsiró bólogatva.

Az asszony csak fújta a magáét:

– Az a legbiztosabb, ha az ember pénzben tartja a vagyonát. Érted, fiam? Azért kell egy picike darab föld meg rizses, de aztán már semmit nem kell vennünk.

– Ez a legbiztosabb, persze.

Tokudzsiró már látta magát, ahogy meggazdagodva hajókázik vissza Amerikából.

Másnap Komacu nagynéni nyitott be, az asszony húga. Komacu néni az Ugai-híd feletti Fuefuki-híd mellett lakik. A múltkor megígérte, hogy érdeklődik a felső folyás menti amerikusoknál. És most

azzal állít be, hogy milyen, de milyen jól jár az, aki Amerikába megy...

Tokudzsiró valósággal kivirult, mikor ilyesmit hallott. Nohát, ő sem fog póru járni!

Az asszony első kérdése az volt, mennyi pénzzel jöttek vissza az amerikások.

– Erről ugyan nem beszéltek, de beszél a portájuk – felelte Komacu nagynéni, és egy ujját, a mutatót, felemelte. – Gondolom, ennyivel.

– Ezer jen? – feszengett Gin.

– Ugyan! Egy nullával több, tízezerrel! – dülleszti ki Komacu néni a mellét.

Az asszony sóhajtozni kezdett:

– Ennyi pénz! Istenem, egy ember egy életen át se gyűjthet össze ennyi pénzt!

Komacu néni körbesétáltatta pillantását, aztán magyarázni kezdett:

– De az biztos, hogy vettek szántót meg rizsföldet, építettek új házat, mégpedig európai formájút, belekerült az kétezer jenbe is... Milyen jó lenne nektek is egy ilyen házban lakni!

– Ha tízezerről beszélnek – kapta fel fejét az asszony –, akkor legalább ötezret szereztek, szóval a felét. Nekünk ennyi is elég lenne. Minek az a nagy gazdagság, ha az ember közben tönkreteszi magát? – Aztán némán Tokudzsiróhoz lépett.

Tokudzsiró már elhatározta magában, hogy tízezernél alább nem adja, legalább annyit fog keresni, mint a másik... De annyit – mindenképpen.

– Ha ötezerrel jössz haza – tervezgetett az asszony –, akkor hármát félreteszünk, vennénk tíz ár rizsest, az kétszázötven; szántó nem kell okvetlenül, de talán tíz árt azt is, új ház, az ötszáz...

– Jó, jó, de ha mondom, hogy megkeresem én azt a tízezret!

– Ne beszélj már bolondokat! Minek olyan telhetetlennek lenni? Persze, ha mégis annyit keresnél... – szavai boldog nevetgélésbe

fúltak.

– Akkor én is. Hehehe – Komacu nagynéni kinyújtott mutatóujjal –, kaphatnék valamicskét.

– Ugye, Tokudzsiró, neki is adnánk egy tízest, ha tízezret hoznál?

– Na – igazítja ki a néni –, én bizony nem tízre gondoltam, hanem százra...

– Ugye, fiam, ennyit azért még a nagynénédnek se lehet adni?

Nem így Tokudzsiró. Ő egy százast adna a nagynénjének.

Komacu nagynéni magyarázkodni kezdett:

– Jaj, hát én csak kölcsönbe gondoltam.

– Adom én örömet, hiszen a nagynéném vagy – buzgott Tokudzsiróban a kötelességtudat, hiszen Komacu néni anyjának egyetlen testvére, aki mindig szeretettel bánt vele, unokaöccsével.

– Milyen áldott jó szíve van ennek a fiúnak! – Komacu néni meghatottságában sírva fakadt.

– Igazad van. Furcsa, hogy a saját fiamat dicsérem, de nagyon szorgalmas egy fiú ez, nem iszik, nem dohányzik, erős, egészséges. – Hangja elcsuklott. Istenem, a fiát dicséri valaki, és ez a fiú, ugye, olyan messzire megy, olyan hosszú időre, idegenbe. – Milyen keserves lesz majd neki odaát! – Aztán, támadó hangon, a hűgához: – És mit fog majd ott dolgozni?

– Hogy milyen munkát kap? Azt már nem mondták meg.

– Talán nem is kérdezted. Én meg itt halálra nyugtalankodom, hogy lesz-e majd valami rendes munkája a fiamnak.

Komacu néni hangosan töprengett:

– Ezek vajon mit dolgozhattak?

– Neked se mondták meg? – kérdezte az asszony kerekre igazított szájjal.

– Na, rebesgettek azért valamit, de azt hiszem, ezeknek adódott valami külön szerencsájük is.

– Hát persze, szerencse is kell hozzá – sóhajtott Gin.

– És ha nem lesz szerencséje? Aki csak hazajött *onnan*, mind tömött zsebbel jött – vigasztalta a családot Komacu néni.

– Úgy van, úgy – bólogattak –, mindenki pénzzel jött!

Komacu nagynéni itt töltötte az éjszakát. Késő estig beszélgettek ezekről a dolgokról; Tokudzsiró még lefekvés után is hallotta a két asszony suttogását. Mikor az asszony úgy vélte, húga már alszik, felkelt, és odakúszott a fiához. Ellentmondást nem tűrően suttogta:

– Te, Tokudzsiró, ha visszajöttél, senkinek ne mondd ám el, hogy mi volt! Még ennek a Szuének se szabad mindent elmondani.

Tokudzsiró elcsodálkozott.

– Értetted? Ha ötöt kerestél, háromezret kell mondani.

A fiú hirtelen megrémült. Csak nem hallotta meg Kocu néni? Hátha még nem alszik...

– Értetted? Ha tízezret hoztál, akkor is csak hármat...

Hát ennyire biztosra veszi az anyja, hogy ő megkeresi a tízezret?

– Szóval értetted? Ha tízezret, akkor is csak...

Tokudzsiró már nem bírta tovább hallgatni anyja intelmeit. Alvó nagynénjére mutatott:

– Vigyázz, anyám.

– Jól van, de erre már nappal is szerettelek volna figyelmeztetni – mondta az anyja, és visszaosont az ágyába.

A nagynénit reggelire is ott tartották, pedig már ment volna. Megbeszélték, hogy Tokudzsiró nem megy napszámba, hanem fölkeresi azokat az amerikásokat, akiknél Komacu néni járt.

A házból, amerre a szem ellátott, virágzó, rózsaszínben pompázó lóherét lehetett látni. Mintha rózsaszín lepellel borították volna a töltést. Túl a rizsföldeken, a horizont szélén, ott lebeg a selyempiac; az északi láthatár szélén a Jacugatake hegység híres nyolc orma meredezik feketén, hósapkájukat már elveszítették – nyolc fekete lándzsa. A túlsó parti töltésen emberek, gubós kosárral.

– Nézzétek csak – szolt Gin ott jön a Kunyerálóné!

A Mannen-hídon át valóban a Kunyerálónénak nevezett koldusasszony közelgett.

– Ott meg a Rjó jön! – kapta fel fejét Tokudzsiró.

Rjó a helység másik koldusnője. Éppen most gázol át a lóherésen.

– Milyen korán jössz ma, Kunyeráló! – kiabált fel a hídra Tokudzsiró.

Ennél a koldusasszonynál mindig van egy nagy cserép teáskanna. Úton, útfélen kunyerálja a forró vizet, addig-addig, míg ráragadt a „Kunyeráló” név. Ennivalót vagy pénzt, mindent, ami jött, szívesen elfogadott, kivéve a teát. Azt mondja, ő nem iszik meg akármilyen teákat, ő nagyon kényes a tea ízére, csak a saját teafüvéből iszik. Ehhez koldulta a forró vizet. Ez a koldusasszony ráadásul jövőmondással is foglalkozik: jósol a falusiak arcából, tenyeréből.

– Hallom, maga Amerikába készül – mondta a ház elé érve Tokudzsirónak.

– Milyen friss vagy ma, Kunyeráló! – kiabálta még az asszony is.

– Adjatok egy kis forró vizet – mutat Kunyeráló, szokása szerint, a cserépkannára.

– Várj egy kicsit, mindjárt csinállok.

Sok vizet forralt az asszony, hiszen a Kunyeráló kannája nagyon nagy.

Komacu néni búcsúzkodni kezdett:

– Hát akkor én megyek...

– Én is – állt nagynénje mellé Tokudzsiró.

– Várjatok, mindjárt kész a forró víz, ti is igyatok egy teát – mondta az asszony, és a térdén száraz szederágot kezdett morzsolni.

A másik koldus, Rjó, már az alsó folyás felé tartott a töltésen. A meleg nap ellenére Rjó fején tartja összes rongyát, arca alig látszik ki elvadult sörénye és a rongyok alól. Két szeme félelmetesen villog. Mondják, akkor hibbant meg, nagyon régen, mikor egy járvány elpusztította a selyemhernyóit.

– Sok pénzzel jön vissza Amerikából – mondta Kunyeráló Tokudzsirónak.

– Hát az még nem biztos – kottyant közbe az asszony.

Komacu néni is bólogat:

– Igaz is, azt senki se tudhatja előre...

– Úgy van – helyesel Gin –, ezt csak akkor tudja az ember, ha már lenyomott egypár évet.

Tokudzsiró kényszeredetten vihorászik. Megértette, hogy az asszonyok már előre óvatosak.

Elkészült a tea.

– Kunyeráló – kínálta az asszony –, azért igyon maga is a mi teánkból!

– Menj te is inni, Tokudzsiró – próbálta a nagynéni beküldeni a fiút, de az nem moccant.

A négy asszony teázott.

– És mit fog csinálni Amerikában? – kérdezi Kunyeráló.

Erre a kérdésre egyikük sem tudott választ adni.

– Erre én is kíváncsi lennék – élénkült meg Komacu néni, hisz lám, még ez a világlátott-tapasztalt Kunyeráló se tudhatja...

– Majd csak lesz valahogy – szólalt meg Gin, látva a bizonytalan arcokat.

Kunyeráló lehajtotta az első csésze teát, aztán bögréjét odatartotta az asszonynak. Voltaképpen „kunyerálni” szeretett volna, de valami más jött ki a száján:

– Ha az ember szomjas, a többször forrázott tea is megteszi, pedig én nagyon kényes vagyok a tea ízére.

Már várták tőle ezt a kijelentést.

Az asszony alig várta, hogy Kunyeráló jósoljon valamit. Milyen jó is volt ezeket a jóslásokat hallgatni, ezeket a jóvendöléseket, melyek soha nem teljesednek be. Újabb reménységek gyönyörű forrásai!

Kunyeráló az asszony arcát fürkészte:

– Maga a nyúl évében született, igaz? Szóval a nyúl évében született. Vassal vagy pénzzel lesz majd dolga, ezt még nem tudni. Ha vas, akkor jelenthet kalapácsot, és jelentheti egyben azt a szöveget is, amire majdan felakasztja magát. De nem! Úgy látom, inkább valami nemesfém... A természetéből ezt olvasom ki.

– Fém? Micsoda fém? – Komacu néni nagyon izgatott volt.

– Hm. – Kunyeráló erősen töri a fejét, aztán megszólal: – Fémkar, olyan, amilyen a sínek mellett is van...

– Miféle fémkar? – az asszony hitetlen-furcsálkodón csóválja a fejét. No lám, most már fémkarról beszélnek, régebben fát emlegettek. Vagyis: a „természetéből” fát olvastak ki...

– Tudja – magyarázta a koldusasszony –, ez nagyon fontos dolog. Az a hogyishívják, ami a sínek mellett van, és lefelé mutat, amikor a vonat jön...

– A pénzről is lát valamit a jövőjében?

– A pénzről? Azt kérdi, a pénzről? Az a fémkar nagyon fontos dolog, könnyen lehet, hogy a pénzhez is van köze.

Furcsa okoskodás ez, de az asszony igen megörült neki.

– Jaj de jó! – lelkesedett Gin. Szemében ott tükröződött Kunyeráló kopott, csíkos kimonója, furcsán-kislányosan felrakott haja.

– Locsogás ez, menjünk már, néném – szólalt meg Tokudzsiró.

A fiú nem állhatta Kunyeráló jövődöléseit.

*

Ott járt a felső folyás menti amerikasék házánál. A ház utcai frontja alighanem fogadószoba, európai mintára épült, hátul pedig úgy végződik, mint a vidék többi parasztháza. Szemközt, az udvar túlsó oldalán húzódik a pajta; az amerikas gazda ott ragasztgatott újságpapír-zacskókat. Tokudzsiró hozzá jött.

– Tegnap már járt itt a Komacu néném, de mondok, magam is eljövök már érdeklődni – köszönt rá a jó ötvenévesnek látszó gazdára.

– Szóval, maga Amerikába készül – mondta, és pillantásával majd felnyársalta a fiút.

– Igaz, még nem kaptam meg az engedélyt, de azért már szeretném tudni, milyen munkák adódnak ott.

– Az lesz, ne féljen. Annyi ott a japán, hogy csak na. Majd segítenek azok magának munkát találni.

„Úgy látszik – gondolta Tokudzsiró –, csak oda kell menni, munkát mindenképpen talál az ember.”

– Ezt értem, de mégis, miféle munkák akadnak ott?

Az amerikás meg se rebbent a kérdésre.

– Maga még olyan fiatal, hogy mindent bátran elvállalhat. Én is annyi idős lehettem, mint most maga, amikor odamentem. Efelől nyugodt lehet – mondta az amerikás kitérően.

Az amerikás asszony kilépett a házból, kezében teástálca. Ruhája után külföldinek mondhatta volna az ember.

– Mikor indul?

– Minden be van adva, csak az értesítést várom.

– Arra elvárhat, legalább egy fél év – jelentette ki az amerikás –, a múltkor is jött valaki mesélni, hogy ő is annyit várt.

Tokudzsiró elvette az egyik csészét, és szürcsölni kezdte a teát. A férfi mintha rá se hederített volna, ragasztotta tovább a papírzacskóit. Lám, gazdagon jött vissza, mégis milyen szorgalmasan dolgozik. Az asszonynál próbált puhatolózni, milyen munkát találhat odaát, Amerikában.

– Akad ott mindenféle, amelyet csak akar az ember. A lényeg az, hogy szolidan éljen, ne pazarolja a pénzét. Ott például egész nap cipő van az ember lábán, így nem szakad annyira a zokni, ki se látszik a cipőjéből. Így lehet ám takarékoskodni! Persze, inget vigyen magával, lehetőleg többet, mert ott drágább, mint itt.

Részletes mesébe kezdett, de voltaképpen ő sem mondott semmi érdeklegeseget a munkáról.

– Mondja, kedves gazda, maga mit dolgozott ott? – Tokudzsiró már szégyellte magát, hogy egyre feszegeti a dolgot.

Az amerikai hirtelen elfordította a fejét, úgy motyogta ragasztás közben:

– Nekem különös szerencsém akadt, de szóra se érdemes. Mióta hazajöttem – szólalt meg egy kis szünet után, és a mellette heverő könyvre mutatott –, gyümölcsfatermesztéssel foglalkozom. Odaát sokan élnek barackból. És itthon elég sok a barackfáról szóló könyv... Most éppen a barack zacskóit ragasztom. Odaát sokan élnek barackfából...

– Szóval Amerikában is baracktermelő volt?

– Nem, nem barackkal foglalkoztam, mondom, nekem volt valami szerencsém... a kártya szépen hozott.

Tokudzsiró nagyon csalódottnak érezte magát. Mert biztosra veheti-e, hogy neki is beüt a kártya? Elhatározta, szorgalmas munkával gyűjt pénzt. Tekintete megakadt a könyv címén: *Korai barackfajták*. Meg is kérdezte:

– Maguk korai barackkal foglalkoznak?

– Amikor Ciszikóban voltunk, volt gyümölcsösünk is. Úgy éltünk, hogy egész nap süttettük a hasunkat a napon – mondta az amerikai, és szűrő pillantását a tálca mellett kuporgó feleségére szegezte.

– „Ciszikóban” voltak?

– Mi így hívjuk San Franciscót. Aztán ne felejtse el, hogyan címezteti majd magának a levelet, amit innen írnak. Nem kell ám az egészet angolul írni. Csak a várost meg falut, utcát, a többi jó japánul is, hogy kérem: „Hokubei Kasú Szókó”-ba.

– Mi az, hogy „hokubei”?

– Hokubei annyi, mint Észak-Amerika; Kasú, mint Kalifornia állam, Szókó japánul van, ez angolul Ciszikó.

Tokudzsiró szedelőzködni kezdett, aztán megindult a kapu felé. Az asszony kísérte ki.

– Aztán ha megérkezik, vigyázzon ám magára, és legyen szorgalmas! – Suttogva tette hozzá: – Abban a nagy Amerikában se hever az utcán a pénz!

Tokudzsirónak tetszett ez a figyelmeztetés: nagynak biztosan nagy Amerika, és bizony, a pénz ott sem hever az utcán. De minek mondta ezt suttogva? Mint egy nagy titkot? Amikor elköszönt, csak hümmögni tudott.

Hazafelé ballagott, a nap bántóan tűzött a töltésen feje felett. Hiába járt az amerikásnál, a munkáról tőle se tudott meg semmit. Aztán mi volt az, az asszony figyelmeztetése? Csak nem azt akarta mondani, hogy a pénzért ott is meg kell gürcölni, ha akar valamire jutni az ember?

Elhagyta sorba a felsőhidat, az Ugai-hidat, elhagyta a Mannen-hidat is, jól látszott a házuk, mikor észrevette, hogy a töltés alján egy csipkebokor ágai mozognak. Szélcsend volt, a levegő megállt. A bokorban valaki rejtőzik. Bámulta, bámulta, lába is földbe gyökerezett. Aztán odament, közvetlen közélről lesett be az ágak közé. A ringó rózsák közt egy emberi arcot pillantott meg.

– Te mit csinálsz itt?

Válasz nem jött, de a bokorbeli ember négykézláb fetrengve előmászott. Tokudzsiró megismerte, valamikor osztálytársa volt.

– Hallod-e, te Macu, mit csinálsz itt? – ámult egyre jobban.

Macu nem válaszolt. Eltátotta a száját, hányt. Nyelve kiguvadt, mint valami piros öv.

– Te, mi bajod neked? – ragadta meg Macu vállát.

– Mérget... – Macu lihegett.

Ahá. Biztosan mérget ivott. Márpedig, ha mérget, csakis patkány-méreg lehetett.

– Patkányirtót?

– Az or-vo-s...

– Várj, rögtön hívom az orvost!

Tokudzsiró egész testében remegett. Először legszívesebben hazarohant volna, de meggondolta magát, és visszafelé, az Ugai-híd irányába kezdett rohanni. Ott lakik az iszavai orvos, majdnem a híd tövében.

Mire az orvossal visszatért, Macu már halott volt.

Az orvos és a rendőr megmagyarázta Tokudzsirónak, miért hányt pirosat a Macu:

– A patkányirtó foszfort tartalmaz, amikor vérrel elegyesen kihányta, a napsütésben olyan volt, mintha tüzet okádott volna.

Mondják, a Macu azért volt kénytelen a patkányirtóhoz folyamodni, mert valami közületi pénzt elsikkasztott. Állítólag nője volt. Mások viszont úgy tudják, hogy az elsikkasztott pénzből a szülei adósságát fizette ki. Megint mások azt állították, hogy a Macu szülei lopták el azt a pénzt; és tekintve, hogy a halottak nem nyilatkozhatnak, a pénzt a szülőknek kellett megtéríteniük. Ismét mások arról beszélgettek, hogy kifogástalan fekete, utcai selyemkimonóban halt meg a szerencsétlen.

– Nahát, fiam, akkor neked mindjárt meg is vehetnénk azt a fekete kimonót – ütött fejére Tokudzsiró anyja –, abban fogsz, utazni.

Pedig már előre kinézték azt a címeres ünneplő – igaz, hogy már használt – kimonót, melyet az útra szántak. „Sebaj – gondolta az asszony –, legalább két ünneplője lesz....”

Gin már több helyen is érdeklődött, de mindenütt úgy nyilatkoztak, hogy bármilyen ócskát is, de az ember mindenképpen szerezzen magának európai öltönyt, mert a kimonónak odaát semmi hasznát nem veheti. Ilyesmit már az anyja is hallott, és nagyon megszívlelendő tanácsnak tartotta. De mégis, egészen lázba jött, hogy akadt egy eladó ünnepi kimonó.

– Anyám, nekem csak európai öltöny kell – figyelmeztette Tokudzsiró.

– Persze, persze... igazad van – kapott észbe az asszony.

Még aznap, Macu halálának napján Gin egy másik amerikásnál is járt. Idegenek voltak, róluk mindössze annyit hallottak, hogy Kófutól

délre laknak. Otthon már azzal fogadta Gin a bátyját, hogy az az amerikai szállodát is vett odaát.

– Hotelt? Az már egy kicsit túlzás lenne... Tokudzsirónak!

De abban mindhárman egyetértettek, hogy ha már ott van az ember, csak akad valamilyen munka. Gin folytatta:

– Az a Kófu melletti amerikai faluszerte cukrot osztogatott.

Kósuban szokás volt fél kiló hófehér amerikai kristálycukrot ajándékozni.

– Majd mi is, ha hazajöttél – mondta az asszony. – Amerikai cukrot fogunk ajándékozni.

– Ez csak természetes – helyeselt Tokudzsiró türelmetlenül, hiszen már annyi szó esett erről az ajándékcukorról, hogy unta.

Ha kézbe kapja az engedélyt, sok kiadással kell majd számolnia: hatvan jen hajóra, pedig csak az olcsóbbikon megy, a teherszállítón; aztán vonatjegy Jokohamáig, szállás egy éjszakára a kikötőben, az harminc jen; összesen tehát kilencven jenre lesz szüksége. Otthon csak húsz jent sikerült összekaparniuk, a többi kölcsönbe kell megszerezni. Az öregasszony ki is okoskodta, mi módon: hétszázötven négyzetméter szántójukból elzálogosítanak hatszázharmincat hetven jen ellenében azzal a feltétellel, hogy Tokudzsiró három éven belül törleszti a kölcsönt; amennyiben nem tudná törleszteni, úgy odavész mind a hatszázharminc négyzetméter.

A napok teltek-múltak, de az engedély csak nem érkezett meg. Az asszony addig biztatta-noszogatta a fiát, míg az ismét elment a tartományi hivatalba, tudakozódni a kérvény után. A kisablaknál megnyugtatták:

– Legyenek nyugodtak, nemsokára megkapják az értesítést.

*

Egy tikkasztóan meleg napon a környék összes harangjai megkondultak: a Meidzsi korszakot felváltotta a Taisó.

– Az nem igaz – újságolta Kunyeráló, mikor legközelebb arra járt –, hogy a császár hirtelen halt meg. Már régóta nagybeteg volt.

– Nem is váratlanul halt meg? Pedig azt hittem... hiszen egyszerre kondult meg az összes harang.

*

Éppen négy esztendeje a nagy árvíznek, hogy a Fuefuki medret cserélt. Régebben Iszava nyugati határait súrolta, medre most keletebbre került, Tokudzsiróék háza előtt folyt el. Akkor egyesült az Ugai folyóval is, s azóta az Ugai folyó nevét csak egy híd, az Ugai-híd őrzi. Az ettől lejjebb, délebbre eső hidat ki is nőtte a falu; négy méteres volt, ma pedig megvan az húsz méter is. Így a Mannen-hidat meghosszabbították. Deszkákból, dorongokból rakták, neve ellenére is rozoga, keskeny tákolmány volt.³⁸ Már egy kétnapos esőzés is elég volt, hogy elsodorja. Mégis Mannen-nek nevezték.

A négy éve történt áradás emberáldozatokat is követelt. Pedig a Fuefuki lassú, kényelmes sodrású folyó. Ilyenkor, kora nyáron, ereszkednek le a pisztrángok.

Az emberek a Mannen-hídon ácsorogtak, onnan figyelték a halakat. Időnkint megmerítették hálójukat, sokszor össze is különböztek a pisztrángokon. Ha két háló egyszerre merült alá, előfordult, hogy a vízben vagy a levegőben összeakadt. Így alakult ki az a szokás, hogy a teljes zsákmányt igazságosan felosztották egymás között.

Azon a napon is így történt. Tokudzsiróék egész nap figyelték a házból a halászokat. Zsákmányuk nem volt.

Kora délután meglett a fogás. „Itt van!” A nagy hálót is vízbe bocsátották. Talán a kiáltó volt, lejött a hídról, és belegázolt a vízbe. Megpróbálta összezárni a háló száját.

– Na, van-e már fogás? – kérdezgették fenn a hídon.

A hálós nem válaszolt.

– Ó, sok van, rengeteg! – röpködtek az örömkkiáltások. Fentről nézték a hálóban vergődő halakat.

A vízben álló ember csak hallgatott, s mikor dolga végezetten a partra kecmergett, futásnak eredt, és pillanatok alatt eltűnt.

– Jaj, a gazember, elszökött!

- Ó, elszaladt! – szólt ki az asszony is a ház előtt ácsorgó fiának.
- Ugyan ki lehet ez a gazember? – töprengett Tokudzsiró.
- Nem tudom. De meg lehet érteni. Láta, milyen jó fogás, sajnálta elosztani, és most hazaszaladt, hogy otthon is megmutassa.

A hídon egyre szidalmazták:

- Állat!
- Tolvaj!
- Csaló!

Az asszony titokban sajnálta azt az embert. Rátalálnak, és még agyon is verik!

Mert a más baja mindig jobban aggasztotta, mint a sajátja. Sopánkodása valóságos dúdolás volt, olyan, mint mikor egy gyerek döngicsélve énekel.

Éjjel a messzi tűztoronyban „kettőt” vertek. A kettes két egyszerre leadott vészjelzés, közeli tüzet szoktak így jelenteni. Aztán egy hármas követte – már távoli tüzet jelentettek.

Mire másnap alkonyodóra Tokudzsiró megtért a napszámból, anyja már tudta a történeteket. Kunyeráló vitte meg neki a hírt, az az éjjeli tűz egy amerikai házat pusztította el. Tokudzsiró találgatni kezdte magában, melyik amerikaiét égethették le, olyanét-e, akinél már tudakozódott, vagy olyanét, akinél még nem járt. Ismeretlenül is valami közösségfélét érzett azzal az emberrel. Anyja biztatta, menjen csak el a károsulthoz. Tokudzsiró is erre gondolt éppen.

Megvacsorázott, délnek vette az útját. A környékeliek mindenütt eligazították: az alsó folyásnál térjen ki nyugati irányban.

Öreg este volt, mégis népes csoport állt a kiégett ház helyén. A szerencsétlenül járt család a közvetlen szomszédságban kapott fedelet. Tokudzsiró nem ismerte őket, mégis sajnálatát fejezte ki.

– Fogadják együttérzésem – mondta a családnak. – Hallom, maguk jártak Amerikában, én most éppen oda készülök – tette hozzá bemutatkozásul.

Az emberek ide-oda járkáltak az üszkös romok között, talán három lámpa is világított. Időnkint összesúgtak. Tokudzsiró meg is kérdezte a gazdát.

– Mit csinálnak ezek ott?

– Keresik az elvesztett aranygyűrűt. Mind amerikások!

Az aranygyűrű szó hallatára Tokudzsiró meghökkent, aztán ő is csatlakozott a kinti keresőkhöz. Mondják, az amerikások legalább annyira összetartanak, mint a rokonok.

Papírban, egy ruháslárában tartotta a gyűrűt a gazda felesége, és a láda benn égett a házban. De az arany nem éghet el, mindenképpen elő kell kerülnie, ezért is tapodják olyan szívósan a földet, ahol a ruhásláda lehetett.

– Mekkora volt az a gyűrű? – kérdezte Tokudzsiró valakitől, aki éppen mellette állt.

– Csöndesen beszéljen – intette le a fiút.

Megmagyarázták, hogy csak suttogva beszélhet, mert ha valaki idegen netán megtudná a dolgot, és megtalálná a gyűrűt, biztosan elvinné. De ők legalább olyan jó barátok, mint a jó rokonok, és bárki találja is meg, holtbiztos, hogy a gazda visszakapja.

Tokudzsiró buzgón tapodta a földet, teljesen vaktában, hiszen egy-egy lámpa körül négy-öt ember is táncolt.

Amikor már koromsötét lett, abbahagyták a keresést. Belefáradtak. Majd másnap folytatják. Szalmaszőnyegek kerültek az üszkös romokra: ott töltötték, ruhásan, az éjszakát.

Másnap hajnalban már buzgón keresgéltek tovább a gyűrű után, de az csak nem akart előkerülni. Egyre mondogatták, hogy az arany éghetetlen, meg kell lennie.

– Talán megfeketült a koromtól – mondta valaki.

Igen, de ha megfeketedett, megtalálhatják-e ezen az üszkös talajon?

– Már igazán abbahagyhatnák – mondta déltájban a gazda. – Nem kerül az elő!

Teát hoztak, mire a keresgélők abbahagyták a kotorászást, és ittak, a szüntelen hajladozástól fájt a derekuk; patakozott róluk az izzadság, az elüszkösödött föld még meleg volt a tűz után. Teáztak, szellőzködtek, nyomkodták derekukat-lábukat. Tokudzsiró észrevette, hogy valaki leguggol, és rostálni kezdi a földet.

– Jó, akkor hozzatok szitát – és ki-ki elszéledt. Némelyik – ahogy Tokudzsiró kivehette a szavaikból – több óra járásra lakott.

– Ez ugyan kicsi, de azért vidd, majd megtisztítjuk – adott át Tokudzsirónak otthon az anyja egy lisztesszitát.

Nagyon finom szövetű szita volt ez, éppen olyan, ami egy apró, tizenyolc karátos gyűrű átrostálásához a legalkalmasabb.

Mire visszaért, már mindenki buzgón szitált. Tokudzsiróval együtt éppen tizenheten voltak, no meg a károsult és a felesége, összesen tizenkilencen. Gondosan megrostálták a meleg hamut; négy csoportra szakadva a ház sarkaitól indultak, befelé szűkülő körben. Nemcsak a hamut, a földet is át kellett szitálni, mivel elképzelhető, hogy a gyűrűt előző este beletaposták a földbe. Tokudzsiró szitája bizony nagyon kicsi volt, túlságosan finom. Guggolt, lassan haladt csak a munkájával, de igyekezett követni a többieket. Már későre járt az idő, éppen arról beszélgettek, hogy estére hazamennek, másnap reggel korán folytatják, mikor váratlanul valaki felállt, és egy apró, feketés tárgyat mutatott a gazdának.

– Ez lenne az?

– Ez az! – mondta az asszony a gazda után. Örömeben majdnem táncolt.

– Jaj de jó! – lelkesedett a gazda. – Nagyon köszönöm... hát mégse volt hiába...

Az öröm és a megkönnyebbülés szavai voltak ezek. Az amerikásoknak még ott volt a kezükben a szita, ahogy körülfogták az asszonyt.

Az asszony lekuporodott, és kabátujjával fényesítette a gyűrűt. Belül a gyűrűn ott volt férje latin betűs monogramja. A betűk

nemsokára elő is tűntek, de maga a gyűrű csak nem akart arany-
színűre visszaváltozni.

– Nem így, erősebben kell – mondta a gazda, és kivette felesége
kezéből. Zsebkendőjével dörzsölgette, időnkint ráköpött, meg-
nedvesítette.

– Hát ez meg hogy lehet? Megártott neki a tűz?

– Majd én megpróbálom – ajánlkozott a gazda egyik barátja, és
buzgón fényesítette a gyűrűt.

– Csak nem csaptak be valami rézzel? – suttogta a gazda Tokudzsiró szomszédjának a fülébe.

A gyűrű majd az összes amerikai kezén megfordult, de az változatlanul fekete maradt. Elsápadtak az amerikaiak. Beszélgetésükből Tokudzsiró megtudta, hogy mindnyájan vettek aranyat – órát, ékszert – Ciszakóban, mielőtt hazaindultak. Attól az emigráns japántól vették, aki csakis hazatérő honfitársaival üzletezett. Ha pedig ez a gyűrű hamis, akkor mindnyájan eldobhatják a magukét. Ezért támadt a nagy ijedelem.

– A legrosszabb esetben – javasolta valaki – mutassuk meg a kófui aranyművesnek.

– A legrosszabb esetben – ismételte hangosan a gazda –, ez a fiú itt éppen Ciszakóba indul, majd őt megkérjük, hogy illetékes helyen, a Japán Szövetségnél nyújtsa be panaszunkat.

Ezzel mindnyájan egyet is értettek.

– Szívesen vállalom, majd én mindent elmondok, amit kell – jelentette ki Tokudzsiró.

Csupa fül, hogy mindent megjegyezzen, amit kell, és tisztességben eljárhasson illetékes helyen.

*

Künn hideg szél kezdett fújni.

Meghalt a Tószaku fia.

Tószaku a Mannen-hídon túl lakik. Tószaku, gúnynevén „vízivó paraszt”, nyomorúságos, apró földű parasztember; fiúra is csak erre

az egyre futotta neki – a többi gyereke lány.

És ez a tizennégy éves fiú olyan eszes volt, amilyen az lehet csak, aki igen kedves az istennek. Közönséges megfázás vitte el – két nap alatt végzett vele.

– Meghalt a Tószaku fia, holnap temetik – mondta a szomszéd Kinkicsi az asszonynak.

– Igazán? – képedt el az asszony, és olyan pillantással nézett a szobában álló Ginre, hogy nézéséből tisztán volt olvasható: „Nem megmondtam?”

Soha nem jósolt volna jó véget ennek a félelmetesen eszes gyerekeknek. És lám, mintha csak beteljesedett volna... De azért jóban volt a családdal, mintha földiek lettek volna, noha Tószaku családja a szomszéd faluból származtatta magát.

– Akkor még ma este oda kell mennünk – jelentette ki az asszony.

– Hogyne, mi is átmegyünk – buzgólkodott Kinkicsi, és kaján hangon folytatta: – Igazán sajnálom azt a szegény fiút, de hát olyan nagy esze volt! Persze, ezt nem kell nekik megmondani...

Valahogy mindenki így volt ezzel a gyerekekkel. Őszintén bámulták az esze miatt; de most, hogy meghalt, valami megkönnyebbülésfélét éreztek. Már nem kell attól tartaniuk, hogy nagyra viheti.

– Hogy odalehet most a Tószaku – folytatta Kinkicsi. – Alig várta, hogy eldicsekedhessen a nagyokos fiával. Hogy azt mondhassa, „látjátok, milyen okos fiam van nekem...”

– Azt várta, bizony, bizony. Nagyon sajnálom őket – bólogatott az asszony.

Mindketten fellélegzettek. Tószaku fia nincs többé.

Este együtt mentek el Tószakuékhoz.

– Jaj, el se bírom hinni! – nyilvánította részvétét az asszony a családnak.

Kinkicsi megtoldotta:

– Jaj, nagyon sajnálom én is...

De bármit gondolt is az asszony, a szeme csak könnyes lett.

*

Nyár vége volt. Ilyenkor még a csillagtalan éjszakákon is világos a Fuefuki-parti töltés: a sűrűn egymásra indázó holdnéző virágok kinyitják fehér szirmaikat. Tücskök milliói ciripelnek éjszakákon át, muzsikájuk már-már fültépő.

A virágok megvilágította töltésen kamasz fiúk léptei döngtek a késő estében: a víz színén úszó apró halakra vadásztak.

Tokudzsiró fülében már rég elhaltak a neszek, már az álmok világában járt, mikor anyja suttogóra fogott hangon felrázta:

– Te, valami furcsát láttam...

– Jól van, jól – motyogta, aztán fordult a takarója alatt, és aludt tovább.

De az anyja erősen rázta:

– Ébredj! Valami nagyon furcsát látok...

Tokudzsiró szeme anyja villogó tekintetével találkozott.

Az asszony az ajtó felé mutat, s a résen át Tokudzsiró is látja, hogy túl a töltésen, a mellékágon, valaki a vízben gázol és felfelé tart a folyón.

– Olyan, látod – suttogott az asszony –, mintha egy Buddha-szobrot cipelne a vállán.

Úgy, ahogy volt, a fiú kiszaladt, és a töltés alján jó darabon követte a különös alakot. A felhők mögül gyér holdfény szűrődött.

– Mit láttál?

– ...igen. – Tokudzsiró halászápadt volt, s mint nyögés, szakadt fel belőle ez az „igen”. Zihálva szedte a levegőt. Való igaz: embert vittek háton, akár egy Buddha-szobor lett volna. De miért kellett ezért a vízbe gázolni? Érthetetlen.

Gin nyugodtan, önfeledten aludt.

Másnap reggel megtudták, hogy jóval az Ugai-híd felett megöltek egy embert. Megölték a falu előljáróját.

A faluban senki nem dolgozott, a töltésen hajnal óta szaladgálnak a rendőrök, a tűzoltók.

– Te láttad?... – kérdezte az asszony Tokudzsirótól, és az éjszakai alakra gondolt.

– Láttam, anyám. Láttam.

Pedig nemcsak a fiú, az asszony is felismerte járásáról a hullavivőt – a félhomály ellenére. A falubeli Juki volt.

– Hanem aztán tartsd a szádat – figyelmeztette a fiát. – Ha a te nyelved miatt fognának valakit perbe, annyi, mintha te magad lennél a ludas...

– Jól van, anyám, nem szólok én senkinek.

Mondják, az előjárót egy adósa gyilkolta meg, egy adósa, aki nem tudta visszaadni a kölcsönt. Nehéz a tettes nyomára bukkanni, hiszen olyan sok adósa volt neki.

Tokudzsiróékhoz is kiszálltak a rendőrök. Hogy láttak-e valami gyanúsat az éjszaka. Mikor mindketten erősen tagadták, hogy valamit is láttak volna, a rendőrök elmentek.

A fiú valósággal félt a titkától, de tartott attól is, hogy ha vallomást tesz, őt is meghurcolják. Hallgatott hát, és belenyugodott abba, hogy anyja kívánsága szerint cselekszik.

*

Még a nap folyamán kijött a községházáról az altiszt, és megvitte a hírt, hogy Tokudzsiró engedélye megérkezett. Tokudzsiró napszám-ban volt, anyja szaladt el érte.

A fiú azzal tért vissza a községházáról, hogy még különféle orvosi igazolásokat kell szereznie, s a tulajdonképpeni engedélyt csak azután kaphatja meg. Állítólag október előtt semmi szín alatt nem lehet a kezében a papír, szóval csak az év végén indulhat.

Egy teliholdas estén Minéék hívták meg búcsúvacsorára. Messze volt még ugyan az indulás napja, de Minéék azt mondták, ők nem adnak „búcsúpénzt”, hanem megvendégelik.

Mielőtt útra kelt volna, Tokudzsirót mindenféle jó tanáccsal látta el az anyja:

– Igaz, hogy vacsorára hívtak, de azért nem kell degeszre zabálnod magad. Még az hiányzik, hogy elhíreszteljék: háromszor vettél levest, öt ember rizsét etted meg...

Mert azt mindenki tudja, ha meghívják az embert vendégségbe, legjobb, ha nem eszi agyon magát. És ilyenkor be is csomagolják neki az ételt. Levesből lehet enni, mert azt a vendég mégsem viheti haza, a levest telerakhatja rizzsel. Az ilyen számító alakra mondták: „három leves, öt rizs-repetás”. Igaz, arra nézve senkinek nem volt biztosítéka, hogy becsomagolják az ételeket, amelyekből nem evett. Ettől az illetlenségtől akarta az asszony megóvni a fiát.

Tokudzsiró nagyon természetesnek találta az intelmet; dehogyis akart éppen a búcsúvacsoráján elkövetni ilyen alávalóságot. És nemsokára Amerikába megy, ha visszajön, annál nagyobb ajándékot kellene hoznia...

– Az se baj – magyarázta az anyja –, ha utána itthon is megvacsorázol...

Korán, jóval a vacsora előtt érkezett Minéékhez. A nap még nem bukott le, Mine még munkában volt. Mine egyidős vele, valamikor osztálytársak voltak.

– Várj csak, Mine rögtön itthon lesz – mondta Mine apja.

A házigazda köveket szedett el a kerítésből, hogy ezáltal az udvar bővüljön.

– Hadd segítsek én is – ugrott oda a gazdához Tokudzsiró.

– Ugyan, hagyd el, megy ez magától is! – szabadkozott a házigazda, de mikor látta, hogy a fiú emelgeti a köveket, megköszönte.

Eladdig, hogy Mine apja már nem is dolgozott: leült egy kőre, és csak nézte, ahogy a fiú igyekszik. Tokudzsiró végzett az aprajával: már csak a félrehengerített nagyobb darabok voltak hátra.

– Azokkal a nagyokkal – szólalt meg Mine apja – várd meg Minét. Én már nem bírom.

– Nem baj, bírom én egyedül is – mondta Tokudzsiró, és nekifeszülve, egyenkint elhengerítette azokat a nagy köveket.

Mine csak sötétedésre ért haza.

– Seegény Tokudzsiró... egyedül dolgozol! Pedig hogy igyekeztem, hogy együtt csináltuk volna – mentegetőzött Mine, aztán együtt láttak munkához.

Mine anyja ott téblábolt körülöttük:

– Hogy ez a Toku mennyivel erősebb, mint a mi Minénk! – Aztán Tokudzsiróhoz: – És mégsem ütötted meg a katonamértéket...

– Mert rövidlátó vagyok.

– Te igazán burokban születél. Ha besoroztak volna, látod, most nem mehetnél Amerikába – mondta Mine apja.

Tokudzsiró éppen a legnagyobb kővel küszködött, csak hengergetve bírta vele.

A gazda már lábat is mosott. Mine leöblítette a szerszámokat, aztán maga is nekiállt lábat mosni. Abban reménykedett, hogy Tokudzsiró maga is elgyőzi, ami még hátravan. Aztán kivitte a szerszámokat a pajtába.

– Van még valami? – kiáltotta.

– Egy még hátravan!

– Segítsek? – kérdezte Mine.

– Dehogy. – Tokudzsiró látta, hogy már Mine is lábat mosott, és bement a házba.

Egyedül végzett az utolsó kővel is.

Azután asztalhoz ültek. Elsőnek bort hoztak. Tokudzsiró ki nem állhatja az italt, így Minének az apjával kellett kortyolgatnia. A fiú borral töltött teáspohara érintetlenül áll az asztalon. Igaz, a bort nem tudja meginni, mégis megható a háziak szíves vendéglátása. Mine apja elé tolta a poharát:

– Igya meg az enyémet is. Én nem bírom.

– Tudom, hogy nem bírod, de azért próbáld meg, legalább a kedvünkért...

„Egy kortyot mégis” – gondolja Tokudzsiró: így eleget tesz a kötelező udvariasságnak.

– Úgy van! nekünk is csak úgy esik jól, ha a vendég velünk tart... –
És Mine apja azzal a tudattal ürítette ki Tokudzsiró teáscsészéjét,
hogy vendégüket itallal is jól tartották.

Mine anyja frissen főtt szójababot hozott. „Ha már ez a Toku nem iszik, legalább a rágcsálnivalóból...”

– Te is gazdagon jössz majd vissza Amerikából – szólalt meg a gazda.

Az asszony csészéket tett az asztalra, előhozta a rizs evőpálcikáit is. Most készült el a vacsora.

Tokudzsiró elérkezettnek vélte a pillanatot, hogy összébb húzza magát a gyékényen. Elhatározta, tovább nem is időzik Minééknél, hazamegy. Megköszönte a vendéglátást.

– Dehogy méysz el, mindjárt hozom a vacsorát.

– Nem, nem, már megyek is, nagyon köszönök mindent.

A meghívottnak nem illik visszaülnie a helyére, mikor elsőre tartóztatják, majd talán csak a másodikra...

A gazda is marasztalja, de Tokudzsiró már a második tartóztatást várja. Aztán elkövetkezik az is:

– Maradj még, igazán maradj; olyan sokáig nem látunk majd!

Tokudzsiró még egyre tétovázik: maradjon-e, vagy okosabb, ha azonnal eljön. Nyúljon-e a vacsorához? Már felemelkedett, mikor Mine is felugrott, és visszanyomta:

– Ne légy marha, velünk kell enned. Így nem engedhetünk el.

Hangja ellentmondást nem tűrően csattant, erre már Tokudzsirónak is be kellett látnia, hogy muszáj maradnia.

Tésztaleves volt vacsorára, olyan egytálétel, amilyen vendég esetén a legkiadósabb. Megette a maga adagját, és jelezte, hogy többet már nem kér.

– Hadd merjek még egy kicsit – nyúlt Mine anyja a táljáért.

Tokudzsirónak eszébe jutott anyja intelme. Kezével takarta el a tálat.

– Ugyan, ne légy már olyan kiállhatatlan – szidta a háziasszony, és egy ügyes mozdulattal megszerezte a fiú tányérját.

Őszinte szívéllyességgel kínálják, ezt érzi Tokudzsiró. De mégsem lehet ennyiben hagyni: gyorsan elkapja a tányért, de csak kapná, mert Mine lefogja a kezét:

– Toku, ezt nem teheted.

– Olyan messze mész tőlünk! Amerikába mész. Utoljára még lakjál jól nálunk – mondta a háziasszony, és eltűnt a tállal a konyhában.

Künn már kevés lehetett a levesből: hallotta, hogy csörömpöl az edény alján a kanál. Mégis tésztával púpozva került vissza a tányérja. Mikor kiürítette, megint csak kínálták. Erélyesen tiltakozott: mert azért meggondolandó – fél kiló amerikai cukorral se tudja majd ezt a vendégeskedést viszonzni...

*

Két-három nap múlva Toki mutatkozott a töltésen. Megvolt ez a fiú már harmincéves is; nem átalott Tokudzsiróval eljárni napszámba, holott rizsföldjük, szántójuk is volt.

Letelepedett a Tokudzsiróék háza tövébe, és nem mozdult.

– Nehéz napod lehetett – köszönt rá az asszony vízért menet.

Toki nem válaszolt.

Este általában ezzel a mondattal köszöntötték egymást az emberek: „Nehéz napod lehetett.” Erre illet ilyenformán válaszolni: „Bizony, nehéz napom volt.”

Az asszony furcsállta Toki hallgatását, de hagyta. Bement a házba.

Toki apja ugyanaz a Juki, aki azon a bizonyos éjszakán azt a „Buddha-szobrot” cipelte a vállán. Mondják, a nyomozás során sem derült ki semmi. Tokudzsiróéknak egyáltalán nincs ínyükre, hogy ez a fickó most ott ólálkodik a házuk tájékán.

Tokudzsiró kinyitotta az ajtót, és kiszólt:

– Mit csinálsz te ott?

A pálinkaszagú Toki hadonászni kezdett a fiú orra előtt, majd gorombán ráförmedt:

– Hallom, hogy mész Amerikába.

– Igen.

De hát ezt mindenki tudja már, Toki is, hiszen gyakran együtt dolgoznak.

– Azért vigyázz ám magadra, ne legyen olyan nagy a pofád! – fenyegetőzik Toki.

Az asszony a házból figyelte a jelenetet. Elállt a lélegzete. Szóval ez a fiú fenyegetőzik; talán tudja is, hogy látták az apját azon az éjszakán. És most zsarolni jött.

– Micsoda? – válaszolt a fia helyett a házból. – Már hogy lenne nagy pofája a fiamnak, amikor semmiről se tud semmit? Nagy ám a te pofád, az!

Az asszony még most sem tudta, mire vélje a dolgot: részeg a fiú, az biztos.

– Hallom, milyen jól érezted magad Minééknél – szólalt meg Toki.

Hát mégsem a miatt a bizonyos éjszaka miatt jött. Csak bántja a hiúságát, hogy őt nem hívták meg Tokudzsiróval együtt a vacsorára.

– Engem búcsúvacsorára hívtak – kezdett magyarázkodni Tokudzsiró.

Toki mellen ragadta a fiút, keze támadásra lendült. Az asszony kiszólt a fiának:

– Hagyd, ne törődj vele!

Pedig Tokudzsiró könnyen elbánhatott volna vele, annál is inkább, mivel a fiú részeg volt. De uralkodott magán.

– Te! Te Bolha!... – sziszegi Toki.

Így hívták Tokudzsirót aprócska korában, mert olyan kis növésű volt, és a feje olyan hegyes, arca pedig olyan sötétvörös, mint a bolha páncélja.

– Te marha, te Bolha! – Toki pofozni kezdte; megragadta a gallérját, elrángatta a fal mellől, és a földre teperte.

Tokudzsiró elnyúlt a földön, és kavics után tapogatott. Ekkor kilépett a házból az anyja, és odakiáltott:

– Mit csinálsz ott, édes fiam?

– Ne törődj vele!

Már megelégette a Toki pimaszságát, a távolodó alak után akarta vetni magát.

– Sosem törődj vele, fiam. Te nemsokára úgyis Amerikába mész...

A hangra Tokudzsiró lecsillapodott. De milyen szégyen, hogy éppen anyja szeme láttára verték meg. Tehetetlenségében sírva fakadt.

– Ó, ne törődj vele, édes fiam. Nemsokára elmész Amerikába!

Tokudzsiró fülében szinte duruzsoltak ezek a szavak. És milyen jólesett hallani; akárcsak egykor anyja bölcsődalát.

*

Nem sokkal később beidéztek orvosi vizsgára. Alacsony termetén és rövidlátásán kívül semmi baja nem volt. Ez után a vizsgálat után néhány napra megkapta az értesítést, hogy semmi rendellenes nem találtak nála; közölték, közvetlenül az indulás előtt milyen oltásokat kell kapnia.

Akkoriban ért be a Fagyálló nevű selyemhernyó petéje, és az asszonynak nagyon megszaporodott a dolga a napszámban. Gin is naphosszat dolgozott. Az asszony egész nap tépte a szederlevelet, kosárszám hordta a gubókhoz.

Felhőbe takaróztak a hegycsúcsok, lógott az eső lába. Ahogy tépte a levelet, az asszony beszédre lett figyelmes. „Ide figyelj. Már indul is Amerikába.” Rögtön megértette, hogy itt a fiáról beszélnek. Lányok voltak, valamivel távolabb gyűjtötték a levelet. Már éppen feléjük akart tartani, hogy jobban kivehesse szavaikat, mikor földbe gyökerezett a lába. „De előbb még megnősül...”

Otthon még nem esett nősülésről szó, de az biztos, hogy Tokudzsirónak tíz év múlva vissza kell jönnie, megházasodni. Gondolatban már foglalkozott a Tokudzsiró nősülésével, s hiába van addig még tíz év, már szólt is egy-két szomszédnak. Hátha ajánlanának a fiához illő lányt. Innen ered a hírverés, hogy a fia most nősül. „Na és már választott?” – hallotta egy messzebbi szederfa

mögül. „Téged” – ingerkedett az előbbi lányhang. „Én ugyan nem! Menj te!” „Szó se lehet róla!”

Az asszony csak a mozgó fejeket látta a szederágak mögül, a lányok fején kendő. De megismerte a hangokat. Tudta, hogy az első hang, vagyis az a lány, soha nem adná kezét a fiának. Legfeljebb egy napszámos lányára számíthatnak. És ahogy beszédükből kivehette, Tokudzsiró után nem nagyon kapkodnak majd...

„Ki is menne olyanhoz, aki egyenesen Amerikába viszi?” – kérdezte az egyik. – „Úgy is van. Olyan messzire menni! Ez annyi, mintha örökre búcsút kellene venni a rokonoktól.”

Önkéntelenül is odébb lépett. Úgy érezte, olyan dolgokat tudott meg, melyeket nem lett volna szabad meghallania. Hát ki gondolta volna, hogy a lányok ennyire irtóznak az amerikai fiúktól? És ha éppen ezért Tokudzsiró nem is kapna menyasszonyt?

A szedres fölött megeredtek az égi csatornák.

Tokudzsiró ezen a napon kapta meg kiutazási engedélyét.

*

Az előjáróságon közölték vele, hogy több tartományból verődnek össze turnusok, minden csoportot külön-külön hajóznak be. Tokudzsiró csoportja a jövő hónap végén indul.

– Lassankint már fel kell készülni – mondta az asszony, holott a fiú készülődése nem jelentett különösebb munkát.

Komacu nagynéni egy szép napon öt kiló szójával állított be.

– Igaz, hogy még nem indulsz, de azért fogadd el, búcsúajándéknak...

Kinkicsiék búzalisztet hoztak, újságpapírba csomagolva.

És mire Tokudzsiró utazásának napja elérkezett, nyélbe ütődött a Gin férjhezmenetelének dolga is.

Egy gazdag parasztcsalád elsőszülött fia venné el; valahol messze, benn a hegyek között laknak; úgy mondják, szénégetéssel, tűzifa-kitermeléssel foglalkoznak.

– Egyszer már volt felesége – magyarázta az alsó folyás menti Szei –, de valami miatt elvált. Beszélük, mikor a kommandáló összehozta a lánnyal, kiderült, hogy az a lány nem azonos azzal a lánnyal, akiről eredetileg szó volt... Az esküvő napján meg az derült ki, hogy a lány fél arcát csúnya kék-lila folt takarja. De ez se derült ki mindjárt, csak az esküvő napján, jobban mondva másnapján; ugyanis az esküvőre olyan jól berizsporozták az arcát, hogy semmit nem lehetett észrevenni, no meg valami gyapotsapkát is adtak rá.

Ez ellen az ok ellen az asszonynak sem lehetett kifogása: nagyon jól tudja, hogy a csúnya lányokat mind így adják férjhez.

– De mégse menesztették a lányt azonnal, csak másfél év múlva – tette hozzá Szei. – Ilyen türelmes férfiú ez!

Amikor az asszony mindezt elmondta Ginnek, a lány kitört:

– Akkor miért nem küldték mindjárt haza?

– Biztosan azért – okoskodott az asszony –, mert abban reménykedhettek, hogy lesz gyerekük, és ha már annyira van a dolog, igazán nem érdekes, hogy néz ki az asszony. Jóságú ember lehet az, gyereket várt.

Ez a Szei naponta járt a nyakukra; egyre jobban színezte ennek a házasságnak az előnyös voltát. Mert a Ginék házacska csak éppen akkorka, amire azt mondják: „öt lépés ide, öt lépés oda”; míg a jövődöbeli portája megvan húsz méter is. Van igazi nagy házikamrájuk is; a kapujuk igazi kapu!

Az asszony szabadkozott:

– A mi kis kunyhónkban ugyan nem terem oda méltó lány...

– Ó, ne mondjanak ilyent! – így Szei. – Hát akkor mire a mondás, hogy „akkor jó a menyasszony, ha szaros a sarka”?!

Mert ugye egy jó családból való fiatalasszony csak lenézné a férje családját, a rokonság meg csupa ráfizetés lenne; míg ha szegény sorból veszik a menyasszonyt, akkor az hálából még dolgozik is férje családjának.

Szei úgy mondja, hogy a férfi családja nagyon szeretné megkapni Gint, sürgős is nekik a dolog; az se baj, ha Gin, csak egy szál pen-

delyben megy hozzájuk.

– De azért, gondolom – folytatta Szei –, ők is jól meg akarják maguknak nézni, nehogy megint valami meglepetés érje őket...

– Hogyne, a házunkat is nézzék meg – toldta meg az asszony –, hogy megfelel-e nekik, ha már ilyen kicsinyke.

Háztűznézőbe a vőlegény apja jött el. Igaz, a házba nem jött be, pedig szorongva várta Gin meg az anyja; kinn sétált a töltésen Szeivel, aztán fordult is vissza.

Szei betért egy fordulóra. Maga is arra gondolt, hogy a jövődöbéli após megijedt a kicsi háztól. Magyarázkodni kezdett:

– Az a fiú teljesen az apja belátására bízta a dolgot. Mert ugye, azt a csúf lányt is tűrte másfél évig... és most nagyon boldog, mert mondtam, milyen rendes lányról van szó.

– Pedig jól tették volna, ha benéznek a kunyhónkba, és megnézik a Gint is – mondta bizonytalanul az asszony.

*

Másnap kora reggel Szei rizspálinkával állított be, annak jeléül, hogy a házasság megkötöttnek tekintendő.

– Jaj, hát már véglegesen döntöttek? – lepődött meg és csodálkozott az asszony.

– Na, ne féljenek, bátran igyák meg – erőszakolta kezükbe a poharat Szei.

Az asszony habozott. Ha megissza a pálinkát, lányát oda kell adnia. Tokudzsiró nemsokára indul, elmegy Gin is, és ő egyedül marad. Pedig Gin még csak tizenkilenc éves, ráérne, nem sürgős neki a férjhez menés. Egyre csak tördelte a kezét:

– Mitévők legyünk? Mit csináljunk?

Nem itta ki a pálinkát. Szei elvonult; azt mondta, elteszi az italt, míg végleges választ nem adnak.

*

Lezajlott a nagy hernyóetetés időszaka, és Tokudzsiró megkapta az értesítést: a következő hónap 20-án induló hajón kap helyet, és

az indulás előtt két nappal jelenjen meg Jokohamában.

A töltesen az ősz vad szele kavarog. Anyján, hógán és nagynénjén kívül még hatan kísérték Tokudzsirót az iszavai állomásig.

– Ember légy a talpadon – biztatták a kísérők mindnyájan.

Tudta ő, figyelmeztetés nélkül is, hogy mihez tartsa magát. Némán lépkedett a Fuefuki partján, eltöprengett, vajon Amerikában is talál-e majd ilyen folyót, mint ez a Fuefuki?...

– Mához tíz évre hazavárunk, kerítünk neked addigra menyasszonyt is – mondta az anyja, de arról, amit a szederfásban tudott meg, mélyen hallgatott: az eladó sorban levő lányok nem nagyon futnak amerikai legények után. – Biztosra veheted, hogy keresek neked menyasszonyt...

Ekkor a töltesen felbukkant Rjó, az örült koldusasszony.

– Hova mentek?

– Tokudzsiró Amerikába megy – válaszolta Komacu nagynéni.

– Amerikába?

– Tudod, Rjó – kezdte magyarázni a nagynéni – Amerika egy nagyon messzi ország.

– Ennek ugyan hiába magyarázzuk – jegyezte meg valaki, és végigmérte Rjót.

Komacu nagynéni se kívánhatta, hogy Rjó megértse, amit mondanak neki. Talán magának magyarázott. Nagyon sajnálta a fiút.

Tokudzsiró a hazatérés hogy és mikéntjét próbálta elképzelni. Elhatározta, nemcsak azoknak hoz fehér amerikai cukrot, akik megajándékozták, meg búcsúzóul kikísérik az állomásra, de hoz mindenkinek, az egész falunak. Annyit fog dolgozni... S ahogy így elkalandoztak gondolatai, már az elválás fájdalmát sem érzi olyan elviselhetetlenek.

Az iszavai állomáson nagy meglepetésükre a másik koldusasszony várta őket. A Kunyeráló megveregette Tokudzsiró vállát:

– Sok pénzzel gyere ám haza!

– Köszönöm a jó kívánságod – biccentett rá Tokudzsiró.

– Én nem adhatok neked búcsúajándékot – folytatta Kunyeráló –,
igyál a teámból. – Elővette a csészéjét, és töltött a cserépkannából.

Tokudzsiró ismét biccent, megköszöni a teát. El is határozza,
Kunyerálónak feltétlenül hoz majd ajándékcukrot.

Egyedül ment be az állomásépületbe. Amikor a vonat befutott, a
kísérők az állomás melletti sorompóhoz tódultak, hogy még
láthassák néhány pillanatra Tokudzsirót. A mozdony éleset füttyent,
aztán meglődül a vonat. A sorompó melletti nézik, mint
kapaszzkodik fel a fiú az utolsó kocsi peronjára.

– Minden jót!

– Tokudzsiró, vigyázz magadra! – kiabálta torkaszakadtából az
asszony, aki nagyon felszabadultnak érezte magát ebben a
pillanatban. De akit ettől kezdve már mindenki öregasszonynak hív.

*

Csak egyszer írt Amerikából. A levél arról szólt, hogy tudatja,
szerencsésen megérkezett, Amerikában sok a japán, és szívesen
segítenek neki. Már munkába is állt, a pénz nemsokára együtt lesz,
és megküldi, hogy törleszthessék az adósságot. November elején
pillantotta meg San Franciscót – írja –, kilencedikén már munkában
volt: egyébként levelet ne is várjanak tőle, a bélyeg is sokba kerül.
Maradjanak abban, hogy amíg nem ír, addig jól megy a sora – ennyi
szerepelt egy cédulán. Bármilyen szűkszavú is ez a levél, mindent
megtudtak belőle, amire csak kíváncsiak voltak.

Gin napokon keresztül mást se csinált, csak olvasgatta
fennhangon a levelet anyjának. Az öregasszony csupa fül volt. De
ha már írja, hogy munkába állt, miért nem írja meg, hogy miféle
munkát kapott? Az öregasszony sokat nyugtalankodott emiatt, de
hát Ginnek se szólhat erről... Feszült figyelemmel hallgatta a levelet.

*

Hideg szél borzolta a töltés kiszáradt kóróit: közeledett az új
esztendő.

Egy hajnalon megnyikordult a Mannen-híd. Valaki jön.

Az öregasszony kiszaladt a házból: úgy vélte, az idegen a házuk mellé telepedett. Ráköszönt.

– Jó reggelt – viszonzta köszönését az idegen.

Visszament a házba, megnézte, van-e forró vize teához.

Künn az idegen kirakta ennivalóit, és falatozni kezdett.

– Nem akar egy teát? – szólt ki az öregasszony a házból. – Van forró vizünk.

– Köszönöm. Nem kérek.

De nemsokára mégis bekopogott: szeretne vizet inni. Miért nem kért teát?!

– Igyon teát... – Kivitte a kannát, és egy csészét is vitt. Letette a földre. Ahogy megfogta az edényt, érezte, már langyos. – Jaj, közben kihűlt...

Ötvenéves forma parasztembernek látszik az idegen.

– Mindjárt itt az új esztendő – szólt a férfi.

– Bizony... Igaz, nagyon gyorsan öregszik az ember, mégis jó lenne, ha tíz évvel öregebb lehetnék – motyogta maga elé az öregasszony.

– Nem jó dolog az, az öregedés...

Még tíz év, és Tokudzsiró hazalátogat, és újra láthatja, aztán megint tíz év várakozásban, és hazajön a fia, sok pénzzel jön. Akkor éppen hatvanhat éves lesz; de annak is örülne, ha még két-három évet tölthetne együtt a fia családjával. Ki tudja, meddig élhet, csak még megérhetné, hogy Tokudzsiró – gazdagon – hazatér.

– Maga mi járatban van erre?

– Megyek a fiamért – válaszolta a parasztember, teáját szürcsölve. Elmondta, fia Kófuban szolgál egy kereskedőnél; újévtől egy halárushoz áll be. – A halasnál többet fog keresni...

– Mennyit kap a fia?

– Hát... a ruhásnál évente öt jent kapott, a halasnál nyolcat fog kapni. A fizetést mindig csak év végén adja ki...

– Szóval most a pénzért megy – mondta az öregasszony, és Tokudzsiróra gondolt. – És hány éves a fia?

– Még egészen gyerek. Tizennégy. A ruhásnál inkább csak olyan pesztonkaféle volt, a halasnál talán tanulhat is valamit.

Tokudzsiró most huszonkét éves. Tizenkét éves korától különféle kereskedőknél szolgált; de elhozta és inkább napszámba küldte, mert a napszám jobban kifizetődik. Ha most visszagondol, talán jobban tette volna, ha a városban hagyja, ott esetleg szakmát is tanul. És most nem kellett volna olyan messzire mennie...

Az idegen befejezte az evést, megitta teáját, és köszönte a vendéglátást. A csészét és a kannát kiöblítette a folyóban.

– Maguk jó helyen laknak itt a hídnál – mondta még. – Itt jönnek-mennek az emberek – adta vissza az edényeket, és elkészönt.

Amikor elment, az öregasszony fülében egyre ott motoszkált az idegen megjegyzése, hogy ők jó helyen laknak itt a hídnál, mert erre nagy a jövés-menés. Persze, lehetne itt valami boltocskát nyitni. Még az alsó folyás mentiek, a túlsó partiak is erre járnak el, ha dolguk akad a városban. Csak-csak vennének valamit útközben. Már rég álmodozik egv kis boltocskáról. Boltocskát fogok nyitni – határozta el.

A töltésen megpillantotta a postást. Az is mindig erre jár el, itt megy át a hídon, ha a túlsó partra igyekszik. Mióta Tokudzsiró elment, mindig erős szívdobogást érez, valahányszor megpillantja. Ha lehet, még a pillantásával is kerüli. És lám, nem is kanyarodik fel a töltésre, megáll a házuk előtt:

– Itt a posta, Amerikából. Pénz van benne.

A hangja, a keze reszketni kezdett:

– Hát nekünk hozott... – fogta meg a borítékot. – Mit ír a fiam? Ne haragudjon, nem olvasná el nekem? – kérlelte a postást. Úgy érezte, nem bírja kivárni Gint, hogy ő olvassa fel.

– Szívesen – és a postás feltépte a boríték egyik oldalát. Előkerül a levélbe csomagolt „pénz”.

Csakis pénz lehet az – a postás így mondta. De a biztonság okáért megkérdezi:

– Pénz van abban a papírban?

A postás széthajtotta a levelet:

– Úgy bizony. Csekk. El kell vinni a postára. Na, a fia azt írja, hogy itt küldi a pénzt az adósság törlesztésére, és ha maga lefizette, akkor az arról szóló elismervényt küldje neki vissza Amerikába.

– Mennyi az a pénz?

– Hetvenöt jen.

– Pedig csak hetven jen adósságunk van. Azt az öt jen többletet talán nekünk küldi?

– Úgy bizony. Azt az öt jent vegye költőpénznek, azt írja a fia.

Nem, ezt az öt jent nem fogja elkölteni; elteszi, mire a fia megjön.

Kifizette az adósságot, a nyugtát elküldte Amerikába. Tokudzsiró egyetlen hónap alatt megkereste hát, amit három év alatt akartak lenyögni. Szóval, ha az év hátralevő tizenegy hónapjában is így keres, akkor évi ezer jene lesz. Ha még húsz évig így megy, húszezer. De ennyit egy ember mégse kereshet, vegyük csak a felét, legyen tízezer. Ez sok. Ha ennek is csak a felét keresi, még akkor is marad ötezer jen. És ez sem kevés. Persze, az is lehetséges, hogy ezt a hetvenöt jent kölcsönvette valakitől, csakhogy a család ne aggódjon miatta.

A falu azonnal értesült, hogy Tokudzsiró milyen rendkívüli gyorsasággal küldte meg adósságát.

Szei az újév második napján látogatta meg őket. Újra beszélni akart a Gin dolgáról. Mondta, hogy annak a férfinak azóta se találtak menyasszonyt, most is csak Gint szeretnék, és ha akarják, a férfi személyesen jön el, a szülei is eljárnének háztűznézőbe. Szei még azt is hozzátette, hog véleménye szerint Tokudzsiró házasságát is könnyebb lehetne nyélbe ütni, ha egy ilyen híres családba kerülne be a húga.

Ez bizony meggondolandó. Bizony, Tokudzsiróra csak jó fényt vetne egy ilyen rokonság. Hát akkor legyen meg ez a házasság.

A háztűznézés időpontját az új esztendő tizenötödik napjára tűzték ki. Gin rendesen befonta a haját, új kabátját vette fel. Övre ugyan nem került, de jó még az a régi, gyerekkori is. Szei is megtette a magáét, eligazított mindent: egy szót sem kell szólni, semmi traktálás; teával megkínálhatják a férfit.

Délután meg is jelent a vőlegény. Egyedül volt, csak Szeivel jött. Kimonója, sapkája, papucsoknija után ítélve valóban módos ember lehet. Künn beszélgetett Szeivel a töltésen, mintha be se akarnának jönni a házba.

Az asszony kikiabált:

– Tessék csak beljebb kerülni!

– Köszönjük, köszönjük – mondta Szei, és nemsokára be is jött. A vőlegénynek mintha nem akaródzna bejönni, csak mikor már maga Szei invitálta, jött be nagy kelletlenül, azaz megállt az ajtóban. – Foglaljon helyet – biztatta Szei, aki már le is telepedett a csupasz földre.

A vőlegény leült, egy gyors pillantást vetett Ginre, és bámult tovább kifelé.

– Köszönöm, hogy eljöttek – hajolt meg ültében az asszony a gyékényen.

– Én is köszönöm a vendéglátást – mondta a vőlegény, és levette a sapkáját.

Az öregasszony idősnek ítélte a férfit, de ahogy elnézte napbarnított arcát, nagyon szorgalmasnak látta. Szei úgy mondta, úgy huszonöt-harminc éves lehet. Odaszólt a lányának:

– Gin, hozz teát a vendégeknek. – Gin kezében tartotta a két csésze teát, mikor anyja bemutatta: – Ez a lányom.

– Köszönöm. – Szei vette el elsőnek a teát, aztán rászólt a vőlegényre, hogy ő is igyon.

A férfi elvette a teáscsészét.

Szei kiitta teáját, az alján maradt sűrűt a földre lötytyintette, és felállt:

– Na, elég soká elidőztünk!

– Ugyan kérem, csak most jöttek, ne menjenek még!

Szei az asszonyra hunyorított: nem kell marasztalni. Az öregasszony megértette, hiszen ilyesmiben állapotok meg. A vőlegény közben felállt, és szó nélkül kísért a házból.

– Hát akkor én nem is tartóztatnám...

Megtörtént a háztűznéző. Még látták Szeit és a vőlegényt, amint egy ideig ott beszélgettek a töltésen, ugyanazon a helyen, ahol idefele is beszélgettek. Szei egyedül tért vissza a házba.

– Na, megállapodtunk.

– Megállapodtak?

– Hát azt mondta, neki nagyon tetszik a lány.

Szei már-már elrohant a szakéért, de az asszony marasztotta:

– Hány éves ez az ember?

– Hozom a szakét, aztán mindent elmondok – hadarta Szei. – Ha tévedtem is egy-két évet, az igazán nem érdekes.

Szei elnyargalt.

Az öregasszony megtanácskozta a dolgot Komacu nénivel is.

– Ha kikötések nélkül, simán elveszi, akkor vigye.

És így is lett. Gin férjhez ment.

*

Az öregasszony egyedül maradt a házban. Már nem akart napszámba járni, hernyógondozást vállalni. Megcsinálja a kis boltot.

Faláda került a ház földes részére: a láda tetejére kirakott tíz mosószappant és egypár kefét. Szólt a hídon járóknak, s még aznap eladta a szappan felét. Keféből egyetlen darab se kelt el, de a vevők megígérték, hogy mikor szükségük lesz kefére, nála fognak venni.

Szállító is akadt: a „raktár” feltöltését az a kófui ember vállalta, aki a hídnál szokott horgászni.

– Cigarettapapírja van? – állt meg az egyik horgász.

– Pillanatnyilag nincs, de majd legközelebb hozatok. Akkor nálam vegyen...

Eladnivalói aszerint sokasodtak, hogy mit kerestek nála. Már cukorkát is tartott, bazári játékokat.

– Néni, van színes lakk? – kérdezte egyszer egy kisgyerek.

Lám, a színes lakk eszébe se jutott volna. Hozatott színes lakkot is.

– Valóságos kis áruház ez az én boltocskám – szokta mondogatni, miután hallotta, hogy Tokióban akadnak boltok szép számmal, melyekben mindent kapni. S ha majd Tokudzsiró meggazdagodva hazajön, tart még anginanyagot is. Így tervezi. A boltocska lassankint „Mannen-hídi Áruház” néven vált ismertté.

Tokudzsiró pénzes levele óta nem írt. Azt sem írta meg, hogy megkapta-e a nyugtát. Nem válaszolt a Gin férjhez menésének dolgára se. Tavaly is év vége felé írta a levelet, az utolsót, amit tőle kapott; hátha az idén is év végére ír?

Egy napon ellátogatott hozzá Komacu nagynéni. Nagy hírrel jött:

– Jaj, a Ginnek rosszul megy a dolga!

Megrémült. Gin, mióta férjhez ment, többször is megfordult otthon, de egyetlen szóval sem említette, hogy rosszul bánnának vele. És most mit hall? Komacu néni nem mondhat valótlant. Ugyan már, az édeshúga!

– Na, én se vettem először komolyan, de mikor a múltkor hozzám jött, elhatároztam, hogy ennek a végére fogok járni...

A nagynéni elment Gin falujába. Megtudta, hogy nászuraimékat „Vaslábasnak” hívják fukarságuk, embertelenségük miatt. Mintha vasból volnának. A férfinak Gin már a negyedik felesége; az előtte való hármat agyondolgoztatták, félhalottként küldték haza. Az egyik szerencsétlen még terhes is lett, azt azért zavarták el, mert úgymond, nekik nem kell állapotos asszony. Nem volt igaz, hogy a férfi látatlanba vette első feleségét, aminthogy az sem, hogy az arca miatt csak másfél évig túrték volna. Vaslábasék látástól vakulásig hajszolják Gint, dolgoztatják. Az igaz, hogy nagy házuk van, akkora,

hogy meg is szakadhat ott az ember a munkában: a rengeteg külső deszkaajtót reggel-este összetolni, kinyitni; a padlót naponta felmosni, lemosni az ajtókat, oszlopokat...

Úgy elfacsarodott a szíve, hogy már bánta is, miért hallgatta meg a hűgát. De eszébe jutott valami: ha meggondolja, akkor Komacunak igaza van. Szóval, mikor Gin először látogatott haza az esküvője után, kérte, hogy vegyen neki új kimonót. Egy kimonó egy jen huszonöt szenbe kerül, és Gin tudott arról az öt jentről, amit Tokudzsiró az anyjának küldött.

– Elég furcsa az is – eszmélkedett az öregasszony –, hogy férjhez menése előtt azt mondták, még ruhát se kell neki vinni, aztán itt van, egy és egynegyed jenükbe került...

– Hát persze, ezeknek eszük ágában se volt, hogy bármit is vegyenek neki!

Elhatározta, hogy hazahívja Gint. Különben is hiányzott neki a lány, milyen jó lesz megint együtt lenni. Csak sóhajtozott egyre:

– Hogy bírja ki ott a szegény?!

– Ha maradna még – vélekedett Komacu néni –, előbb-utóbb belebetegszik, aztán hazazavarják.

– Igazán hazajöhetne...

– Haza is hozzuk – mondta Komacu néni, aki ezt már meg is beszélte Ginnel, mikor ott járt a faluban. – Gin sírt? Azt mondta, legszívesebben hazaszökne.

Komacu néni megvigasztalta a lányt, azt mondta neki, várjon még pár napig, megbeszéli az anyjával. És most milyen könnyen sikerült rávennie, hogy hazahozza a lányát.

Vaslásasékhöz egyedül ment el Komacu néni. Útközben elhatározta, hogy se szó, se beszéd, szépen hazahozza Gint. Ki kell előbb lesni, mikor nincsenek otthon a háziak. Egyébként se kívánja őket látni.

Megérkezett, de kívülről nem tudta megállapítani, ki van otthon. Jobb lenne, ha nem látnák, amint ott ólálkodik a ház körül. Egy bam-

buszcserjésbe vetette magát a ház mellett. Lekuporodott, félt, hogy zajt csap a kiszáradt bozótban.

Nagy sokára megpillantotta Gint. Éppen a kúthoz tartott, vizet meríteni. Odalopakodott a kút közelébe:

– Te, Gin!

Gin háttal állt a bambuszosnak, nem hallotta a szólítást. Várta, hogy a lány megforduljon, de Gin csak felhúzta a vizet, és indult volna vissza a házba. Ekkor előlépett, és hátulról megérintette:

– Jaj! – rebbent Gin.

Komacu néni a szemével intette, hogy maradjon csendben. Ebben a pillantásban benne volt a ház iránti minden utálkozása. Gin megértette, követte nagynénjét a bambuszosba. Lekuporodtak.

– Marha vagy – fakadt ki a nagynéni –, ha megmaradsz egy ilyen helyen. – Magabiztosan beszélt, hiszen nővérével már megállapodtak: – Anyád is hazavár.

– Jaj de boldog vagyok! De mondd, igazán beszéltél anyámmal? – kérdezte Gin hitetlenkedve.

– Ő is azt kívánja, hogy mielőbb otthon légy.

Aztán Komacu néni megfogta Gin kezét, és gyors léptekkel megindult. A lány könnyezve ment mellette.

Gin megérkezett anyjához, a Mannen-híd mellé. Zokogott:

– Elmegyek én a pokolba is, de oda soha többé.

Az öregasszony nagyon sajnálta a lányát. Fájlalta, hogy csak olyan sokára tudta meg a sorsát, azt, hogy mennyit szenved. Kerülte a lánya pillantását; az ajtó felé pislogott, egyre morogva: „Mért nem futottál haza, mindjárt az első nap?” Énekhangokból és mormolásból szőtt dohogás. Pillantása a távol egy pontjára, a folyó felett révedezett.

Vaslábasék mintha tudomást se vettek volna a Gin meneküléséről. Komacu néni ismét ellátogatott. Azt mondta, bármilyen ócska is a Gin ott maradt motyója – kimonó, fapapucs –, azért mégis el kellene

hozni. Elhatározták, hogy Gin holmija ügyében Szeit menesztik Vaslábásékhoz.

Szei készségesen vállalta a megbízást. Őt is meglepte, ami történt, már Ginnel együtt szidalmazta Vaslábásékat; elmondta, hogyan jártak a nyakára, hogyan ígérgettek neki mindenfélét, míg ez a házassági megállapodás létre nem jött. S aztán mit kapott? Egy tál búzalisztet. Akkor hát a Vaslábásék helyett is mi fizettük meg ezt a Szeit – gondolta az öregasszony: jó tíz kiló rizst meg szójababot adtak, no meg azt az áldomás-szakét is nekiadták, amit voltaképpen ők kaptak Vaslábáséktól... De hát ők nem isznak...

Szei a motyó nélkül tért vissza.

– Nagyon dühösesek – kezdte. Ő megmondta a magáét a Vaslábáséknak. De azok azt követelik, hogy Ginék menjenek el megkövetni őket, különben mindenki megszólná a családot, amiért a menyük elment. Szóval, abban maradtak, hogy a bocsánatkérést elintézi Ginnel.

Kérlelni kezdte a lányt, még azt is megígérte, hogy odakíséri, különben is kár lenne otthagyni azt a holmit, és ha bocsánatot kér tőlük, ki is fogják adni.

Aztán elindultak Vaslábásékhoz.

– Megjöttünk volna – lépett be Szei a házba.

Nyomában Gin. Pillantása találkozott az anyósáéval.

Gin megbiccentette a fejét; anyósa némán elfordult, aztán odaszólt Szeinek:

– A férjem benn van.

Szei letette bocskorát, aztán felment a szobába. Gin a földes szoba sarkába kuporodott. A férfi visszaszólt neki:

– Különben, te is gyere fel.

Gin letette szalmapapucsát, és ő is felment az öregemberhez.

– Hát eljött a Gin bocsánatot kérni. Eresszék haza – szólt, és odafordult Ginhez: – Kérj bocsánatot.

– Én voltam a hibás – mondta Gin, és lehajtotta a fejét.

Az öregember nem szólt egy szót se. Gin nézte: elfordult, mintha látni se akarná. Szei megkérdezte:

– Hol van a Gin holmija, ha szabad megkérdezniem?

– Honnan tudjam? Cselédje vagyok én neki? – förmedt rá az öregember, és Gint nézte.

– Na de csupáncsak annyit kívánunk, hogy adják ki a holmiját.

– Itt nem lesz kiadva semmi; viszi, amit akar.

Szei és Gin kiegyenesedtek. Odaléptek a ruhásládákhoz. Gin ott tartotta egy fiókban a motyóját. Amikor rendezgetni kezdett a fiókban, valaki dühödten felrántotta az ajtót. A férje volt. Ordított:

– Te állat!

Gin mintha nem is hallotta volna, csomagolt tovább. A férfi egyre dühösebb lett, már az öklét rázta:

– Te állat!

Szei csillapítóan lefogta a kezét:

– Majd megnézheted magad, te állat! – tajtékzott a férfi, és kiment.

Hogy gyűlölhette Gint! Hiszen ha elmegy, megint kereshet magának feleséget, ez ráadásul nem is olcsó mulatság, aztán még meg is szólják.

Gin előkotorta a holmiját, de a csomagkendőt nem találta. Bement az egyik lakószobába. Anyósa éppen a szobában volt.

– Ne haragudjon – kezdte Gin, és kinyitotta a szekrényt. Megtalálta a kendőjét: varróholmit, rongyokat kötöttek bele. Az egészet a földre öntötte.

-- Ez meg mi? – üvöltött apósa a háta mögött. – Ez az állat még felfordulást hagyna maga után!

– A kendőm... – mondta Gin indulatosan, bár azért jött, hogy bocsánatot kérjen.

– Ki mondta, hogy nem a tiéd ez a kendő? Azért még nem kell mindent felforgatni!

– Rakd össze szépen, ami a kendőben volt – szólt oda Szei.

Csak hát nem volt mibe tenni a sok apró varróholmit. Gin kirakta az egészet a szekrény elé, szép sorba. Odament a saját motyójához, belekötötte a kendőbe, és Szei után ment. Szei kényelmes törökülésben beszélgetett az asszonnyal.

– Készen vagy? – kérdezte Gint.

– Igen. – Gin már lelkesedett, hogy máris indulhat haza.

Szei meghajtotta magát, utána Gin is. Szei mindent szépen megköszönt, aztán összeszedelőzködött. Ekkor az öregember kinyújtotta a karját. Szeme villogott.

– Mutasd csak azt a csomagot, csak nem gondolod, hogy szó nélkül odébbállsz vele?

Gin némán odatolta a batyuját.

Az öregember mozdulatlanul, szótalan ült.

Szei ingerülten rászólt, bontsa ki a csomagot. Gin tudomásul vette, hogy nem menekülhet holmija végigmutogatása elől. Egyenkint húzta elő a holmiját.

– Ez a kombiném – kezdte –, ez a másik az ingem, hazulról kettőt hoztam; ez a bugyim, ez egy szoknya munkára, ezt is otthonról hoztam, ez a másik munkára való szoknyám, de ennek csak az anyagát hoztam otthonról, én magam varrtam, szóval az enyém. Ez a fésűm, aztán ez itt, ez a kimonóm...

A kimonónál tartva, előállt a férje:

– Te állat, ez ugyan nem a tiéd!

Ennek a kimonónak az anyagát Gin az anyjával vette, mikor férjhez ment. Gin ingerülten válaszolt:

– Ezt az anyagot az anyám vette, ha nem hiszik, kérdezzék meg a boltban!

– Te hülye! – tombol a férfi. – Nem a kimonóról beszélek, hanem a béléséről.

Gin észbe kapott. Való igaz: a kimonó bélését Vaslábásék vásárolták.

– Igaza van. A bélés nem a miénk.

– Úgy bizony – mondta az öregember is, hiszen neki nagyon jó emlékezőtehetsége van. – Azt nem viheted el.

– Jól beszélnek. Azt nem vihetjük el. A kimonót szét kell bontani – nyilatkozta ki Szei.

Az ötletnek Gin nagyon megörült. Már-már azt hitte, itt kell hagynia. Amikor elkészült a kimonó szétfejtésével, folytatta a holmik előmutatását:

– Ez a visszaadott bélés; ez a fapapucsom, ez meg itt szappanom tartója... Ezek itt az otthonról hozott tűk, ez itt az otthonról hozott cérna – fejezte be, és holmiját visszarakta a kendőbe.

– Hát akkor megyünk.

Meghajoltak.

Kiléptek a házból.

Lépteiket Gin férjének átkozódása kísérte.

*

Gin boltossá felcsapott anyja mellett maga is kereskedni kezdett. Tojást vett a hídon túli parasztoktól, és bevitte a városba. Vaslábasként hazamentett kendőjében cipelte áruját.

Év végére járt, de Tokudzsiró még most sem írt. Pedig megírták neki Gin válását is, és azt, hogy év végére várják a választ, tavaly is akkor írt nekik. De mindhiába, már az újév is elmúlt.

A három asszony aggódva találgatta, mi érhetett Tokudzsirót.

Néha-néha Kunyeráló köszöntött rájuk. Forró vizet kért.

Szerinte Gin házassága azért sikeredett így, mert Ginnek hívják. Meg kell változtatni a nevét, mondta.

– Milyen név lenne jó? – kérdezte az asszony.

– Azért nem jó – magyarázta az –, mert Gin jelenthet ezüstöt is, szóval, összefüggésben áll a fémmel. Még az sincs kizárva, hogy fém késsel fogják leszúrni...

Az öregasszony csak nem tudott betelni a boldogsággal, hogy a lánya hazakerült. Azok még talán megölik...

– Majd én kitalálok valamit – ajánlotta Kunyeráló. – Olyan név lenne jó, amelyik a fára utal. Persze, ne legyen az se fenyő, se bambusz, se szilva. Ez mind túlságosan szerencsés, az ilyen nevű emberek elvárják, hogy kényeztessék őket. – Látszott, hogy erősen töri a fejét. – Mi lenne például... Fuki?

Elmagyarázta, hogy a Fuki egy szép és szívós növény, mindenütt megél, a töltés mentén és a hegyekben, ezenkívül nagyon dús, szóval: sok pénzt és gyereket jelent.

Hát így lett Ginből Fuki. Igaz, már Tojasosnak hívták, és ha azután anyjának és nagynénjének eszébe is jutott ritkán az új név, a nyelvük azért csak a Ginre járt.

Kunyeráló azt is megmagyarázta, hogy Tokudzsiró miért nem ír.

– Már beléje költözött az amerikai lélek. Ő már amerikai.

Az asszony elszörnyülködött, hogy is történhet meg ilyen csúfság. Rosszalló pillantása a folyó felett járt.

Iszavában bevezették a villanyt. Esténként a töltésig csillogtak az iszavai házak fényei; mondják, nemsokára a faluba is bevezetik, kivéve persze a Mannen-híd melletti házat, mert túlságosan messze esik a hálózattól.

Beköszöntött az esős évszak. Megáradt a Fuefuki. Mikor a zuhogás alábbhagyott, az öregasszony rongyokat csavart a fejére, és egy nagy rúddal kiállt a partra. A hidat már az éjszaka elsodorta az ár. Rengeteg, még használható, szép fát sodort le a zavaros színű, magas folyó. A fa miatt jött ki. A nagyobb darabok majd belerántották a vízbe.

– Hogy maga milyen szorgalmas! – köszönt rá valaki.

– Ugyan, semmiség – nézett ki rongykalapja alól az idegenre. A falubeli Urna volt az.

– Kijöttem, mondom, már megnézem ezt a vizet. Úgy látszik, még nem olyan veszélyes...

– Nem, még nem olyan veszélyes.

Ekkor félreverték a harangot.

– Mi ez? – kapta fel fejét Urna.

– Csak nem tűz ütött ki? – csodálkozott az asszony is.

Már a közeli rizsföldön is jelzéseket adnak le. A jelzések szünet nélkül szólnak.

– Nahát, egészen közel lehet a tűz – vélekedett az öregasszony.

– De hol? Ebben az esőben...

A töltésen rohanó alakok jelentek meg. Megtudták, hogy az alsó folyásnál egy fiatal férfi, nagydarab, erős ember, fákat húzgált ki a vízből. Súlya alatt megcsuszamlott a föld, és a vízbe zuhant. A kihalt töltés megelevenedett.

Kifogták a hullát.

A töltésen némaság uralkodott.

Ettől kezdve az öregasszony csak óvatosan, partközeltől halászta ki a fákat, azokból is csak a kisebb darabokat. Addig nem kívánt meghalni, míg ki nem házassítja Gint. Mert mi haszna lenne abból, ha őt kellene kifogni az árból? Sajnálta, de csak a kisebb darabokkal próbálkozott.

*

A töltésen kivirult a mocsigusza édes, tésztába való levele, és a rizsföldeken virágjában állt a lóhere.

Tokudzsiró írt.

Éppen április 3-a volt, s a falu a Sónoki istenhelyecske ünnepére készült.

Dobogó szívvel nézegették Tokudzsiró levelét, legalább olyan izgatottságot éreztek, mint a házuk mellett, az ünnep hangulatában elhúzó gyerekek a közelgő esemény miatt.

Tokudzsiró azt írta, hogy újévtől más helyen dolgozik, jelenleg Ciszokótól tíz órányira van vonattal, valami erdőben. Itt többet keres. De azért az otthoniak írjanak továbbra is a régi címére, mert bárki kapja meg, a japánok mindig eljuttatják a címzetthez.

– Milyen messze... Tíz mérföld!

– Nem tíz mérföld – javította ki Gin az anyját –, tíz órányira vonattal.

A Gin dolgáról csak annyit írt, hogy igazán szerencsétlenül járt, de ebben is csak Gin a hibás. Az öregasszony nagyon furcsállta, hogy fia így látja a dolgot, panaszkodott is eleget:

– Úgy látszik, nem is sajnál téged.

– De anyám, mit tudhat ő ott? – védte Gin, és már nem törődött többé Tokudzsiró levelével.

Már elmúlt a rizspalántázás ideje is, és a töltésen kinyíltak a holdnéző virágok. Az öregasszony figyelmesen nézegette a virágokat:

– Milyen sok köztük a foghíjas vénasszony!

A holdnéző virágok közt akadnak rövidebb szárúak is; olyan vöröses, apró virágzatuk van. Ezeket hívják a környékbeliek foghíjas vénasszonynak. Akinek a házában ilyen van, vessen magára, ha a család foga megszuvasodik és kihull.

És lám, most az ő foga is hullásnak indult. Csak nem a virágok hatalma? Fogai hullanak, derekában erős fájásokat érez. Néha annyira meggyötrik a fájások, hogy még fészülködni sincs ereje. Nyugtalanul gondol fia hazatérésére: milyen vén lesz ő már akkor! A híd közepéről hangokat hall:

– Tokudzsiró anyó! Fürdő lesz nálunk!

A túlsó parti Takéék lánya. Egészen a híd közepéig futott, hogy meg hozza a hírt. Ahogy a fürdőket szokták meghirdetni.

Alkonyatkor elindult a fürdőre. Takéékhoz tartott.

Ott már elég sok maga korabeli asszony várákozott, már biztosan vannak a fürdőben is, hogy mire a fiatalok hazavetődnek a mezőről, az idősebbek átadják a helyet.

Teát ittak. Kinu, az egyik asszony, gyönyörűséggel szürcsölte teáját, közben egyre beszélt:

– Jaj, úgy eleceteztük a déli rizst...

Valaki arról beszélt, hogy szerinte a cukorkaárus gyereke fattyú.

Volt a faluban egy fogadó, s a cukorkaárus, ha évente arra viszi az útja, ott száll meg. Mint most is. Róla folyt a szó.

– Na, lassan már fürödhetnénk – mondták többen is, amiből az öregasszony arra következtetett, hogy még senki nem fürdött. De az is lehet, hogy csak most készítik a fürdőt.

– Várjunk még egy kicsit – mondta Osimo. – Csak megjön már.

– Kire várnak? – kérdezi az öregasszony teáscsészéje fölött.

– Jön a tanító úr, arra várunk – fordult hozzá Osimo. – Ő rengeteg szappant használ...

Ezt bizony meg kell gondolni. A tanító az iszavai iskolában tanít; köztudott róla, hogy fürdéshez rengeteg szappant használ. Aki utána fürdik, annak már nem is kell szappan.

Végre megérkezett a várva várt tanító.

– Jó estét.

– Jaj, hogy vártuk már – fogadta a tanítót Haru. – Kerüljön beljebb.

– Jó, jó.

A fürdőkádat kivitték a pajta elé.

– Legyen olyan szíves, ne sajnálja a szappant – fogta valaki könyörgőre a dolgot.

– Ne aggódjon – válaszolt a tanító, s már nyakig ült a kádban.

– Mossuk meg a hátát.

– Milyen a víz? Tegyek még a tűzre?

– A hátát is mossa meg nyugodtan – hallatszik Haru hangja. – Én is szeretnék hátat mosni.

Az öregasszony már előre örvendezett a jó szappanos víznek. Milyen régen fürdött! De most majd alaposan megfürdik.

Ha megjön Tokudzsiró – határozta el –, én is veszek egy kádat, és havonta hozzám is sokan járnak majd fürdeni. Micsoda boldogság lesz!

Tavaszból végén, nyár elején a gubóárusok ismét feltűnedeztek a töltésen. Néha keréknyikorgás hasított a csendbe: némelyik kosaras

talicskába rakta a holmiját.

A faluba bevezették a villanyt. Mondták, egy éven belül a Mannen-híd mellé is kiviszik a fényt. Átépítik az Ugai-hídat, teljesen betonból, mégpedig úgy, hogy a mostani fahíd mellett megkezdik az új híd építését, s mire elkészül, a régit lebontják.

Egy gyerek tér be a boltba:

– Néni, pünkösdirózsa-tűzijáték van?

– Még nem hozattam, soká lesz még halottak napja.

Év vége felé írt Tokudzsiró, hogy esztendő múltán hazajön asszonyt keresni.

– Jaj – beszélte Komacu néni –, jövőre lesz tíz éve, hogy Tokudzsiró elment.

Aztán elmondta, mit végzett: már vagy hét eladó sorban levő lányt szemelt ki Tokudzsirónak.

Az öregasszony maga is érdeklődött boldog-boldogtalannál, ajánlana menyasszonyt Tokudzsirónak. De majdnem mindenki azt válaszolta, hogy majd megkeresi magának az, akinek kell. Úgy látszik, Komacu néni több szerencsével járt, ha egymaga hét lányt is talált. Gin is érdeklődött, ahol csak megfordult a tojásokkal, kérdezősködött eladó korú lányok után. Talált is, nem is egyet. De hát rengeteg a kivetnivaló bennük.

Tavasza elkészült az új Ugai-híd betonból; az avatásig lezárták a forgalmat mindkét hídfőnél. Izgatottan várták a hídatavatás napját; úgy hírlett, az avatásra több kófui artistacsoportot is meghívnak.

Az avatás napjának hajnalán tűzijáték volt. A vidék örömmámorban úszott, csak a Mannen-hídi áruházban volt nagy a szomorúság. Az öregasszony kétségbeesetten pislogott Komacu néniire, aki egyre csak nyögdecselt:

– Hát mit tegyünk?

Az öregasszonynak már sopánkodni sem volt ereje. Pedig Komacu néni derekasan vigasztalta nővérét:

– Meglásd, itt az avatáson is sokan megfordulnak, majd csak akad egy megfelelő...

Gin nevetgélt:

– De hát egy vadidegent mégse lehet!

– Nem számít, nézegetni azért szabad – védekezett Komacu néni.

Egyre levertebbek lettek. Aki csak számba jöhetett eddig, arról mindig kiderült, hogy nem az igazi. És Tokudzsirót hazavárják a hídatavásra. Most táviratozott, hogy két napot késik.

– Milyen kár, hogy nem lehet itt az ünnepen – sajnálkozott az öregasszony. De még jobban bántotta, hogy megígérték Tokudzsirónak, menyasszonnyal várják. Komacu néni már csak az ünneplő sokadalomban reménykedik, hátha ott akad majd valaki...

Gin szerint az anyja és Komacu néni nagyon válogatósak: csinos lányt akarnak, mikor egyetlen valamirevaló lány sem akar amerikai férjet, akivel olyan messze kellene menni, olyan hosszú időre. Különben biztos abban, hogy ha Tokudzsiró megérkezik, mindjárt más lesz minden: majd akad valaki, aki szívesen hozzámenne.

Künn ropogtak a tűzijáték-rakéták, Komacu néni felállt:

– Még megpróbálom valahol...

– Kit?

– Az O-Kotót – eresztette le állát a néni.

O-Koto a nagynéni szomszédjában lakik. Róluk ugyan a néninek megvan a véleménye, de végső soron, ha minden kötél szakad... Megkérdezte hát őket is, de Tokudzsiró nekik se kellett.

Komacu néni kilépett a házból. A két híd közt egymás után íveltek az égre a tűzijáték csóvái; az égen fekete füst gomolygott.

– Hát elmegyek. Pedig nagyon nem tetszik nekem az a lány. Olyan kegyetlen természetű.

Ahogy Komacu néni elment, benyitott Kunyeráló.

– Adjatok egy kis forró vizet...

Kunyeráló az ünnep tiszteletére tisztába öltözött, meg is fésülködött. Valami kedveset akart mondani az öregasszonynak:

– Nagyon jó látni, hogy annyi a tennivaló ebben az áruházban...
Pedig az öregasszony csak édesborral várta a fiát.

– Ugyan, csak egy kis házi édesbor.

– A szag miatt azt hittem volna, hogy árulja is.

– Hazajön a fiam – újságolta az öregasszony.

Milyen jólesett kimondani: „hazajön”!

– Hazajön? – álmétkodott Kunyeráló. – Akkor nagyobb az öröm, mint újév meg halottak napján együttvéve!

– Van öröm, bizony, de üröm is hozzá, mert nem akad lány, aki a felesége lenne – és homlokán a redők mély ráncokba szaladtak.

– Ó, már menyasszony is várja?

– Éppen ez az, hogy egy sem sikeredett – mondta, kezét tördelve, az öregasszony.

– No, csak nem?

– Egy sem.

– Az bizony nagy baj, ha így állunk.

És megértette, milyen komoly dologról van itt szó. Együttérzését hálával fogadta az öregasszony. Mindjárt meg is kérdezte:

– Maga nem ismer valakit, Kunyeráló?

– De még mennyire!

Az öregasszony meglepődött. Hiszen már többször is megkérdezte Kunyerálót, s az mindig azt mondta, hogy tudna, meg hogy van, de soha nem nevezte meg az illetőt. És lám, most az utolsó pillanatban mindig van egy halvány reménysugár.

– Szóval, van?

– Van, hogyne.

– Komolyan mondja? – kottyant bele Gin.

– Hogyne, ha kell, beszélhetek is velük... De hol a fia?

– Csak holnapután jön. Késik a hajó.

– Hát akkor még nincs is itt – Kunyeráló hangja szórakozott volt.

– Holnapután. De akkor máris el kellene menni, beszélni.

Az öregasszony egyre izgatottabb lett; már jobban bízott Kunyerálóban, mint Komacu néni segítségében.

– Rendben van, szólok nekik.

– Nagyon megkérném – mondta az öregasszony, és már azon töprengett, hogy Kunyeráló segítségét meg is kellene hálálni. Erről ejthetnének is mindjárt egy-két szót. – Ha segít menyasszonyt keríteni, Tokudzsiró biztosan nem lenne hálátlan...

És ha, tegyük fel, Tokudzsiró nem is méltányolná Kunyeráló fáradozását, hát ő tudná, mivel tartozik neki.

– Ó – legyintett Kunyeráló szóra sem érdemes!

Délutánra egyre sűrűbben pattogtak a tűzijáték rakétái.

Komacu néni visszajött. Suttogott maga elé, mintha csak önmagának mondaná:

– Nem sikerült.

*

Elvágták a zsinórt, és felavatták a hidat.

A tömeg egyre nagyobb lett a töltésen. Megkezdődtek a mutatványok, kis műsorokat adtak a bódékban. Lassan alkonyodni kezdett; az égen mind ékeesebb és pirosabb tűzvirágok nyíltak.

Léptek hallatszottak, valaki körüljárta a házat.

– Ne haragudjatok...

– Ki az? – szólt ki Gin.

– Hol a Mannen-hídi áruház?

– Itt van nálunk – kiabálta ki az öregasszony.

– A Kunyeráló szólt, hogy elvennék a lányomat.

– A fiam menyasszonyáról beszél? – az öregasszony kidugta fejét az ajtón. Egy parasztforma, tömzsi, alacsony ember állt kinn.

– Az, az. Eljöttem, és akkor megkérnék szépen a fiát.

A magyarázatra az öregasszony magához tért:

– Honnan jött? Biztosan elfáradt... A fiam még nincs itthon – mondta, nehogy fölösleges reményeket keltsen –, még nem jött meg a vőlegény.

– Annál jobb – lépett be a férfi a házba –, akkor még nincs késő.

Benn elmagyarázta, hogy az alsó folyás mellett lakik, vagy nyolc kilométert szaladt, ő a lány apja. Tizenhárom gyereke van: négy fia és kilenc lánya.

– Hát én nem takargatok semmit, csak az igazat mondom; ez a tizenhárom gyerek két asszonytól van. Ez a Csijo az első feleségem legkisebbike, huszonhét éves. Az első feleségem meghalt. Elmondok én mindent, úgy, ahogy van; ennek a Csijónak hibás az arca, ezért nem vette el senki.

A három asszony érdeklődése egy kissé alábbhagyott. Ott álltak egy csomóban, középuitt a férfi.

– Én aztán nem árulok zsákbamacskát. Ha a Csijo kikerülne a házból, már csak a mostani feleségem gyermekei maradnának – vágta ki nagy kapkodva legnyomósabb érvét.

Az öregasszony egy hasonló esetre gondolt, Szei mesélte, ezért meg is kérdezte:

– Valami folt vagy seb van az arcán?

– Ugyan kérem, semmi ilyesmi; egészséges, ép, van keze-lába, két kezén mind megvannak az ujjak. Csak azért mondtam csúnyának az arcát, mert nem különösebben szép; igaz, az apja vagyok, és legszívesebben csak jót mondanék rá. De én kötöm magam az igazsághoz – tette még hozzá. Kis szünet után folytatta: – Higgyék el nekem, nagyon jólelkű gyerek.

– Jaj, ha olyan jóézésű – buzgólkodott az öregasszony –, akkor mi is megkérnénk...

Komacu néni felugrott:

– Hát akkor legyen ő a menyasszony.

– Hozok teát – mondta Gin, és felállt.

Jönnek-mennek az ünneplők a ház előtt. Benyit Kunyeráló:

– Itt is vagyok. Hú, már elkéstem? – nézett csodálkozva a férfira. Mindnyájan nevettek. A férfi Kunyerálóhoz fordult:

– Nagyon szépen köszönöm magának... azonnal idefutottam, valósággal repültem. Így előzhettem meg.

– Na, és megállapodtak?

– Hálásan köszönjük... Nagyon jóra való lány lehet az!

– Én tiszta szívből örülök, jól ismerem a lányt; csinosnak ugyan nem mondható, de szorgalmas, jószívű teremtés – magyarázta Kunyeráló.

Hogy a lánynak csúnya az arca, ez mindhármukat elkedvetlenítette, de magukban azért már elintézték, hogy ő lesz Tokudzsiró menyasszonya.

Kunyeráló kiment. Megnézi a gésák táncszámait. Boldogan, felszabadultan kísérte az öregasszony.

– Hát akkor menjünk.

Felálltak.

– Hát akkor mehetek én is – állt fel a jövődöbeli após.

– A lányom is kijön este az ünnepre, megüzenném neki, hogy hazafelé forduljon erre...

– Az nagyon jó lesz – jegyezte meg az asszony lelkesedve, hogy ilyen hamar megláthatja a lányt.

Mindnyájan felmentek a töltésre. Kunyeráló a „Három családról” beszélt, mely a hídatvatás után elsőnek kelhetett át a folyón. „Három család”, azaz három nemzedék: szülő, gyerek és unoka, apa, anya: ilyen a tartományban is csak három van. Ezek itt, akik az Ugai-hidat is avatták, már négyszer sétáltak végig különféle hidakon – három nemzedék. Kunyeráló szerint föltétlenül gazdagok, hiszen három nemzedék ide vagy oda, de rongyosan nem vonulhatnak fel egy vadonatúj hídon, új, családcímeres kimonóban.

– Hiába, nagy megtiszteltetés ez, akárki rongyosa nem is vállalhatná – mondta Komacu néni új kimonójában, melyet Tokudzsiró közelgő esküvőjére csináltatott.

Duhaj kurjongatás hallik az Ugai-híd felől. Szembetalálkoznak Sige feleségével és fiával.

– Maguk nem nézik meg a gésák táncát? – kérdezte az asszony.

– Jó lenne, persze, de hát ha nem lehet – válaszolja Sige felesége.

– Mi történt? – jön közelebb Komacu néni.

Sigéné elmondta, hogy férje napközben bement az iskolába veszekedni, mert a fiát a magaviselete miatt megvesszőzték. „Kjú”-t kapott...

– Nézzék csak, hogy elintézték – sipította az asszony, és derékig felhúzta a gyerek ruháját. A sötétben alig látszott valami. De Sigéné hajtogatta a magáét: – Még egy édesszülő se lenne képes így megverni a gyereket; persze, elmérgedt a helye...

Aztán Sige, ahogy volt, részegen a hídatatás tiszteletére, berontott az iskolába, persze, nem találta meg azt a bizonyos tanítót, már az is kinn volt az ünnepségen. De ott volt az ügyeletes tanítónő, az jól lehordta Sigét, és neki, az asszonynak kellett a fiával bemennie a tanítónőhöz, hogy kiengesztelje.

Egy szokatlan nagyságú csóva lobbant az égen, bevilágította az egész környéket. Minden szempár a levegőbe meredt.

– De ha már bocsánatot kért, nincs semmi baj – mondta az öregasszony Sigénének. – Jöjjenek csak nyugodtan velünk, nézzék meg a táncot.

Sigéné vonakodott.

– És hátha ott lesz az a tanító is?!

– Akkor se lesz semmi baj – nyugtatta meg az öregasszony. – Legalább mindjárt tőle is bocsánatot kérhetnek.

Nagy nehezen mind a hatan eljutottak az új hídig. A cölöpökre épült pódium messziről is jól látszott: tíz fiatal gésa táncolt az előtérben, mögöttük további három gésa pengette hangszerét. Csak úgy röpdöstek a hosszú kimonóujjak, aztán a függöny összezárult. Éppen a műsorszám legvégére érkeztek.

– Jaj, ez volt az egész tánc legszebb része, és éppen jókor érkeztünk – ujjongott Komacu néni, Gin vállát bökdösve.

– Igaz, bizony, a legszebb – helyeselt Kunyeráló.

Az öregasszonyon nem látszott különösebb öröm; egyre az járt a fejében, mi lesz, ha közben elmegy hozzájuk Csijo az apjával, és elszalasztják a találkozást. Menjünk már, menjünk haza – mondogatta magában egyre, de azért végignézték a színdarabot és a villámjeleneteket is, és csak nagy későn értek vissza.

Másnap ismét csend és nyugalom honolt a híd környékén.

Az öregasszony napja nyugtalanságban telt, Csijóék miatt aggodott. Estefelé aztán bekopogott Csijo apja:

– Szabad?

Este bizony betértek a lányával, csak hogy nem találtak otthon senkit, a táncnéző sokaságban keresték őket. De nem találtak rájuk.

– Ne haragudjanak, nagyon későn jöttünk haza – mondta az öregasszony, és boldog volt, hogy a férfi állja a szavát.

Késő este megérkezett Tokudzsiró távirata Jokohamából:
HOLNAP DEELUTAAN EGY OORAKOR EERKEZEK.

Másnap délben kivonultak Tokudzsiró elé az állomásra, csak az öregasszony maradt otthon. Alig félóra az állomásig. Mintha vonatfütytyöt hallana, pedig már a közeli töltésen jönnek. Elsőnek Csijo apját pillantja meg. Nahát, ő is kiment az állomásra, Tokudzsiró elé!

– Gratulálok – köszönt rá valaki a háta mögött. Mine hangját ismerte meg.

– Köszönöm – érzékenyült el az öregasszony.

Mindenki gratulál neki, no, nem a házassághoz, hanem ahhoz, hogy a fia hazajön. Örömeiben sírva fakad.

Ott áll mellette a fia. A híd mellől Take kiabál:

– Isten hozott! Szerencsésen megérkeztél...

– De jó, hogy hazajöttél! – rebegette az öregasszony, és már a fia jó anyagú kimonóját és fapapucsát mustrálják.

Tokudzsiró nagyot sóhajtott és leült. Anyja már belecsípett kimonója aljába.

– Ezt az új kimonót is Amerikából hoztad?

– Nem – felelt szórakozottan Tokudzsiró. – Jokohamában vettem.

– Készen? – csodálkozott az öregasszony.

– Persze hogy készen. Ahogy kiszálltam. Odaát csak európai ruhában jártam... Ha akarod megnézheted – mondta, és bontogatni kezdte a csomagját. Előhúzott egy dobozt: – Ez cukor. Ez meg szappan – magyarázta minden csomagnál. – Ebből az amerikai szappanból többet is hoztam. Ajándékozásra.

Gin bontogatni kezdte a szappancomagot.

Előkerült egy papírcsomag is:

– Ez édessütemény. Jokohamából.

– Hát akkor elvárjuk – szólt be az ajtó előtt tébláboló férfi, a Csijo apja, elérkezettnek látva az időt, hogy távozzon.

– Jaj, még semmit se... – nyögdécselt az öregasszony.

– Kérem, mi már az úton tárgyaltunk róla – nézett a férfi Tokudzsiróra –, estére elvárjuk!

Elment.

Az asszony megnyugodott. Tokudzsiró már „mindent” tud.

– Az én Tokudzsirómmal senki nem járna rosszul...

– Jó, jó, anyám, ezt már hallottam.

Akkor ezen is túl vannak. Már csak az nyugtalanította az öregasszonyt, hogy vajon mennyi pénzt tudott összekaparni a fia. De hát ezt még nem lehet szóba hozni, hiszen itt ül Mine meg Take.

– Hoztam cukorkát is.

– Amerikából hoztad? – kérdezte Gin.

– Természetesen amerikai cukorka – vágta rá Tokudzsiró, mintha az olyan magától értetődő lenne, pedig!...

Komacu néni érdeklődő pillantásokat vet az amerikai cukorkára; az anya már alig bírja türtőztetni kíváncsiságát. Mennyi pénze lehet a

fiának? Csak már menne el az a Take meg Mine.

– Hogy milyen sok rizst telepítettek! – szólalt meg Tokudzsiró.

– Bizony, mifelénk már majdnem mindent lehet termesztetni, hiába a nagy nincstelenség meg nyomor – mondta Take.

– Szóval, ma már többfélét termelnek a parasztok, élelmesebbek, mint tíz évvel ezelőtt – magyarázta Mine. – De azért nagy a nincstelenség, szegény itt mindenki. Talán te, te tudtál valamit félretenni? – veregette vállon barátságosan Tokudzsirót.

Az öregasszonynak elakadt a lélegzete. Hogy ez a Mine milyen ügyesen forgatja a beszédet! Fiára hunyorít, nehogy valamit is kikottyantson.

Komacu néni és Gin is úgy érezte, hogy ez nagyon tapintatlan kérdés volt Mine részéről.

– Egy kevéskét... Szóra sem érdemes – szabódott Tokudzsiró.

Az öregasszony fellélegzett.

– De hát mégis mennyit? – sürgette Take is.

– Igazán nem érdekes...

Az öregasszony másodjára is föllélegzett. Hogyne, mikor ez csak a családra tartozik. Igaz, a faluban suttognak holmi tíz- meg húsz-ezerről, ő mindössze három-négyezerre gondol. Persze, jobb, ha többet hisznek...

– És nálunk, a földön? – kérdezi Tokudzsiró.

– Van azon a kevéske földön mindenféle: bab, saláta, kukorica.

– Nem ártana fehérrépát termelni – jegyzi meg a fiú. – Míg itthon vagyok, felásnám és előkészíteném a talajt.

– Meddig maradhatsz?

– Legkésőbb tíz nap múlva indulnom kell. Vár a munka.

Az öregasszony elszomorodott. Csak most jött, s máris megy „vissza” – Amerikába. Igaz, csak tíz év még, s aztán mindig itthon lesz.

– Megnézem a földet – állt fel Tokudzsiró.

– Csak addig maradj ám, míg elkészülök a vacsorával!

Take is felállt, és eltett egy szappant:

– Hogy milyen szorgalmas... Nahát, akkor én is megyek.

Mine szintén felkelt, eltette szappanát, és kikísérte Tokudzsirót.

Komacu néni nekiállt a göngyölt ecetes rizs készítésének, Gin pedig belefogott bátyja holmijának elrendezésébe. Kiterítette a kopott, ócska öltönyt. Lehet, hogy a pénzét is itt tartja, valamelyik zsebben.

Komacu néni főzés közben megkérdezte nővérét, Tokudzsiró vajon mennyi pénzt hozhatott haza.

– Míg ezek itt voltak, igazán nem tudtam megkérdezni...

Tokudzsiró sokáig váratott magára. Az öregasszony kiment érte, hogy behívja. Este még el kell mennie a Csijóékhoz, s ha netán nem felelne meg neki a lány, új menyasszony után kell nézni.

– Hol vagy? – hordta körül pillantását, de a fiát nem látta.

– Itt.

Pedig itt volt, közvetlenül a lába előtt. Gödörben állt, most pillantotta meg: fehérrépának való keskeny árkot ásott, olyan mélyet, hogy a feje búbja se látszott ki.

– Jaj, hogy milyen mélyre ástál!

– A fehérrépának legalább ilyen mélyre kell ásni, hogy felforgassuk a talajt.

– Értem – bólogat az öregasszony. – Akkor a gyökér jól le tud ereszkedni.

Hát itt az alkalmas pillanat, hogy megkérdezhesse, mennyit is takarított meg. Tokudzsiró nem válaszolt, hát megkérdezte újra:

– Mennyit?

Tokudzsiró nagy sokára megszólalt:

– Hogy mennyit? Ami azt illeti, nem túl sokat...

Az öregasszony meghökkent. Akkor valóban nem gyűjthetett vagyont.

– De kétezer azért van?

A fiú hallgatott, és ez a hallgatás még inkább nyugtalanította. Kétezeret a legrosszabb esetben is elvárna. De ha még erre is hallgat, akkor talán ennyi sincs?

– Ez bizony nagy baj – mondta szomorúan az asszony.

– Sose bánkódj, nem olyan rettenetes...

Szóval, mégis van valamije. Csak nem azt akarja mondani, hogy ne bánkódjon, amiért semmije sincs?

– A faluban azt rebesgetik, hogy tízezernél is többed van.

Nagy baj lenne, ha az elképzelt gazdagság helyett Tokudzsiró ugyanolyan ágrólszakadt maradt volna.

– Emiatt ne fájjon a fejed – szólt fel a fiú az árokból –, ezt csak bízd rám.

„Igaz is – gondolja az öregasszony –, a pénz dolgát rá kell bízni.”

Vacsorához ültek. Gin és Komacu néni lélekben már fölkészülve várták, hogy Tokudzsiró előhozakodik a keresményével, azzal, hogy mennyit gyűjtött, mennyit hozott haza. De csalódtak.

– Egy dolog biztos a világon – kezdte az öregasszony –, hogy az embernek pénzre van szüksége.

– Úgy is van – bólogat Gin.

– Mondták ugyan elegen – verte az öregasszony a vasat –, hogy azért Amerikában sem hever a pénz az utcán, és ez bizony igaz is lehet. Ott se könnyű a pénzszerzés...

Tokudzsiró mélyen hallgat.

Komacu néni már nem bírta tovább, hát megkérdezte:

– Mennyit hoztál haza?

– Hát... hogy mennyit? – makogott Tokudzsiró.

– Úgy látom, nem sokat – segítette ki fiát az öregasszony.

Komacu néni hirtelen úgy érezte, mintha megütötték volna. Hogy még ilyet! Ez a fiú semmit se gyűjtött volna!

– Bizony, ez nagy baj – ráncolta a homlokát.

– Az utazás is pénzbe került – siránkozik Gin.

– Igaz, mondd csak, mennyi az út oda és vissza? – kérded zi az öregasszony.

– És visszafelé még a felesége jegyét is megveheti – jutott eszébe a néninek a házasság dolga.

– Az igazán kibírható – legyint Tokudzsiró.

Ebből a válaszból a nagynéni arra következtet, hogy a fiú mégiscsak összespórolt valamennyit. És ha most nem mondja, elmondja majd az anyjának...

Befejezték a vacsorát.

Késik a Csijo apja, holott megígérte, eljön Tokudzsiróért. Várat magára. Künn már sötétedik.

– Jó estét – köszönt az ajtó mögött Kunyeráló.

Kunyeráló hozza meg a hírt, hogy Csijo apja nem végzett a malomnál, őt küldte a fiúért.

– Még egy kis kézilampiont is adtak – mondta –, mert sötét az út.

„Milyen figyelmesek – gondolta az öregasszony –, komoly szándékú emberek ezek!”

Négyen indultak el a töltésen. Útnak eredt Komacu néni és Gin is, hogy ha kell, hát ők is segítsenek rábeszélni Tokudzsirót. Megeshet, hogy nem akar kötélnek állni a lány külleme miatt. Ezt az ajtó előtt beszélték meg nagy sietve, hiszen Kunyeráló be se lépett a házba. Már attól tartottak, Tokudzsiró meghallotta a beszélgetést.

Jó másfél órát gyalogoltak a töltésen, aztán még vagy félórát Kófu irányába. Kunyeráló hangos jó estét köszönt a ház előtt.

– Kerüljenek beljebb, kerüljenek beljebb – ugrott elő Csijo apja, és bent bemutatta Tokudzsirót: – Íme, ma érkezett Amerikából.

Mindnyájan beléptek a tágas parasztházba.

A gazda egyre-másra hajtogatta, hogy a fiú éppen csak megérkezett, hogy nagyon szorgalmas...

Egy vénséges vén banya került elő; ülőgyékényén a vendégekhez kúszott.

– Isten hozta – hajtott fejet Tokudzsiró előtt, és úgy kulcsolta össze a kezét, mintha a fiúhoz imádkozna.

– Nagyon örülök – szólt Tokudzsiró. – Ne haragudjanak, hogy ilyen későn zavarunk...

– A nagyanyó nagyothall, nem is értette – penderült oda a házigazda, és kituszkolta az öregasszonyt. Aztán teáért kiabált.

Már ott is tálcástul a lány – nyilván a teára készen várakozott. Meghajolt, és Tokudzsiró, Komacu néni és Gin elé letett egy-egy csészét. Kunyeráló már az érkezéskor eltűnt.

Csijo termetre az apjára fajzott, amolyan kis növésű. Apró arca bohócra emlékeztet.

„Nekem ugyan nem kell” – döntött magában Tokudzsiró.

A házigazda kiküldte a lányt, aztán módfelett barátságos hangon Tokudzsiróhoz fordult:

– Hát akkor beszéljünk kényelmesen.

Egy negyven év körüli asszony jött be, a gazda második felesége.

– Nagyon örülök, hogy eljöttek – kezdte. – Elég csúnyácska a szegénykém – fogalmazta meg véleményét a mostohalányáról.

– Na, ne zavartassuk magunkat, beszéljünk – ismételte Csijo apja. Attól félt, hogy vendégei mindjárt felállnak.

Komacu néni első pillantásra észrevette, hogy a lánynak nyúlszája van. De azért megjárja ez is, hiszen jó dolgosnak mondják.

Gin egy óvatlan pillanatban elfintorodott. Ilyen rútnak azért mégsem képzelte leendő sógornőjét. Apró arcában aránytalanul nagy, villogó halszemek ülnek, arcszíne sárgászöld. Sokat nem remélt ettől a látogatástól, de azért támogatni kell a dolgot, mert ez az egyetlen lány, aki hajlandó kötélnek állni.

– Akkor már mennénk is, késő van – állt fel Komacu néni.

– Dehogyan mennek – vágott a nagynéni szavába a házigazda, a sietséget visszautasításnak érve.

– Nagyon későre jár, elnézést a zavarásért – fújta Komacu néni, minden további időhúzást feleslegesnek tartva. Legjobb mielőbb

nyélbe ütni a dolgot.

– Maradjanak még...

– Na, megállapodtak már? – kiabál át Kunyeráló a földes szobából.

– Mindjárt – válaszolja Komacu néni, és kimegy a koldus-asszonyhoz.

A két helyiség közt nincs ajtó, bentől jól láthatták, ahogy össze-súgnak. Komacu néni visszajött:

– Hát akkor nagyon szépen megkérjük a lányát.

Felálltak, búcsúzkodni kezdtek.

– Jó éjszakát – lépett ki Tokudzsiró elsőnek a házból. Szaporán lépkedett.

– Vigye a kézilámpát is – szólt utána Kunyeráló, aztán a gazdához fordult: – Mindjárt jövök a válasszal.

Tokudzsiró már messze járt, Kunyeráló utánaeredt, beérte. Odaállt elébe:

– Mit mondjunk hát?

– Hogy nem kell. – Tokudzsiró hangja határozott volt.

– Így nem beszélhetsz – utasította rendre Komacu néni a fiát.

Tokudzsiró hallgat.

– Igaz, nem a legszebb, de szorgalmas, jóra való lány, gondold meg.

– Bátyám, vedd el ezt a lányt: ha lámpával keresnél, akkor se találnál rajta kívül mást – mondta Gin, és ezen Tokudzsiró feldühödött. – És ne felejtsd el azt se, hogy senkinek se lenne ínyére, hogy a férje Amerikába viszi. Örökre megválni a szülőfalutól!

Tokudzsiró végre megértette, hogy nincs más választása.

– Vegye el, láthatta, még a nagyanyja is imádkozott érte – kérlelte Csijo apja is.

Tehetetlenül állt. Most kell döntenet, ez igaz, ha úgysem akadna más...

Hallgatott. Aztán erőt vett magán, és elhatározta: elveszi a lányt.

Igaz, hogy csúnya az arca, de el fogja viselni. Amerikában sem volt könnyű az élete, most is megteszi a kötelességét.

– Ha Csijo Amerikába megy, talán soha többé nem látjuk – jegyezte meg a férfi. – De a nagymama nagyon szereti, és látja, mégis hogy könnyörgött magának.

– Nagyon jó lány – szögezte le Kunyeráló.

– Bátyám, rajta kívül nincs más...

– Dönts már – sürgette Komacu néni is.

Tokudzsiró hallgat. Magában már igent mondott. Úgysem akadna más – hát akkor legyen.

– Elveszem.

Mindenki fellelegzett.

*

Tokudzsiró Csijóval utazott vissza Amerikába. Elutazása előtt átadott anyjának egy tízjenest. Az öregasszony ekkor tartott életében először ekkora pénzt a kezében. Gin öt, a nagymama két jent kapott. Kunyerálónak egy háromjenest tettek papírba – a közvetítésért.

*

Nyár lett.

Az öregasszony a fiától kapott pénz felén férfiingeket vett Kófuban. Elhatározta, boltjában ruhaneműket is tart.

Közeledett az év vége, de az ingek csak nem akartak fogyni. Már rájött, hogy túlságosan drága holmikat nem szabad tartania.

Tokudzsiróék újévre sem írtak Amerikából, csak Csijo szüleinek, egyetlen sort, közvetlenül érkezésük után.

A következő év végén Tokudzsiró arról értesítette családját, hogy háromhónapos kislányuk van, mindhárman jól vannak.

Az öregasszony fűnek-fának eldicsekedett, hogy unokája van Amerikában. Nagy dolog ez: lám, neki ott is van családja, a családjának háza...

*

Már az ős szele fúdogált a töltésen, de még tartott a nyár melegéből. Dél tájban morajlani kezdett a föld, megingtak a házak, a villanypóznák, a fák – minden, minden.

– Földrengés!

Az öregasszony kiszaladt a ház elé.

A környéken sehol teremtett lélek. Felrohant a töltésre, ott reszketeg lába megtagadta a szolgálatot. Lekuporodott, fejében zűrzavar támadt. Két kezével megkapaszkodott a fűben.

A városban mindenütt nagy repedések keletkeztek a föld húsán, víz tört elő, akár a szökőkút. Sütött a nap, valósággal úsztak az emberek, mint nagy esőzés idején. A földlökések estig folytatódtak.

Alkonyatkor a keleti égen ezernyi fáklya gyúlt. Tolongtak a töltésen az emberek.

– Kigyulladt Tokió!

Azt mondják, Iszavában a Hacsiman-templom kertésze vödörrel öntözte magát, aztán imádkozott. A kertész kijelentette, hogy erősebb földlökés már nem várható.

Másnap este ismét kigyúltak a keleti ég fáklyái. Tokió két napig égett egyfolytában.

Egy hónapra rá Tokudzsiró írt. Azt írta, sokat nyugtalankodik a károk miatt, és ha a házuk netalán lakhatatlanná vált volna, várják meg, míg hazatérnek. Mindenképpen új házat fognak építeni; legokosabb, ha addig összetákolnak maguknak valamit.

Az öregasszony megörült a levélnek; házuk ugyan épségben megmaradt, de a levélből az derül ki, hogy Tokudzsiró nem állt el házépítési szándékától, tehát végleg hazatér.

És a Hacsiman-templom kertészének is igaza lett: már csak kisebb utórezgések követték a nagy földlökéseket.

*

Kitavaszkodott. Eljött a selyemgubóárusok évszaka. A tavaszi magas árhoz képest az idén alig fizetnek valamit a gubóért.

Ahányszor csak gubóárust pillantott meg az öregasszony, mindannyiszor megállapította: igazán nem érdemes pénzt fektetni szántóba, szederfásba.

Komacu néni érdekes hírekkel jött. A felső folyás menti amerikásról hallotta, aki most tért vissza, hogy olyan, mintha kicserélték volna: még édesszüleinek sem árulná el, mivel foglalkozott Amerikában. A titkolózásnak létezik egy íratlan törvénye az amerikai japánok között: senkinek egyetlen szót se otthon arról, hogy a másik mit csinált. Van, aki a legalantasabb munkát is elvállalja: mosogatófiúnak áll, favágó lesz, gőzmosodában dolgozik. Mind olyan munkaalkalmak ezek, melyeket otthon nem vállalnának, a legnyomorultabb emberek kenyérkeresete – legalábbis így képzelik –, szóval jobb ezt nem firtatni. De mikor hazajönnek, megszállják őket a rokonok, ismerősök, lehet-e tőle kölcsönkérni, hiszen amerikás, visszaadni se fontos, annak még a bőre alatt is pénz van. Ezért az a legjobb, ha az illető amerikásnak még a legszorosabb családja se tudja, mennyi a pénze. Szóval – mesélte Komacu néni szívtelen ember az ilyen...

Az öregasszony megsemmisülten, mozdulatlanul figyelt a távolba. Mintha az amerikásokkal együtt az ő fiát is szidnák. De ki tudja, hát-ha Tokudzsiró is ilyen? Kegyetlen lesz majd ehhez a Komacuhoz is, egyetlen húgához, aki itt ül előtte. De vele szemben mégsem változhat meg, vele nem kegyetlenkedhet. Mi vár rá?

Kétségbeesett. Ki az, aki láthatatlanul is így intézi az emberek dolgát?

Tokudzsirónak megszületett a második gyereke. Fiú lett, Kuniónak hívják.

Egy meleg napon, mikor a csipkerózsa sötéten izzott a töltésen, megérkezett Kunyeráló a teáskannájával. Az öregasszony rémülten nézett rá:

– Mi történt magával? Véres az arca!

Kunyeráló arcán vastag sebek.

– Ó, az állatok! Ez úgy volt, hogy pár napja a városban voltam. Egy káposztásszekér körül rengeteg asszony, bámulták a zöldséget. Azt kiabálták, hogy tamana, tamana, szóval az édeskáposzta régi

nevét. Én persze odafurakodtam, aztán mikor megláttam, miről vitakoznak, szerényen csak annyit mondtam, hogy az kjabecu. Annyit jártam-keltem már mindenfelé, sok mindent láttam... Persze, az asszonyok megdühödtek, hogy valaki hülyének nézi őket, mit mondogatok előttük holmi idegen szavakat. Aztán nekem estek, megtéptek, összekarmolták az arcom. Három napig egyfolytában sírtam – fejezte be Kunyeráló, mintha valami régi történetet mesélt volna. – Már nem fáj a sebe.

Hiába, Kunyeráló fölött is eljárt az idő. Arca telis-tele ráncsal, ősz haja egyre fehérebb, ezüsthéjben csillog. Az öregasszony szemét elfutotta a könny, ahogy arra gondolj mint tépázták, püfölték a szerencsétlen koldust.

– Butaság! A kjabecu már közönséges zöldségnek számít, csak lépje át az ember a határt, annyit látni belőle, hogy csak na! Tudja, engem a bölcsességem miatt nem szenvedhetnek...

*

A Mannen-hídi Áruházról egyáltalán nem lehet elmondani, hogy jó helyen fekszik. A vásárlást mindenki a városban intézi; legfeljebb csak olyasmért tértek be ebbe a kis boltocskába, amit a városban elfelejtettek megvenni. Gyerekek is csak akkor vettek valami játékkélt, mikor a töltésre jöttek játszani. És mióta az üres templom egyik melléképületébe beköltözött egy koreai cukorkás, azóta a gyerekek elmaradoznak. A cukorkaárus kis, szétszedhető bódéja bejárja a falut, a környéket. Kalapácsával veri szét a hatalmas tömb koreai mézet, és darabját egy szenért adja. Ha egy egész tömböt sikerül eladnia, napi három jent is megkeres.

Három jen! Ez igen! – csodálkozott az asszony. Erről a Koreából átvándorolt emberről mindig Tokudzsiró jut az eszébe: ez is idegenben él itt, akárcsak az ő fia Amerikában. Egyikük sem talált munkát a szülőföldjén. És biztos, hogy ez a koreai se árulja el, még az édesanyjának se, hogy mivel foglalkozik itt, idegenben.

Ennek a koreai embernek kislánya született. Megvetés vár rá, csúfolni fogják: „Koreai gyerek! Koreai!” Nagyon sajnálta ezt a kislányt – vele együtt saját unokáját is, aki szintén idegenben él.

Mondják, él a városban egy másik koreai is. Éjszakánkat lacikonyhát gurít végig a városon, a girbegurba utcákon, és tészta-levest árul. Esőben, szélben ott van az utcán, éles sípját fújja, és egy éjszaka öt jent is megkeres.

*

A túlsó parton megindult az autóbuszközlekedés. Az egyik járat Kófu és Jasiró között közlekedik, érinti az Ugai-hidat; a másik végállomása Icsinomijánál van, és érinti a Fuefuki-hidat is. A jasirói kék, az icsinomijai busz piros. A buszok nyomában kölyökhad fut: „Kékecske!” „Piroska!”

Egyik nap azt kérdezte Kunyeráló, ismerik-e a piros padlizsánt. Valaha így hívták a paradicsomot. Az a hiedelem járta, hogy aki belefúrja az ujját, annak megrothad a húsa, ujjai leválnak.

Kunyeráló elvezette az öregasszonyt és Gint egy közeli veteményesbe, ahol rengeteg piros padlizsán virított. Gin pusztán kíváncsiságból belefúrta ujját egy érett-piros gyümölcsbe, aztán ijedten felkiáltott: „Jaj, vége az ujjamnak!”

– Ha ilyen veszedelmes – kérdezte az öregasszony –, miért természetnek ilyen?

– Ó, csak azért, mert valaki figyelmeztette rá. Amerikából hozták, ott úgy eszik, mint a rendes padlizsánt.

– Ugyan, ugyan – csóválja fejét az öregasszony hát hogy lehet megenni azt, amitől az ember ujjá leválhat? Lehet, azok a tengerentúliak a mérget is meg tudják enni. Tokudzsiró biztosan nem eszik ilyen növényt.

*

Az év végén Tokudzsiró arról tudósította a családját, hogy végleg hazajönnek Amerikából, mert a gyerekeket iskolába kell adni. A nagyobbik, a Fumiko lány, kilencéves, az ottani japán iskola második osztályába jár. Kunio, az idősebb fiú, éppen hatéves, jövő tavaszra lesz iskolaköteles. Igaz, tavaszra még nem lehetnek itt, csak ősszel. A harmadik, a Tokudzó fiú, még csak négyesztendős. Különben Csijo most lett viselő... Szóval négy gyerekkel jönnek.

– Nagyon jól teszik – bólogat az öregasszony.

Ahányszor csak szeme elé kerültek a koreai cukorkás gyerekei, saját unokái miatt kezdett aggódni. A tanulásuk miatt. Csak helyeselni lehet a fia tervét. A levél végén Tokudzsiró megkérdezte, milyen ajándékot kérnek.

Elszalasztotta Gint Komacu néniért, és hárman megtanácskozták a dolgot. Gin varrógépet szeretett volna, olyan kézi hajtásút. Ez jó gondolat: ha létezik ilyen kényelmes masina, hát hozzanak egyet.

Kitavaszkodott: új gyerekarc tűnt fel a Mannen-hídon, arra járt el iskolába. Az öregasszony egyre csak Kunio unokája miatt aggódott: milyen jó lett volna, ha tavaszra jönnek haza! Aggodalmában be is ment az iskolába, hogy megbeszélje a gyerekek tanulását. A tanító megnyugtatta: bármikor kezdhetik az iskolába járást.

Nyáron Tokudzsiró újra írt: készülődnek, őszre itthon lesznek.

A nyár őszbe hajlik, és Tokudzsiróékról még semmi hír. Jaj, mi lesz, ha mégsem jönnek haza? Napjaik nyugtalanul teltek.

Egy őszi végi, szeles napon érkezett meg a távirat:
JOKOHAMAABAN VAGYUNK, HOLNAPUTAAN EERKEZUUNK.

Az öregasszony hatvanhat, Gin harminckilenc éves.

Hideg eső esett. A vonatból kiszáll Tokudzsiró és három gyereke. Csijo. A falubeliek sorra gratulálnak. – Köszönjük – hajlong Tokudzsiró, távolról sem olyan boldogan, mint öreg anyja gondolta volna.

Csijo gyereke jóval idő előtt, a hajón született meg.

Tokudzsiró másnap visszautazott Jokohamába, a csomagokért. Otthon kibontották a csomagokat, előkerült a fehér amerikai kristálycukor, minden falubeli ismerősnek hoztak, sőt még egyes szomszéd falubelieknek is jut belőle. Kunyeráló is részelt a cukorból, egy törülközőt is kapott. Elhozták a varrógépet; előkerültek a gyermekholmik, csupa európai ruha, pulóver. Hoztak egy artézi kúthoz való csövet is.

Tokudzsiró büszkén magyarázta:

– Ez egy csudajó szivattyúrendszerrel működő cső, ez aztán kiszűri a vízből az agyagot...

A gyerekek pár nap múlva már iskolába jártak.

Csijo bejelentette, hogy fonalsodrással szeretne foglalkozni.

Az öregasszony megkérte, látogasson haza a szüleihez.

– Arra még ráérek – mondta Csijo kedvetlenül.

Nagyanyja, aki csak őt szerette, már rég meghalt, mostohatestvéreihez kevés jó emlék fűzte, és a hosszú távollét csak jobban elidegenítette őket egymástól.

Zuhogó esőben érkeztek, de Csijo apja nem az eső miatt maradt el az állomásról. Így aztán sem az öregasszony, sem Gin nem firtatta többé a hazalátogatás dolgát.

Csijo dolgozni kezdett. Kifőzték a selyemgubót, kibontották a fonalat, és orsóra tekerték. Olyan közkeletű női házimunka ez, naponta hozott vagy húsz szent.

Tokudzsiró ráérősen járt-kelt, mindenekelőtt körül kell nézni – mondta. Jokohamában, a poggyászáért járva, hallotta, hogy Mandzsúriában fegyveres összetűzések voltak, amiből könnyen háború is lehet. Ha így van, a vas- és fémiparra nagy jövő vár. Kedvet kapott a gyári munkára: a házépítésről már egyetlen szó sem esett. A földjükön nyári vetemények voltak, és a téli búza vetéséig nem akadt mezei munka.

Tokudzsiró elkísérte két gyerekét az iskolába. Kimonóján drága selyemkabát feszült, hasára kitette aranyláncos óráját. A tanítást többször is végighallgatta.

Az öregasszony hallotta a falubeliektől, hogy Tokudzsiró nagy pénzzel jött haza. Neki erről még mostanig sem beszélt a fia.

Egy nap aztán Tokudzsiró felkerekedett, és elment a Jokohama melletti Kavaszakiba, hogy körülnézzon a nagyobb gépgyárak tájékán. Míg odavolt, Kunyeráló látogatott el hozzájuk.

– Hallom, Tokudzsiró egy nagy tokiói bankba tette be a pénzét. Azért oda, mert a vidéki kis bankok csődbe juthatnak.

Az öregasszony erről sem tudott semmit.

– Azt is beszélnek – folytatta Kunyeráló hogy a kamatokból is meg tudnak élni, a Tokudzsiró pénze havonta százhusz jent kamatozik.

Miért is akarná meggyőzni Kunyerálót ennek az ellenkezőjéről, hiszen olyan jólesik, hogy gazdagoknak tartják őket. Ezért kitérően válaszol:

– Hát igen. A mindennapink megvan.

Tokudzsiró három napig volt oda.

Az öregasszony halkán, hogy a mellette selymet gombolyító Csijo se hallja, úgy kérdezte:

– Igaz, hogy te a tokiói bankba tetted a pénzed?

Tokudzsiró nem válaszolt. Szóval, ez igaz.

– Úgy hallom, havi százhusz jent kamatozik – folytatta az asszony.

Tokudzsiró hallgat. Nem köteles megmondani, de azért jó lenne, ha tudná, már csak azért is, hogy ha a faluban kérdezik, tudjon mit válaszolni. Egy idő múlva Tokudzsiró megszólalt:

– Nem tudom, ki lehet ilyen jól tájékozva, hogy ilyeneket híresztel...

Akkor ez is igaz – lepődött meg az öregasszony.

– Ha valóban százhusz jent kamatozna havonta, akkor csakugyan lophatnám a napot. De annak csak a harmada van, negyven. Egy tanító havi fizetése.

Az öregasszonynak ennyi is hatalmas pénz.

– Akkor hát új házat is építhetünk, nem?

– Csakhogy az építéshez ki kellene venni a bankból, és kevesebb lenne a kamat is. De jó lenne előbb vagy tíz ár föld. Házat csak akkor lehetne építeni, ha már tudnánk, hol lesz az a föld.

Tokudzsiró aztán egyetlen szót sem ejtett erről. Az öregasszony annyit már tud, hogy a kamat havi negyven jen csak még azt kellene megtudni, hogy mennyi pénz kamatozik ennyit. Amikor kettesben maradt Csijóval, meg is kérdezte:

– Mondd csak, mennyi pénz kamatozhat havonta negyven jent?

– Még Amerikában hallottam, hogy tízezer jen évente négyszáz jent kamatozik. Pontosan ugyan nem tudnám megmondani...

Tokudzsiró nemsokára Tokióba utazott. Mondják, az Aszakusza-negyedben van valami gyár, oda esetleg felvonnák. Ha sikerülne, akkor Tokióban építkeznek.

Míg odajárt, Komacu néni azzal jött, hogy szeretne magának egy fürdőkamrát építeni, bádogtetővel.

– Talán Tokudzsiró adna kölcsön tizenöt jent.

Amikor Tokudzsiró Amerikából visszatért, öt jent ajándékozott nagynénjének. A fürdőkamrához húsz jen kellene. Komacu néni úgy gondolja a visszaadást, hogy a Tokióban dolgozó veje két éven belül törleszteni.

– Mikor jön haza?

– Talán az este – válaszolt az öregasszony.

Aznap késő este ért haza Tokudzsiró. Kijelentette, már nem is érdekes az aszakusza gyár, lehet, hogy Hokkaidóba megy, telepes lesz, és cukorrépat termel. Az öregasszony elhűlt.

– Hokkaidóba? Az messze van. Megint külön leszünk...

– Jön az egész család, te is.

– Ehhez én már nagyon öreg vagyok.

Erre Tokudzsiró nem tudott mit válaszolni.

Másnap az állomásról kikézbcsítették Tokudzsiró biciklijét, amit Tokióban vett, és vasútra adott. Rögtön kibontotta, körülkarikázta a házat. Azt mondta, Amerikában tanult meg biciklizni. Hatvan jenbe kerül egy ilyen bicikli. Még a délelőtt elkarikázott rajta Kófuba, hozott tíz söprűt, tíz lapátot, és tíz darabot abból a képes füzetes regénysorozatból, mely Nindzsucu csodatevő életével foglalkozik.

Alig teregette ki könyveit a boltban, egy arra járó gyerek már meg is vett egy könyvet. Tíz szenbe kerül. Az öregasszony elálmélkodik: nahát, manapság már egy gyereknek is van tíz szenje egy ilyenfajta könyvre?!

Délután beállít Komacu nagynéni.

– Milyen jó meleg van ma, bezzeg tegnap hogy fáztunk – kezdte, hogy rátérhessen jövedele céljára. – Tegnap lett volna a tavaszforduló...

Ajándékot hozott Tokudzsirónak; a télutón szokásos tésztával kedveskedik neki.

Tokudzsiró kimegy, Komacu néni a nyomában. Tokudzsiró felmászik egy létrára, szögeket ver az ereszbe. Ide lógatja majd fel a söprűket.

– Fogom a létrát, nehogy leess – mondta lenn Komacu néni, aztán kibökte: – Elkelve már nálunk is egy fürdőkamra...

– Bizony.

– Már igazán ideje lenne.

– Bizony. Mi is szeretnénk – válaszol Tokudzsiró.

Komacu néni elhallgat, próbálja Tokudzsiró véleményét kihámozni a válaszából, vajon mi a véleménye a fürdőkamra építéséről. Az öregasszony kiszól a házból:

– Gyertek be, kész a tea.

Bemennek. A tea Csijo orsója mellé kerül; Komacu néni a sarokban feltornyozott hálomatracok tetejére ül. Tokudzsiró a matracok alján, törökülésben.

– Figyelj ide egy kicsit. Szeretnék építeni egy fürdőkamrát. Bádogtetővel. – Itt hirtelen elhallgat a néni, aztán nagy nekifohászkodással: – Jaj, nagyon köszönöm neked azt a rengeteg pénzt, amit hazatérésedkor adtál. Tudod, húsz jentből kitelne egy ilyen fürdőkamra tetőtől – nézett Tokudzsiró szemébe. Ki tudja, talán magától is felajánlja azt a húsz jent. Tokudzsiró egykedvűen szűrcsöli a teáját. – És tudod – emelte fel a néni a hangját, nehogy az orsózaj elnyelje –, a múltkor kaptam azt az öt jent, adhatnál most; kölcsönbe, tizenötöt.”

Tokudzsiró hallgat. Ahogy a matracok tetejéről elnézi az arcát, Komacu néni tudja, hogy nem ad. De ha már elkezdte, nem hagyhatja ennyiben.

– Csak kölcsön – folytatta. – Két éven belül a vejem visszafizetné... – Tokudzsiró nem moccan, pillantást se vet feléje, hát

lemászik, úgy mondja az arcába: – De mi vissza tudjuk adni. – Ott ül Tokudzsiró lába előtt, merőn a szemébe néz. Tokudzsiró hajthatatlan. Ezen nincs mit csodálkozni – villan meg az agyában. – Eladta ez már a lelkét is a pénzért. Amerikás. Mind ilyen, mire visszajön. De hátha...

– Nem tudok – mondta ki Tokudzsiró. – Nem lehet.

Már nem is reménykedik.

– Kedves nagynéném – folytatja Tokudzsiró –, ha te abban reménykedsz, hogy kölcsönkapsz tőlem, akkor nem tekintlek többé nagynénémnek. Nem is ismerlek meg – villog Tokudzsiró szeme.

– De miért kell ennyire haragudni? Csak éppen meg akartalak kérdezni. – Komacu néni hangja félénk volt.

– Én nem haragszom, csak éppen semmi szükségem olyan rokonságra, amelyik kölcsönkéreget.

– Ne haragudj.

Komacu néni sírva fakadt.

Tokudzsiró többet nem szólt, anyja is szótlanul, tehetetlenül nézte. Tanácstalanságában mintha a feje is zúgni kezdene. A húga hallgat, pedig bocsánatot kellene kérnie a fia nevében. Már el is fordította a fejét. Talán az orszójában nem is hallott semmit?

Komacu néni estefelé elbúcsúzott. Felállt.

– Hazamegyek.

Az öregasszony kísérte ki. Ahogy a töltésen álltak, megszólalt:

– Ne haragudj. Úgy látszik, nem akar senkinek kölcsönözni.

„Szóval mindent hallott” – gondolja Komacu néni.

– Te nem tehetsz róla – mondta a néni –, hogy ő is kegyetlen lett.

Így is gondolja. Mégis, ha nővére az előbb csak Tokudzsiró viselkedése miatt kért bocsánatot, most már a lelketlensége miatt is.

– Nézd, én Gint is nagyon sajnálom – folytatta. Látta, hogy nővére értetlenül nézi. – Hát törődik egy szemernyit is Ginnel? Amikor visszajött, éppen csak annyit kérdezett, hogy még most sem ment

férjhez? Biztosan úgy értette, hogy még nem ment el a háztól. Csak felesleges kenyérpusztító. És engem se vesz semmibe se.

Komacu néni sírt egy sort, aztán elment.

– Hogy milyen jópofa ez a Komacu néni is. Adogassak kölcsön, mikor nekünk ilyen a házunk, és fürdünk sincs.

„Bizony, jól beszél ez a Tokudzsiró” – gondolta most az öregasszony.

– Igen – bólint. – Azt hiszi, hogy az csak úgy megy.

– Vigyázz te is, mindenki ilyen.

Az öregasszony már nem Komacu néni miatt háborgott, hanem az emberek önző természete, telhetetlensége miatt. Húga észre se vette a saját önzését, hiába sírt itt az előbb, csak a maga javára gondolt...

– Miért nem mondtad, miért nem vágta oda – fortyant fel az öregasszony –, hogy te már ilyen önző vagy?!

Hát ilyen a saját húga is. Milyenek akkor az idegenek? Még hogy önző!

Hangosan szidja a húgát, aztán még egyszer, nyomatékosan figyelmezteti Tokudzsirót, ő is vigyázzon, ne hagyja magát becsapni.

*

Mintha az idő is gyorsabban repülne, mióta Tokudzsiróék hazajöttek.

Már elmúlt az újév; hetedikén Tokudzsiró és Csijo felkerekedett, és Tokióba ment.

A gyerekek beleszoktak az itthoni viszonyokba, megszokták a hazai iskolát.

Azt tervezték, Tokudzsiró beáll egy ómori gyárba, és magával viszi Csijót is.

– Havi húsz jent küldünk neked – mondta Tokudzsiró az anyjának.

Az öregasszony sokallta a húsz jent.

– Ezt csak neked küldjük, úgy; a gyerekek ellátására külön küldünk
– erősködött a menyé is.

A naptár már a Kishidegek első napját mutatja. Átkiabál a túlsó hídfőnél lakó asszony:

– Holnap reggel jön a Hóén barát! Tegyenek ki egy vödör vizet!

Ez a Hóén barát évente a Kishidegek idején látogat végig a falun. A házak elé kikészített jeges vízzel leönti magát.

Náluk még soha nem járt, mivel a házuk távol esik a falutól. Különös, hogy most jön.

Reggelre egy dézsába vizet készített, és kitette a ház elé.

Nemsokára felharsant a kagylókürt. Kiment. Jön Hóén futva, a híd felől jön. Fehér ruhában van, fehér a papucsokniya is, fején is hófehér szalag. Az öregasszony szólította Gint és az unokáit.

A híd nagyokat nyikordult. Hóén megállt a ház előtt, belefújta kürtjébe, aztán felemelte a kisdézsát. A víz aláubogott a feje föl, és már futott is tovább.

Este beállított egy ismeretlen ember. Fekete selyem, család-címeres kimonóban volt. Az öregasszony kíváncsian fogadta. Az ember belelapozott egy füzetbe, meglobogtatta, aztán azt mondta, húsz szennel tartoznak.

Megismerte. Maga Hóén volt, csak hogy reggel fehérbe volt öltözve. Ismerte ezt a szokást: Hóén a hidegvíz-szertartás után sorra járja a házakat, ahol hideg fürdőt vett, és tíz szent kér. Tőlük miért kér most húszat?

Gin éppen hazatért tojásszerző útjáról. Előkapart tíz szent a tojás-pénzéből:

– Köszönjük, hogy idefáradt...

– Te Gin, a Hóén azt mondja, nem tíz, hanem húsz szennel tartozunk.

– Húsz szennel? – csodálkozott Gin. Hiszen házalása közben egy helyütt össze is találkoztak, de ott csak tízet kért. Meg is mondta: – Ott is csak tízet fizettek...

– Mert kicsi a ház. De nektek van pénzetek.

Szóval, ezért kell kétszer annyit fizetniük, mint másoknak. Mert gazdagok. Az öregasszonynak sehogy se volt ínyére ez a hírnév, de azért ő is adott tíz szent, és megköszönte a pap fáradságát.

– Tőletek voltaképpen harmincat is kérhetnék – morogta Hóen, és egy kis zsákba lökte a pénzt.

– Mindenki csak tízet fizet!

– Persze. De nektek van pénzetek – ismételte meg a barát és elment.

Hóen mindig a Kishidegek idején bukkan elő valahonnan. Azt sem tudják, kicsoda, de lám, ő számon tartja a mások pénzét.

Még dohogott egy sort Ginnek az öregasszony, hogy többet kell immár fizetni; bár azt se szabad elfelejteni, hogy hozzájuk külön fáradsággal lehet kijutni a faluból.

Származott a Hóen adójából egyéb kellemetlenség is: a szomszédok megneszelték, hogy a barát többet kért az öregasszonytól, mint másoktól. És hogy ki is fizették. Ennek folyományaként már arról suttogtak, hogy nekik minden egyébért többet kellene fizetniük, mint másoknak.

Ettől kezdve az öregasszony boldog-boldogtalannak panaszkodott, hogy nekik már soha nem lesz új házuk, mert a Tokudzsiró nem gyűjtött semmit.

Szélteben-hosszában beszéltek az öregasszony kapzsiságát. Bánkódott is emiatt eleget; mikor megtudta, sírt. Aztán elfelejtette az egészet: ha már a gazdag embernek ennyit kell nyelnie... Gondoljanak, amit akarnak. Azt, hogy kapzsik.

*

Tokudzsiró havonta egyszer látogatott haza Tokióból. Ilyenkor elhozta a gyerekek pénzét, aztán egész nap kinn dolgozott a földön.

Az öregasszony már ismét a régi, olcsó holmikat árulta: többnyire szappant, fogkefét és cukorkát.

Kunyeráló meghalt. Egy autó gázolta el valahol; mire a kórházba értek vele, alig lélegzett. Temetésére eljött a fia, egy Tokió környéki, egyhektáros föld tulajdonosa. Anyját, mióta megbolondult, nem is látta. Kunyeráló akkor vált el a férjétől is, aki a Tokió melletti Hacsiodzsiban volt masszírozó. Mondják, dúsgazdag volt.

Mikor már hosszú ideig nem mutatkozott, az öregasszony a szomszédoknál érdeklődött, mi van vele. Akkor tudta meg, hogy meghalt.

Egy alkalommal, hogy a fia hazalátogatott, vett tíz ár szedrest. Szedrest ugyan soha nem akartak, de azért megvették: kétszáznyolcvan jenbe került. Megkopasztották a fákat, felásták a kertet veteményesnek. Ültettek paradicsomot, édeskáposztát. Az öregasszony végre megtudta, miért híresztelik egyes paradicsomtermelők, hogy a piros padlizsán mérgező: azért, hogy minél kevesebben termesszék, így nem nyomják le az árát.

- Sok benne a vitamin – mondta Tokudzsiró, és buzgón etette gyerekeit a paradicsommal.

Az öregasszony és Gin ki nem állhatta. Azt mondták, bűdös.

A gyerekek nőttek, mintha húzták volna őket. Fumiko jeles tanuló, középiskolába ment. Tokudzó, a kisebbik fiú, ugyancsak iskolás már.

Gin negyvenegy éves korában férjhez ment egy kófui papucs-kereskedőhöz. A férfinak három gyereke van; a legkisebb még kisiskolás. Három lány. Szóval, jó parti, a kereskedő elég módos ember, házakat ad bérbe. Az öregasszony boldogan adta lányát az özvegyemberhez.

Ahogy Gin elvonult otthonról, Tokudzsirónak megjött a kedve a házépítéshez. Először még telekvásárlásról beszélt, aztán már a telek se kellett, máris kezdi az építkezést. Jött a kőműves, az ács, és kiderült, hogy csupán a régi házukat építik újjá, bővítik.

Tokudzsiró anyja gondjaira bízta a munkásokat, és visszautazott Tokióba. Az ácsmesterrel már mindent megbeszélt, anyjának voltaképpen csak teával kellett tartania a munkásokat.

Elkészült a ház. Az öregasszony betöltötte a hatvankilencedik évét, mire beteljesülhetett a vágya, vagyis új, fürdőkamrás házban

lakhatott. Sajnos, az új házban nem használhatták a kútcsövet, amit Tokudzsió Amerikából hozott: letört a vége, és vissza kellett szerelni a régit.

Fürdőkamra és bádogtető nélkül halt meg Komacu néni. Két-három napig nyomta az ágyat, aztán csendben elragadta a halál.

A nagyobbik fiú, Kunio, elvégezte az elemiét. Apja Tokióban vitte, hogy ácsmesterségre adja. Egy épületfa-kereskedő vette fel inasnak a Fukagava-negyedben.

*

Katonai behívót kézbesítettek a falu aranyhalkereskedőjének. Kínában már folyt a háború; ő az első a faluban, akit a frontra visznek. Róluk beszélt mindenki.

Ez az ember éppen harminchat éves, sokkal fiatalabb Tokudzsiónál. Huszonegy éves korában töltötte le kétéves katonai szolgálatát. Azt beszélik, csak a szolgálatukat letöltött egyéneket hívják be. A búcsúztatásnál mindenki ott lesz az állomáson.

– Mi sem maradhatunk itthon – szólt az öregasszony.

Az aranyhalárus hozzájuk is eljött. Úgy beszélt, mint egy hivatalnok.

– Behívtak, mennem kell. Magukat is megkérem, vigyázzanak a családomra – mondta még, és megbiccentette a fejét.

Az öregasszony zavart lett. Vigyáznak, hogyne, pedig azelőtt csak köszönőviszonyban voltak.

– Ez magától értetődik – válaszolta az öregasszony, és valami melegséget érzett a szíve tájékán.

A behívó kikézbcsítésé utáni hatodik napon a falu apraja-nagyja elvonult a helység védszentjének kápolnájához, aztán kikísérték az aranyhalast az állomásig. A menet élén a falu elöljárója haladt embereivel, valamennyien családcímeres kimonóban.

Az öregasszony a menet legvégén lépkedett. Együtt énekelte a tömeggel a régi hadinótát, hogy

Bumm-bumm, dirr-durr, gesztenyemag,

*Japán-ország földön, bajtárs,
háború van...*

Tokudzó is ott volt a búcsúztatók között. Az iskolások is kivonultak, voltak ott az öregasszonynál jóval idősebbek is.

Az iskolások torkuk szakadtából üvöltötték:

*Jaj de bátor, jaj de bátor
a japán katona;
ég helyett ült a bitangra,
párja biz' nem akad.*

– Azok a szegény gyerekek – mondogatták itt is, ott is a menetben.
– Hátravitték őket, a kertbe...

Az öregasszonynak is elmondták, mi történt: mikor a férfi indulni készült, az aranyhaláros családját elvezették a ház mögé a kert aljába, nem is engedik ki őket az állomásra; a falu vezetői szerint nem kívánatos, hogy a frontra induló első katonát óbégatással búcsúztassák.

O-Tomi bába, az egyik szomszédasszony, aki vénsége ellenére még ma is eljár szülésekhez, ha hívják, ott siránkozik:

– És olyan nagy csoda lenne, ha sírnának?!

Egy régi tartalékos:

– Ma már, kérem, nem divat a vajszív...

– Még nem is biztos – mondja az O-Tomi fia –, hogy elesik.

Az aranyhalas a helység védistenének színe előtt ünnepélyes esküt tett, miszerint kitünteti magát hazája védelmében, ha kell, akár élete árán is. Az egyébként csendes, szófukar ember tisztán, tagoltan ejti a szavakat, mindenki nagy csodálkozására. Ezt az életét is szívesen feláldozó embert már senki sem bírta azonosítani a volt halárussal...

Tokudzó ragyogó szemmel jött haza az iskolából:

– Nagy ember ám az aranyhaláros bácsi!

– Bizony. Már volt katona is.

– A mi apánkat nem hívják be? – kérdezte Tokudzó.

– Nem. Csak a fiatalokat hívják be. A ti apátok különben is alacsony lenne katonának...

A faluban újabb behívót kézbesítettek ki. Az iskolaszolga Tokióban élő fiának küldték. Mielőtt bevonult, hazajött elbúcsúzni.

– Jó napot! – köszönt be az öregasszonyhoz is. Aranyparolis mundérban volt, oldalán hosszú kard, lábán fekete csizma ragyogott. Ruháján ott virított, akár a bevonult aranyhalasén, a fehér szalag. – Elmegyek – mondta –, búcsúzni jöttem.

Fiatal, erős fiú, az anya ráismert az iskolaszolga fiára.

– Minden jót.

A falu őt is kikísérte a kápolnához. Az öregasszony is ki akart menni, mikor arra lett figyelmes, hogy a túlsó parti töltésen zászlós felvonulók szaladnak. Hát más faluba is küldtek behívót?!

Az állomáson egy harmadik felvonulást is látott. Ezt rezesbanda kísérte: rázendítettek a katonadalokra. Ahogy az éneket figyeli, könnyes lesz a szeme. Sajnálta ezeket az embereket, akik életüket áldozni mennek a frontra.

Este belátogatott a falubeli öreg Mine. Híreket hozott.

– Nagy felfordulás volt Tokióban – mesélte. – Egypár újonc megtagadta a szolgálatot. Fegyveresek mentek értük a parancsnokságról, aztán pár nap múlva koporsóban küldték őket haza.

– Hogyhogy koporsóban?

– Főbe lötték őket.

– De hát van még valaki rajtuk kívül, aki megtagadná?... Elképzelhetetlen, hogy bárki is megtagadná a katonai szolgálatot.

– Akad bizony – erősgette az öreg Mine. – Lassan már a fiaimnak is megküldik a behívót.

Minének még öt fia van Tokudzsiróval egykorú fián kívül. Három már le is töltötte a kötelező szolgálatát.

– Csakugyan – eszmélkedik az öregasszony –, még rájuk is sor kerülhet.

– Igen. De mi nem félünk ám a behívótól! Nekem hat fiam van, méltán várjuk hát, hogy ránk is számítsanak.

– De ha lelövik, és nem jön haza? Egy szülőnek otthon se könnyű, a gyereke nélkül.

Mine elmagyarázta, hogy ha valakinek meghal a fronton a gyereke, annyi segélyt kap, amiből szépen éldegélhet.

– Mit ér a segély, ha a gyereke elvész?

– Persze, az baj. De még mindig jobb, ha a fronton esik el, mint ha, teszem azt, otthon, a kórság vinné el.

Így vélekedett Mine a háborúról.

Tokudzó kinőtte az elemi iskolát, Fumiko a középiskolát fejezte be. Tokudzónak, mint általában a tovább nem tanuló gyerekeknek, az iskola keresett munkát.

Tokudzó nehéz fejű gyerek. Egy nagy tokiói gyár kófui részlegében kezdett dolgozni. Átesett ott valamiféle felvételin, aztán munkába állt. Dicsekedve mondta, hogy ejtőernyőket készítenek.

Fumiko tanítónő lett. Egy ideig varrást tanult, aztán hívatta az iskolaigazgató, hiszen olyan csendes, rendes kislány. Az iskola közel is van. Nagyanyja hátán szinte hideg futkosott a gyönyörűségtől: lám, az ő háza tanító-ház lesz.

Egyre többen vonultak be. Kijött egy új rendelet: a régebben felmentetteket újra meg kell vizsgálni és minősíteni.

Egy nap Tomo szappanért jött a boltba.

– Na, mi is megkaptuk a behívót – mondta. – A fiam a rendes minősítésekor a kettő bé kategóriába esett, most más kategóriába sorolták, és be kell vonulni neki.

Estefelé egy horgásszal beszélgetett el a hídnál. Tőle hallotta, hogy a szomszéd faluban nagy botrány tört ki, valaki ágyynak esett, annyira nem akaródzott neki bevonulni. Még be is lázasodott.

– Csak nem a Tomokicsi, a Tomo fia?

– De ő, ő... Éppen most beszéltem egy odavalósival.

Nem is tudta, melyik faluról van szó, de valahogy rögtön erre a fiúra gondolt. Mindenki gyávának ismerte, gúnyolták is miatta a többiek. Lehet már vagy huszonöt éves, de mondják, még egy varangyos békától is fél.

Tomokicsinek három nap múlva kell bevonulnia. Igaz, nem falubeli – gondolta az öregasszony –, de azért kikíséri. Szeretett volna bátorságot önteni ebbe a vérszegény fiúba. Amikor átért a hídon, a kísérők már a falu kápolnájánál jártak, messze a rizsföldek közepén. Éppen rokonainak, barátainak beszélt a fiú.

– Engem, először, sajnós, a második kategóriába soroltak, aztán áttettek az elsőbe, és ez nagy megtiszteltetés, csak örülhetek neki. Nem mondok viszontlátást, nem szeretnék már élve visszajönni ide, ha visszajövök, inkább a Hazáért elesettek Templomába.

Az öregasszony a tömeg legszéléről leste a villogó szemű fiút; alig bírta hinni a fülének: ez ugyanaz a fiú lenne, aki gyávaságában ágyinak esett?

Végig az állomásig éljeneztek.

Éljen! Éljen!

A vonat kigördült az állomásról; az öregasszony még jól látta, amint Tomokicsi az utolsó kocsi peronján teljes erejéből lenget egy zászlót.

Hazafelé jövet utolérte Tomo feleségét. A fiú anyja megköszönte, hogy kora ellenére, és bár nem is falubeli, kijött.

– Nagyon aggódtam érte... – mondta az öregasszony, és eszébe jutott mindaz, amit a fiúról rebesgettek.

– Bizony, olyan szörnyűségeket terjesztettek róla. Kitalálták, hogy a fiam gyáva.

– Rágalom volt, ugye? – lepődött meg az öregasszony. – Hogy hazudnak az emberek!

– Amikor a fiam kézhez kapta a behívóját, örömeben sírva fakadt. De hát azelőtt is gyáva hírét költötték, persze, rögtön úgy szólt a pletyka, hogy gyávaságában sírt.

– Azt se tudják, mit beszélnek – háborgott az öregasszony, s magában még hozzátette: nem kell minden szóbeszédnek felülni.

Tokudzsiró egy vasárnap, szokásos látogatása alkalmával, mikor jóformán még meg se melegedett otthon, máris kezdi:

– Anyám, földet kellett volna vennünk, kevés az a tíz ár.

– Mit beszélsz? – Hiszen Tokudzsiró mindig azt mondogatta, nem érdemes földet venni!

– Nem baj, még nem késő, vehetnénk. Tokióban nemsokára csak jegyre adnak rizst, vége a szabad eladásnak.

– Akkor igazán kell venni.

– Vedd meg, bármikor kifizetem – kérlelte Tokudzsiró izgatottan.

Másnap az öregasszony elment az öreg Minéhez:

– Nem tudna valakit, akitől földet vehetnénk?

– Hm, mi is éppen rizsföldet akartunk venni.

Az öregasszony elcsodálkozott: minek ezeknek, mikor negyven ár szántójuk és ugyanannyi rizsföldjük van? Még többet akarnának?

– Mert éppen földet szeretnénk venni – nyögdécsel.

– Ugyan már, ne adjátok az ártatlant – morgott Mine. –

Mostanában nemigen adnak el... A faluban mostanság mindenki földet akar venni.

Kétségbeesett. Mi lesz, ha senki sem akarja eladni a földjét? Hogy bánta már, hogy nem akkor vettek, mikor Tokudzsiróék hazajöttek Amerikából!

És nem akadt eladó föld.

Közelgett a tél, és egyre gyakrabban jelentek meg a töltésen a fáklyás menetek. Az ország fennállásának kétezer-hatszáz éves évfordulóját ünnepelte.

Év vége felé már arról suttogtak, hogy eltűnik a cukor és a gyufa. Nem akarta elhinni, de ez is beigazolódott. Tokudzsiró hazajött, és kijelentette, a boltban levő gyufát nem szabad eladni. Tokióban jó ideje már azt is csak jegyre kapni. Meg hogy jegyre se adják ingyen, azért is fizetni kell, és ne sajnálja a pénzt akkor se, ha bármi olyat vásárolhat, amire éppen nincs is szüksége.

Szorgalmasan el is járogatott hát a jegyekért, valahányszor értesítést kapott az előljáróságtól.

Tokudzsiró egyszer azt újságolta, hogy akinek Tokióban nem elég a jegyre kapható rizs – márpedig kinek elég –, az feketén vesz. Ilyesmiről már hallott valamit, csak éppen nem akarta elhinni.

– Nemcsak a rizs drága, drága már minden. A múltkor is háromszáz jent kellett kivenni a takarékból.

– Mire költöttetek ennyit?

Tokudzsiró csodálkozott, hogy anyja egyáltalán meg tud élni. Igaz, reggelire kukoricapogácsát süt, vacsorára csipetkés zöldséglevest főz. Rizst nem is eszik, csak annyit vesz, amennyi Fumikónak kell,

hogy az iskolába azt vihessen ebédre. Fumiko harminc jent keres, Tokudzó is majdnem húszat. Anyja már öreg, neki nem kell más, mint néhány olcsó szárított hal. A régi földjük is megtermi a konyhára valót, krumpli meg annyi van, hogy még el is adnak belőle.

Az öregasszony el se tudja képzelni, miért olyan drága Tokióban az élet.

Tokudzsiró egyre többet siránkozott, hogy miért nem vettek földeket, mikor visszajött Amerikából.

– Ha most több földünk lenne, mindnyájan itthon lehetnénk, nekem se kellene gyárba járnom – mondogatta.

Mit lehet erre válaszolni? Ő már harminc évvel ezelőtt is ezt hajtogatta, de hát akkor még nem volt érdemes földdel foglalkozni.

Mondják, a faluban Kinpeiék egész éjszakán át sírtak, mert nagy szegény érte őket. Katonafiuk lopott, hadbírótság elé került, és erről megküldték az értesítést a falu elöljáróságának is. Amikor ez a fiú bevonult, ő is esküt tett, hogy szükség esetén életét áldozza a hazáért. És mégis, milyen méltatlanul viselkedett, sír az egész család: micsoda szegény a falu szemében! Mindenki megveti őket.

A nagyobb mezei munkák idején aztán senki nem ment el segíteni Kinpeiéknek, pedig mindig segítettek az olyan családoknak, akiktől valaki a fronton volt.

Hogy figyelmeztessék, az öregasszonyhoz is bekopogtak:

- Senki ne próbáljon segíteni egy ilyen családnak...
- Na hallod! – bólogatott az öregasszony.

*

A töltésen kivirított a fű, és Tokudzsiróék elhatározták, hogy hazaköltöznek Tokióból.

– Alig van munkáskéz, most mindenütt lehet munkát kapni – magyarázza Tokudzsiró.

Tokudzsiróval és Csijóval együtt a család öt főre szaporodott.

Kunio Tokióban maradt, a fakereskedőt már otthagya, és egy fegyvergyárban dolgozik.

A frontról hazalátogatott az iskolaszolga fia. Szabadságra engedték haza.

– Ni csak! – mutogattak rá mindenütt, és az öregasszony észrevette a hídon közelgő, tiszt ruhás, fekete csizmás embert.

Mondják, százados lett. Lehet is, hiszen jófejű fiú. Ő a falu első századosa. Kiment, hogy köszöntse:

– Jó napot kívánok, százados úr!

Alig látható kis biccentés. Jaj, pedig ő a három éve kint harcoló katonának köszönt!

A férfi mögött ott lépkedett valaki a Hátországi Védőrségtől. Az öregasszony jól hallotta, ahogy hátraszólt neki:

– Ez a ház útban van. Ha megindul erre a teherkocsiforgalom, útban lesz.

Megrémült. Mi lesz a házukkal? Valakinek máris útjában van. És ha azt mondták, amit mondtak, akkor bizonyára úgy is van.

– Nagyon egyszerű. El kell távolítani.

Ahhoz pedig ki kell költözni – esett kétségbe az öregasszony.

Amikor Tokudzsiró este hazajött, mindjárt el is mondta, amit hallott.

Tokudzsiró egyáltalán nem látszott kétségbeesettnek. Ha a haza érdeke így kívánja...

„Bizony – gondolta az öregasszony –, a haza érdeke az első.”

*

A töltésen hideg szelek fújtak.

Már Amerikával is hadiállapotban voltak. Mondják, háború van az egész világon. Gyakoriak a töltésen a fáklyás felvonulások, mindannyiszor, amikor megsemmisítenek vagy elsüllyesztenek egy-egy amerikai flottaegységet, hadihajót.

Kötelezővé tették az elsötétítést, hátha arra téved egy-két amerikai repülőgép.

Megkezdődtek a légvédelmi gyakorlatok, beidéztek minden épkezláb embert.

Este, munka után, be-betértek az emberek Tokudzsiróhoz, hogy mint tapasztalt amerikkással, vele hányják-vessék meg a világ dolgát, hiszen ő ismeri az amerikaiakat.

– Megnyerjük a háborút? Még az amerikaiak ellen is?

Tokudzsiró elgondolkozik. Hümmög. Szerinte Amerika széles, nagy földrész, ahol sok a gazdag ember, míg Japánnak kicsi a területe. De különféle gondolkodású emberek lakják a nagy, és megint másfajta lelkületű emberek a kis országot. Az amerikaiak megközelítően se dolgoznak annyit, mint a japánok. Egy amerikai semmivel se törődik, az bizony nem szeret feleslegesen fáradni. Ha így nézzük, a japánok több eséllyel indulnak a háborúban.

– Micsoda hatalmas táblák vannak ott! – meséli Tokudzsiró. – Mérföld hosszú és mérföld széles darabokon például csak napraforgót vetnek. És mit gondoltok, mire való az a sok napraforgó? Ezen én is sokat törtem a fejem, aztán megtudtam, hogy a tyúkokat etetik vele. Hát ilyen nagy és gazdag ország az. Aki egy ilyen országban nő fel, azt hiszem, nehezebben bírja a háborút, mint mi, akik itt, erre a tenyérszi kis szigetre összezsúfolva élünk. Ők sokkal kényelmesebbek.

– Úgy van! Jól beszél! – bólogatnak az emberek, lelkük mélyén meggyőződve, hogy csakis Japán nyerheti meg a háborút.

Mindenki ezen a véleményen volt, kivéve egy embert, egy felső folyás menti amerikkást. Szerinte nehéz lenne megnyerni. Akik csak hallották, megbotránkoztak rajta. Hogy mit nem mond az az ember! Az öregasszony szerint csak azért beszélhet ilyeneket, mert nem ismerte meg jól az amerikaiakat.

Mióta Amerikával is tart a háború, egyre több behívót küldenek ki. Visszakerült a frontra az iskolaszolga százados fia is, de a híd melletti házat nem bontották le. Állítólag egész sereg házra tett hasonló megjegyzést, aztán nem nyúltak egyikhez sem.

Eljött az újév. Ahogy Tokudzsiró megmondta előre, az amerikaiak ütközetet ütközetre veszítettek. A faluban már több család is büszkélkedhetett, hogy a fiukból tiszt lett.

Tizennyolc éves Kunio, a legidősebb fiúunoka. Több volt osztálytársa is kiment már mint önkéntes a frontra, de ő csak dolgozott tovább abban a repülőgépgyárban, hiszen ott is a hazáját szolgálja, ugyanúgy, mintha a fronton lenne. És a vékonydongájú fiú alig reménykedhetett volna, hogy beveszik katonának.

A légóra többnyire Csijo járt el, időnkint az öregasszony is elkísérte, mert mondták, jó, ha minél többen mennek. Már nagyon öreg. Hetvenhét éves, s mióta fiáék a fővárosból hazaköltöztek, azóta is sokat öregedett. Teljesen megőszült, háta meghajlott.

Mindenütt kevés a munkáskéz, kevés az élelem, de ők nem panaszkodhatnak, mindnyájan dolgoznak. Csak a rizs hiányzik. Rizst általában Fumiko szerez mint falusi tanítónő, a tekintélyénél fogva. Annyit azért mégsem sikerül szereznie, hogy a családnak bőségesen elég legyen.

Javában folyt a háború, és Tokiót eladdig csak egyetlen berepülés érte; a japánok mindenütt győznek, a háborúnak nemsokára vége lesz, és ismét lehet majd mindent kapni.

*

Ősszel Fumiko férjhez ment. Férje is ott tanít, vele egy iskolában; a férfi az iskolaigazgatóval üzente meg szándékát. Szinte percek alatt beszéltek meg mindent.

Aztán úgy látszott, a háború még nem ér véget; virágzik a hadiipar, és a rizs feketepiaci ára egyre emelkedik. Ami tíz nappal ezelőtt másfél jen volt, az ma már három és fél jen: s mikorra az ember tudomásul veszi ezt az árat, már nem is három és fél, hanem négy.

Tokudzsiró szünet nélkül jajgatott a drágaság miatt, és egy nap bejelentette, hogy a takarékból már háromezer jent vettek ki. Az öregasszony ájuldozott:

- Akkor már alig maradt, nem?
- Na, azért még maradt.

Abból a régi amerikai fehér cukorból is volt még egy kétkilós csomaggal. Fumiko esküvőjekor használták el, kollégái is jöttek

megünnepelni. Ez a cukor vagy tíz évig szunnyadt egy fém-dobozban, a dobozt már a rozsda is kikezdte, de mégis jó édesbabot főztek vele. Úgy megcsodálták ezt az igazi cukorral készült bab-csemegét, hogy az egyik tanító még a lábast is kinyalta utána. Ekkor ettek utoljára cukrot. De nemcsak a cukor tűnt el; nem volt már se szappan, se törülköző. Az öregasszony és Csijo megvolt ezek nélkül, de nem így a munkába járók, Tokudzsiró és Tokudzó, ők megsínylették ezek hiányát. Tokudzsirónak mindennél jobban a cigaretta hiányzott, és szerencsétlenségére már a tizenhét éves Tokudzó is rászokott. Tokudzsiró egy ideje már olyanokat mondogat, hogy milyen jó lenne, ha Mandzsúriába költöznének, mert a japánok legnagyobb győzelmeiket szárazföldön aratják, és Mandzsúriában elég jó a föld...

Egy viharos napon behívták Fumiko férjét. Tokudzsiró nem akart mulasztani a gyárból. Búcsúztatására csak Csijo ment ki.

Késő este felbúgtak a szirénák, a harangokat félreverték: elrendelték az első fokú légvédelmi készültséget, ahogy gyakran megesik, a kötelező elsötétítés óta.

Üvöltésféle hasít a csendbe, aztán egy hang az ajtó mögött:

– Van itt valaki?

A sötétben belép Toki, ugyanaz a Toki, aki az Amerikába induló Tokudzsiróba annak idején úgy belekötött. Már majdnem hatvanéves, a feje olyan kopasz, mint a teáskanna feneké. Karját összefonja, leül, és furcsán villogó szemét Tokudzsiróra függeszti. Részegnek látszik, pedig mostanában nem kapni szeszt.

– Ide hallgass. Volna egy kérésem.

– Mi az?

– Szóval, mégis haverom vagy. – Ezt úgy mondta Toki, mintha a másik máris igent mondott volna. – Add el a biciklid.

A biciklit már rég nem használja senki, ott lóg a kamra mennyezetén. Inkább csak a formája emlékeztet még biciklire. Persze, ha valaki hasznát vehetné, akkor talán neki is megéri... Gondolkozik.

– Nem tudom, mit lehetne csinálni azzal az ócskavassal – Mert ha Toki meg tudja csinálni, akkor ő is. – Hát igen. Eddig nem használtuk, de most újra szükség lesz rá.

– Marha! – morog Toki, és előhúzza egy csomag Termés dohányt, és átnyújtja. – Te úgyse tudnád megcsinálni, nem is érné meg neked. Na, ezt érte!

A Termést is csak jegyre lehet kapni. Tokudzsiró nem ismeri a feketepiaci árát. De az biztos, hogy nagyon rosszul jár, ha egy csomagért odaadja. Igaz, ingyen nem javítanak meg.

– Jó. Két csomagért odaadom.

– Te hülye. Azt hiszed, olyan könnyű ezt megszerezni? – Toki már ordít. – Ha most rendes vagy velem, szerzek neked máskor is, amit csak akarsz – tette hozzá.

Toki láthatóan dörzsölt feketéző. Itt a bizonyíték rá, a csomag Termés. Lehet, most nem csinál jó üzletet, de majd jól kamatozik ez a befektetés később.

– Jó. Vidd. De akkor kérek még dohányt vagy cigarettát.

– Rendben. Holnap eljövök érte.

Toki felállt és elment. Aztán visszajött, fejét bedugta az ajtón:

– Hozhatok bort meg rizspálinkát is... – könnyebb megértés kedvéért kézzel is mutatta, hogy általában innivalót.

Tokudzsiró soha nem kedvelte ezt a Tokit, de most megvillant a fejében, hogy talán nem is olyan rossz ember ez...

A másnap reggel ugyancsak elsőfokú légvédelmi készültséggel kezdődött. Tokudzsiró azzal a hírral jött haza, hogy leállítják a vonatközlekedést. Vannak, akik gyalog járnak Kófuba, mióta a vonatok nem járnak rendszeresen. Húszperceket, félórát késnek, néha órákat is. Tokudzsiró dühöng, hogy odaadta a biciklijét.

Meghalt Aoki tanító, Fumiko kollégája.

– Milyen fiatal volt! – sóhajtott fel az öregasszony.

Azt mondják, öngyilkos lett.

Az öregasszony jól emlékszik rá, hogy amikor Fumiko esküvőjére azt a babnyalánkságot főzték, ő is itt volt, és mennyire dicsérte a ritka édességet.

Kófuból hazalátogatott Gin; hátizsákkal jött, zöldségért, és egyáltalán mindenért, amit „pénzen csak kapni”. Így mondta. Szerzett sárgarépát, hagymát, tormát, sütőtököt, mindent berakott a hátizsákjába. Mindkét kezében batyu: vett tojást és krumplit is.

– Te itt ne fizess – mondta az öregasszony és Csijo, de Gin mégis letett kétszáz jent. Kérte, szerezzenek élelmet; ő nemcsak saját fogyasztásra viszi, a szomszédoknak is kell. Aztán elővett egy orvos-ságosüveget, olyan kis flaskó volt:

– Tudjátok, mi ez?

Az üvegben finom fehér por.

– Nem tudom, csak nem valami orvosság? – kérdezi az öregasszony.

– Szaharinnak hívják – magyarázza. – Pótcukor. Százszor édesebb, mint a rendes cukor.

– Csak nem mérge, hogy ilyen erős? – rémüldözik az öregasszony.

– Ó, ez nem veszélyes. Csak nem szabad agyonfőzni – tette le a kis üveget. Elment, de mindjárt vissza is jött: – Ide figyeljete... Ezt a port a katonaságnál használják. Civileknek tilos, szóval erről senkinek se szabad tudnia. Mostanában nagyon szigorú az ellenőrzés. És micsoda szigorúak a feketézőkkel! a rizsesekkel! Kófu környékén egy rizsfeketéző felakasztotta magát, mert megneszelte, hogy le akarják fülelni és előállítani.

Gin azért jött haza, mert a város nyugati kerületeiben már nem tud élelmet felhajtani. Veszélyes az odajárás. A férje fapapucsoltja egyáltalán nem megy, nem kapnak fát. Csupán az élelemmel lehet keresni. Szerezzen az anyja rizst, de nagyon vigyázzon vele.

– Ne félj, ha megölnek, se szólok.

– Én is vigyázok.

Csijo az iskolában volt, a helyi nőgyűlésen. Amikor hazajött, az öregasszony megmutatta neki a szaharinos üveget.

– Éppen most beszéltek erről a gyűlésen. Keresett cikk, mindenki azzal él. Mondják, ötszáz jenbe is kerül egy üveg, drágább az aranyból is.

Este az öregasszony Tokudzsirónak is megmutatta.

– Kár lenne elhasználni – mondta a fia.

Tokudzsiró már ismerte ezt a port. Arról nem is álmodott volna, hogy anyja ilyen ügyes lesz, és szerez.

– Szóval eladhatom? – kérdezte anyját, hiszen nem vette, kapta Gintől.

– Add csak el.

Tokudzsiró azt mondja, a pénznek mostanában nincs értéke. Az ő bankbetétje is egyre értéktelenebb lesz, hiába vigyáz rá. Pénz van, de nincs mire költeni. Mostanában már apró gyerekek is egész jenekkel játszanak. Nem baj.

– Nem baj – bólogat az öregasszony. Panaszkodjanak csak az emberek, nincs mit tenni.

Tokudzsiró a gyárban akarja eladni a szaharint. Az öregasszony nyugtalan lett, mert eszébe jutott, mit mondott Gin.

– Ha agyonvernek, akkor se tudod, kitől kaptad!

– Jó, jó, nem tudom.

– Na de akkor mit mondanál?

– Valamit. Találtam. Csak úgy, a töltésen.

Az öregasszony megnyugodott.

A gyárban ötszázötven jenért vették meg. Tokudzsiró csak ötszázat kért érte, de ötvennel többet adtak érte azzal, hogy szerezzen még. Anyjának ezt mondta:

– Az én egész megspórolt pénzemen húsz ilyen üveget se tudnék venni.

„Akkor már alig van neki pénze” – gondolta az öregasszony. Meg is kérdezte:

– Nincs már sok, igaz?

– Ha egy ilyen üveg ötszáz jen, és nem több, akkor pont húszat vehetnék meg. Tízezer jenem van a takaréokban.

Most tudta meg, mennyi gyűjtött pénze volt Tokudzsirónak. Elcsodálkozott:

– Hát ennyit hoztál Amerikából?

– Indulás előtt majdnem húszezer volt. De sokba került a hajójegy, a poggyász meg minden más, itthon tizenötezer tettem takarédba. Ebből már csak tízezer van.

Tenger pénz volt ez így is az öregasszonynak. Milyen magabiztosságot ad...

Gin másnap megint betoppant. Rizst akart.

Anyja már akkor érdeklődött rizs után, amikor Gin először említette. És hogy milyen sürgős. Lelkiismeret-furdalást érzett az eladott szaharin miatt. Be is vallotta:

– Te, ne haragudj már, de eladtuk azt az üveget... Itthon semmi hasznát nem vettük volna.

– Eladtátok? – kérdezte Gin olyan hangon, mintha csak játék lenne a szaharinszerzés. – Hozok még, ha kell.

– Te mindig tudsz szerezni? Mi ötszázötvenért adtuk el.

– Ügyesek vagytok – mondta elismerően Gin. – Ötszáz az ára.

– Adunk pénzt. Hozz még egy üveggel.

– Ne pénzt adjatok, adjatok rizst.

– Honnan? De elmehetek még, megkérdezem. – Az öregasszony úgy érezte, az első üvegért is tartoznak még rizzsel.

– Anyám, jó lesz az nekem holnapután is, akkor megint eljövök. – Elővette az erszényét, és tíz darab százast számolt le az anyjának. – Ezt itthagynom. Próbáljátok meg.

Az öregasszony elképedt ennyi pénz láttán:

– Minek nektek ennyi rizs?

– Semmilyen mennyiség nem elég. Zsákszám jöhet. Mindig el lehet adni. Még akkor is megéri, ha literje tíz jen.

Nem tudott hova lenni a csodálkozástól. Eddig öt jen volt a legtöbb, amit literjéért hallott. De hogy tíz lenne? Megbolondultak ezek?

– Szerezzetek, amennyit csak bírtok. Eljönnék érte minden másnap, és elviszem.

Hol van már a régi kis boltocska! Becsukta, mert nincs mit árulni, és most megint kereskedő lesz, mégpedig rizskereskedő.

Gin az ezer jenen kívül otthagytott még egy szaharinos üveget.

– Itt van nálam még egy üveg, le is vonhatom az árát...

– Vond csak le. – Az öregasszony örült, hogy Tokudzsiró megint megörvendeztetheti gyári ismerőseit.

Gin nem akart üres zsákkal hazamenni, hagymát kért. Csijo kiszaladt a kertbe, és felhozott egy nyaláb hagymát. Gin elvette, belerakta hátizsákjába, és letett érte hetven jent. Elment.

„Hagyma-, szaharin- és rizskereskedő lettem” – gondolta az öregasszony.

Mikor Csijo a kertbe ment, Tokit pillantotta meg. A töltés alján horgászott. Tokit kellene megkérdezni, neki biztosan van rizse is.

Az öregasszonynak megtetszett az ötlet. Kiment, hogy megkérdezze. Már messziről odakiabálta:

– Jó napot. Hogy maga milyen szorgalmas.

Toki morog valamit. Bokáig áll a vízben, kezében valami horgászalkalmatosságot tart.

– Most mire megy?

– Mindegy. Minden kapóra jön, igaz, az angolna jobban kifizetődik, mint a mezei munka – felelte, fel se pillantva.

Az öregasszony lemászott a töltésen, úgy kérdezte suttogva:

– Maga nem adna el rizst?

– Rizsem egy szem sincs – mondta Toki, pedig neki szépen van rizsföldje.

– Nem lehetne valakitől szerezni?

- Pénzért nem. De sóért, talán.
- Sóért, sóért... Aztán lenne?
- Ha sója van, kaphat rizst is meg mást is.
- Hát akkor szerzünk sót – jelentette ki az öregasszony abban a reményben, hogy a Gin majd csak felhajtja valahonnan. – Jó. Ha lesz sóm, jövök a rizsért.

Később Toki maga jött:

- Az előbb rizsről beszéltél. Mennyit adnál érte?
  - Szerinted hogy adják?
  - Gondolom, legkevesebb hét jen.
- Szóval Toki szerint hét, és a Gin tízet is megadna érte.
- Ha fizetnék hetet, lenne?
  - Akkor igen. Úgy láttam, a szomszédomnak van. És mennyit akarsz?
  - Akár egy zsákkal is. Ha lehet.
  - De hát kinek kell ilyen sok?
  - Nekünk. Itthonra. Gondoltam, legyen egy kis tartalék mindig – jött zavarba az öregasszony.
  - Ezt alig hiszem. Tovább akarod adni.
  - Már hogy adnám el. Újévre is kell – bizonykodott, és arra gondolt, nemsokára már itt a december, nem korai hát az újévről beszélni.
  - Azt tudjuk, hogy ebben a házban van pénz, de nem lenne inkább valami eladnivaló?
  - Lenne. Porcukor.
  - Cukor? Igazán? – Toki összegörnyedt.
  - De csak egyetlen üveggel – mutatta a szaharinos üveget az öregasszony.
  - Hiszen ez szaharin! – csodálkozott Toki. – Ez jó lesz nekem.

Az öregasszony nem hagyta magát becsapni. Kell Tokudzsirónak is, meg a Gin már levonta az árát.

– Olyan drága, hogy nem merjük elhasználni.

– Szerencsétlen, én nem ingyen akarom, megadnék én érte még háromszázat is!

– Háromszáz jent! Ha csak ennyit adnál, fel is akaszthatnám magam.

– Hm. Ha kevesled, adhatok én négyszázat is.

– Akkor is a nyakamra tehetném a kötelet. – Rémülten bámulta a férfi kezében az üveget. Még képes csak úgy elvinni... – Különben nem is adom el – mondta, és visszavette az üveget.

– Te vén banya, te tudod az árát, és még itt alkudozol – förmedt rá Toki, aztán nyájasabb hangra váltott: – Mennyit kérnél érte?

– Ötszázért odaadnám, ha kapnék érte rizst.

– Jó. Cseréljük.

– Így már más.

– Akkor, ha egy liter rizs nyolc jen (mert hát, ugye, neki is kell keresnie valamit a bolton), azaz összesen nyolcvan a tíz liter – számolt Toki –, a szaharin háromszáz, azaz egy zsák rizs háromszáz-húsz, így elcseréljük a rizst egy üveg szaharinért.

Megpróbált utána számolni. Ha a szaharin ötszáz jen, akkor ennyibe kerülne egy zsák rizs. De ha egy zsák negyven liter, még ha tíz jenért venné is literjét, négyszáz jen egy üveg... Toki rá akarja szedni.

– Jó. Ha megjönnek a fiamék, megkérdem. Különben nem lenne ez a rizs túl drága nekünk?

– Milyen ügyes üzletasszony vagy te – morgott Toki, karba tett kézzel. – Jó. Fizess nyolc jent a rizsért, akkor megveszem ötszázért a szaharint.

– Rendben van.

– Igaz, nekem az egész tiszta ráfizetés, de hátha máskor is adódik valami...

Csijo a legjobb pillanatban lépett be:

– Igyanak egy kis teát.

Késő este Toki el is hozta a rizst, négyszer fordult egy-egy zsákkal.

– Na, ez a banya jól kifogott rajtam – jelentette ki Toki, miközben eltette a szaharinos üveget. A faluban elhíresztelte, hogy a Mannen-hídi Áruházban mindent el lehet cserélni.

Ennek nem örült az öregasszony. Akkor se, ha igaz.

Gin rendszeresen kijárt. Hozott sót, ruhaneműt, szaharint, de még ágyhuzatot is. Toki is jól járt, már nem is morgott az öregasszonyra.

*

Elmúlt az újév, kizöldült a vetés.

Déltájt elsőfokú légvédelmi készültséget jelentettek. Az öregasszony a házban maradt, hiszen rendszerint már akkor megszüntetik a készültséget, mielőtt valamit is láttak vagy hallottak volna. Repülő sehol. A töltésről kiabálás hallatszik. A zúgás fenyegetően közeledik, éktelen zaj. Kiment a házból, a töltésről figyeli a futkosást.

– Idegen gépek! Idegen gépek!

Csijo a töltés aljáról int:

– Anyám, hasalj le!

– Hol vannak azok a repülők?

– Ott, fenn! – Csijo vállánál fogva húzta haza az öregasszonyt, aki egyre csak az eget kémlelte. Fehér csíkok.

– Mi az a fehér csík!

– Az ellenség repülői.

Valósággal fogva tartotta a házban az öregasszonyt, nehogy kiszaladjon a fehér csíkokat nézegetni. Mesélik, az idegen gépek mindig csíkot húznak maguk után.

Este már tudták, hogy azok a repülők Tokiót bombázták. A vonatok teljesen leálltak a főváros bombázása miatt: Tokudzsiróéknak egy

órát kellett gyalogolniuk, hogy hazajussanak. Kósu környékén fegyvergyárak vannak, várható hát a légitámadás.

Tokudzsiró reggel kiment az Ugai-hídhöz, hogy híreket szerezzen. Otthon megparancsolta, ha szirénáznak, anyja azonnal szaladjon az Ugai-hídnál levő óvóhelyre: Csijo maradjon otthon, és ha tűz ütne ki, hát oltsa.

Tokudzó reggelig sem ért haza. Vonat híján biztosan a gyárban aludt.

Aztán naponta láttak idegen gépeket. Dél felől jöttek, és keleti irányban tűntek el. A környéken egyetlen bomba se hullt. A vonatok több órás késéssel ugyan, de ismét járni kezdtek. Gin minden másnap szorgalmasan kijárt a hátizsákjával.

Egy hideg este a szokásosnál tovább zúgtak a repülők. Sok gép lehetett. Éjfél után nagy lárma a töltésen. Tokudzsiró felkelt, és kiment, hogy megtudja a lárma okát. A keleti ég tűzpiros.

- Rettenetes tűzvész...
- Tokió ég!
- Tokió ég! A nagy földrengés éjszakáján is ott volt piros...

Hangosan találgatták, vajon az éghet.

Reggelre híre jött, hogy Tokiót bombázták, és egész kerületeit elpusztította a tűz.

A Fuefuki mentiek mind több és több repülőrajt láttak elhúzni.

A nap folyamán három asszony kereste fel Csijót a nőegylettől. Másnap három elesett katona hamva érkezik az állomásra, abból az egyiké a faluba való. Ennek nincsenek hozzátartozói, s ők magukra vállalták a temetés előtti virrasztást.

- Én is szívesen elmegyek – ajánlkozott Csijo.

S ha már itt vannak az egylettől, az öregasszony elsírja a panaszát:

- Hallom, újabban már az öregeknek is kötelező a bambusz-lándzsa-gyakorlat. Én már nyolcvanéves vagyok, nem bírok naponta a bunkerbe is futkosni, meg még a gyakorlatokra is eljárni...

– Van ott még egy kilencvenhárom éves is, az is el bír jönni – mondta az egyik asszony.

A másik közbekottyant:

– De azért akadnak hetven alattiak, akik szintén azt mondják, hogy nem tudnak...

Abban egyeztek meg, ha az öregasszony nem bírja, hát ne menjen. Úgyis sok a szaladgálás.

Az egyik asszony Gent pillantotta meg, a híd felől közeledett:

– Nézzétek, ott jön a Gen!

A zöldséges Gen volt. Biciklivel jött. A vastag védősapka majd egész arcát eltakarta, de azért ráismertek. A kövérsége, lomha tartása árulta el.

– Biztos most vitte el valahová a jegyes mandarint...

Gen már a ház mellett tartott.

– Mérget vennék rá, hogy elfeketézze a mandarinját.

– Micsoda gazember!

Csak úgy röpdöstek felé a gyűlölettel teli szavak. Gennek nem volt mersze továbbmenni, pedig hatalmas sapkája jól védi. Ha a töltésre akar jutni, mindenképpen el kell mennie a ház mellett.

Az öregasszony zavartan fordul félre. Ők is feketézők.

Csijo odament az asszonyok közé, úgy kiabált oda Gennek:

– Gen úr! hol vannak a jegyes áruik?

Az öregasszony minden porcikájában reszketett. Ki tudja, talán őket is hírbe hozták. Azért egy kicsit kegyetlenek...

*

Nap nap után hallani a bombázók zúgását. Fumiko, mióta férje bevonult, ismét tanított. Élelemért hazajárt a nagyanyjához. Panaszkodott, hogy már a tanítók is éheznek, de azt nem engedik, hogy feketén próbáljanak valamihez hozzájutni. Mert ők tanítók.

– Nagyon nehéz az életünk – mondta, és megrakta a hátizsákját.

Elpanaszolta, hogy megnövekedett az iskolai óraszámuk, az iskolába kibombázott tokiói gyerekeket hoztak.

Eljött a nyár. A meleg éjszakákon mintha erősebben rengett volna a föld, rázkódtak az ajtók.

Az öregasszony kiszaladt. Itt bombázhatnak a közelben. Vissza-ment a botjáért. Legjobb most a bunkerben.

Újabb robbanások rázkódtatják meg a földet. Tüzet nem látni, a gépzúgás is elhalt.

Megállt az óvóhely ajtajában, botjára támaszkodott:

– Adjanak nekem is egy kis helyet...

Az óvóhely ezen az éjszakán zsúfolásig megtelt. Előrehajol, pislog, hátha felfedez egy parányi helyet, orrát meleg izzadtság szaga csapja meg.

– Hallja, maga vénasszony ott, azt a fehér rongyot ne mutogassa a repülőknél... még meglátják – kiáltott rá egy goromba hang a bunker mélyéből. Bántotta szemét az öregasszony kimonója alól kilátszó fehér ingujj.

– Ne haragudjanak rám... engedjenek be engem is – esdekel megint.

– Mit ácsorog ott, menjen a híd alá!

Csakugyan, oda is mehetek – gondolja, és megáll az Ugai-híd alatt. Már vagy hárman ácsorognak ott. Lekuporodik, és soká, nagyon soká bámul a sötétbe. Mozdulatlan.

Nem látta a torkolattüzeket. Talán éppen most bombázzák Tokudzóék gyárát. Vagy éppen Fumiko utcáját pusztították el.

Tokudzsiró reggel meghozta a hírt, hogy a rádió szerint Hamamacu környékét lőtték a tenger felől.

Megrémült: hiszen ez a Hamamacu Sidzuoka tartományban van. Nagyon messze, de még itt is belerengett a föld. Még most is a japánok vezetnek a háborúban, de egyre nagyobb egységek kerülnek bevetésre – ezt még Kósu földjén is érezni.

Egy késő este a riadót jelző szirénák, félrevert harangok csak nem akartak elhallgatni. A töltésen emberek nyüzsögtek.

– Kelj fel! Kelj fel! – kiabált be Tokudzsiró.

Mi lehet az? – Felül, de alig bírja kinyitni a szemét. Egyetlen éjszakáján sem alhat nyugodtan. Hason csúszva mászik ki a házból.

A töltés alján azt beszélnek, hogy Kófut bombázzák. Felkapaszkodik a töltésre: a nyugati égen ezernyi fényes hullócsillag, lenn tűznyelvek világítanak.

– Mi az, amit szórnak? – kapaszkodik nyomába Csijo.

Fejük felett fülsiketítő zajjal köröznek a repülők. Azelőtt csak átvonultak, de most mintha állnának, egy helyben.

– Mint a nyíló pünkösdi rózsa – szól Csijo, és ebben a pillanatban felettük is hull az apró, esőszerű permet. Hajuk, nyakuk tele van vele.

– Jaj!

A csillogó Fuefuki vize fölött repeszdarabkák táncolnak.

A töltésről mindenki az óvóhely felé rohan.

– Vigyázzatok, robban!

Reszketve indulnak meg az Ugai-híd alá. Hosszúkás, lángható alakzatokat sodor a víz. Ezek voltak azok a csillogó repeszdarabkák.

Még sokáig látták fejük felett a gépeket. Ahogy a zúgás elhal, az emberek előbújnak az óvóhelyről. A nyugati ég nappali fényben ragyog. Félelmetes tűzoszlopok emelkednek. Biciklisek a töltés mindkét oldalán – Kófuba igyekeznek.

Csijóék vánszorogva indulnak vissza. Tokudzsiró a ház előtt. A távollevő Tokudzóért reszket.

– Nem érheti baj – nyugtatja Csijo. – Az ő gyárunk délebbre van.

Reggel megélénkült a Mannen-híd; mindenki, akinek csak hozzátartozója, közeli ismerőse van Kófuban, útra kelt. Nem nézik már az utat sem; benépesülnek a rizsföldek, bárki idegen azt gondolná, nagy ünnepre készül a falu.

Mondják, egész éjjel égett a város. Hajnalra sikerült elfojtani a tüzet, de még olyan forró a környék, hogy meg se lehet közelíteni.

Egy idős ember betért a házba:

– Engedelmet kérek, nem kaphatnék egy madzagot? Nagy bajban vagyok, a fiamhoz indultam Kófuba. Egy zsák rizst viszek, és éppen itt szakadt ki a zsák szája...

– Mindjárt hozok – állt fel Csijo.

– Remélem, a fiamék megmenekültek, de azt beszélik, a város terítve hullákkal.

Már a városba menők is tudják?! Tokudzsiró figyelni kezd:

– Bizony, sokan meghaltak.

– Hát a mi Tokudzónkkal mi lehet? – a két asszony alig bírt nyugtalanságával, tehetetlenségével.

Egész nap hömpölyög az emberek sokasága Kófu felé. Senki nem tudja, hányan pusztulhattak el. Az éjszaka hullt csillogó bombák gyújtóbombák voltak, olajtöltetűek, melyeket szinte lehetetlen oltani. És Kófu legnagyobb szerencsétlensége, hogy teremtett lélek nem tudott kimenekülni a városból, mert körülbombázták.

Tokudzó délután megjött.

Gyárukat lebombázták, ők az északi hegyekbe vetették magukat, és egész éjszaka bolyongtak.

– Isteni csoda, hogy megmenekültél – sóhajtott fel Csijo, és nekiállt rizst főzni.

– Vízet adjatok, vizet!

Tokudzó szinte könyörög vízért. Alig bírja kivárni, míg a rizs elkészül. Aztán alighogy nekiesik a rizsnek, felbúgnak a szirénák.

A két asszony hanyatt-homlok menekül az Ugai-híd alá. De csak egy gép repült át. Mire visszaérnek, Tokudzó már alszik az üres lábas mellett. Tokudzsiró őrködik felette.

Éjszaka megjelentek a bombázórajok. Hosszan zúgtak fenn, akárcsak tegnap este. – A két asszony a híd alatt – majd meghalnak

félelmükben. De bomba nem esik. Állítólag Hacsiodzsit bombázzák. A tüzet is látták a keleti égen.

Megvirradt a másnap.

Tokudzó átaludta az egész napot. Vonat nem volt, gyárunk kiégett.

– Mi lesz, ha ez így megy napról napra? – siránkozik az öregasszony és Csijo.

– Marhaság az egész – jelenti ki Tokudzsiró –, csak azért bombáznak, mert nem tudnak partra szállni.

Arról suttognak, hogy délebbre, valamelyik faluban, tegnap egy portyázó gép egy asszonyra lőtt. Az asszony éppen gyerekét szoptatta, kinézett a gépzúgásra, és eltalálta a golyó. Szegénynek arra sem maradt már ideje, hogy megtudja, kinek szánták azt a golyót. „Mi lesz velem, csak nem halok meg?” – ennyit mondott. Meghalt. Az egyik Kófuba igyekvő gyalogos mondta el ezt a történetet.

Rengetegen mennek Kófuba. Némelyik alkalmi vándor betér Tokudzsiróékhoz, mielőtt átkelne a Mannen-hídon. Erre visz a legrövidebb út a városba; itt kérnek vizet, itt lehet valamit letenni, hogy vigyázzanak rá.

Fülledt, meleg nap volt. Valóságos csoda, hogy már második napja nem mutatkozik a háború ezen a vidéken; zengnek a lármás kabócák. Különös, hát eddig hol rejtőztek ezek a bogarak?

Az öregasszony egyedül van, várja Csijót és Tokudzsirót. Az iskolába mentek, hogy meghallgassák a rádiót. Meghirdették a császár rádióbeszédét. Személyesen fog beszélni.

Tokudzó hosszú idő után először ment be a gyárba.

Csijo egyedül ért haza, Tokudzsiró ismerősökkel beszélget még.

– Hallottuk – kezdi –, de úgy recsegett, hogy nem értettünk semmit.

– Milyen a császár hangja?

– ...

– Valahogy úgy beszélt, hogy harcoljunk jobban – mondja Csijo bizonytalanul.

A kövér rendőr fújtat át a hídon, lihegve tolja a biciklijét. Megáll a híd lábánál, kiabálva kérdezi:

– Mi volt a rádióban?

– Hogy vége a háborúnak – mondja egy hang a töltésről.

– Te jól értetted? Nálunk úgy recsegett, hogy semmit se hallottam – kiabál a rendőr.

Kinéznek, a rendőr már ott áll a ház mellett. Még a töltésre is elfelejtett felmenni.

– A mi rádiónk is recsegett – folytatja az idegen –, de az biztos, hogy kapitulációt mondott, mert mintha olyasmit hallottam volna, „kétezer-hatszáz éves történelmünk lezárul”.

– Nahát, még ilyet... – morog a rendőr, és a biciklit a töltésre vonszolja. – Bemegyek a központba, majd ott kiderül.

Az öregasszony is amondó, hogy a háborúnak nem lehet vége. Igaz, alig várja a békét, de azért a háború még nem érhet véget... Pedig az az ember is, ott a töltésen, valami ilyesmit mondott. Biztos, korai lenne még az öröm, azok tévedhettek is... rosszul mondták.

– Anyám, kiszaladok, és megkérdezem a szomszédoktól – állt fel Csijo izgatottan.

Elrohant. Hát őbenne is összekuszálódtak a dolgok?!

A táj fehéren izzik. Körös-körül néma csend. Se szirénazúgás, se repülők bűgása.

Tokudzsiró hazaért.

– Vesztettünk.

„Akkor hát ezért kell folytatni a háborút – gondolja az öregasszony –, mivelhogy alulmaradtunk.” Meg is kérdezte:

– De azért háború van még?

– Befejezték.

– Igazán? – lélegzik fel.

Tokudzsiró lehorgasztott fejjel hallgat.

Aztán hivatalosan is közzé teszik, hogy vége a háborúnak. Azt beszélnek, az iszavai központban a rendőrök hangosan zokognak.

Tokudzsiró mondja a magáét:

– Hogy is lehetett volna egy akkora országot legyőzni, mint Amerika? Ahol a munkásokat teherautón viszik a földekre...

Beszélik, hogy a felső folyás menti erdőben többen azzal sáncolták el magukat, hogy ők nem hagyják abba a háborút.

Este templomi harangszó hasított a csendbe. Rengeteg harangot öntöttek be a fegyvergyárak, de meghagyták a régi, híres templomok harangjait. A töltésen ciripelnek a tücskök. Míg a fegyverek szóltak, a tücskök sem zenéltek. Meglehet, ciripelésüket a rombolás zaja nyomta el.

Reggel is folytatódott a harangzúgás.

Kunio, a kisebbik fiú is hazatért Naganóból. Néhány napot maradt csak, aztán indult vissza:

– A mi gyárunk békében is ugyanúgy dolgozik tovább, mint eddig.

Egy nap beköszöntött az az öregember, aki zsineget kért a rizseszákjára.

– Jó napot. Emlékeznek még rám?

– Hogyne – fogadja az öregasszony. – Mi van a fia családjával?

– Mindenki elpusztult. – Az öregember hangja egykedvű.

– Rettenetes csapás...

– Mit izgassam már magam?

Furcsa. Milyen könnyen felülkerekedik ezen a csapáson. Meg is kérdezi:

– Mi lesz most magával, a gyerekei nélkül?

– Mi lesz? Hát támasszam fel őket? – válaszol ingerülten.

Nem szereti, ha erről beszélnek előtte. Milyen jó is, hogy a mi családukból senki nem vészett oda!

A jövevény váratlanul megszólalt:

- Nem akar rizst venni?
- Van eladó rizse?
- Van. Kinn hagytam, az ajtó előtt.
- Mennyi van?
- Hat litert hoztam most.
- Jól van, megvesszük. De most egyedül vagyok, nincs nálam pénz. Rögtön itt lesz a menyem.
- Megvárnám – mondja az öregember, és vágott dohányt töm a pipájába. Kifújja a füstöt. – Ezt a dohányt is tegnap vettem. Éppen csak vége a háborúnak, és már jön is valaki, és eladja. Amit lehet, el kell adni, enni kell, inni kell, füstölni kell; ez a legokosabb, hiszen ki tudja, mit hoz a holnap...
- Bizony – bólogat az öregasszony megértően. – De mi lesz most, hogy vége a háborúnak?
- Állítólag a férfiakat kiherélik, és Amerikába viszik rabszolgának, a nők meg amerikai kuplerájokba kerülnek.
- És az öregasszonyok? Énvelem mi lesz? Én nyolcvanéves vagyok!
- Nem tudom, mi lesz, de megdöglesztenek itt mindenkit. Ez biztos. Megszállják az országot.
- Hát igen. Miért is hagynák őket élni, ha övük lesz az ország. Vele történhet bármi, neki úgyszincs sok hátra, de mi lesz Tokudzsiróékkal? Mi lesz Tokudzóval? Szíve úgy elszorult, hogy azt hitte, belebolondul.
- Beszélik, az iszavai állomásra egymás után érkeznek meg a katonák. A hadsereget leszerelték. Minden katona degeszre tömve kincstári holmival, mindenfélével, amit csak össze bírt szedni; pamutingek, alsók, zubbonyok, még vastag pokrócok is... Van, aki nagyobb málhát cipel a hátán, mint saját maga. Olyan is akad azért, aki csak a kezében hozza a motyóját.

Egy hónap múltán az öregasszony hallja, hogy a szemközti töltésen amerikai katonák járnak teherautókkal. A hírek szerint eddig még nem vittek el se férfit, se nőt; a környékeliek a továbbiakban is megmaradhatnak a házukban.

Tokudzsiróék ekkor veszítették el „amerikás” nevüket. Ez a megjelölés immár az amerikai katonákat illeti.

A házban gyakori vendég lett a rizsáros öregember. Rizst, zöldséget, olajrepcét árul. Volt olyan alkalmi kereskedő is, aki a Tokudzsiróéknál vett árukat Tokióba vitte eladni. A házat már vadidegen emberek is felkeresik, némelyik egyenesen Tokióból jön. Tokudzsiró nem is ment vissza a gyárba; mindenféle csereberével foglalkozik, és az öregasszonynak már semmi dolga sincs. Nem tanácsos a rizzsel sétálgatni, de ők ültő helyükben is megkeresnek négy-öt jent literjén a rizsnek. Tokudzó se jár be a gyárba, rizst, tojást hord Tokióba. A rizs ára úgy emelkedik, mintha húznák. Már ötven jen. Mesélik, a vonatok zsúfolásig teli vannak rizsfelvásárlókkal, ezért rendőrök ellenőrzik az utasokat. Ha egy ilyen felvásárlót lefülelnek, az gyorsan a sínekre önti a rizst, mert így olcsóbban ússza meg. Azt is hallotta, hogy életével játszik, aki rizzsel megy Tokióba feketézni.

Reggelenként egy asszonyt látnak elmenni a házuk mellett. Felkapaszkodik a töltésre, aztán elfordul, az Ugai-híd irányába. Az utasokat egyenként jól megnézi, hátha köztük van a fia, akiről nem kapott semmi hírt. Csak késő este tér haza.

*

Az idő hidegre fordult, és Tokudzsiróék már faszenet, villanykörtét, papucsoknit árulnak. Tokudzó abbahagyta az élelmiszerhordást, beállt egy kófui biciklijavítóhoz, mert egyszer több feketéző társával együtt lefülelték. Egy éjszakát töltöttek a rendőrségen.

„Trógernek” hívják a feketézőket, Tokudzsiróék ügyfeleit. Sok a nő köztük. Tokudzsiró már nagy gyakorlattal rendelkezik, ami a trógerekkel való érintkezést illeti, és ebből szépen meg lehet élni. Azért mégis örök nyugtalanság az életük, hogy vajon mikor csapnak le rájuk.

Az öregasszony semmit sem akar tudni a világból; ők jól élnek mindnyájan. Ő már csak üdögél naphosszat a ház egyik sarkában; a sok üdögélés nagyon legyengítette, már nem olyan fürge, mint a háború évei alatt.

A rizs már nyolcvan jen. Mind távolabbi vidékekre merészkednek a trógerek; átmennek a Mannen-hídon. Portyáik alkalmával mindig érintik a híd melletti házat.

Gin, mióta vége a háborúnak, már nem jár ki élelmiszerért. Azt mondják, tokiói címekre dolgozik. Egyszer hazalátogatott, és mesélte, hogy átállt a gyógyszerekre. Ha szükségük lesz valamilyen orvosságra, szóljanak csak. Azzal dicsekedett, hogy pénzért még a tébécét gyógyító penicillint is meg tudja szerezni. Azt mondják, mióta az amerikaiak bevonultak az országba, csodálatos gyógyszerek kaphatók.

– Hozhatok duleint is – mondta az a szaharinnál kétszázszor erősebb...

Erre már Tokudzsiró is kíváncsi lett:

– Igazán létezik ilyen erős cukor?

– Hogyne. Nektek talán nincs rá szükségeitek, de ha eladásra akarjátok, hozhatok.

Tokudzsiró megörült. Mert ha a szaharinnál is édesebb, biztosan jó ára van a piacon.

– Jaj, dehogy. Alig ismerik még, ezért inkább csak a szaharint veszik – magyarázza Gin, és kirak húsz üveg szaharint. – Már van cukor is, üvegje háromszáz jen.

Gin csak százötvenért adta.

Vett még húsz tojást és egy kevés babot. Látogatóba jött – mondta –, nem üzleti útra.

– Ezt a tojást is az állomásfőnöknének viszem, hogy jegyet kaphassak Tokióba. Nehéz vonatjegyhez jutni.

Búcsúzóul még figyelmeztette Tokudzsirót, hogy a szaharint fel kell hígítani.

– Mivel? – kérdezte jámborul Tokudzsiró.

– Mindegy, mivel. Valami fehér porral. Jó a búzaliszt is, csak arra vigyázz – magyarázza suttogva –, hogy jól visszazárd az üveget, ha már felnyitottad. – Egy borítékból előhúz valami bélyegszerű papírcsomagocskát.

Gin elment. Beállított a szomszéd falubeli Tomo.

– Szaharin kellene.

– Jaj, mostanában nagyon nehéz hozzájutni – siránkozik Tokudzsiró. – Talán holnap...

Tokudzsiró ezután már minden árujára kért egy-két napi haladékot.

– Nagyon sajnáljuk a fiát – szólalt meg Csijo, és az elesett Tomokicsire gondolt.

– Köszönöm szépen. Nekünk azért még szerencsénk volt, mert a legidősebb hazajött. Csak a második esett el.

Igaz, nem szeretik, ha az elsőszülött esik el. Ebben az esetben öreg napjaikra a második menyükre vannak utalva. Kellemetlenek az ilyen meglepetések. Igaz, Tomokicsi nőtlen volt, de azért mégis jobb így.

– Bizony, jobb – helyeselt Tokudzsiró.

Lárma, kiabálás hallatszik a töltés felől. Tokudzsiró kinézett. Egy csoport szétszaladó tróger. Két rendőr kergeti őket. Némelyik a folyóba vetette magát. Kimegy a töltésre, valami hirtelen a lábához zuhan. Egy kisebb rizseszsák. Hát már eddig terjed az állomástól az ellenőrzés.

*

Tokudzó hazalátogatott. Új öltöny feszült rajta, haja megnövesztve – alig ismertek rá.

– Piszok hely volt – mesélte. – Minden csak drágul, és a biciklis alig fizetett valamit.

Ahogy Csijo elnézi a külsejét, olajosan csillogó haját, úgy véli, mégse lehetett olyan rossz annál a biciklisnél. Tokudzó fél nap után már szedelőzködött is.

– Azért jöttem, hogy egy kis pénzt...

Bizony, ha egy gyerek a szüleitől kér kölcsön, nem gondolhatja komolyan a visszaadást...

Két ujjával mutatja: kettőt akar.

Csijo kiszámol kétszáz jent.

– Izé... kétezret... – motyog Tokudzó.

– Hogyan? – Csijo szíve hevesen ver. – Minek neked annyi?

– Te hülye! Képzeld csak el, mi mindenre kell! Nézd meg például ezt a ruhát, ez tiszta gyapjú.

Lám, lám – sandít oda az öregasszony –, hogy megnőtt ez a gyerek is. Már hülyézi az anyját.

– Ha ennyi kell, szólj az apádnak.

Tokudzó tárgyalásba kezdett az apjával, végül ezer jenben állapodtak meg.

Őszre járt, mikor Tokudzó szabója beállított a fiú öltönyének áráért. Háromezer jen; ebből ötszázat rendeléskor fizetett. A ruhát azzal vitte el, hogy rögtön hozza a pénzt. Azóta a színét se látta. Ő elment a biciklijavítóhoz is, de ott azt mondták, hogy egy hónapja már nem dolgozik ott. Ott kapta meg a szülei címét.

– Legyen még egy kis türelemmel – hárította el Tokudzsiró a szabót beszélve a fiammal.

A szabó elment. Tokudzsiró nem kételkedett a szabó igazában. A fia tartozik a szabónak. De ha kifizetné ezt a kétezer-ötszázat, jobban sajnálná, mintha ellopatta volna magától az összeget. A legborzasztóbb, hogy az Amerikából hozott tízezerből már csak három olyan öltönyre futná, nem többre. Egy zsák rizs háromezer-kétszáz jen, pedig azt hitte valaha, holta napjáig gondtalanul élhet.

– Haszontalan egy kölyök ez a Tokudzó – mondja, de szíve valójában a bankban elértéktelenedett tízezer jenért vérzik.

*

Zuhog az eső. A fiát váró asszony reggel két ernyővel vonult ki az állomásra. Várja a fiát, aki soha nem tér meg a frontról. A másik er-

nyő a fiának viszi.

Nemrég hazajött az O-Tomi fia. Hozott egy hatalmas szűnyoghálót. Nagyon büszkéek rá. Azt mondogatják, hogy bár nincs akkora szűnyogháló, amelyikhez az a szűnyogháló illene, de másnak viszont nincs akkora szűnyoghálója, mint nekik.

*

A következő őszön az öregasszony hírére vette, hogy Tokudzó az Ugai-híd közelében, egy kereszteződésnél, biciklijavításra adta magát, gumikerekű szekereket javít. Alig négy kilométerre van, de azért nem látogatna haza.

Egy tróger kiabált fel Tokudzó sirónak. Ott áll az ajtóban. A tető beázik, Tokudzó éppen javítja. Dohog, hogy már semmi pénzért nem lehet rizst kapni.

– Pedig abban reménykedtem, hogy kapok. Üres kézzel kell hazamennem!

– Na, azért ha egy kicsit többet fizetnék, kaphatnék...

– Nyolcvanért már nem adják?

– Nem hívják a pénzt senkinek... Amikor én Amerikából hazajöttem, ha valakinek tizenötezer jene volt, egész családjával élete végéig eléldegélhetett belőle.

– Bizony. Akkoriban tizenötezer jen roppant vagyon volt.

Egy napszámos kinézésű fiatalember állt meg a ház előtt:

– Itt laknak a Tokudzó szülei?

– Igen – szól ki Csijo.

– Itthon van-e Tokudzó?

– Rég nem volt. Mért keresi?

– Nem tudom, mit csináljak. Az úton nincs. Kerestem már az állomáson is.

-Jé! Már nincs a kereszteződésnél? – döbönt meg Csijo.

– Együtt árultunk az állomás előtt. Sört. Most mi lesz velem? Pénzem van nála, és nem is az enyém. Mi lesz velem?

Csijo nem tudott szóhoz jutni.

– Ha az embernek tizenötezre volt a bankban – folytatta Tokudzsiró a tetőn –, az évente hatszázat is kamatozott. Vagyis kitett az havonta ötvenet. Szóval, nyugodtan lophatta volna a napot...

Csijo kiszaladt a ház elé:

– Itt van egy fiatalember, Tokudzó tartozik neki. Mit csináljunk most? Azt se tudjuk, hol van.

Tokudzsiró elhallgatott. Tokudzó tartozik a szabónak, tartozik ennek a fiatalembernek is. Ki mindenkinek tartozhat még?

– Mennyit adott neki? – kérdezte a fiút, pusztán kíváncsiságból, nem úgy, mintha vissza akarná adni.

– Háromszázat, de még a karórát is elvitte.

– Ez disznóság – morogja Tokudzsiró, de hát a fia nincs itt. Hallgat.

– Végtelenül sajnáljuk – jegyzi meg Csijo, mintegy a férje helyett –, ha hazajön, majd jól megmondogatjuk neki...

– Nem mondom, jó haverok voltunk, én nem is akarok neki semmi kellemetlenséget, csak hát nekem sincs pénzem – magyarázta, és zavartan elhallgatott.

– Ez meg micsoda dolog! – nevet Tokudzsiró a tetőn.

– Először a más pénzéről beszélni, aztán meg, hogy pénz-zavarban van...

– Mi lesz a rizzsel? – sürgeti a tróger.

– Sajnálom. Ma nincs. Jöjjön el holnap, talán többet tudok mondani. Lehet, hogy öt jennel drágább lesz...

A hetvenöt jenes rizs a padló alatt lapult. Ha még vár vele egy napot, drágábban tudja eladni.

Pár nap múlva megérkezett Tokudzó. Égőpiros pulóverben, fűzőld nadrágban. Szájában rágógumi.

– Hallom, nem adta vissza a barátodnak a pénzét – kezdte a leckéztetést Tokudzsiró.

A fiú úgy tett, mintha nem is hallaná apja szavait. Nagy sokára megszólalt.

– Szeretnék Tokióba menni.

Teherautón dolgozik egy ideje, másodsofőr.

– Menj, ha annyira be vagy sózva, de tudod már, hogy hová mész?

Tokudzsiró is jobbnak látta, ha a fővárosban keres magának valami munkát. Itt csak a munkahelyeit cserélgetné, és adósságokat csinálna.

Tokudzó hallgatott.

Szóval, nem ismer Tokióban senkit. Gondolkozik. Eszébe jut valaki, akit annak idején még az Ómori gyárban ismert meg.

– Ha nem ismeresz senkit, én adnék egy címet.

Tokudzó hallgat. Ezt sem akarja hát? Arra semmi szükség, hogy továbbra is itt kéregessen az ismerősöktől.

– Talán, ha adnál egy címet...

– De nehogy lejárass ott is!

A fiú fölényesen hallgat. Tudja ő, hogy mi a dolga. Apja szavait elengedi a füle mellett.

Nem. Nem küldi ezt a fiút senkihez.

Meleg nap volt. A töltésen, a ház közelében, megáll egy teherautó. Munkások köveket görgetnek fel a partról. Tokudzó és a sofőr fenn állnak a kocsin.

– Írj már egy sort annak a tokiói ismerősödnek – kiabált be Tokudzó.

Írni kezd. A régi, gyári ismerősének.

Újabb kocsi jelent meg a töltésen. Dudált, Tokudzóék kocsija ott az út kellős közepén. Mintha nem is hallanák az éktelen dudálást.

Tokudzsiró a házban nyálazgatja a ceruzáját: ha igazat ír a fiáról, nem veszik fel sehová. Így tehát azt írta, hogy a fiú egészséges, munkabíró; a háború alatt is megállta a helyét a fegyvergyárban, most is komolyan veszi majd a dolgát. Ha ajánlani akarja a fiát, így

kell róla írnia, hogy bizalommal legyenek hozzá. Egy kicsit szépíteni kell...

A töltésen nem szűnik a dudálás.

– Nyughassatok, amíg megrakodunk, aztán jöhettek...

Kinéz, a fiát nézi. Bosszantja a másikat, nem is törődik vele. Talán lusta is. Mi mást csinálhatna Tokióban, mint ugyanezt.

Újra elolvassa az ajánló sorokat. Valami jobbat kellene róla írni, hogy rendes munkát kapjon. Odaírja hát: megbízható, lelkiismeretes. Kész a levél. Nézi a töltésen álló fiát. Ez egyáltalán nem megbízható ember, de ezt kell róla írnia, ha valakinek a figyelmébe akarja ajánlani. Ennyi szépítés igazán nem árt.

Csijót nézi már.

– Levelet írtam egy ismerősömnek. Nem írtam meg mindent a fiamról, azt írtam például, hogy megbízható pénzdolgozóban is. Ne aggódj.

Az öregasszony a ház tulsó sarkában kuporog.

Ideje legnagyobb részét üldögéléssel tölti. Elszokott már a mozgástól. Ha néha fürdőt csinálnak, nem fürdik, mert már a kádba is nehezen tud belépni. Nap alig éri az arcát, bőre falfehér, a redőkben piszok ül. Haja fehér, mint a hó; keze, nyaka, bőre, mint a fehér elefánté.

Tokudzsiró megírta fiának a levelet, és hozzáfogott a szaharinos-üvegek preparálásához. Lebontja a pecsétet, lisztet kever a szaharinba.

Az öregasszony árgus szemekkel figyeli tevékenységét. A feketézőkkel szemben nagyon megszigorították az intézkedéseket; nem tudni, meddig üzérkedhetnek még. Ebből él a család.

„Csupa jót írt a fiáról, ebből még baj lehet” – gondolja az öregasszony.

Korán jutott özvegységre, becsületben élt, kötelességét nem mulasztotta soha, senkit nem csapott be. És most a fia, Tokudzsiró, a szeme láttára hamisítja a szaharint. Ha kitudódik, rá nézve is szégyen lesz. Nem szeretné, ha ilyen piszkosságba kevernék bele.

De hát – gondolja –, az ember nem maradhat meg tisztának. Többé ilyen aggályai nem lesznek. Most kell keresni, amíg lehet. Ki tudja, folytathatják-e még sokáig ezt a mesterséget. Egészen biztos, hogy ők a helytelen utat járják, de hát annyi baj legyen! Így énekelget magában, egészen addig, míg megfogalmazódik benne a gondolat: nem lehet reménytelenül élni.

1964

KIADTA AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ
A KIADÁSÉRT AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA FELEL
SZEDTE A NYOMDAIPARI FÉNYSZEDŐ ÜZEM (819610/08)
NYOMTA AZ ALFÖLDI NYOMDA – DEBRECEN, 1982

A ZARÁNDOKÉNEK CÍMŰ ELBESZÉLÉS SZÖVEGÉT AZ EREDETIVEL HANI KJOKO
VETETTE EGYBE

FELELŐS SZERKESZTŐ: KALMÁR ÉVA
A FEDÉLRAJZ SZEMETHY IMRE MUNKÁJA
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: MACZÓ ZSUZSANNA
MŰSZAKI VEZETŐ: SZEGLETH KÁROLY

KÉSZÜLT 53 100 PÉLDÁNYBAN, 19,15 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN

EU D-8283

ISBN: 963-07-2832-X

(háttoldalról)

Fukadzava Hicsiró: Zarándokének

„Akkor halt meg, amikor már azt mondták róla, hogy a cérnát sem tudja befűzni a tűbe. Testvérei együtt temették el, szinte boldogan, hogy nem sínylődik tovább. O-Tome biztosra vette, hogy a túlvilágon jó dolga lesz, míg O-Fude éppen az ellenkező véleményen volt, az örök kárhozatra gyanakodott. Okoskodásának az adott alapot, hogy amikor a sírgödört ásták, feltört a talajvíz, és koporsója mintha lebegett volna a vízen...”

Fukadzava Hicsiró novellái mindig ilyen természetes egyszerűséggel érnek véget, s nyugtalanítón zengenek tovább az olvasóban, mint a népdal. Nem véletlenül: zenei formák mintájára szerkeszti műveit.

„Furcsa író vagyok és egyszersmind szörnyű író is – írja magáról. – *A Zarándokének* és a *Hömpölygő Fuefuki* két olyan mű, amely mélyen a Kósu-vidék hagyományaiban gyökerezik, s átszakítja a modern japán irodalomban kialakult elbeszélésformák szálait. Ezért

azután nem vagyok írószerű író sem. Voltam a Music Hall gitárosa, a *Csuó-kóron* folyóirat új tehetség pályázatának győztese, csavargó menekült, azután földművelő... Az irodalmi életben hasonló nincsen.”

A japán világ, múlt és jelen mélyrétegeibe alászálló író novellái több mint egy évtizede Magyarországon is nagy sikert arattak. E kötet elbeszéléseit korábban már megjelent műveiből válogattuk.

(megjegyzés:

Magyar Wikipédia keresés: Fukazava Sicsiró)

---

1)

Kejaki: szilfaféle. [↵](#)

---

2)

Bon: a buddhista halottak napja [↵](#)

---

3)

Narajama: Tölgyek hegye [↵](#)

---

4)

Doburoku: finomítatlan rizsbor. [↵](#)

---

5)

Hagi: szép növény, amelynek virága a rizsszemekre emlékeztet. ↵

---

6)

Szaké: finomított rizsbor [↵](#)

---

7)

Tempo-kor: az 1830-1844 közötti időszak neve Japán történetében. [↵](#)

---

8)

Hat gyökér: a buddhista hat érzék jelképe [↵](#)

---

9)

Azok a hatások, amelyeket a buddhizmus szerint a múltbeli rossz cselekedetek okoznak a jelenben. ↵

---

10)

Tizennyolc liter. [↵](#)

---

11)

Hiiragi: olajfáéle [↵](#)

---

12)

Kapcsolat, amely az előző cselekedetek alapján valakit a felsőbb hatalmakhoz vagy más egyénekhez fűz.
(Buddhista tan.) ↵

---

13)

Dzsimmu: Japán első császára. [↵](#)

---

14)

Öv, mellyel a nők munka előtt felkötik a kimonó ujját. [↵](#)

---

15)

Taki: vízésés; da: rizsföld. [↵](#)

---

16)

Okova: rizsből készített ünnepi étel. [↩](#)

---

17)

Keszugi Kensin (1530-1578), a korszak híres hadvezéri-földesúri alakja; Takeda Singen fő vetélytársaként a Sinano és Szuruga tartomány megkaparintásáért küzdött. [↴](#)

---

18)

A Kószuke névben a *kó* „szülők iránti hűség”-et jelent. [↵](#)

---

19)

Jamato Takeru: a mítosz szerint a Japánt alapító istennő
testvéröccse. [↵](#)

---

20)

A hito-dama: a néphit szerint fény, amely a haldoklóból árad. [↵](#)

---

21)

Szuva: Singen másik neve [↵](#)

---

22)

Középiskola (*angol*) [↵](#)

---

23)

Így nevezik a japán haderőt 1945 óta. [↵](#)

---

24)

A Kinkaku és a Ginkaku: két híres templom a XV. századból. [↵](#)

---

25)

Tojouke-nagytemplom: a monda szerint annak az istennőnek a temploma, aki Japánt alapította. [↵](#)

---

26)

Gjoszei: császár által írott vers. [↩](#)

---

27)

Vaka: japán vers. [↩](#)

---

28)

Három Szent Ereklje: kardból, tükörből és drágakőből áll; a hagyomány és a néphit szerint a japán császár őse ezt isten kezéből vette át, és azóta az örök császárság szimbólumaként tisztelik. [↩](#)

---

29)

Ono no Tófu: híres költő, aki békáról és szomorúfűzről írt verset ↵

---

30)

Szaigjó: híres papköltő, többször is megénekelte a cseresznyevirágzást. [↵](#)

---

31)

Nusza áldozat: a haragos tengeristen kiengesztelésére a tengerbe dobott selyemdarabka. [↵](#)

---

32)

Manjó-gyűjtemény („Tízezer falevél”): a klasszikus japán költészet első antológiája. [↵](#)

---

33)

A japán nyelvben a nép fogalmára három különböző árnyalatú kifejezés használatos: a *dzsinmin* és a *kokumin* inkább politikai értelmű, a *somin* pedig többnyire valamilyen emberi magatartást is jelent. [↵](#)

---

34)

Az Európában használatos entellektüel megfelelője, értelmiségi. Itt – a sominnal szemben – a sznobot jelenti. ↩

---

35)

A hagoita egy régi japán sporteszköz: faütő, amelyre színészképek voltak rányomva. [↵](#)

---

36)

Vak masszírozó. [↵](#)

---

37)

Ósi japán dal, mely a mítoszból merít. Egy ég és föld között lakozó isten felhőkkel vette körül várandós asszonyát, hogy ott várja be a szülést. [↵](#)

---

38)

Mannen jelentése: örök. [↵](#)